

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Filozofická fakulta

Ústav světových dějin

Historické vědy – obecné dějiny

P a v e l V o d i č k a

**Anglický královský dvůr a jeho proměny
v kontextu první poloviny 17. století
(1603–1640)**

**The English royal court and its changes
in the context of first half of the 17th century
(1603–1640)**

Disertační práce

Vedoucí disertační práce
PhDr. Jaromír Soukup, Ph. D

2014

Prohlašuji, že jsem disertační práci napsal samostatně s využitím pouze uvedených a řádně citovaných pramenů a literatury a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze 30.6.2014

Obsah

ABSTRAKT	4
ABSTRACT	5
ÚVOD.....	6
KAPITOLA I.	18
KAPITOLA II.....	45
KAPITOLA III.	145
KAPITOLA IV.	163
KAPITOLA V.	178
KAPITOLA VI.	242
ZÁVĚR.....	251
Seznam použitých zkratk	273
Seznam použitých pramenů a literatury	274
Archivní prameny	274
Vydané prameny	274
Literatura.....	277
Internetové zdroje	283

ABSTRAKT

Cílem disertační práce je komparativní analýza anglického královského dvora v první polovině 17. století. Analytická část disertační práce je zaměřena na zkoumání procesů, které ovlivňovaly strukturu a úlohu panovnického dvora v kontextu politického, náboženského, hospodářského, sociálního a kulturního vývoje země. Srovnávací kritéria tvoří osobnost panovníka, institucionální struktura a personální skladba dvora, jeho financování a dvorská kultura. Komparace je časově vymezena obdobím mezi počátkem vlády Jakuba I. (1603) a koncem osobní vlády Karla I. (1640). Disertační práce je založena na kritické analýze pramenů a studiu sekundární literatury. V období vlády Jakuba I. bylo jedním z charakteristických rysů královského dvora soupeření různých zájmových frakcí. V zájmu zachování mocenské rovnováhy panovník svěřil vybrané úřady pouze členům své skotské družiny. Účelové posilování vlivu vybraných dvorských institucí, zejména *Bedchamber*, nakonec přispělo k výraznému oslabení unitárního systému vlády, v němž klíčovou roli hrála doposud Tajná rada. V letech 1603–1625 navíc docházelo k silné koncentraci moci v rukou královských oblíbenců, jednalo se především o George Villierse, pozdějšího vévodu z Buckinghamu. Následkem tohoto vývoje však bylo oslabení mocenské pozice krále. Karel I. se pokusil o důslednou reformu dvorských institucí, jež *de facto* představovala návrat k raně tudorovskému dvoru. V první řadě došlo k faktické obnově unitárního systému vlády, v níž se výrazně angažoval osobně panovník. Intenzita frakčních bojů již nikdy nedosáhla takové úrovně jako v jakobitské éře. Ačkoli reformní úsilí Karla I. přineslo dílčí úspěchy, obraz královského dvora v očích veřejnosti se rovněž zlepšil, současně došlo k omezení životně důležité komunikace mezi *court and country*, což vedlo k negativním konsekvencím v budoucnu. Relativní izolovanost karolinského dvora se projevovala také v kulturní oblasti. Třebaže umělecká tvorba z období tzv. osobní vlády Karla I. 1629–1640 vyjadřovala nejvyšší ideály umění a politiky, zároveň ale nepředstavovala inspiraci pro široké sociální vrstvy, jak očekával panovník.

ABSTRACT

The aim of the dissertation is a comparative analysis of the English royal court in the first half of the 17th century. The analytical part of the dissertation focuses on researching processes that influenced the structure and roles in the royal court in regards to the political, religious, economic, social and cultural development of the world. The benchmarks represent the personality of the ruler, institutional structure and personnel composition of the court, its financing and its culture. The comparison is a defined period of time between the beginning of James I (1603) and the end of the personal rule of Charles I (1640). The dissertation is based on critical analysis of the sources and studies of secondary literature. One of the features of the Royal Court during the rule of James I was the rivalry of various factions. In the interest of retaining a balance in power, the monarch revealed selected offices only to members of his Scottish clubs. Targeted strengthening of the influences of selected institutions of court, especially Bedchamber, ended up contributing to a significant weakening of the unitary system of the government, where the Privy Council played a key role up until then. In addition, between 1603 and 1625, there became a strong concentration of power in the hands of the royal favourites, primarily George Villiers, later the first Duke of Buckingham. This development, however, caused weakening of the King's power. King Charles I attempted a reform of court institutions, which de facto meant a return to the early Tudor court. Firstly, there had been a factional restoration of the unitary system of government, in which the monarch was personally significantly involved. The intensity of factional fights never reached the same level as they did in the Jacobean era. Although the reform efforts of Charles I brought partial success, and the image of the royal court in the eyes of the public improved as a result, vital communication between the court and the country was reduced, resulting in negative consequences in the future. The relative isolation of the Caroline court also manifested itself in cultural areas. Despite artistic creations in the period of the so-called personal rule of Charles I (1629–1640) expressing the highest ideals of art and politics; they did not represent inspiration for broad social classes, as the King expected.

ÚVOD

V historiografii zaměřené na období novověké Anglie neexistuje jasná definice pojmu „královský dvůr“. V padesátých a šedesátých letech 20. století historici zabývající se raně Stuartovským obdobím začali používat termíny „dvůr“ (*court*) a „venkov“ (*country*), které označovaly dvě opoziční entity z politického, sociálního nebo náboženského hlediska.¹ Na sklonku sedmdesátých let 20. století revizionisté, zejména Conrad Russell, odmítli dosavadní interpretaci a nahradili ji svou vlastní. Jejich definice „dvora“ v zásadě odpovídala abstraktnímu termínu vláda, přičemž obě nesmiřitelné opoziční entity *de facto* zanikly.² V osmdesátých letech 20. století post-revizionisté naopak dospěli k závěru, že pojmy „dvůr“ a „venkov“ představovaly dvě odlišné veličiny, jimiž však nelze označovat konkrétní institucionální struktury, případně jejich představitele. Post-revizionistická definice tak vystihovala spíše komplex idejí a postojů, které byly charakteristické pro „dvůr“ či „venkov“.³

Vedle relativně širokého spektra možností definice královského dvora, které nabízí moderní historiografie, však lze využít také dobový výklad, podle něhož byl dvůr tam, kde se zdržoval král.⁴ V zásadě nezáleželo na tom, zda panovník pobýval v paláci, trávil svůj volný čas lovem nebo navštívil některé významnější šlechtické sídlo. Tato premisa navíc značně usnadňuje členění Stuartovského dvora z pohledu institucionální struktury, kterou tvořily tři základní části: domácnost (*Household*), komora (*Chamber*) a ložnice (*Bedchamber*).

Moderní historiografie se naopak víceméně shoduje v otázce úlohy dvora, neboť téměř vždy posuzuje jeho schopnost naplňovat ambice tehdejších elit, které se snažily prosazovat své zájmy nejčastěji prostřednictvím patronážních vazeb na královském dvoře.⁵ V zásadě lze říci, že takový přístup vyžaduje posouzení a objasnění politického, sociálního, finančního

¹ Tawney, R. H.: *The Rise of the Gentry, 1558–1640*, in: *EcHR*, č. 11, 1941, s. 1–38.

² Russell, C.: *Parliamentary History in Perspective, 1604–1629*, in: *HIS*, č. 61, 1976, s. 1–27.

³ Srovnaj Hughes, A., *The Causes of the English Civil War*, London 1991; Cust, R., *The Forced Loan and English Politics, 1628–1628*, Oxford 1987; Cust, R. (ed.): *Conflict in Early Stuart England*, London 1989;

⁴ Minsheu, J., *Ductor in linguas (Guide into the tongues) and Vocabularium hispanicolatinum*, New York 1978, s. 103.

⁵ Zagorin, P.: *The Court and the Country: the Beginning of the English Revolution*, New York 1969, s. 41.

a kulturního kontextu daného období, neboť Koruna potažmo dvůr reagovaly určitým způsobem na měnící se okolnosti.

V této souvislosti je třeba poznamenat, že anglická historiografie z konce 19. a počátku 20. století marginalizovala význam vládních institucí, mezi něž patřil právě královský dvůr, na úkor parlamentu. Revizionisté naopak považovali Whitehall za klíčovou centrální instituci, přičemž argumentovali, že politika jednotlivých zájmových frakcí a jejich spolupráce s venkovskou *gentry* byly daleko důležitější než zákonodárny sbor. Snaha o přehodnocení whigovského pohledu na politiku v první polovině 17. století, během níž politické ideje reprezentované zájmovými skupinami odpovídaly bipolárnímu schématu, v němž se střetávala vláda a opozice, Koruna a parlament či anglikáni a puritáni, je pro revizionisty typická. Jejich interpretace vychází z narativního podání, jehož střed tvoří panovník a královský dvůr. Na pozadí politických změn probíhal každodenní boj o moc, komploty a intriky, které se odehrávaly v nejbližší okolí krále. V tomto smyslu Whitehall představoval svět, v němž vládla ostrá rivalita, jež vyžadovala komplikované politické manévrování. Události, k nimž docházelo na půdě parlamentu, měly pouze druhořadý význam, neboť se *de facto* jednalo o epifenomén dvorní politiky.

Klíčová úloha v rámci revizionistické koncepce náleží dvorské frakci. Současně je však třeba podotknout, že její hlavní slabina spočívá v nedostatku komplexních analýz, jež by zkoumaly procesy spojené s existencí zájmových skupin na královském dvoře. Revizionistická historiografie se proto do určité míry potýká s podrobnou rekonstrukcí diskrétních událostí, každodenní činností vlivných jednotlivců, mocenských frakcí a jejich záměrů. Snaha o překonání výše zmíněného nedostatku nicméně vedla revizionisty ke kritické analýze primárních pramenů, nejčastěji materiálů „politické“ provenience, jejichž důvěryhodnost byla zpochybněna, neboť podávaly zkreslený a zjednodušený obraz tehdejší politiky. V této souvislosti revizionisté nepovažují ideologii za klíčového iniciátora politických změn. Jejich nejpřesvědčivější závěry vycházejí z analýzy finančních, respektive materiálních, příčin selhání vlády či administrativy.⁶

---

⁶ Sharpe, K. (ed.), *Culture and Politics in Early Stuart England*, Basingstoke 1993, s. 2.

Kritici revizionismu naopak poukazují na to, že hodnocení politických událostí z první poloviny 17. století prakticky opomíjí roli ideologického faktoru. Tradiční pojetí umožňovalo vytyčit zřetelnou hranici mezi opozičními stranami, protože každá z nich vyznávala koherentní ideje a principy, což odráželo spíše poměry v současné politické kultuře.⁷ První badatelé, kteří inklinovali k revizionismu, záměrně zdůrazňovali, že vnímají roli ideologie jako marginální, přičemž hlavní důvod spočíval v jejich snaze vymezit se vůči „ortodoxním“ whigovským historikům. Spor o význam ideologie v kontextu politického vývoje se pak na dlouhou dobu stal jedním z hlavních témat doposud probíhající diskuze mnoha historiků zkoumajících raně Stuartovské období.

Jak už bylo výše řečeno, revizionisté nevěnovali náležitou pozornost komplexní analýze královského dvora z první poloviny 17. století.⁸ To platilo zejména v případě Conrada Russella, jednoho z čelných představitelů historického revizionismu. Ačkoli Russell připustil existenci politické či dokonce ideologické diverzity v rámci dvora, nepokusil se o jeho systematickou analýzu.⁹ Dvorskou politiku v Russellově podání ilustruje nejlépe permanentní boj o „patronáž a výnosné úřady“, který provázely „každodenní rivalita, komploty a intriky v nejbližším okolí panovníka“.¹⁰ Za těchto okolností badatelský zájem revizionistů poutal spíše každodenní průběh zasedání zákonodárního sboru, problematika voleb, případně odpor venkovské *gentry* vůči požadavkům Koruny.

Nutno podotknout, že takový pohled lze vnímat jako příliš zjednodušující. Činnost politicky vlivných jedinců totiž ovlivňovala řada kulturních faktorů, které do určité míry determinovaly jejich vztah nejen k vlastním zájmům, ale i ostatním dvořanům. Linda Pecková zastává názor, že boj o královskou patronáž v raně Stuartovském období je třeba hodnotit také

---

⁷ Tamtéž.

⁸ V tomto případě představují výjimku pouze Kevin Sharpe (Sharpe, K., *The Personal Rule of Charles I*, New Haven 1992), Neil Cuddy (Cuddy, N., *The revival of the entourage: the bedchamber of James I, 1603–1625*, in: Starkey, D. (ed.), *The English Court from the Wars of the Roses to the Civil War*, London 1987) a Linda Peck (Peck, L., *Court Patronage and Corruption in Early Stuart England*, Boston 1990).

⁹ Russell, C., *Parliaments and English Politics in the 1620s*, Oxford 1979, s. 9–13.

¹⁰ Sharpe, K. (ed.), *Culture and Politics...*, s. 1.

s ohledem na fenomén královské štědrosti, který hrál významnou roli při upevňování loajality a oddanosti poddaných ke Koruně.¹¹

Conrad Russell dospěl například k závěru, že Karel I. postrádal předpoklady k tomu, aby se stal dobrým králem; jeho nepružná vládní politika nakonec skončila pro monarchii katastrofou.¹² Ačkoli připustil, že panovník měl po charakterové stránce některé pozitivní atributy, Karlova největší slabina spočívala v neschopnosti pohlížet na výkon královské moci z jiné perspektivy, než byla jeho vlastní. Russellův závěr vychází z analýzy panovníkových postojů a stylu vlády, což mu umožnilo vytvořit přesvědčivý, mnohohrstevnatý portrét krále. Přitom však téměř pominul ideologickou perspektivu Karla I., která se zrcadlila ve výpravných divadelních hrách, výtvarném umění nebo okázalých dvorských ceremoniálech, jejichž prostřednictvím král vyjadřoval osobní pohled na politiku a současně prezentoval stanovisko Koruny.¹³

Jak vidno, každý seriózní pokus o interpretaci dvorské politiky vyžaduje detailní rekonstrukci prostředí, v němž žili panovník a dvořané. Morální hodnoty, politické ambice, povaha dané osobnosti a sociální interakce – to vše ovlivňovalo přístup krále a jeho suity k dění na královském dvoře. V zásadě lze říci, že Whitehall nepředstavoval pouze místo, kde probíhal mocenský boj o úřady a patronáž, nýbrž plnil také úlohu klíčového kulturního a společenského centra.¹⁴

V očích revizionistů byl Jakub I. daleko složitější, intelektuálně založenou osobností, jeho vládu lze označit za relativně úspěšnou. Takový obraz Jakuba I. se zásadně liší od tradičního pojetí v podání whigovské historiografie, která považovala prvního stuartovského panovníka na anglickém trůnu za nekompetentního vládce, jehož neschopnost výrazně přispěla ke krizi monarchie na sklonku třicátých let 17. století.¹⁵ Ačkoli jakobitský dvůr

---

¹¹ Peck, L., *Court Patronage and Corruption in Early Stuart England*, Boston 1990.

¹² Russell, C., *The Causes of the English Civil War*, Oxford 1990, s. 207.

¹³ Russell, C., *Causes of the Civil War*, kpt. 8; Strong, R., *Charles I on Horseback*, London 1972; Orgell, S., *Illusion of Power*, Berkeley 1975; Smuts, M., *Court Culture and the Origins of a Royalist Tradition in Early Stuart England*, Philadelphia 1987.

¹⁴ Asch, R. (ed.), *Princes, Patronage and the Nobility: the Court at the Beginning of the Modern Age*, Oxford 1991.

¹⁵ Revizionistický přístup odráží například monografie či studie Peck, L. L., *Court Patronage and Corruption in Early Stuart England*, Boston 1990; Lee, M., *Great Britain's Solomon: James VI and I in His Three Kingdoms*, Urbana 1990; Wormald J., *James VI and I: two kings or one?*, in: *HIS*, č. 68, 1983, s. 187-209. Tradiční whigovský pohled podává například G. M.

sužovaly vysoká míra korupce a skandály, které poškozovaly jeho veřejný obraz, přesto hrál klíčovou úlohu při udržování a rozvíjení patronážních vazeb mezi králem a korunní klientelou.

Kevin Sharpe vnímá Jakuba I. jako politického praktika s mnoholetými zkušenostmi s vládou ve Skotsku, jenž se dobře uvědomoval limity panovnické moci v multikonfesijní a multikulturní monarchii. Tyto hranice však Karel I. nedokázal rozpoznat, a činil proto rozhodnutí, jak v náboženské, tak i v politické oblasti, ovlivněná značnou dávkou idealismu a osobního přesvědčení o správnosti svého počínání. Takový přístup k výkonu moci mu nedovoloval přistoupit na pragmatická řešení, omezoval jeho manévrovací prostor a bránil uzavření kompromisní dohody.

Tradicionalisté zastávají názor, podle něhož Karel I. v roli panovníka zcela selhal, neboť jeho tzv. osobní vláda (1629–1640) byla „jedenácti lety tyranie“, doprovázené autokratickými či dokonce absolutistickými metodami vládnutí. Takový přístup vedl nevyhnutelně k ozbrojenému konfliktu mezi králem a parlamentem, protože svévolné počínání Koruny *de facto* eliminovalo veškeré možnosti, jak zabránit eskalaci napětí. Revizionisté naopak obhajují tezi, že Karel I. byl přinucen k mimoparlamentní vládě a reformě církve, státu a společnosti, neboť se obával zhroucení autority a společenského pořádku. Z toho důvodu usiloval o nastolení politického a sociálního pořádku, což reflektovalo jeho přání reformovat královský dvůr, jenž se měl stát formálnější a důstojnější, protože představoval model pro reformu církve a státu.

Ve své monografii *The Personal Rule of Charles I.* Sharpe rozvíjí zdánlivě nelogický argument, že Karel I. patřil mezi anglické krále nejlépe připravené k výkonu moci. Zároveň však uznává, že série jeho rozhodnutí a následných kroků přispěla k eskalaci politického, náboženského a sociálního napětí. Hlavním důvodem bylo Karlovo pevné odhodlání naplnit ideál panovníka, jenž odpovídal představám jeho otce o dokonalém vládci. Sharpe rovněž naznačil, že relativní stabilita jakobitského období byla z velké části výsledkem nedostatku vůle a energie Jakuba I. realizovat vlastní teoretické postuláty v praxi. Odhodlání Karla I. naplnit ideální principy vlády mělo

---

Trevelyan (Trevelyan, G. M., *History of England*, London 1926.) nebo D. H. Wilson (Wilson, D. H., *King James VI & I*, London 1963.).

přímou souvislost s eskalací krize, která postihla monarchii na přelomu třicátých a čtyřicátých let 17. století. Na druhé straně Sharpeho kritici odmítali přijmout idealizovaný portrét panovníka, který byl založen na Karlově „pozitivní“ sebe prezentaci.

Někteří historici, mezi něž patří již zmíněný Kevin Sharpe, John Adamson nebo Malcolm Smuts, navíc zastávají názor, že dvorská kultura raně Stuartovského období hrála významnou úlohu v procesu legitimizace královské moci, potažmo monarchistické vlády. Zbožný král, rozhodný ochránce anglikánské církve a věci protestantismu, suverénní vládce monarchie – to vše posilovalo jeho autoritu. Pokud ale dotyčný panovník nenaplnil očekávání vyplývající z výše uvedeného archetypu, zpravidla tím podnítil kritické výroky vůči vládní politice, v krajním případě mohl dokonce zpochybnit autoritu Koruny.¹⁶

Na sklonku 20. století revizionistická koncepce vyvolala polemiku, do níž se zapojili například Derek Hirst, Richard Cust, Peter Lake, Johann Sommervill nebo Ann Hughesová.¹⁷ Tito post-revizionisté si kladli otázku, zda absence ideologické polarizace a dlouhodobě se formujícího konfliktního potenciálu byla skutečně charakteristickým rysem raně Stuartovského období. Současně začali systematicky studovat a tematizovat například ideologizaci a politizaci raně Stuartovské kultury či problematiku utváření informačního trhu a jeho vliv na tehdejší veřejné mínění. V posledních několika letech sílí tendence zkoumat události v Anglii nejen v rámci anglo-skotsko-irského soustátí, nýbrž také v kontextu politického, náboženského a hospodářského vývoje raně novověké Evropy.

Pozornost post-revizionistů se soustředila především na některé klíčové teze obhajované Russellem a dalšími revizionisty. Nicholas Tyacke analyzoval aktivitu puritánů, kteří na sklonku vlády Alžběty I. Tudorovny obhajovali Stuartovské nástupnictví. Tyacke přitom dospěl k závěru, že přítomnost puritánsky smýšlejících politiků na královském dvoře úzce souvisela se

---

¹⁶ Lake, P., *Anti-Popery: The Structure of a Prejudice*, in: Cust R. (ed.), *Conflict in Early Stuart England: Studies in Religion and Politics, 1603–1642*, London 1989, s. 72–106; Tentýž, *Constitutional consensus and puritan opposition: Thomas Scott and the Spanish Match*, in: HJ, č. 25, 1982, s. 805–825.

¹⁷ Cust, R., Hughes, A. (edd.), *Conflict in Early Stuart England: Studies in Religion and Politics, 1603–1642*, Harlow 1989; Rabb, T. K., Hirst D., *Revisionism revised: Two Perspectives on Early Stuart Parliamentary History*, in: P&P, č. 92, 1981, s. 55–99.

snahami o reformu církve a státu, které se začaly projevovat krátce po nástupu Jakuba I. na anglický trůn. Ačkoli jejich záměry skončily *de facto* naprostým fiaskem, nakonec položily základ nového typu opoziční politiky. Tyacke tak zpochybnil Russellovu tezi, které popírá existenci parlamentní opozice vůči Koruně v raně Stuartovském období.¹⁸

Lori Anne Ferrellová v rámci diskuze o problematice anglo-skotské unie uplatnila přesvědčivou argumentaci o významu dvorské kultury, která sloužila k prezentaci mnohdy si odporujících názorů na královském dvoře.¹⁹ Andrew Thrush rozvinul Russellovu tezi o úzké souvislosti chronického nedostatku finančních prostředků pro potřeby Koruny a eskalace napětí v raně Stuartovském období. Druhou dekádu 17. století označil za „jakobitskou osobní vládu“, kterou charakterizovala zahraniční politika vedená snahou vyřešit problém s financemi prostřednictvím výhodného dynastického sňatku a řada neúspěšných fiskálních experimentů. Rozpuštění *Addled Parliament* z roku 1614 Jakub I. vnímal jako impulz k minimalizaci závislosti Koruny na zákonodárném sboru. Panovníkovy kroky však vyvolaly silné obavy o budoucnost parlamentu.²⁰

Thomas Cogswell se pokusil o reinterpretaci úlohy George Villierse, prvního vévody z Buckinghamu. Předmětem jeho zájmu se stala Buckinghamova snaha o veřejnou prezentaci, jež se projevovala zejména ve dvacátých letech 17. století. Cogswell přitom zkoumal primární prameny, mezi něž patří například Buckinghamovy projevy ve Westminsteru, které byly reakcí na sílící kritiku jeho oponentů v souvislosti s neúspěšným tažením na pomoc francouzským hugenotům. Zatímco Russell považoval Buckinghamu za klíčového, zákulisního hráče ve Whitehallu i Westminsteru, Cogswell naopak poukazuje na vévodovu usilovnou snahu čelit veřejné kritice. Cogswellovy teze

---

18 Tyacke, N., Puritan Politicians and King James VI and I, 1587–1604, in: Cogswell, T., Cust, R., Lake, P. (edd.), *Politics, Religion and Popularity in Early Stuart Britain: Essays in Honour of Conrad Russell*, Cambridge 2002, s. 21–44.

19 Ferrell, L. A., The sacred, the profane and the Union, politics sermon and masque at the court wedding of Lord and Lady Hay, in: Cogswell, T., Cust, R., Lake, P. (edd.), *Politics, Religion...*, s. 45–64.

20 Thrush, A., The Personal Rule of James I, 1611–1620, in: Cogswell, T., Cust, R., Lake, P. (edd.), *Politics, Religion...*, s. 84–102.

představují důležitý příspěvek ke studiu vývoje politické kultury, zvláště pak k interakci anglické Koruny a veřejného mínění v první polovině 17. století.²¹

Richard Cust krizuje Russellův proslulý portrét Karla Stuarta, jenž navzdory řadě brilantních postřehů opomíjí rekonstrukci panovníkových ideologických postojů, duševního vnímání světa, aspirací a obav. Důležitou roli přisuzuje zejména faktoru negativní popularity, jíž se Karel I. snažil usilovně čelit, což se odráželo v jeho politických postojích. Strach z nežádoucího veřejného obrazu vymezoval nejen způsob, jakým král jednal s parlamentem, ale formoval také náboženskou politiku, dvorskou kulturu, přístup k městským obchodním a finančním korporacím a v neposlední řadě vůči opozici. To, co Russell označil za panovníkův nekompetentní přístup k vládním záležitostem, Cust obohatil o jeden ze zásadních aspektů politické kultury a současně zasadil do širšího rámce krize, jež na přelomu třicátých a čtyřicátých let 17. století ohrožovala stabilitu monarchie.²²

Ačkoli post-revizionisté věnovali značné úsilí kritice revizionistického pojetí politického vývoje v raně Stuartovském období, jejich koncepce vychází z Russellova strukturálního, a v případě náboženství také ideologického, výkladu konfliktu, který vyvrcholil ve čtyřicátých letech 17. století. Jeho analýzu procesů a problémů při formování raně novověkého státu považují za velmi přínosnou a inspirativní, neboť přinesla nové perspektivy vnímání historického vývoje. V zásadě tak lze říci, že základní revizionistická koncepce, jež spočívá v popření existence dvou opozičních entit, platí v jistém ohledu i v případě politické kultury v raně Stuartovském období.

Post-revizionistická koncepce nicméně měla zásadní význam při zkoumání faktorů, které předurčovaly povahu monarchie. Jedná se především o charakter a preference panovníka, jeho kulturní a ideologický vliv, respektive královského dvora. V současné historiografii se projevuje snaha o komplexní pohled na pokusy jedinců či zájmových skupin napadnout, případně rozvrátit, mocenské struktury, s nimiž byli konfrontováni.

Důležitý faktor představovala rovněž dvorská kultura, jež sloužila především k prezentaci královského dvora. Výpravné divadelní hry, masky,

---

²¹ Cogswell, T., *The people's love: the Duke of Buckingham and popularity*, in: Cogswell, T., Cust, R., Lake, P. (edd.), *Politics, Religion...*, s. 211–234.

²² Cust, R., *Charles I and popularity*, in: Cogswell, T., Cust, R., Lake, P. (edd.), *Politics, Religion...*, s. 235–258.

byly nejen součástí symbolického ceremoniálu, jehož smysl spočíval v demonstraci moci panovníka, ale i vyjádřením odlišných názorových postojů různých zájmových skupin. V tomto ohledu nelze pominout zásadní práce Stephena Orgella a Roye Stronga.²³

Předmětem zájmu moderních historiků zůstává téma dvora a venkova (*court and country*)²⁴ Malcolm Smuts poukázal na fakt, že královští ministři a významní dvořané se pohybovali nejen v prostředí panovnického dvora, ale zdržovali se také často ve svých venkovských sídlech. Umělci, mezi něž patřili například Ben Jonson nebo Antoon van Dyck, naopak udržovali kontakty s londýnskou metropolitní společností.²⁵

Jak už bylo výše řečeno, politický a kulturní vliv královského dvora závisel do značné míry na způsobu jeho veřejné prezentaci, neboť Whitehall představoval *de facto* symbol, jenž mohl vyvolávat pozitivní i negativní reakce napříč tehdejší společností. Veřejnost bez ohledu na to, zda se jednalo o příslušníky královského doprovodu nebo zástupce venkovské *gentry*, jej napodobovala, obdivovala, ale také jím opovrhovala či ho kritizovala. V prvé řadě je však třeba zdůraznit, že obraz dvora a venkova nese často zřetelné známky manipulace. Zatímco venkov symbolizoval dokonalou, harmonickou společnost, jeho protiklad tvořil královský dvůr v podobě hříšného, chamtivého a nemorálního společenství bezskrupulózních egoistů. Veřejné vnímání obou entit ovlivňovaly ideologicky laděné polemiky, které vedli tehdejší současníci ve Whitehallu i mimo něj.

Ačkoli dvůr a venkov ztělesňovaly často protichůdné hodnoty, jako příklad lze uvést venkovskou nevinnost a čistotu, s níž ostře kontrastovala dvorská lakota a korupce, mezi oběma entitami probíhala jistá interakce. Dvořané, nejčastěji zástupci nobility, vyžadovali dodržování stejných způsobů chování a jednání na svých venkovských sídlech. Na svém venkovském sídle v Aston-sub-Edge Endymion Porter vybudoval obrazovou galerii, jež byla

---

²³ Bevington, D., Holbrook, P., *Politics of Stuart Court Masque*, Cambridge 2006, s. 8. K nejvýznamnějším dílům Stephena Orgella patří *The Jonsonian Masque* (Cambridge, 1965), *The Illusion of Power: Political Theatre in the Renaissance* (Berkeley, 1975). Ve spolupráci s Royem Strongem se rovněž podílel na dvousvazkovém *Inigo Jones: The Theatre of the Stuart Court* (London, 1973).

²⁴ Zagorin, P., *The Court and the country*, New York 1969; Russell, C. (ed.), *The Origins of the English Civil War*, London 1973.

²⁵ Smuts, R., *The political failure of Stuart cultural patronage*, in: Orgel, S. (ed.), *Patronage in Renaissance*, Princeton 1981, s. 165–187.

miniaturní napodobeninou sbírky Karla I. ve Whitehalu. V Theobalds Cecilové shromáždili kolekci portrétů, která měla zdůraznit moc a slávu rodu. Na druhé straně londýnská Covent Garden, jejíž přestavbu financoval Francis Russell, čtvrtý hrabě z Bedfordu, představovala ideální venkovskou farnost.²⁶

Obecně lze říci, že v období od sedmdesátých let 20. století došlo k interpretační revoluci a k zásadní koncepční proměně, která narušila velkou část tradičního obrazu anglických a britských raně novověkých dějin.

Pramennou základnu disertační práce představují písemné prameny institucionální a soukromé povahy. Jedná se především o listiny úřední provenience z fondů *National Archives* a *British Library*. Některé prameny, například kompletní *State Papers, Venice*, jsou dostupné v digitalizované podobě na internetu. Pokud jde o vydané prameny, nejvýznamnější část tvoří osobní korespondence, deníky a paměti [Weldon, A., *Court and Character of King James*, London 1817; Akrigg, G. P. V. (ed.), *Letters of King James VI and I*, New York 1984; Spedding, J. (ed.), *The Works of Francis Bacon*, London 1875; McClure, N. E. (ed.), *The Letters of John Chamberlain*, Michigan 1962; Seddon, P. R. (ed.), *The Letters of John Holles 1587–1637*, London 1975; Knowler, W. (ed.), *The Earl of Strafforde's Letters and Dispatches*, sv. 1, London 1739]. Cenným zdrojem informací jsou svědectví tehdejších současníků [Birch, T., *Court and Times of Charles I*, London 1849; Goodman, G., *The Court of King James the First*, London 1839; Clarendon, E. H., *The History of the Rebellion and Civil Wars in England*, Oxford 1888.].

Odborná literatura k problematice raně Stuartovského dvora je velmi rozsáhlá, nejčastěji jde o monografie a studie britských autorů. Mezi zásadní tituly patří práce G. P. V. Akrigga [Akrigg, A. P. V., *Jacobean Pageant*, New York 1967], D. Matthewa [Mathew, D., *James I*, Alabama 1968], R. Lockyera [Lockyer, R., *James VI & I*, New York 1998; Tentýž, *Buckingham*, London, 1981], K. Sharpea [Sharpe, K., *The Personal Rule of Charles I*, New Haven 1992], C. Carltona [Carlton, C., *Charles I: The Personal Monarch*, London 1995] a G. E. Aylmera [Aylmer, G. E., *The King's Servants*, New York 1961]. Kompletní výčet uvádím v seznamu literatury.

---

²⁶ Architektonický návrh Covent Garden byl dílem Iniga Jonese.

Cílem disertační práce je komparativní analýza anglického královského dvora v první polovině 17. století. Analytická část disertační práce je zaměřena na zkoumání procesů, které ovlivňovaly strukturu a úlohu panovnického dvora v kontextu politického, náboženského, hospodářského, sociálního a kulturního vývoje země.

V tomto ohledu pokládám za nezbytné zodpovědět dílčí otázky vyplývající z výše zmíněné analýzy. Jedná se především o to, jaký význam měl pro dvořany osobní přístup k panovníkovi, jakým vlivem disponovali členové panovnického dvora, jakým způsobem fungovala královská patronáž a jakou roli v ní hrály jednotlivé dvorské instituce, jaký byl smysl reformních opatření, jejichž prostřednictvím se stuartovští panovníci snažili zvýšit efektivitu královského dvora, a do jaké míry se je podařilo prosadit v praxi.

Disertační práce je rozdělena do sedmi kapitol. V první a druhé kapitole analyzuji osobnost Jakuba I., institucionální strukturu stuartovského dvora a proměny ve fungování královského dvora v kontextu vládní, finanční a náboženské politiky Koruny v letech 1603–1625. Pozornost věnuji vládní, finanční a náboženské politice Koruny, jež ovlivňovala fungování jednotlivých dvorských institucí či královského dvora jako celku. V této souvislosti nelze pominout permanentní soupeření mocenských frakcí, které patřilo k charakteristickým znakům jakobitského dvora. Za jeho vyvrcholení lze považovat pád Roberta Carra, hraběte ze Somersetu, a nastolení dominantního postavení George Villierse, prvního vévody z Buckinghamu v posledních letech vlády Jakuba I. Posilování vlivu královských favoritů úzce souviselo s procesem monopolizace politické moci, které v porovnání s alžbětinským obdobím dosáhlo neobvyklých rozměrů. Třetí kapitola obsahuje analýzu dvorské kultury v období vlády Jakuba I., zejména divadelní a výtvarné tvorby, jež tvořila nedílnou součást dvora „masek a her“.

Čtvrtou a pátou kapitolu tvoří analýza osobnosti Karla I., zvláštní pozornost věnuji jeho reformnímu úsilí, které silně ovlivňovalo fungování jednotlivých dvorských institucí a rovněž vnímání královského dvora v očích současníků. Buckinghamovo dominantní postavení bylo charakteristickým znakem pro počáteční období vlády Karla I. Teprve vévodova násilná smrt umožnila opětovnou profilaci zájmových skupin na karolinském dvoře, přestože již nedocházelo k dramatickým událostem srovnatelným s jakobitskou

érou. V šesté kapitole analyzuji karolinskou dvorskou kulturu v období let 1625–1640.

Závěrečnou kapitola disertační práce tvoří komparace raně jakobitského a karolinského dvora s cílem odhalit a interpretovat disparit ve struktuře a úloze raně Stuartovského dvora. V zásadě se tedy jedná o interpretaci vývoje anglického raně Stuartovského dvora na základě kritické analýzy dostupných archivních pramenů a studia odborné literatury.

KAPITOLA I.

V Anglii 17. století byli panovníci považováni za bytosti s božskými atributy – král nebyl pouze obyčejný člověk, ale Bohem pomazaný, zástupce Boha na zemi, povoláný z „Boží milosti“ vykonávat vládu nad svými poddanými. Panovník obecně ztělesňoval nejvyšší morální a mocenskou autoritu. Posvátnost královského majestátu, k níž neoddělitelně patřilo prokazování úcty a poslušnosti, zůstávala nedotčena. Zpochybňovat rozhodnutí krále, jenž stál na vrcholu vládní i církevní hierarchie, znamenalo nejen páchání zločinu vůči státu, ale i rouhání.

Královský dvůr neplnil pouze funkci panovníkova sídla, představoval také politické centrum země a sídlo vlády. Současně byl místem, kde se setkávali přední umělci a učenci, a k němuž se upínala celá společnost, neboť silně ovlivňoval politické, sociální a náboženské poměry v Anglii 17. století. Ke dvoru směřovali ti, kteří usilovali o královskou přízeň, výnosné či prestižní úřady a moc.

Ústřední postavou panovníckého dvora byl panovník, jenž ostatním členům královské domácnosti poskytoval záštitu, projevoval přízeň a v neposlední řadě působil jako zdroj veškeré moci. Způsob, jakým tehdejší současníci i pozdější historici vnímali krále, tak *de facto* předurčoval jejich posuzování královského dvora. Poté, co 24. března 1603 zemřela Alžběta I. Tudorovna (1533–1603), na anglický trůn usedl skotský panovník Jakub VI. Stuart (1566–1625). Obecně lze říci, že v historiografii existuje značně rozporuplný obraz následníka „panenské královny“.

Kriticky vystupoval vůči panovníkovi zejména sir Anthony Weldon, jenž vyličil nového krále jako podivína, který si často oblékal prošívaný kabátec, protože se obával útoku atentátníka. Neopomněl zdůraznit také fyzické anomálie, například příliš „velký jazyk, jenž mu bránil ve srozumitelné řeči a překážel mu při pití“.²⁷ Ostrou kritiku si vysloužily také panovníkovy špatné hygienické návyky, sklon k alkoholu a silná náklonnost k mužům, kteří se zdržovali na královském dvoře.²⁸

---

²⁷ Scott, W. (ed.), *Secret History of the Court of James the First*, Edinburgh 1811, sv. 2, s. 2.

²⁸ Daniels, C., Morrill J., *Charles I*, Cambridge 1988, s. 9.

Weldon bezpochyby nepatřil mezi nestranné pozorovatele, neboť projevoval značnou averzi vůči všemu skotskému. Ve své knize *A Perfect Description of the People and Country of Scotland* z roku 1617 vyličil Skotsko jako zemi, jež „je příliš dobrá pro její vlastníky a naopak příliš špatná pro ty, kteří zde musejí žít“. Třebaže autor důsledně rozlišoval mezi prostými Skoty a „odvážným princem, králem Jakubem, jenž se kupodivu narodil ve špinavém Skotsku, ve smrdutém Edinburghu,“ upadl v nemilost a musel opustit královský dvůr.²⁹ Weldonův Dvůr a charakter krále Jakuba I. (*The Court and Character of King James I*) proto nese neklamné známky osobní antipatie vůči panovníkovi.

Hodnocení osobnosti Jakuba I. z pera lady Anne Cliffordové, autorky proslulých deníků, lze považovat rovněž za tendenční. Frustrace baronky Cliffordové z neuspořádaných majetkových poměrů se nakonec odrazila v kritickém hodnocení poměrů panujících na jakobitském dvoře, jehož členové opakovaně odmítali intervenovat v její prospěch: „Všichni jsme viděli velkou změnu mezi současností a dobou vlády královny [Alžběty I. Tudorovny – pozn. P.V.], když jsme seděli zavšivení v předpokoji sira Thomase Erskina, jednoho ze členů panovníkova skotského doprovodu.“³⁰

Kritické výroky na adresu Jakuba I. ovšem kontrastují se svědectvími jiných současníků. Biskup Godfrey Goodman ve svém díle Dvůr krále Jakuba prvního (*The Court of King James the First*) označil panovníka za schopného a prozíravého vládce.³¹ Sir Simonds D'Ewes oceňoval působení Jakuba I. v zájmu „svobod Angličanů“. ³² Anglický soudobý historik Thomas Fuller napsal, že „vláda krále Jakuba byla lepší pro toho, kdo ji zažil, než pro toho, kdo o ní psal, neboť [král – pozn. P.V.] byl zastáncem stálého klidu a snažil se vyvarovat potíží, které by sužovaly příští generace“. ³³ Benátský vyslanec oceňoval jeho inteligenci a znalost cizích jazyků; panovník ovládal kromě

---

²⁹ Wormald, J., James VI and I: Two kings or one?, in: HIS, č. 68, 1983, s. 190–191.

³⁰ Willson, D. H., James VI and I, London 1963, s. 191.

Od roku 1605 lady Anne Cliffordová vedla dlouhý a neúspěšný právní spor se svým bratrem Francisem Cliffordem, čtvrtým hrabětem z Cumberlandu, o rodinný majetek, přičemž neustále narážela na nezájem či odpor dvořanů Jakuba I.

³¹ Goodman, G., The Court of King James the First, sv. 1., London 1839, s. 413–421.

³² Durston, C., James I., London 1993, s. 4.

³³ Tamtéž.

angličtiny také francouzštinu, latinu a částečně i italštinu.³⁴ Roger Wilbraham, jeden z hlavních představitelů Komory nad peticemi (*Master of Requests*) a člen Svěřeneckého soudu (*Court of Wards*), považoval krále za „ostrovtipného a vynalézaneého muže s výjimečně dobrou pamětí a člověka přátelské povahy“.³⁵

Rehabilitaci Jakuba I. nicméně přinesla až britská historiografie v sedmdesátých letech 20. století. Soudobí historici oceňují především panovníkovu diplomatickou obratnost, s jejíž pomocí dokázal udržet relativní politickou stabilitu a mír. Nejnovější výzkumy potvrdily, že Jakub I. si počínal se značnou prozíravostí v rozhodování a houževnatostí ve vyjednávání. Nelze proto souhlasit s tvrzením, že jeho vláda přivedla mocenský úpadek Koruny, zapříčinila rozvrat státních financí a ignorovala šíření radikálních náboženských postojů, což v konečném důsledku vyústilo v hlubokou krizi a zhroutení monarchie ve čtyřicátých letech 17. století.³⁶

Dostupné prameny se v zásadě shodují v názoru, že Jakuba I. sužovaly silné obavy o vlastní život. Panovník zažíval pocity úzkosti, pokud se v jeho blízkosti nacházely nože, nebo zaslechl zvuk tasené zbraně. Král navíc trpěl panickou hrůzou z případného útoku atentátníka. Z toho důvodu si oblékal tlustý prošívaný kabátec a před spaním přikazoval sluhům, aby zatarasili vchod do ložnice nábytkem. Ve svém traktátu *Basilikon Doron* doporučoval princ Jindřichovi, aby v případě, že se bude účastnit boje, si oblékal lehčí pancíř, který by mu nepřekážel při útěku.³⁷ Depresivní nálady u něj vyvolávala smrt a vše, co s ní souviselo, například pohřby. Tyto obavy měly pravděpodobně původ v dramatických událostech, které se odehrály ve druhé polovině 16. století ve Skotsku.³⁸ Krále stresovalo především permanentní psychické napětí vyvolané pocitem ohrožení. Mnozí Angličané však považovali

---

³⁴ CSP, Venice, 1603–1607, sv. 10 [online], c2013 [cit. 2012-10-20], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=95599>>.

³⁵ Scott, H. S. (ed.), *The Journal of Sir Roger Wilbraham*, in: CM, č. 10, 1902, s. 54, 60.

³⁶ Coward, B., *The Stuart Age*, London 1994, s. 123–124.

³⁷ James I's *Basilikon Doron* [online], c2001 [cit. 2012-12-18], URL: <http://www.stoics.com/basilikon_doron.html>.

³⁸ Mathew, D., *James I*, Alabama 1968, s. 15–17, 22, 33–34.

Jednalo se především o vraždu panovníkova otce Henryho, lorda Darnleye, a násilná smrt skotských regentů, hrabat z Moray a Lennoxu

panovníkovu neurózu za pouhý projev zbabělosti, která poškozovala renomé Jeho Veličenstva v roli obránce státu.³⁹

Jakub I. měl vysoké mínění o vlastních intelektuálních schopnostech, zároveň ho ale sužovala silná citová deprivace. Panovník si vyčítal, že nedokáže opětovat takové city, jakými byla například láska nebo přátelství k dvořanům, kteří ho obklopovali. Nedostatek sebedůvěry nakonec vedl Jakub I. k tomu, že si přízeň svých oblíbenců kupoval. Král se za všech okolností snažil plnit jejich přání a požadavky, což vedlo v konečném důsledku ke značnému zvýšení nákladů na dary a penze.⁴⁰

Panovník rovněž snadno podléhal vlivu dvořanů, například Esmé Stuarta nebo George Villierse, pozdějšího vévody z Buckinghamu, kteří dávali ostentativně najevo svou oddanost králi, trávili s ním většinu volného času a tvořili nepostradatelnou součást královského doprovodu.⁴¹ V zásadě se nejednalo o nic překvapivého. V duchu pozdně alžbětinské tradice poddaní chovali k panovníkovi hlubokou úctu a projevovali mu svou loajalitu. Takové projevy oddanosti Jakub I. ale mylně interpretoval jako upřímné vyjádření lásky svých poddaných, přestože jej členové jeho skotské družiny varovali, že „tento lid zkazí dobrého krále“. Skutečností zůstává, že panovníka těšily projevy přízně a nijak se nebránil „královskému kultu“.⁴²

Touha Jakuba I. hromadit důkazy o vlastní popularitě byla zčásti důsledkem nepochopení vztahu mezi Korunou a jejími anglickými poddanými. V dubnu 1603 se vydal v čele početného skotského doprovodu do Londýna. Po cestě ho vítaly zástupy jásajících Angličanů, což panovník interpretoval jako projev opravdové náklonnosti. Možnost, že poddaní vyjadřují úlevu nad bezproblémovým nástupem nového krále na anglický trůn, si vůbec nepřipouštěl. V roce 1604 při zasedání parlamentu prohlásil: „při mém prvním vstupu do tohoto království lidé všech tříd spěchali, aby mě uvítali, plakali dojetím, křičeli radostí a všichni se snažili obejmout svého nového krále.“⁴³ Alan Smith konstatoval, že Jakub I. trpěl „nevyléčitelnou domýšlivostí“, či

---

³⁹ Weldon, A., *Court and Character of King James*, London 1817, s. 49.

⁴⁰ Coward, B., *The Stuart Age...*, s. 138.

⁴¹ Spedding, J. (ed.), *The Works of Francis Bacon*, London 1875, s. 173, 178.

⁴² Wormald, J., *James VI and I...*, s. 192–195.

⁴³ Lockyer, R., *James VI & I*, New York 1998, s. 38.

spíše „sebeklamem“, jenž pramenil z jeho vnitřní nejistoty, pocitu nebezpečí a neustálou potřebou po útěše.⁴⁴

Přesto se nelze ubránit dojmu, že na rozdíl od Alžběty I. Tudorovny, která systematicky zdokonalovala a využívala svou popularitu, Jakub I. vnímal častý kontakt s poddanými jako nepříjemnou povinnost. Návštěvy, které za ním přicházely do Whitehallu, ho spíše obtěžovaly, než těšily.⁴⁵ Panovník choval také značný odpor k ceremoniím a rutinním vládním povinnostem, a proto je přenechával raději svým ministrům. Pokud to bylo možné, opouštěl Londýn a věnoval se lovu, který patřil k jeho nejoblíbenějším zábavám.⁴⁶

Jakubova vášeň pro lov ovšem nebyla s ohledem na tehdejší evropské poměry ničím výjimečným.⁴⁷ Honitba představovala pro vládce způsob relaxace, která rozvíjela odvahu, vytrvalost, lstivost a v neposlední řadě ho sbližovala s jeho poddanými. Jakmile panovník opustil Whitehall, bylo obtížné ho dostihnout, čemuž nasvědčují časté stížnosti benátského vyslance, že potěšení má přednost před prací. Král se zdržoval nejčastěji v Roystonu, Huntingdonu nebo Hitchingbrook. Albert Fontenay se také zmiňoval o Jakubově „přílišné lenosti a neuváženosti nad svými povinnostmi, protože je příliš oddán kratochvílím, zejména lovu“. ⁴⁸

Jakub I. neměl ve zvyku přijímat jednoduchá a rychlá řešení. Každé rozhodnutí pečlivě zvažoval, případně odkládal, pokud si nebyl jistý případnými důsledky. V Londýně se navíc ocitl pod neustálým tlakem žadatelů a prosebníků, který vnímal jako přítěž. Není proto divu, že často opouštěl hlavní město, aby se „těšil ze samoty a svobody na nepřístupných místech“. ⁴⁹

Skutečnost, že Jakub I. preferoval život na venkově, měl ovšem i jiné důvody. Král vnímal venkov jako nositele pozitivních vlastností a tradic, protipól „dekadentní“ měšťanské společnosti. Londýn navíc nepatřil k místům, kde by se panovník rád zdržoval. Hlavní město bylo v té době již rozsáhlou

---

⁴⁴ Smith, A. G. R., *Constitutional Ideas and Parliamentary Developments in England 1603–1625*, in: Smith, A. G. R. (ed.), *The Reign of James VI and I*, London 1973, s. 9.

⁴⁵ Willson, D. H., *James VI and I...*, s. 165.

⁴⁶ James I's Basilikon Doron [online], c2001 [cit. 2012-12-18], URL: <http://www.stoics.com/basilikon_doron.html>.

⁴⁷ Lockyer, R., *James VI & I...*, s. 201.

⁴⁸ Boyd, W. K. (ed.), *Calendar of State Papers relating to Scotland and Mary, Queen of Scots 1547–1603*, sv. 7, Edinburgh, 1913, s. 274–275.

Albert Fontenay působil jako emisar Marie Stuartovny v době, kdy byla internována v Anglii.

⁴⁹ CSP, Venice, 1603–1607, sv. 10 [online], c2013 [cit. 2012-10-22], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=95618>>.

aglomerací, a Koruna proto vydala několik nařízení, která měla omezit její růst. V další proklamaci nařizovala šlechtě, aby neplýtvala svým časem a penězi v honbě za lákadly metropole a vrátila se na svá venkovská sídla udržovat pohostinnost v duchu rodinných tradic a řádně spravovat záležitosti církve a státu.⁵⁰

Jakub I. podobně jako Alžběta I. každoročně navštěvoval jih Anglie, kde se setkával s tamními peery. V srpnu 1603 zavítal společně s královnou Annou Dánskou do Winchesteru a Southamptonu a poté do Oxfordu. V pozdějších letech se panovník vydával na západ, sever nebo do Midlands. Královský pár nocoval v palácích nebo loveckých letohrádkách, které patřily Koruně, případně v soukromých sídlech místní šlechty.⁵¹

Ačkoli Jakub I. obecně podceňoval přínos vystupování na veřejnosti, přesto si uvědomoval význam, jaký mělo navazování osobních kontaktů s poddanými. V roce 1617 během cesty do Skotska panovník navštívil Lincoln, kde vložil svou ruku na 100 poutníků, kteří se dožadovali setkání s králem, neboť věřili, že je může uzdravit jeho dotek. Totéž se opakovalo v Yorku, kde se navíc zúčastnil banketu, na němž pasoval 8 rytířů. Další rytířské tituly udělil po oficiální recepci v Durhamu.⁵²

Při svém návratu ze Skotska král cestoval přes Lancashire, v němž platil zákaz nedělního veselí. To Jakub I. nesl velmi nelibě, neboť v Lancashire byl stále značný počet katolíků, kteří při jakékoli příležitosti kritizovali „puritánský“ charakter anglikánské církve. Kromě toho takové opatření se přičilo jeho citu pro tradiční hodnoty.⁵³

Lancashire nebylo v tomto ohledu jediným případem. V roce 1618 proto Jakub I. po konzultaci s biskupy vydal Deklaraci zábavy a sportu (*Declaration of Sports*), v níž vyjádřil rozhořčení nad tím, že jeho poddaným je upírán „zákonný oddech“ po nedělních bohoslužbách. Deklarace zábavy a sportu nakonec povolila některé oddechové hry a sportovní aktivity o nedělích.⁵⁴

---

⁵⁰ Lockyer, R., James VI & I ..., s. 202.

⁵¹ Akrigg, A. P. V., Jacobean Pageant, New York 1967, s. 264–266.

⁵² Lockyer, R., James VI & I..., s. 202–203.

⁵³ Tamtéž.

⁵⁴ Gardiner, S. R. (ed.), The Constitutional Documents of the Puritan Revolutions 1625–1660, Oxford 1906, s. 101.

Třebaže lze říci, že Jakub I. odmítal brát ohled na veřejné mínění, v případě „politického národa“ jednal obezřetněji. Jeho projevy byly pečlivě koncipované; panovník se promyšleně snažil získat podporu lidí, na nichž mu záleželo. Pokud to situace vyžadovala, dokázal obratně hájit specifické aspekty korunní politiky.⁵⁵

Jakub I. získal vynikající vzdělání, patřil k inteligentním a sečtělým studentům, projevoval zájem o intelektuální záležitosti, zejména státovědu a teologii. Není divu, že i za jiných okolností kritický Weldon označil Jakuba I. za „nejmoudřejšího hlupáka křesťanstva“.⁵⁶ Maurice Lee popsal krále jako „jednoho z nejučenějších a nejzvědavějších mužů, kteří kdy usedli na trůn“.⁵⁷ Panovník si dobře uvědomoval vlastní přednosti, a pokud to situace vyžadovala, nezděrahal se dát najevo svou intelektuální převahu nad oponenty.

Vzhledem ke své inteligenci Jakub I. důvěřoval zcela vlastnímu úsudku. Někteří pozorovatelé si povšimli jeho argumentační obratnosti, kterou projevoval již v raném věku. Fontenay konstatoval, že „rychle rozumí a chápe. Opatrně posuzuje a rozumně promlouvá; dobře se vyjadřuje. V otázkách je rychlý, proniká [k podstatě věci – pozn. P.V.] a v odpovědích sebejistý. Pokud diskutuje o politice, náboženství nebo o čemkoli jiném, věří a drží se toho, co považuje za nejsprávnější“.⁵⁸

Fontenay zachytil rovněž některé charakterové vlastnosti mladého krále a způsoby chování, které kritici později označovali za nedůstojné nebo pošetilé. Panovník byl „velmi neomalený v řeči, jídle, zvycích, hrách a zábavě ve společnosti žen“. Navíc měl zvláštní způsob chůze, což souviselo především s jeho „špatným držením těla“.⁵⁹

Jakub I. bezesporu patřil k nejlépe vzdělaným vládcům na anglickém či skotském trůnu a byl zcela jistě jediným, jenž považoval sebe sama za politického filozofa. Za typický příklad lze považovat jeho působivá teoretická

---

⁵⁵ O Jakubově obratném přístupu svědčí například deklarace z roku 1606, ve které objasňoval důvody uvěznění radikálních presbyteriánských kazatelů, nebo proklamace z roku 1621, v níž vysvětloval důvody rozpuštění parlamentu.

⁵⁶ Weldon, A., *Court and Character...*, s. 58.

⁵⁷ Lee, M., *Great Britain's Solomon: James VI and I in his Three Kingdoms*, Chicago 1990, s. 4.

⁵⁸ Boyd, W. K. (ed.), *Calendar of State Papers...*, s. 274.

⁵⁹ Tamtéž.

ospravedlnění monarchie jako optimální vlády. Nutno podotknout, že většina pokusů o naplnění panovníkových ideálů skončila neúspěšně.⁶⁰

V zásadě lze říci, že Jakub I. zastával velmi tolerantní postoje, bez obvyklých soudobých předsudků. Panovníkovy názory se často jevily jako velmi neortodoxní, přičemž prokazoval schopnost sebereflexe a sebekritiky. Jeho myšlenkově nezávislé postoje se však zakládaly na konvenčnějších názorech, nežřídká šlo o představy nejasné, nepochopitelné, nekonzistentní nebo protichůdné.⁶¹

Přestože panovník projevoval silné intelektuální sklony, patřil k úspěšným politikům. Jakub I. disponoval politickou flexibilitou, obezřetností, trpělivostí a projevoval smysl pro toleranci a ochotu ke kompromisu. Díky tomu, že dokázal rozpoznat motivy osob, s nimiž jednal, mohl se snadno a rychleji zorientovat v dané situaci a učinit odpovídající rozhodnutí. Panovník například charakterizoval Williama Lauda jako muže, který „má nepokojného ducha a nedokáže rozpoznat, když se věci vyvíjejí dobře, ale miluje změnu a touží reformovat“, což *de facto* odpovídalo skutečnosti. Poté, co v roce 1624 princ Karel a vévoda z Buckinghamu hodlali využít parlament k prosazení vlastních záměrů, král varoval, že „si na sebe pletou bič“.⁶²

Král se dokázal obklopit schopnými ministry, mezi něž patřili například sir Robert Cecil, pozdější hrabě ze Salisbury, nebo Lionel Cranfield, hrabě z Middlesexu. Jejich reformní snahy, především pokusy o zlepšení zastaralého a neefektivního finančního systému a struktury vládní administrativy, ale komplikovala panovníkova neochota podporovat příliš „radikální“ reformy. Ve skutečnosti panovník neprojevoval zájem o ekonomické záležitosti; udržování kontaktů s představiteli obchodních kruhů považoval za nezajímavé a nehodné pozornosti Koruny.

---

⁶⁰ Za jeden z významných neúspěchů lze považovat krach projektu anglo-skotské Unie.

⁶¹ Příkladem může být jeho *Counterblast to Tobacco* z roku 1604, v níž ostře kritizoval užívání tabáku jako hanebný zlovyk. V pozdějších letech svého života Jakub I. vyslovil také pochybnosti o existenci čarodějnictví, přestože mu věnoval obsáhlý spis *Daemonologie* z roku 1597.

King James I of England, *Counterblast to Tobacco* [online], c2002 [cit. 2012–12–18], URL: <<http://www.laits.utexas.edu/poltheory/james/blaste/blaste.html>>;

King James the First, *Daemonologie* [online], c2010 [cit. 2012–12–18], URL: <<http://www.sacred-texts.com/pag/kjd/>>.

⁶² Clarendon, E. H., *The History of the Rebellion and Civil Wars in England*, sv. 1, Oxford 1888, s. 28.

Náboženská politika Jakuba I. se vyznačovala kompromisním přístupem k jinověrcům. Král usiloval o zmírnění protikatolických zákonů a zároveň projevoval ochotu zavést umírněné církevní reformy, aby tak vyšel vstříc požadavkům protestantských nonkonformistů. V zahraniční politice podporoval mírové řešení konfliktů v kontinentální Evropě. Takové řešení ovšem bylo v rozporu s přesvědčením většiny obyvatelstva, podle nějž měla Anglie prosazovat protestantské zájmy v Evropě třeba i za cenu ozbrojeného konfliktu.

Jakub I. však nenesl výhradní odpovědnost za prohloubení politického napětí. Důležitou roli hrálo také „dědictví“ po Alžbětě I.⁶³ Na přelomu 16. a 17. století Anglie procházela významnými sociálními i ekonomickými změnami, které měly rovněž politický rozměr. Počet obyvatel ostrovního státu se rychle zvyšoval, ekonomický rozvoj doprovázel prudký růst cen.⁶⁴ Zároveň sílil vliv *gentry* a londýnských obchodních kruhů.⁶⁵

Koruna se navíc potýkala s náboženskými problémy, neboť radikálové považovali zejména stávající uspořádání anglikánské církve (*Church of England*) a její doktrínu za neuspokojivé a usilovali o tzv. druhou reformaci. Největší riziko v tomto ohledu představovali puritáni, radikální kalvinisté, kteří kladli důraz na hlubokou religiozitu, očistu církve a společnosti. Anglii na sklonku vlády Alžběty I. sužovala také vyčerpávající válka se Španělskem, která způsobila rozvrat státních financí. Za této situace monarchie postrádala peníze, armádu, placenou a výkonnou administrativu.⁶⁶

Poté, co se Jakub I. pokusil stabilizovat státní rozpočtu prostřednictvím zvláštních poplatků, aniž by žádal o souhlas zákonodárný sbor, poslanci začali podezřívat Korunu z „absolutistických“ tendencí. Třebaže podobné obavy

---

⁶³ Kennedy, P., *Vzestup a pád velmocí*, Praha 1996, s. 88.

Jednalo se o dluhy, které vznikly v souvislosti s podporou nizozemských povstalců, francouzských protestantů a výstavbou loďstva. Kromě obvyklých korunních příjmů využívala Alžběta I. prodeje monopolů, korunní půdy a mimořádných půjček (úvěry ve výši 2 000 000 liber).

⁶⁴ Coleman, D., Salt J., *The British Population*, Oxford 1992, s. 5, 29–30.

V roce 1603 anglická populace čítala 4 100 000 obyvatel, v roce 1650 vzrostla na 5 200 000, ke konci 17. století došlo k poklesu na 5 100 000.

⁶⁵ Steensgaard, N., *The Seventeenth-Century Crisis*, in: Parker, G., Smith, L. M. (ed.), *The General Crisis of the Seventeenth Century*, London 1997, s. 37.

⁶⁶ Morrill, J., *The Stuarts*, in: Porter A. (ed.), *The Oxford History of Britain*, sv. 3, Oxford 1992, s. 89–90.

neodpovídaly skutečnosti, vznikl tak prostor pro stoupence konstituční ideologie, kteří kritizovali porušování tradičních parlamentních práv a svobod.

Jakub I. nezřídka přeceňoval své postavení v evropské politice. Jeho úsilí o nastolení mír a přání ukončit rozbroje uvnitř křesťanstva byly nepochybně obdivuhodné. Ačkoli se stal panovníkem Anglie a Skotska, nedisponoval dostatečnou silou k tomu, aby donutil Francii či Španělsko k uzavření míru. Hlavní důvod představovala relativní chudoba Koruny, která omezovala její vliv v evropské velmocenské politice. Král se navíc uchýloval raději k použití slov než zbraní a byl spokojen, pokud vyslechl uklidňující prohlášení, přestože se jevílo jako málo pravděpodobné.⁶⁷

Důležitým aspektem při hodnocení osobnosti Jakuba I. je také jeho křehké zdraví. V době nástupu na anglický trůn dosáhl věku 37 let. Na sklonku své vlády se často potýkal s častými zdravotními problémy, které ho vzdalovaly od vládních záležitostí. Fyzická indispozice ho sužovala především v roce 1616, vážné problémy nastaly o tři roky později, některé z nich ho provázely až do konce jeho života. Král trpěl záchvaty pakostnice, artritidy, průjmů a bolestí ledvin. Často se u něj opakovaly bolesti břicha, žaludeční nevolnost, problémy s dýcháním, což zřejmě souviselo s jeho chronickou porfyrií. Panovníkova snížená pohyblivost navíc poukazovala na prodělanou obrnu.⁶⁸

Puritáni, kteří kritizovali poměry na královském dvoře, poukazovali na panovníkovy záliby, které byly nezřídka v přímém rozporu s křesťanskými imperativy. V první řadě se jednalo o Jakubův vyhraněný postoj k ženám, jež popisoval jako „*irritamenta libidinis*“. Za zmínku stojí také jeho záliba voyeurismu, když navštěvoval ložnice dvořanů a vyptával se jich na detaily intimního života. V řadě případů se neubránil cynickým poznámkám na adresu svých ministrů, státního sekretáře sira Roberta Cecila například označoval za „milého bíglu“.⁶⁹

Není rovněž pochyb o tom, že Jakub I. pociťoval silnou fyzickou i emocionální přitažlivost k mužům. Král se obklopoval mladými dvořany, s nimiž pak udržoval homosexuální vztahy. Takové počínání ovšem značná

---

⁶⁷ Durston, C., James I..., s. 44–52.

⁶⁸ Beasley, A. W., The Disability of James VI & I, in: SC, č. 10, 1995, s. 152–157.

⁶⁹ Willson, D. H., James VI and I..., s. 135.

část drobné venkovské šlechty (*gentry*) a nobility, církev a princ Karel považovali za nepřipustné. Královští oblíbenci, zejména George Villiers, vévoda z Buckinghamu, navíc dokázali soustředit ve svých rukou značný politický a ekonomický vliv, což vyvolávalo ostrou kritiku ze strany jejich méně úspěšných konkurentů.

Nutno podotknout, že sexuální vztah mezi Jakubem I. a Buckinghamem se nepodařilo zcela přesvědčivě prokázat.⁷⁰ V první řadě nelze pominout panovníkův zhoršující se zdravotní stav. Kromě toho je nutno vzít v úvahu postoj Buckinghamovy matky, hluboce věřící katoličky, lady Mary Villiers-Comptonové, která by takové jednání nikdy neschválila. Důležitou roli hrála také skutečnost, že králův oblíbenec se stal blízkým přítelem prince Karla, což prakticky vylučovalo sexuální sblížení s panovníkem.⁷¹ Lze se proto domnívat, že král usiloval spíše o těsnější emocionální sepectí s člověkem, jemuž důvěřoval a jehož si oblíbil.

Panovník projevoval silné sklony k melancholii, kterou dále prohlubovaly smrt jeho nejbližších a rozpad rodinného zázemí. Navzdory náklonnosti, jež choval k mužům, panovník jednal se svou ženou Annou Dánskou (1574–1619) ohleduplně a pozorně.⁷² Od roku 1607 královský pár však žil odděleně; královna trávila většinu času ve svém paláci v Greenwichi, případně ve Strandu v Somerset House. Její odmítnutí počít další dítě Jakuba I. velmi ranilo, v důsledku čehož se prohloubilo vzájemné odcizení.⁷³ V listopadu 1612 zemřel prvorozený syn Jindřich, královna Anna skonala o sedm let později. Princezna Alžběta se provdala za falckého kurfiřta Fridricha V., opustila Anglii a žila se svým mužem v Heidelbergu. Jakubovi I. tak zůstal jen korunní princ, „děťátko Karel“. Za těchto okolností král nacházel potěšení v kruhu Buckinghamu, jeho ženy, dětí a příbuzných, kteří mu do určité míry nahrazovali chybějící rodinu. Ve společnosti „nejbližších přátel“ zapomínal, že je „starým a opuštěným mužem“.⁷⁴

Jak už bylo výše řečeno, král odmítal kultivovat svůj veřejný obraz. Na rozdíl od Alžběty I., která pokládala veřejné mínění za nesmírně důležité,

⁷⁰ Srovnej Lockyer, R., *Buckingham: The Life and Political Career of George Villiers, First Duke of Buckingham 1592–1628*, London 1981, s. 114; Lee, M., *Great Britain's...*, s. 138.

⁷¹ Mathew, D., *James I...*, s. 292.

⁷² Willson, D. H., *James VI and I...*, s. 84–95.

⁷³ Tamtéž, s. 403.

⁷⁴ Kovář, M., *Stuartovská Anglie*, Praha 2001, s. 75.

Jakub I. jím do značné míry pohrdal, a proto odmítal jednat stejným způsobem. Jistý význam v tomto ohledu mohl mít i fakt, že panovník postrádal srovnatelnou důstojnost a charisma. Třebaže některé soudobé prameny přehánějí jeho svérázný vzhled a vystupování, Jakub I. neohromoval svým majestátem. Problém spočíval zejména v neformálním vystupování, které praktikoval již ve Skotsku. Panovník se například „zapojil do vzrušené debaty jako jeden z účastníků“.⁷⁵ Takové chování ovšem bylo pro mnohé Angličany nepochopitelné a nedůstojné.

Jakub I. považoval královský dvůr za místo, kde by měla probíhat komunikace mezi dvorem a venkovem (*court and country*). Zatímco aristokracie získala prostor k vyjadřování a prosazování svých názorů a zájmů, panovník využíval jejího vlivu v rámci patronážního systému, což mu výrazně ulehčovalo výkon vládních povinností.⁷⁶ Oboustranná prospěšnost představovala základní podmínku pro zachování důvěry mezi Korunou a nobilitou. Král udržoval kontakty s reprezentanty všech zájmových frakcí; nikdy nevycházel vstříc pouze jedné skupině.

Panovník využíval mocenské konkurence šlechtických rodů k posílení vlastní pozice. Typickým příkladem byl vzestup rodiny Howardů. Jakub I. tak hodlal vyvážit dominantní postavení státního sekretáře sira Roberta Cecila. Díky své obratnosti v nepřehledném politickém boji mocenských frakcí se stal garantem rovnováhy moci u královského dvora a v neposlední řadě také arbitrem v církevních otázkách.

Jakubův životní styl byl neodlučitelně spjat s jeho vládní politikou. Štědrost, kterou projevoval ke svým poddaným, vnímal jako základní předpoklad úspěchu, zejména v politických záležitostech. Udílení darů pomáhalo zajistit spolupráci mezi Korunou a šlechtou, což mělo zásadní význam v době, kdy neexistovala placená státní byrokracie.

Na druhé straně nelze pominout, že Jakub I. své schopnosti plně nevyužíval. V řadě případů odmítal přijmout realitu politického života v Anglii, nebo ji dokonce záměrně ignoroval. V žádném případě však nelze konstatovat, že jeho vláda skončila zásadní roztržkou mezidvorem a

---

⁷⁵ Wormald, J., *James VI and I*..., s. 205.

⁷⁶ Sharpe, K., *Crown, Parliament and Locality: Government and Communication in Early Stuart England*, in: EHR, č. 399, 1986, s. 327.

venkovem, čímž otevřela cestu k politické krizi ve čtyřicátých letech 17. století.

Jakub I. shrnul své názory na vládu a náboženství ve svém spisu *Basilicon Doron*, který koncipoval jako soubor rad a ponaučení určených princům Jindřichovi. V předmluvě zdůraznil svou oddanost protestantskému náboženství navzdory averzi vůči puritánům, kteří „znepokojují celé království“.⁷⁷

Křesťanský panovník v Jakubově pojetí se těšil z toho, že „přinášel svým poddaným osvícení, požehnání a poctivost, za což mu náležela světská sláva“.⁷⁸ Král měl vykonávat svůj úřad spravedlivě, udržovat vládu zákona a podřizovat své vlastní zájmy a touhy veřejnému dobru (*common good*). Jeho povinností bylo rovněž dbát o dodržování morálních zásad, potlačovat korupci u královského dvora, vybírat rádce z „moudrých, čestných a svědomitých mužů, oproštěných od sledování vlastních zájmů a bez slabosti [charakteru – pozn. P.V.]“. V osobním životě nabádal k umírněnému vystupování, střídmosti v jídle a oblékání a v neposlední řadě dodržování manželské věrnosti. Důraz na autoritu Koruny nepředstavoval nic výjimečného; královské proklamace z éry Tudorovců byly koncipovány obdobně.⁷⁹

Jakub I. zastával rovněž názor, že prvořadý úkol každého vládce spočívá v péči o blaho lidu (*salus populi*). Zároveň ale definoval hranice, které panovník nesměl překročit, aby tak nenarušil tradiční vztah mezi Korunou a poddanými. Z toho důvodu kladl silný důraz na autoritu Koruny, jíž náležela poslušnost a loajalita poddaných. V tomto ohledu práva a svobody lidu včetně těch, které se přímo dotýkaly anglického politického národa, hrály pouze okrajovou roli.⁸⁰

Řada doporučení či rad, které se Jakub I. snažil předat svému nástupci, se však zcela rozcházela se skutečností. Fontenay poznamenal, že král si počínal „indiskrétně a nerozumně v lásce“, ⁸¹ povyšoval favority, kteří byli často kritizováni pro svou neschopnost, dovoloval jim obohacovat se takovým

⁷⁷ Sommerville, J. P. (ed.), *King James VI and I: Political Writings*, Cambridge 1994, s. 134–135.

⁷⁸ Larkin, J. F. (ed.), *Stuart Royal Proclamations*, sv. 1, Oxford 1973, s. 19.

⁷⁹ *Journal of the House of Commons 1547–1614* [online], c2014 [cit. 2012–12–18], URL: <<http://india.british-history.ac.uk/image-pageScan.aspx?pubid=14&sp=1&pg=171>>.

⁸⁰ Lockyer, R., *James VI & I...*, s. 38–43.

⁸¹ Boyd, W. K. (ed.), *Calendar of State Papers ...*, s. 274.

způsobem, až to pobuřovalo poddané a poškozovalo renomé Koruny. Jeho doporučení jmenovat na posty státních úředníků pouze muže, kteří „neměli ve zvyku lacině pochlebovat“, tak byla v přímém rozporu s praxí u dvora. Poměry, které panovník toleroval ve Whitehallu, neodpovídaly proklamovaným morálním zásadám. Přesto lze říci, že Jakub I. definoval etický a koherentní pohled na to, co bylo správné, ale evidentně a zcela záměrně se distancoval od reality vlastního života.

Ačkoli panovník patřil k rozhodným obráncům královských prerogativ, nezastával absolutistické postoje. Autoritu Koruny, která se do určité míry opírala o výsadní práva, pokládal za základní podmínku pro udržení pořádku a stability vlády.⁸² Pokud by přestala existovat, došlo by k naprostému zhroucení státu. Jakub I. neskryval přesvědčení, že monarchie představuje vhodnější formu vlády než oligarchie nebo demokracie. "Vláda lidu" byla nonsens, neboť lid nedokázal vládnout sám sobě. Dokonce ani velcí vlastníci půdy nepatřili mezi vhodné představitele vlády, jež náležela výhradně králi. Jakub I. ostatně nikdy nepochyboval o své schopnosti vládnout Anglii. Jakmile by poddaní uznali, že jeho moc pochází od Boha, a proto ji nelze žádným způsobem zpochybňovat, ochotně by uznal a potvrdil tradiční svobody a práva „lidu“.⁸³ Jakub I. nicméně chápal složitost politické či náboženské situace v zemi, která bránila aplikaci Božských práv (*divine right*) Koruny v praxi; svědčí o tom jeho smířlivý postoj k politickým či náboženským otázkám.

Jakubovým cílem proto bylo udržet rovnováhu mezi autoritou Koruny a svobodami poddaných ve Skotsku i v Anglii. To, co opozice označovala za nebezpečné, „revoluční“ inovace, v zásadě představovalo pouze snahu o zachování *statu quo*. Jeho opakované proklamace, v nichž vyzýval k dodržování zákonů a spravedlnosti, nezůstaly bez odezvy. Poté, co usedl na anglický trůn, se na rozdíl od svých tudorovských předchůdců nemusel nikdy potýkat s revoltou proti Koruně.⁸⁴

Jakub I. opovrhoval radikály; nezáleželo na tom, zda se jednalo o extremisty v politickém či náboženském smyslu. Tato skutečnost zřejmě přispěla k tomu, že byl v porovnání s Alžbětou I. úspěšnější ve snaze zabránit

---

⁸² Kenyon, J. P. (ed.), *The Stuart Constitution 1603–1688*, Cambridge 1986, s. 16.

⁸³ Lockyer, R., *James VI & I...*, s. 208–209.

⁸⁴ Tamtéž.

šíření puritánských názorů uvnitř anglikánské církve (*Church of England*). Třebaže puritáni tvořili i nadále její součást, panovník navzdory ostrým odsudkům jinověrců vyžadoval pouze minimální konformitu. Jakub I. *de facto* používal kritickou rétoriku k zastření vlastních relativně liberálních postojů.

Jeho cílem bylo nalézt *modus vivendi*, jehož prostřednictvím by zachoval alespoň částečnou harmonii mezi znesvářenými politickými či náboženskými frakcemi. Panovník považoval anglikánskou církev za oporu královské moci, ale zároveň se nebránil diskusím o změnách v náboženské doktríně.⁸⁵ Kompromisní přístup Jakuba I. v podstatě eliminoval radikální elementy a zabránil otevřenému rozkolu v církvi.⁸⁶ Umírněný protestantismus nacházel příznivou odezvu u velké části věřících. Panovník se snažil o vyrovnaný přístup ke všem významným náboženským frakcím. Řízení církevní politiky bylo sledem kompromisních rozhodnutí, které udržovaly dlouhodobou, byť křehkou rovnováhu.⁸⁷

Na sklonku své vlády panovník začal projevovat sympatie k minoritní náboženské skupině arminiánů. Stoupenci arminianismu, ovlivnění učením nizozemského teologa Jacoba Arminia, měli výhrady k predestinačnímu kalvinismu, který vyznávala většina anglických protestantů.⁸⁸ Arminiáni zdůrazňovali rozhodující význam Boží milosti, jejímž prostřednictvím mohl každý člověk dosáhnout spásy. V tomto pojetí záviselo pouze na vlastním přičinění věřícího; svobodná vůle člověka byla protikladem Božího předurčení v duchu kalvinismu. Arminiáni kladli důraz na okázalost církevních bohoslužeb, což vyvolávalo reminiscence na katolicismus; puritáni v takovém počínání viděli pokus o zvrácení reformace.⁸⁹

Negativní ohlasy měl také shovívavý přístup Koruny ke katolíkům, přestože král prezentoval sám sebe jako rozhodného protestanta. Jakub I. nicméně pochopil marnost pokusů vynucovat si „pravou“ víru násilím. Panovník odsuzoval římskou kurii, neboť se domníval, že nemá právo

---

⁸⁵ V roce 1604 svolal Jakub I. konferenci do Hampton Court, kde se názorově střetli obhájci a kritici anglikánské církve.

⁸⁶ Zastánci církevního separatismu tvořili osamocené a nepočetné skupiny, například kongregace Johna Smytha v Gainsborough nebo baptistická kongregace Thomase Helwyse.

⁸⁷ Jakub I. obsadil arcibiskupské stolce anglikány (Richard Bancroft) i umírněnými puritány (Tobias Matthew). Po vydání Deklarace o sportech a zábavě (*Declaration of Sports*), která odporovala některým puritánským zásadám, zmírnil příkaz k její publikaci v kostelech.

⁸⁸ Ashley, M., *Oliver Cromwell and the Puritan Revolution*, London 1966, s. 33–34.

⁸⁹ Tamtéž.

zasahovat do světských záležitostí.⁹⁰ Zároveň se však nezdráhal jednat a komunikovat s papežem. Ačkoli navenek ostře kritizoval chyby římsko-katolické církve, v zásadě byl připraven uznat a akceptovat ji jako právoplatnou duchovní instituci.

Jak vidno, obraz Jakuba I., „nejmoudřejšího hlupáka křesťanstva“, v mnoha ohledech neodpovídá skutečnosti. Soudobé záznamy, jež svědčí o prohlubování jeho fyzických i psychických problémů v posledních pěti nebo šesti letech panovníkovy života, často nerespektují chronologický kontext. V tomto ohledu lze uvést například údajné prohlubování Jakubovy senility, která mu bránila ve výkonu vládních povinností.⁹¹

Jakub I. nebyl panovníkem, od něhož by Angličané mohli očekávat, že bude příkladně vládnout. Král se dopouštěl řady chyb a omylů, mnohdy v zajetí mylných představ, že v Anglii Koruna může uplatňovat stejné principy vládnutí, jaké s úspěchem praktikovala ve Skotsku.⁹² Třebaže jej nelze odsuzovat za charakterové „vady“ či odlišný životní styl, nepochybně nese vinu za neúspěch při pokusu vytvořit atraktivní obraz monarchie nebo prezentovat sebe sama jako symbol vlády, s nímž by se Angličané dokázali plně ztotožnit.

Královský dvůr současníci vnímali v relativně širokém slova smyslu. V tomto pojetí zahrnoval rovněž Tajnou radu (*Privy Council*), lorda kancléře (*Lord Chancellor*), lorda strážce velké pečeti (*Lord Keeper of the Great Seal*), lorda strážce panovníkovy tajné pečeti (*Lord Keeper of the Privy Seal*), státní sekretáře, státní pokladnu (*Exchequer*), soudní dvůr Hvězdné komory (*Court of Star Chamber*), Komoru nad peticemi (*Court of Requests*), apelační soud *Court of Exchequer*, desátkový soud (*Court of First Fruits and Tenths*), svěřenecký soud (*Court of Wards and Liveries*), soud královské lavice (*Court of King's Bench*), soud obecných pří (*Court of Common Pleas*) a kancléřský soud (*Court*

---

⁹⁰ McIlwain, C. H., *The Political Works of James I*, Cambridge 1918, s. 149.

⁹¹ Akrigg, G. P. V. (ed.), *Letters of King James VI and I*, New York 1984, s. 14, 438.

Panovníkovy dopisy z roku 1624 rozhodně nesvědčí o pokročilé senilitě, spíše tomu bylo naopak.

⁹² Durston, C., *James I...*, s. 13.

of Chancery). V neposlední řadě pokládali za součást královského dvora také domácnost královny a následníka trůnu.⁹³

Skutečností zůstává, že královský dvůr reprezentoval vládu, neboť jeho představitelé disponovali širokými exekutivními pravomocemi. Státní sekretáři a další členové Tajné rady tvořili panovníkův poradní sbor a současně zastávali posty ministrů. V zásadě je velmi obtížné jasně vymezit úlohu jednotlivých vládních institucí, neboť v praxi se jejich pravomoci často překrývaly. Státní pokladna neboli Komora šachové desky (*Exchequer*), například spravovala nejen finanční prostředky Koruny, ale působila rovněž jako apelační soud (*Court of Exchequer*). Na počátku 17. století byla *Exchequer* zřejmě jednou z nejlépe organizovaných byrokratických struktur. Zatímco tzv. horní komora (*Upper Exchequer*) odpovídala za vedení účetních záznamů, tzv. dolní komora (*Lower Exchequer*), v jejímž čele stáli lord nejvyšší správce pokladu (*Lord High Treasurer*) a kancléř pokladu (*Chancellor of Exchequer*), odpovídala za správu téměř veškerých příjmů a výdajů Koruny.

Raně Stuartovský dvůr z hlediska institucionální struktury tvořily dvě základní části: domácnost (*Household*) „pod schody“ (*below stairs*) a domácnost „nad schody“ (*above stairs*) respektive komora (*Chamber*). V první polovině 17. století politický význam *Household* výrazně poklesl, neboť ztratila exekutivní pravomoci. Její finanční nároky však pohlcovaly i nadále významnou část korunních příjmů.⁹⁴

Obecně lze říci, že královská domácnost zajišťovala každodenní chod dvora. Hlavní úkol *Household* spočíval v nákupu, přípravě a podávání pokrmů a nápojů pro ostatní dvořany. V čele královské domácnosti stál nejvyšší hofmistr (*Lord Steward*). Jeho roční plat činil 100 liber, navíc měl k dispozici denní diety v podobě šestnácti chodů jídla.⁹⁵

Lord Steward předsedal kolegiu dvorských úředníků, Radě zeleného plátna (*Board of the Green Cloth*),⁹⁶ kteří spravovali finanční prostředky

---

⁹³ Akrigg, G. P. V., *Jacobean Pageant...*, s. 28.

⁹⁴ Aylmer, G. E., *The Civil Service of Charles I*, New York 1961, s. 27.

V době vlády Karla I. potřeby královské domácnosti představovaly téměř 40 procent výdajů Koruny.

⁹⁵ BL, Stowe MSS, sv. 575, f. 26.

Kromě povinností plynoucích z dohledu na královskou domácnost *lord steward* vykonával navíc některé ceremoniální úkony, například během zasedání parlamentu.

⁹⁶ Název *Board of the green cloth* byl odvozen podle zeleného plátna, které pokrývalo stůl, u něhož zasedali členové kolegia.

vyhrazené pro potřeby domácnosti a odpovídali za vedení účetních záznamů. Členy kolegia jmenoval král. Jejich postavení v rámci dvorské hierarchie symbolizovala bílá hůl, kterou nosili při oficiálních příležitostech.⁹⁷ *Board of the Green Cloth* se scházelo každý den; nejčastěji projednávala skladbu a výši výloh královské domácnosti.

Kolegium se skládalo z pokladníka (*Treasurer of Household*), auditora (*Comptroller of the Household*), správce (*Master of the Household*), účetního (*Cofferer of the Household*) a jeho pomocníků (*Clerks of the Green Cloth*). *Treasurer of the Household* byl *de facto* zástupcem nejvyššího hofmistra, odpovídal za hospodaření s prostředky určenými pro chod královské domácnosti. Osobně přijímal peníze, které vyplácela státní pokladna pro potřeby *Household*. V průběhu následujících šesti dnů musel tyto finance předat do rukou účetního; předání probíhalo vždy za přítomnosti auditora. Jakub I. jmenoval pokladníky převážně z řad peerů.⁹⁸ V okamžiku svého jmenování se *Treasurer of the Household* stával rovněž členem Tajné rady.⁹⁹

Cofferer of the Household dohlížel výplatu mezd a odměn služebnictvu a dalším dvorským úředníkům v hotovosti, případně formou naturálních požitků. Kromě toho přiděloval finanční prostředky jednotlivým nákupčím, kteří zajišťovali zásoby pro královskou domácnost podle seznamu odsouhlaseného kolegiem. Každý příjem či vydání zaznamenávali *Clerks of Green Cloth* do účetních knih. *Comptroller of the Household* prováděl kontrolu účetních záznamů, příjmů a výdajů. V praxi se ujalo nepsané pravidlo, podle něhož se ujal funkce pokladníka královské domácnosti, pokud její původní držitel rezignoval, byl odvolán nebo zemřel. *Master of Household* nesl odpovědnost za udržování disciplíny a pořádku mezi služebnictvem.¹⁰⁰

Prostředky určené k financování královské domácnosti pocházely z cel, pronájmu korunní půdy a parlamentních subsidií. V zásadě však lze říci, že peníze z těchto zdrojů nedokázaly pokrýt veškeré výdaje spojené s provozem

---

⁹⁷ Officers of the Green Cloth [online], c2014 [cit. 2012–12–20], URL: <<http://www.history.ac.uk/publications/office/greencloth.html>>.

⁹⁸ Výjimku představovalo období let 1618–1625, během něhož byl pokladníkem královské domácnosti sir Thomas Edmondes.

⁹⁹ Officers of the Green Cloth [online], c2012 [cit. 2012–12–25], URL: <http://www.history.ac.uk/resources/office/greencloth_treas>.

¹⁰⁰ Aylmer, G. E., *The Civil Service...*, s. 169.

Household. Činnost domácnosti proto musela Koruna dotovat z jiných příjmů.¹⁰¹

Hospodaření *Household* podléhalo přísné kontrole. Na konci každého roku *Cofferer of the Household* předkládal své účetní knihy zástupcům *Exchequer* ke kontrole. Auditoři rovněž vyžadovali podklady od tzv. účetního dvora (*Counting House*), jenž vedl souběžně vlastní záznamy o příjmech a výdajích nezávisle na správci účtů. Úředníci *Counting House* měli za úkol dohlížet také na kvalitu a množství zásob nakupovaných pro potřeby dvora a odměňování služebnictva, aby nedocházelo k plýtvání finančními prostředky.¹⁰²

Ve skutečnosti bez ohledu na komplikovaná opatření zaměřená na kontrolu hospodaření královské domácnosti docházelo k častému zneužívání financí. Závažný problém představovala korupce. Značnou vynalézavost projevovali především nižší úředníci *Household*, kteří dokázali obratně předcházet odhalení při pravidelných kontrolách. Výsledkem byla zpronevěra státních prostředků v širokém měřítku.

Počet služebníků, kteří tvořili součást královské domácnosti, čítal více než 1800 osob. Polovina z nich však sloužila pouze příležitostně; většina řadových sluhů královské domácnosti totiž měla k dispozici další pomocníky, nezřídka šlo o členy vlastní rodiny, jež vykonávali podřadné práce. Jejich počet sice nelze přesně určit, ale skutečností zůstává, že řada z nich se dopouštěla opakovaných krádeží paliva, jídla i nápojů. Úředníci, kteří měli na starost správu spižírny, například tajně prodávali část přebytečných zásob, nejčastěji oblíbené jemné pečivo. Obdobná situace panovala v královské kuchyni, jejíž služebnictvo dokázalo zcizit až polovinu masa určeného pro potřeby dvora. Krádeže a podlouhý prodej jehňat, kapounů a drůbeže byly na denním pořádku. Úředníci obstarávající palivové dříví inkasovali nemalé částky za fiktivní dodávky nebo se podíleli na jeho rozkrádání. Dodavatelé potravin zneužívali královského prerogativa *purveyance*, nakupovali zboží ve větším množství, než vyžadoval dvůr, a pak ho prodávali s vysokým ziskem.¹⁰³

---

¹⁰¹ Dietz, F. C., *English Public Finance 1558–1641*, London 1964, s. 412–413.

V takovém případě výdaje *Household* byly na základě příkazu Tajné rady propláceny nejčastěji z prostředků *Exchequer*, případně *Court of Wards*.

¹⁰² Akrigg, G. P. V., *Jacobean Pageant...*, s. 88–89.

¹⁰³ TNA: PRO, LS 13/280/302–304.

Jak vidno, povinnosti královské domácnosti vyjma finanční správy vykonávaly specializovaná oddělení, jež byla do značné míry autonomní.¹⁰⁴ Jednalo se například o kuchyni, pekárnu, cukrárnu, drůbežárnu, spižírnu, sklepy nebo prádelnu. V čele každého departmentu stál jeho správce či mistr, obvykle označovaný jako *Sergeant* nebo *Master*, kterému podléhal určitý počet sluhů, komorníků a pážat.¹⁰⁵ Administrativní práce spojené s chodem konkrétního oddělení vykonával příslušný úředník (*Clerk*). Řadoví služebníci královské domácnosti se starali nejen o přípravu pokrmů a nápojů a s tím souvisejících povinností, ale působili také často jako nosiči.

Obecně lze říci, že efektivní využití finančních prostředků vyhrazených pro královský dvůr nepřipadalo za těchto okolností prakticky v úvahu. Hlavní příčina spočívala v nízkých platech, které pobírala většina služebnictva. Vzhledem k existenčním problémům jim nezbývala jiná možnost než zpronevěra. Jakub I. sledoval bující korupci mezi dvorskými úředníky s jistým cynismem. V rozhovoru s benátským vyslancem připustil, že pokud by nechal popravít každého, kdo se dopustil defraudace, nezůstali by žádní poddaní, jimž by mohl vládnout.¹⁰⁶

Panovník nezřídka schvaloval finanční transakce, například proplacení dlužných částek, případně některé méně významné pokyny, příkazy či korespondenci svou tajnou pečetí (*Privy Seal*).¹⁰⁷ Její ochrana formálně náležela do kompetence *Lord Keeper of the Privy Seal*. V praxi se jednalo o relativně jednoduchou proceduru, která urychlovala vyřizování běžných záležitostí, neboť nevyžadovala účast dalších administrativních složek, například *Clerk of the Signet* nebo *Lord of the Great Seal*.¹⁰⁸

Významnou roli v rámci soudní správy Stuartovské monarchie hrál kancléřský soud (*Court of Chancery*) v čele s lordem kancléřem (*Lord Chancellor*). *Court of Chancery* obecně plnil úlohu odvolací soudní instance. V 17. století si rovněž nárokoval právo přezkoumávat rozsudky nižších soudů, které „odporovaly svědomí“, a zmírňovat tak tvrdost rozsudků vynesných na

¹⁰⁴ Na počátku 17. století se královská domácnost skládala z 23 departmentů.

¹⁰⁵ Nejčastěji se jednalo o 6 až 24 osob.

¹⁰⁶ Akrigg, G. P. V., *Jacobean Pageant...*, s. 90.

¹⁰⁷ Král podepisoval příkazy, pokyny či listy pouze výjimečně, v takových případech šlo většinou o osobní či důvěrnou korespondenci. V běžné situaci byl list opatřen jeho pečetním prstenem, tajnou pečetí, popřípadě velkou pečetí (*Great Seal*).

¹⁰⁸ Aylmer, G. E., *The King's Servants: the Civil Service of Charles I, 1625–42*, London 1974, s. 13–16.

základě precedentů (*common law*). Nutno podotknout, že v praxi byly takové případy spíše výjimečné, neboť narážely na silný odpor nižších soudních instancí, které to považovaly za nepřipustný zásah do svých pravomocí.¹⁰⁹

Lord kancléř mohl být také strážcem velké státní pečeti (*Lord Keeper of the Great Seal*), která tvořila nedílnou součást oficiálních státních dokumentů.¹¹⁰ V tomto případě záleželo pouze na rozhodnutí krále, jenž mohl svěřit *Great Seal* do rukou vybrané osoby, popřípadě zvláštní komise. *Lord Chancellor* respektive *Lord Keeper of the Great Seal* navíc disponoval právem pozdržet či vetovat rozhodnutí jiných úředníků, například lorda strážce panovníkovy tajné pečeti, pokud by dospěl k závěru, že ohrožují zájmy Koruny. Ve skutečnosti k tomu ale docházelo velmi zřídka.¹¹¹

Dvůr hvězdne komory (*Court of Star Chamber*) stíhal závažná provinění proti Koruně. Soudní tribunál se skládal z převážné části z členů Tajné rady. Obvinění pocházeli většinou z řad nobility, jednání bylo vždy neveřejné, v některých případech se ho účastnil i panovník. Ačkoli soudci obecně zachovávali respekt vůči rozsudkům vynesným na základě *common law*, veřejnost posuzovala činnost *Court of Star Chamber* značně kriticky. Dvůr hvězdne komory se stal synonymem pro zneužívání královské moci, což platilo především o období vlády Karla I.

Úloha svěřeneckého soudu (*Court of Wards and Liveries*) spočívala nejen v rozhodování v otázkách poručnictví a majetku nezletilých aristokratů, ale i ve výběru poplatků, které získal na základě jmenování poručníka či prostřednictvím přímé správy svěřeného majetku. Příjmy *Court of Wards and Liveries* tvořily významnou položku královských důchodů.¹¹²

Court of Requests projednával žádosti a petice nemajetných poddaných; soudní řízení bylo relativně levné. Soudci (*Masters of Requests*) nerozhodovali pouze na základě precedentů ve smyslu *common law*, ale posuzovali daný případ i z hlediska morálních měřítek (*equity*). V zásadě však lze říci, že

---

¹⁰⁹ Kerly, D. M., An historical sketch of the equitable jurisdiction of the Court of Chancery, Cambridge 1890, s. 107–114

¹¹⁰ Titul *Lord Keeper of the Great Seal* mohla užívat osoba, již byla fyzicky svěřena velká státní pečeť; její jmenování na rozdíl od *Lord Chancellor* nevyžadovalo panovníkův dekret.

¹¹¹ Aylmer, G. E., The King's Servants, New York 1961, s. 17.

¹¹² Coward, B., The Stuart Age ..., s. 168.

V roce 1613 se vybralo přibližně 20 000, zatímco v roce 1637 se jednalo o 61 900 liber.

význam *Court of Requests* i dalších menších soudních dvorů (*Court of Common Pleas*, *Court of First Fruits and Tenths*) klesal.¹¹³

Udržování práva a pořádku v prostorách královského paláce patřilo do kompetence královského maršálka (*Knight Marshal*) a jeho pomocníků. Dvořané, kteří spáchali nějaký zločin, stanuli před soudem, jemuž předsedal *Knight Marshal* a nejvyšší hofmistr královské domácnosti; jednalo se o tzv. *Marshal's Court*. Vzhledem k tomu, že výše uvedený tribunál projednával veškeré přestupky, kterých se dopouštěli řadoví dvořané i služebnictvo, jeho aktivita byla prakticky permanentní.¹¹⁴

Uspořádání dvora prince z Walesu odpovídalo do značné míry královskému dvoru Jakuba I. Mezi hlavní dvorské úředníky patřili komoří (*Chamberlain*), pokladník (*Treasurer*), auditor (*Comptroller*), účetní (*Cofferer*), správce královské stolice (*Groom of Stool*), kancléř (*Chancellor*) a sekretář (*Secretary*). Názvy nižších dvorských úřadů vykazovaly značnou podobnost se svými protějšky u královského dvora; totéž platilo o jejich kompetencích. O princovu domácnost se staralo téměř 500 osob.

V domácnosti korunního prince panovala relativně liberální atmosféra, což nepochybně souviselo s rozhodnutím Jakuba I. ponechat svému synovi naprostou nezávislost, pokud jde o uspořádání vlastního dvora. Jindřich tak mohl bez omezení jmenovat své rádce, nebo svěřovat dvorské úřady vybraným kandidátům. Skutečnost, že si počínal velmi uvážlivě, potvrzovali i někteří zkušení dvořané. „Domácnost Jeho Výsosti se stala tak skvělým dvorem, že se stává sama sobě nesnesitelným břemenem,“ poznamenal princův komoří, sir Thomas Chaloner v listopadu 1607.¹¹⁵

Prostředky na financování následníkov dvora pocházely z několika odlišných zdrojů. Největší částky plynuly z předkupního práva na cornwalský cín a poplatků ze správy Walesu.¹¹⁶ Celkový roční příjem domácnosti prince Jindřicha dosahoval částky 25 000 liber.¹¹⁷ Jednu z nejvýznamnějších položek přitom tvořily náklady na garderobu. V roce 1607 se jednalo o 4 591 liber, což

¹¹³ Elton, G. R., *The Tudor Constitution: Documents and Commentary*, Cambridge 1995, s. 187–190.

¹¹⁴ Spedding, J. (ed.), *The Works of Francis Bacon...*, sv. IV, s. 264.

¹¹⁵ Birch, T., *The Life of Henry Prince of Wales, Eldest Son of King James I*, London 1760, s. 97.

¹¹⁶ V roce 1610 princova domácnost díky předkupním právům na cín získala 8000 liber, správa Walesu vynesla 11 713 liber.

¹¹⁷ BL, Harley MSS, sv. 6986, f. 180.

v porovnání s výdaji k uspokojení potřeby ostatních královských potomků představovalo výjimku.¹¹⁸ Jindřichova domácnost byla rozpuštěna v roce 1612, krátce poté, co zemřel. Řada dvořanů se tak ocitla v existenčních problémech, neboť přišla o jediný zdroj příjmů, nemluvě o naprostém zhroucení všech kariérních plánů.¹¹⁹ Na druhé straně Jindřichova smrt vyústila ve zlepšení finanční situace Koruny.

Panovníkův hlavní poradní sbor představovala Tajná rada (*Privy Council*), jež byla v širším slova smyslu rovněž součástí královského dvora. Členové *Privy Council* pocházeli zpravidla z řad vlivných šlechticů, kteří zastávali úlohu rádců nebo ministrů. V době vlády Jakuba I. se jednalo o 24 mužů.¹²⁰ Relativně vysoký počet členů ale omezoval akceschopnost poradního sboru. Král proto jednal nejčastěji jen s vybranými členy Tajné rady, kteří plnili úlohu jeho důvěrníků. Vzhledem k odporu vůči rutinní administrativní práci se Jakub I. zúčastňoval jednání poradního sboru pouze nepravidelně a zřídka, což negativně ovlivňovalo význam a úlohu *Privy Council*.¹²¹

Do kompetence Tajné rady, respektive královských ministrů, náleželo velké množství administrativních úkonů. V první řadě se jednalo o výběr daní a poplatků. Pominout nelze ani dohled nad dodržováním zákonů a zajištění obranyschopnosti země. *Privy Council* vydávala pokyny představitelům lokální správy, zejména městským radám, šerifům, královským zmocněncům (*lord lieutenants*) a smírčím soudcům v jednotlivých hrabstvích, případně jiná veřejná oznámení. Zároveň projednávala veškeré dopisy či petice, které obdržela.

Porušení příkazů vydaných Tajnou radou projednával dvůr Hvězdné komory, v němž zasedali také členové *Privy Council*. V zásadě lze říci, že Tajná rada plnila úlohu poradního, exekutivního i justičního orgánu, jenž se

---

¹¹⁸ Ve výčtu výdajů královského dvora se však jednalo o relativně zanedbatelnou částku. Ve stejném roce totiž *Exchequer* uhradila 5714 liber za panovníkovu osobní garderobu. V roce 1607 celkové výdaje na zajištění potřeb princezny Marie činily 2893 liber. V téže roce náklady na garderobu Karla, vévody z Yorku, představovaly pouhých 684 liber.

¹¹⁹ Akrigg, G. P. V., *Jacobean Pageant...*, s. 139.

¹²⁰ Turner, E. R., *The Privy Council of England in the Seventeenth and Eighteenth Centuries 1603–1784*, sv. 1, Baltimore 1927, s. 72–73.

V průběhu vlády Jakuba I. počet členů Tajné rady mírně kolísal. V letech 1603–1605 ji tvořilo 24 rádců. V období od 1605 do 1615 se jednalo o 16 až 22 členů. V roce 1617 se počet rádců opět zvýšil na 28, přičemž vrcholu dosáhl v roce 1623, kdy *Privy Council* čítala 35 mužů.

¹²¹ Tamtéž, s. 101–102.

V roce 1616 se král zúčastnil pouze čtyř setkání z 27, v roce 1622 navštívil zasedání Tajné rady ve dvou případech z 24.

scházel jednou až dvakrát týdně ve Whitehallu. Výjimkou ovšem nebyly ani případy, kdy doprovázela panovníka při jeho cestách na venkov. V takovém případě se jednání odehrávala například v Roystonu nebo Theobalds, výjimečně v rezidencích tamní aristokracie. Po skončení zasedání členové Tajné rady společně večeřeli.¹²²

Některé záležitosti panovník svěřoval zvláštním výborům, které fungovaly v rámci *Privy Council*, například církevní komise, výbor pro správu příjmů, obchod, nebo komise pro patenty, monopoly a poplatky. Běžně administrativní úkoly vykonával úřednický aparát (*Clerks of Privy Council*), jehož příslušníci působili *de facto* jako sekretáři ministrů; vzhledem k důvěrnosti projednávaných dokumentů a témat úředníci skládali přísahu mlčenlivosti. Tajná rada rozhodovala také o udělování patentů nebo monopolů a projednávala stížnosti poddaných, například v souvislosti s jednáním monopolistů.

Klíčová role v rámci exekutivy připadla státnímu sekretáři (*Secretary of State*), jenž vedl panovníkovu korespondenci a odpovídal za realizaci jeho příkazů. Současně koordinoval činnost výborů Tajné rady a komunikoval s představiteli místní správy. Obecně lze říci, že stál *de facto* na vrcholu rodící se státní byrokracie, což z něj činilo prakticky nepostradatelného služebníka Koruny. V první polovině 17. století Anglie měla dva státní sekretáře, jejichž kompetence nebyly přesně vymezeny.

Význam a vliv Tajné rady za vlády Jakuba I. značně kolísal. Zatímco *Privy Council* v čele se státním sekretářem sirem Robertem Cecillem v duchu alžbětinských tradic aktivně ovlivňovala vládní politiku, po Cecilově smrti její vliv značně zeslábl na úkor panovníkovy *Bedchamber* a královských oblíbenců. Na počátku roku 1613 španělský vyslanec hrabě Gondomar označil členy Tajné rady za „muže postrádající majetek i zkušenosti ve službách státu“.¹²³

Na druhé straně Buckingham považoval panovníkův poradní sbor za důležitý nástroj pro uspokojování patronážních zájmů. Členy *Privy Council* se stávali Buckinghamovi klienti, případně byrokrati, kteří nepředstavovali pro

---

¹²² Camden, W., *The Annals of James I*, in: White K., *A Complete History of England*, sv. 2, London 1719, s. 652.

¹²³ Turner, E. R., *The Privy Council...*, s. 82.

královského oblíbence žádnou hrozbu. Takový přístup ovšem negativně ovlivňoval způsobilost členů Tajné rady k výkonu nejvyšších exekutivních funkcí. Hlavní vinu v tomto případě nesl především panovník. Pochybná kvalifikace některých rádců a ministrů nakonec škodila Koruně, ať už se jednalo o anglo-španělský dynastický sňatek či pokusy o dosažení dohody s parlamentem v otázce subsidií.

Karel I. považoval *Privy Council* za svůj „representativní sbor [rádců – pozn. P.V.]“, jehož členové ztělesňovali autoritu Koruny a zároveň představovali vykonavatele královské vůle. Jejich úkolem bylo střežit „dobrý řád našeho dvora i království“. ¹²⁴ Poté, co se na jaře 1639 Karel I. vydal na cestu do Skotska, péči o korunního prince a královnu svěřil do rukou členů *Privy Council*. ¹²⁵ V době panovníkovy nepřítomnosti Tajná rada vykonávala funkci vlády; státní sekretář nicméně udržoval každodenní korespondenci s králem. V zásadě lze říci, že většina rozhodnutí, která přijímala Koruna, vzešla z dialogu mezi panovníkem a členy Tajné rady. ¹²⁶

V rámci *Privy Council* existovala řada zvláštních výborů nebo komisí, mnohdy s velmi širokými pravomocemi, které král jmenoval podle potřeby. V některých případech Tajná rada přijímala opatření, aniž by vyčkávala na panovníkův souhlas; jednalo se však o méně závažná rozhodnutí. ¹²⁷

Vliv a význam *Privy Council* se výrazně zvýšily v období tzv. osobní vlády Karla I. Hlavní důvody spočívaly v rozpuštění parlamentu. Většina stížností přicházejících z venkova totiž byla adresována přímo členům Tajné rady, nikoli poslancům. *Privy Council* nesla hlavně odpovědnost za vládní administrativu, komunikaci s místní správou a prosazování královské politiky; jako příklad lze uvést vydávání tzv. *Books of Orders*. ¹²⁸

V letech 1625 až 1628 byl nejvlivnějším členem *Privy Council* nepochybně Buckingham. Na druhé straně jeho snaha zamezit svým rivalům v přístupu ke králi vyvolávala značné napětí u dvora. Poté, co se názorově střetl s vévodou, Arundel ztratil výsadní postavení ve „vnitřním okruhu“ rádců. Ti měli do určité míry privilegované postavení, zvláště pokud šlo o přístup

---

¹²⁴ TNA: PRO, SP 16/375/1.

¹²⁵ Panovník požadoval, aby členové Tajné rady navštěvovali královnu každou neděli.

¹²⁶ TNA: PRO, PC 2/50/ 208.

¹²⁷ TNA: HMC, Coke MSS, sv. 42.

V roce 1632 Tajná rada vydala zákaz vydávání novin, což přijala „hlasy všech lordů“.

¹²⁸ Acts of the Privy Council, 1630–1631, s. 213.

k panovníkovi. Napjatá situace ve Whitehallu se zklidnila až po Buckinghamově zavraždění.¹²⁹

Smrt vévody paradoxně zlepšila komunikaci mezi *Privy Council* a panovníkem. Král přijímal její rady a doporučení, neboť si přál vládnout s podporou plně funkční a efektivní instituce. Karel I. navštěvoval jednání Tajné rady, zapojoval se do probíhající diskuze, případně svolával mimořádná zasedání.¹³⁰

Tajná rada zasedala obvykle dvakrát týdně, nejčastěji ve středu a v pátek. Poradní sbor panovníka tvořily čtyři stálé výbory – pro obchod a osidlování, Irsko, vyzbrojování, které se scházely pravidelně, zatímco výbor pro zahraniční záležitosti král svolával podle potřeby. Panovník navíc jmenoval zvláštní komise, do jejichž kompetence náležely různé mimořádné úkoly. Členy *Privy Council* byli arcibiskup z Canterbury a lord nejvyšší strážce pokladu, kteří se těšili zvláštní důvěře krále. V období vlády Karla I. počet členů Tajné rady nepřesáhl 40 osob. V roce 1636 Arundel, Juxon, Coke a Windebank zasedali v pěti stálých výborech, Laud a Cottington ve čtyřech, Dorset ve třech a ostatní členové v jednom výboru. Nutno podotknout, že po Buckinghamově smrti vliv *Privy Council* značně zesílil, což lze ilustrovat na rostoucím množství příkazů vydávaných smírčím soudcům.¹³¹

Panovníkův poradní sbor se scházel nejčastěji ve vyhrazených prostorách ve Whitehallu (*Council Chamber*), které se nacházely v blízkosti *Bedchamber*. V případě, že král trávil určitou dobu mimo Whitehall, Tajná rada jej následovala; zasedání pak probíhala například v Greenwichi, Oatlands nebo Hampton Courtu.¹³² Jednání se účastnili nejčastěji Laud, Windebank, Coventry, lord strážce velké pečeti (*Lord Keeper of Great Seal*), Manchester, lord strážce panovníkovy tajné pečeti (*Lord Keeper of Privy Seal*) a Holland, na sklonku třicátých let 17. století také Northumberland a Vane. V zásadě lze říci, že tento „vnitřní okruh“ rádců byl panovníkovi vždy nablízku, což lze označit za projev důvěry a přízně Karla I.¹³³ V roce 1640 král uvažoval

---

¹²⁹ Sharpe, K., *Crown, Parliament...*, s. 336–369.

¹³⁰ CSP, Domestic, 1635 [online], c2013 [cit. 2013-01-07], URL: < <http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=52620>>.

¹³¹ Carlton, C., *Charles I: The Personal Monarch*, London 1995, s. 158–159.

¹³² Turner, E. R., *The Privy Council...*, s. 86–91.

¹³³ Sharpe, K., *The Personal Rule of Charles I*, New Haven 1992, s. 268.

o jmenování nových členů Tajné rady z řad vlivných aristokratů.¹³⁴ Král zjevně očekával, že členství v *Privy Council* posílí loajalitu nobility ke Koruně.¹³⁵

Reformy Karla I. nicméně neměly výrazný vliv na celkovou efektivitu *Privy Council*. Ve skutečnosti totiž nedošlo k žádným radikálním institucionálním změnám, spíše se jednalo o oživení zvyklostí praktikovaných v tudorovském období. Za těchto okolností vše záviselo na přístupu jednotlivých členů Tajné rady; některé problémy se sice podařilo utlumit, jejich příčiny ale přetrvávaly. Ve druhé polovině třicátých let 17. století *Privy Council* nesla hlavní odpovědnost za aplikaci reforem, jejichž účelem bylo mimo jiné zlepšit tíživou finanční situaci Koruny. Největší zátěž představovala administrativa spojená s výběrem *ship money* a *impositions*.

---

¹³⁴ CSP, Domestic, 1640 [online], c2013 [cit. 2013-01-07] URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=52933>>.

¹³⁵ Nutno podotknout, že „mimořádní“ členové, kteří nebyli ubytováni ve Whitehallu, se neúčastnili všech zasedání *Privy Council*.

KAPITOLA II.

Třebaže raně Stuartovský královský dvůr působil navenek jednotným dojmem, ve skutečnosti se zde odehrával neustálý boj mocenských frakcí o korunní patronáž, což souviselo se snahou jednotlivých zájmových skupin, jež se snažily prezentovat králi svůj pohled na vládní politiku. Obecně lze říci, že charakteristickým rysem dvora Jakuba I. byla štědrost, kterou panovník projevoval ke svým dvořanům, a permanentní snaha různorodých lobbistických skupin o prosazení vlastních zájmů.¹³⁶

Pokud král nedokázal udržet kontrolu nad situací a umírnit snahy ambiciózních dvorských politiků, například udílením odměn a úřadů, docházelo k eskalaci politického napětí. V krajním případě se problémy vyvolané nespokojeností jednotlivých zájmových skupin neodehrávaly pouze u dvora, ale pronikaly i na půdu parlamentu. V období vlády Jakuba I. některé konflikty mezi zákonodárným sborem a Korunou vyvolaly vážnou politickou krizi.

Chronický problém, jenž sužoval raně Stuartovskou byrokracii, představovaly nízké platy, které pobírala většina úředníků. Státní sekretář sice obdržel částku ve výši 100 liber ročně, řada nižších hodnostářů, například královští notáři (*Clerks of Signet*), však nedostávala žádný plat. Za této situace zůstávali odkázáni na finanční prostředky, jež získávali od svých klientů, jednalo se o poplatky za protislužby a drobné odměny. Tyto platby se staly standardní součástí naprosté většiny administrativních procedur, takže je lze snadno zaměnit s úplatky.¹³⁷

V 17. století udílení a přijímání darů nicméně patřilo k běžným jevům. Raně Stuartovská společnost považovala odměny bez ohledu na jejich povahu za žádoucí a prospěšné. Obdarovaný naopak vyjadřoval svůj vděk a uznání dárce. Pokud někteří historici obviňovali Jakuba I. z nadměrného plýtvání státními prostředky, zpravidla opomíjeli širší kontext v podobě tehdejších mravních zásad, hodnotových měřítek a politické reality.¹³⁸

---

¹³⁶ Peck, L. L., For a king not to be bountiful were a fault: perspectives on court patronage in early Stuart England, in: JBS, č. 25, 1986, s. 31–37.

¹³⁷ Coward, B., The Stuart Age..., s. 94–95.

¹³⁸ Kritický pohled na finanční politiku Jakuba I. lze nalézt například v dílech Anthonyho Weldona (*The Court and Character of King James*), Arthura Wilsona (*The History of Great Britain Being the Life and Reign of King James I*), Francise Osborna (*Traditional Memoirs of*

Jednu z ctností každého muže představovala štedrost, nejčastěji v podobě peněžitých darů. Když v roce 1610 Salisbury obhajoval korunní výdaje, prohlásil: „Pokud by král skrbli, dopustil by se tím chyby.“¹³⁹ Většina současníků sdílela přesvědčení, že štedrost panovníka upevňuje vztah Koruny a poddaných; odměny tvořily nedílnou součást vládní politiky, neboť byly základním předpokladem pro zachování jejich loajality. Jakub I. vnímal patronáž jako nástroj, jehož pomocí dokáže připoutat nobilitu ke Koruně. Na druhé straně panovník mohl očekávat oddanost a úctu ze strany obdarovaných.¹⁴⁰ V neposlední řadě patronáž představovala důležitý prostředek pro udržování politické kontroly. Panovníkovy dary do určité míry zavazovaly královské úředníky k výkonu jejich povinností, což mělo zásadní význam v situaci, kdy raně Stuartovská Anglie *de facto* postrádala placenou byrokracii.¹⁴¹

Patronážní vztahy se však neomezovaly pouze na politickou sféru, existovaly rovněž v oblasti umění a náboženství. V první polovině dvacátých let 17. století se objevovaly petice adresované královským favoritům, které žádaly o přímluvu „svatého dobrodince“. Kariéra mnoha umělců byla neodmyslitelně spjata s královským dvorem či domácnostmi finančně zajištěných aristokratů. Patronáž tak tvořila nedílnou a důležitou součást existence vládnoucích elit.¹⁴²

V 17. století základ patronáže tvořil vztah patrona a klienta. Na rozdíl od středověku se jednalo výhradně o sekulární vazbu. Obecně lze říci, že patron poskytoval svou pomoc klientovi výměnou za určité služby. Povinnosti vyplývající z jejich vztahu měly formu nepsaného závazku. V prostředí jakobitského dvora, na němž stoupenci různých zájmových frakcí neustále soupeřili o přízeň Koruny, hrála klíčovou roli vzájemná podpora patrona

---

the Reign of King James I) nebo D. H. Willsona (*James VI and I*). Odlišný přístup nabízí například Godfrey Goodman (*The Court of James I*) nebo Jenny Wormaldová (*James VI and I: Two Kings or One?*).

¹³⁹ Foster, E. F. (ed.), *Proceedings in Parliament, 1610*, sv. 1, New Haven 1966, s. 6.

¹⁴⁰ Mellwain, C. H. (ed.), *The Political Works...*, s. 25–26, 42, 52.

¹⁴¹ Sharpe, K., *Crown, Parliament...*, s. 327.

¹⁴² Peck, L. L., *Court Patronage and Corruption in Early Stuart England*, London 1990, s. 29.

a klienta. Oba těžili z případného úspěchu, nebo museli naopak čelit negativním následkům svých činů.¹⁴³

Klient nezřídka projevoval svou loajalitu patronovi nejen různými službami, ale i prostřednictvím drobných dárků, například rukavicemi, oblečením, uměleckými díly nebo knihami.¹⁴⁴ Přesto lze zaznamenat i případy, kdy obdarovaní se zdráhali odměnu přijmout v obavě z negativních reakcí ostatních dvořanů či veřejnosti. Robert Cecil například váhal, zda si může ponechat kočár s čtyřspřežím, který mu věnoval Henry Percy, hrabě z Northumberlandu, protože se obával, že hodnota daru „[pobouří – pozn. P.V.] ty, kteří odsuzují vše, k čemu tato služba zavazuje“. Ačkoli státní sekretář nechtěl zjevně riskovat obvinění z přijetí úplatku, Northumberlandovu „pozornost“ nakonec neodmítl.¹⁴⁵

Jak vidno, na počátku 17. století jasná hranice mezi poskytováním darů a korupcí v zásadě neexistovala. Koruna musela navíc čelit růstu výdajů a poklesu fiskálních příjmů, což ji *de facto* nutilo hledat alternativní finanční zdroje. Za těchto okolností Jakub I. svolil k prodeji šlechtických titulů a úřadů. Jeho rozhodnutí však poškodilo pověst Koruny, neboť zpochybnilo symbolickou „čistotu“ královské přízně, nemluvě o degradaci šlechtických titulů, která pobouřila především jejich dosavadní držitele.¹⁴⁶

V roce 1603 panovník udělil více než 900 rytířských titulů, čímž překonal počet udělených titulů v době vlády Alžběty I. Za dobu své vlády Jakub I. rovněž jmenoval značný počet nových anglických peerů.¹⁴⁷ Kritické výroky některých současníků Jakub I. ignoroval, neboť se domníval, že takový projev královské přízně nemůže narušit vztahy mezi aristokracií a Korunou. V tomto přesvědčení jej utvrdil mimo jiné také Richard Martin, právník a člen Dolní sněmovny, jenž ve svém projevu poukázal na „zanedbanou a opotřebovanou nobilitu“ a vyjádřil naději, že „po nástupu nového krále bude

---

¹⁴³ Eisenstadt S. N., Roniger L., Patron-Client Relations as a Model of Structuring Social Exchange, in: CSSH, č. 22, 1980, s. 42–77.

¹⁴⁴ TNA: PRO, SO 3/5.

¹⁴⁵ Williams, P., The Tudor Regime, Oxford 1979, s. 106.

¹⁴⁶ Rose-Ackerman, S., Corruption, New York 1978.

¹⁴⁷ Celkem se jednalo o 65 osob, které obdržely tituly peerů.

[aristokracie – pozn. P.V.] znovu zářit jako diamanty v královském diadému“.¹⁴⁸

V roce 1611 Koruna zahájila prodej nového šlechtického titulu baronet, přičemž stanovila jedinou podmínku pro jeho získání; případný uchazeč musel složit požadovanou částku ve výši 1095 liber. Výnosy z prodeje dosáhly vrcholu v roce 1614, poté následoval prudký pokles, což zapříčinil především úpadek společenské prestiže výše zmíněného titulu.¹⁴⁹ Získané prostředky vláda použila pro potřeby armády v Irsku a k podpoře tamní správy. Rok poté se jakýkoli zájemce mohl stát baronem, stačilo pouze uhradit sumu 6000 liber. Za titul hraběte Koruna vyžadovala nejméně 10 000 liber. V tomto případě byl výtěžek určen pro soukromé potřeby panovníka. Na druhé straně je třeba podotknout, že obchodování se šlechtickými tituly se stalo systematictější až poté, co Jakub I. navázal bližší vztah s Buckinghamem. Prodej titulů sloužil jako prostředek k obohacení královského oblíbence a v neposlední řadě panovníka.¹⁵⁰

Udělování šlechtických titulů panovník považoval mimo jiné za účinný prostředek k oslabení národnostních předsudků, které oslabovaly „jednotu“ Unie. Snahu Koruny překlenout vzájemnou animozitu Angličanů, Skotů či Irů nicméně komplikovala rivalita, kterou dávali najevo někteří příslušníci aristokracie. Anglický vikomt například zaujímal vyšší postavení než jeho skotský nebo dokonce irský protějšek. Ve Skotsku či Irsku byla situace zcela opačná.¹⁵¹

V zásadě lze ale říci, že hlavní důvod, proč panovník akceptoval téměř jakýkoli návrh na zvýšení korunních příjmů, spočíval v přetrvávajícím problému s nedostatkem financí. Odpor „politického národa“ vůči vyššímu zdanění ji nutil hledat takové zdroje příjmů, které by nevyvolávaly silné pohoršení napříč společnostmi. Tradiční pojetí královské štědrosti vedlo Jakuba I. k paradoxnímu řešení. Panovník nebránil pokusům svých oblíbenců

---

¹⁴⁸ Nichols, J., *The Progress, Processions, and Magnificent Festivities of King James the First*, sv. 1, London 1828, s. 131.

¹⁴⁹ Stone, L., *The Crisis of the Aristocracy 1558–1641*, London 1965, s. 85.

Největšího výnosu z prodeje titulu baroneta vláda dosáhla v roce 1614, jednalo se o částku 90 885 liber.

¹⁵⁰ Goodman, G., *The Court...*, sv. 2, s. 362.

¹⁵¹ McClure, N. E. (ed.), *The Letters of John Chamberlain*, sv. 1, Michigan 1962, s. 559.

Chamberlain uvádí, že v žaláři určeném pro zástupce aristokracie anglický baron představoval vězně v hodnotě 10 000 liber, zatímco irský vikomt pouhých 1500 liber.

obohacovat se, zároveň ale vyvíjel značné úsilí, aby k tomu nedocházelo výhradně na úkor Koruny. Z dlouhodobého hlediska však docházelo k devalvaci tradičních hodnot anglické společnosti, což ohrožovalo její stabilitu.

Existence patronážního vztahu byla základní podmínkou pro získání nebo udržení moci. Klient musel spoléhat na pomoc svého patrona i v případě, kdy usiloval o relativně bezvýznamný úřad. V raně Stuartovské Anglii přitom běžně docházelo k tomu, že dotyčný klient využíval přízně několika patronů, na něž se obracel s žádostmi o pomoc. Ve skutečnosti se jednalo o reakci na nejistotu a napětí, které vyvolával neustálý boj zneprátelených frakcí o vliv na královském dvoře. Pokud chtěl jedinec uhájít své postavení, neobešel se bez podpory mocných spojenců.¹⁵²

Systém patronáže sahal od královského dvora přes Horní a Dolní sněmovnu až po místní správu, přičemž plnil nezastupitelnou úlohu při udělování nejrůznějších úřadů.¹⁵³ Klíčovou roli hrála zejména správná volba patrona. Sir John Digby, jenž působil jako anglický vyslanec ve Španělsku, patřil mezi klienty hraběte ze Salisbury. Salisburyho zhoršující se zdravotní stav zneklidnil Digbyho natolik, že otevřeně vyslovil obavu ze ztráty výhod a požitků, jež doposud získal díky pomoci státního sekretáře. Po jeho smrti Digby hledal nového patrona, leč neúspěšně.¹⁵⁴ Nakonec dospěl k závěru, že povinnosti diplomata může vykonávat navzdory absenci patronážní podpory. Tím se ale dopustil zásadního omylu. Po krachu tzv. španělského sňatku z roku 1623 Digby upadl v nemilost, což nakonec vyústilo v jeho odvolání a nucený odchod z veřejného života.¹⁵⁵

Získání přízně patrona prostřednictvím peněžních darů bylo typickým znakem jakobitské patronáže. Pokud dotyčný zájemce nedokázal nabídnout odpovídající finanční saturaci, zdálo se prakticky vyloučené, aby navázal patronážní vztah. Na druhé straně se ale nelze domnívat, že peníze představovaly jedinou podmínku k získání přízně patrona. Ten totiž od každého klienta očekával projevy příkladné oddanosti a náležité úcty.¹⁵⁶

---

¹⁵² Peck, L. L., *Court Patronage...*, s. 19.

¹⁵³ Sharpe, K., *Parliament, and Locality ...*, s. 321.

¹⁵⁴ TNA: HMC, Portland MSS, sv. 9, s. 33.

¹⁵⁵ TNA: HMC, Portland MSS, sv. 9, s. 33, 102–103.

¹⁵⁶ Seddon, P. R. (ed.), *Letters of John Holles 1587–1637*, sv. 2, Nottingham 1986, s. 173.

Na jakobitském dvoře přetrvávala tradice rozdělování darů na Nový rok. Novoroční svátek představoval příležitost k upevnění stávajících aliancí prokazováním malých pozorností nebo získání přízně „velkých mužů u dvora“ prostřednictvím nákladných, nejčastěji peněžitých darů. Lord nejvyšší strážce pokladu například obdržel 17 000 liber, což byla úhrnná suma, kterou mu věnovali jeho podřízení. Důležitou roli přitom hrály společenská prestiž a postavení obdarovaného. Na počátku ledna 1606 Jakub I. udělil dvořanům s titulem hraběte 20 liber ve zlatě, zatímco baroni obdrželi pouze 10 liber.¹⁵⁷

Na druhé straně přízeň, již Jakub I. zahrnoval dvořany, odsuzovala řada kritiků. Arthur Wilson vylíčil krále jako muže, jenž rozdával svým oblíbencům nákladné dary, aniž by se ohlížel na neuspokojivý stav státních financí.¹⁵⁸ Poté, co se v roce 1603 ujal vlády v Anglii, mnozí šlechtici v očekávání královské přízně zamířili do Whitehallu. Skotové i Angličané doufali, že nový král neodmítne jejich požadavky a štědře je odmění. Zachování prestiže Koruny vyžadovalo jisté finanční oběti, což si Jakub I. nepochybně uvědomoval.¹⁵⁹

Tehdejší současníci považovali dvůr Jakuba I. za příliš extravagantní. Skutečnost, že dvořané si počínali v řadě případů nezodpovědně, zvláště pokud se jednalo o finanční záležitosti, byla mimo jakoukoli pochybnost. Jejich oblíbenou „kratochvílí“ bylo především sázení. Lord Howard de Walden dokázal během jediného dne prohrát 1500 liber kvůli neúspěšné sázce na výsledek utkání v bowls. O dva dny dříve přišel stejným způsobem o obnos ve výši 500 liber. Richard Sackville, třetí hrabě z Dorsetu, prosázel 200 liber při „závodech lokajů v běhu“. Buckingham naopak vyhrál 3000 liber, neboť vsadil na nejrychlejšího běžce.¹⁶⁰

Představa, ať již oprávněná či nikoli, že královský dvůr ovládá všudypřítomná korupce, plýtvá penězi majetných vrstev, libuje si v provokativní okázalosti, luxusu a soustavném porušování základních morálních zásad, měla negativní vliv na pověst Koruny. Na druhé straně někteří pozorovatelé přiznávali, že nádhera a velkolepost jakobitského dvora významně přispívá k prestiži celé monarchie. Řada dvořanů přitom prakticky

---

¹⁵⁷ Nichols, J., *The Progress...*, sv. 1, s. 593–600.

¹⁵⁸ Wilson, A., *The History of Great Britain, being the Life and Reign of King James I*, London 1653, s. 76–77.

¹⁵⁹ TNA: PRO, LS 13/280/307.

¹⁶⁰ Akrigg, G. P. V., *Jacobean Pageant...*, s. 161.

zbankrotovala, neboť se neohlížela na vlastní finanční možnosti. Rozhodující roli totiž hrála neustálá snaha zachovat si královskou přízeň a postavení bez ohledu na případné negativní konsekvence. V tomto ohledu panovník nebyl žádnou výjimkou. Z toho důvodu lze pochybovat o tvrzení Jakuba I., že musí „dostát svým povinnostem a stydět se za svou marnotratnost“.¹⁶¹

Jak vidno, dvůr Jakuba I. ani zdaleka neodpovídal ideálu královského dvora, který popsal panovník ve svém díle *Basilikon Doron*. Klíčová role připadla králi, jemuž náležela poslušnost a úcta hodná Božího služebníka na zemi. Loajalitu museli prokazovat i nejurozenější zástupci nobility, Koruna a její poddaní žili v dokonalé harmonii. V takovém případě se celá země těšila královské přízni; panovník spravedlivě rozděloval úřady, peníze a tituly, přičemž hlavní kritérium představovala věrnost morálním zásadám, mezi nejčastěji zmiňované patřily například odvaha, moudrost či ušlechtilost.¹⁶²

Ideální podobu panovnického dvora nastínil John Webster ve své hře Vévodkyně z Amalfi (*The Duchess of Malfi*). V první řadě bylo nezbytné zbavit dvůr nežádoucích příživníků, a tak z něj učinit „fontánu, z níž prýští [ku prospěchu celé země – pozn. P.V.] stříbrné kapky [královské přízně – pozn. P.V.]“.¹⁶³ Webster si dobře uvědomoval rozpory mezi ideálem a skutečností, které se odrážely v poměrech panujících na královském dvoře. V této souvislosti kritizoval především egoismus a hrabivost dvořanů či neustálý boj zájmových frakcí o moc. Zároveň opatrně poukazoval na panovníkovu odpovědnost za chybný výběr rádců, jeho neochotu řešit stávající problémy a přílišnou shovívavost vůči těm, kteří zneužívali benevolenci Koruny.¹⁶⁴

Skutečností zůstává, že „marnotratnost“ krále i jeho dvořanů, vedla často k vážným finančním potížím. Největší položku výdajů na výzdobu ložnice pro Katherine Cecil, hraběnku ze Salisbury, představoval nákup saténu vyšíváného stříbrnými a zlatými dracouny; celková částka dosáhla téměř

---

¹⁶¹ King James I of England, Counterblast to Tobacco [online], c2002 [cit. 2013–04–26], URL: <<http://www.laits.utexas.edu/poltheory/james/blast/blast.html>>.

¹⁶² James I's Basilikon Doron [online], c2001 [cit. 2013–04–26], URL: <http://www.stoics.com/basilikon_doron.html>.

¹⁶³ Webster, John, The Duchess of Malfi [online], [cit. 2013–04–26], URL: <<http://www.gutenberg.org/files/2232/2232-h/2232-h.htm>>.

¹⁶⁴ Tamtéž.

14 000 liber. Hlavní důvod, proč Cecilové utráceli vysoké částky za luxus, spočíval v jejich snaze co nejefektivněji prezentovat velikost a bohatství rodu.¹⁶⁵

Finanční problémy, s nimiž se potýkala většina dvořanů, vyplývaly z nekontrolovaného utrácení vlastních peněz. Řada z nich se proto pokoušela řešit situaci pomocí úvěrů, mnohdy s vysokým úrokem. Dlužníci u královského dvora měli do značné míry privilegované postavení, neboť se těšili ochraně před věřiteli. Ve Whitehallu jim nehrozilo žádné nebezpečí ze strany soudních vykonavatelů, kteří by je stíhali pro nesplácení dluhů. Nutno podotknout, že příslušníci nobility se nemuseli obávat případného uvěznění ani tehdy, pokud opustili areál královského paláce. Na základě rozhodnutí *Court of Star Chamber* mohli totiž spoléhat na výsadu vyplývající z jejich sociálního postavení, která jim zaručovala „osvobození od vazby“.¹⁶⁶

Mnozí současníci považovali poměry na královském dvoře za velmi pohoršující. Arabella Stuartovna se například vyjádřila se značným znechucením o úpadku počestnosti a chování ve Whitehallu. Sestřenice Jakuba I. zároveň konstatovala, že jediným místem, kde se doposud dodržují jisté morální zásady, je palác Anny Dánské v Greenwichi.¹⁶⁷

Úpadek mravů lze ilustrovat na několika příkladech. Ačkoli všichni poddaní měli projevovat hlubokou úctu svému králi, někteří dvořané bezostyšně porušovali pravidla dvorské etikety jen proto, aby upoutali jeho pozornost. Na dostizích, které se konaly Waltham Forestu, Arthur Brett položil panovníkovi ruku na rameno, což většina přihlížejících považovala za projev neslýchané arogance. V dopise princovi Karlovi si Jakub I. stěžoval, jak je pro něj obtížné pracovat s důvěrnou korespondencí. Při čtení soukromých dopisů mu totiž stál za zády markýz z Hamiltonu, jenž obhajoval svou přítomnost tvrzením, že „v případě potřeby může vypomoci s obtížně čitelnými slovy.“¹⁶⁸

Ačkoli kritici často zdůrazňovali, že podobné znevažování královského majestátu bylo za vlády Alžběty I. nemyslitelné, uváděné příklady patří spíše k výjimkám. Složitá pravidla dvorské etikety omezovala kontakt panovníka s

¹⁶⁵ Akrigg, G. P. V., *Jacobean Pageant...*, s. 228.

¹⁶⁶ Tamtéž, s. 228–229.

¹⁶⁷ Lodge, E., *Illustrations of British History, Biography, and Manners in the Reigns of Henry VIII, Edward VI, Mary, Elizabeth and James I, Exhibited in a Series of Original Papers Selected from the Mss. of the Noble Families of Howard, Talbot, and Cecil*, sv. 8, London 1838, s. 27.

¹⁶⁸ BL, Harley MSS, sv. 6987, f. 50.

řadovými dvořany, a ve většině případů tak bránila podobným excesům. Na druhé straně chování některých členů panovnického dvora vnímala londýnská veřejnost jako bezohledné a záměrně provokativní. Při večeři v Drapers Hall sir Edward Sackville, pozdější hrabě z Dorsetu, a jeho společníci obtěžovali ženy ctihodných měšťanů. Poté došlo k hádce, jež skončila Sackvilleovým odchodem, potyčky a výtržnosti nicméně pokračovaly i v následujících dnech.¹⁶⁹ Pouliční bitky ostatně patřily k vítanému rozptýlení nudících se dvořanů, nezřídka musela zasahovat i městská hlídka. V ojedinělých případech končily úmrtím některého z účastníků.¹⁷⁰

Ačkoli přístup do Whitehallu podléhal určitému omezení, v prostorách paláce se běžně pohybovala řada osob, které k tomu neměly žádné oprávnění. Královská stráž sice prověřovala příchozí, veškerá opatření v tomto směru se vzhledem k množství návštěvníků ukázala jako neúčinná. Volný přístup ke dvoru úzce souvisel s rostoucím počtem právních deliktů, které měly na svědomí zpravidla osoby velmi pochybné pověsti; Whitehall se stal rájem zlodějů, pasáků a prostitutek. Jejich obětmi se stávali i nejvýše postavení dvořané. Vážnost situace dokládá případ nizozemského obchodníka sira Petera van Lorea. Poté, co prodal Koruně šperky v hodnotě 27 000 liber, jej Jakub I. požádal o půjčku ve výši 20 000, aby mohl ochránit zakoupené klenoty. V zásadě proto nelze pochybovat o tom, že na královském dvoře docházelo ke zpronevěrám státních financí v obrovském měřítku.¹⁷¹

Tíživé břemeno představovaly pro státní pokladnu náklady spojené s nákupem a přípravou pokrmů a nápojů, které vyžadoval královský dvůr. Během večeře panovník se svou chotí mohli vybírat nejméně z třiceti jídelních chodů. Vysocí dvorští úředníci měli k dispozici rovněž značný počet jídel. V roce 1605 účet za večeři členů Tajné rady činil přibližně 26 liber.¹⁷² V porovnání s opulentními hostinami, které byly u dvora častým jevem, se však jednalo o relativně malou částku. Snaha vyniknout a zaujmout nutila mnohé dvořany k výstředním krokům. V tomto ohledu vynikal zejména sir James Hay, jenž pořádal proslulé „předvečeře“, během nichž se servírovala „veškerá myslitelná jídla pocházející z moře nebo ze země [...] navršené

¹⁶⁹ McClure, N. E. (ed.), *The Letters...*, sv. 2, s. 35.

¹⁷⁰ Tamtéž, s. 502.

¹⁷¹ Akrigg, G. P. V., *Jacobean Pageant...*, s. 232.

¹⁷² Tamtéž, s. 161.

pokrmu sahaly do výšky urostlého muže“.¹⁷³ Nižší dvorští úředníci mohli vybírat z menšího počtu chodů, jejichž kvalita ale nedosahovala stejné úrovně, jakou měly pokrmy určené pro krále.

Jak už bylo výše řečeno, v politice Jakub I. usiloval o vyvážený přístup k různým zájmovým skupinám. Z toho důvodu toleroval u dvora přítomnost Henryho Wriothesleyho, třetího hraběte ze Southamptonu, jenž patřil k vůdčím osobnostem tzv. Essexovy frakce.¹⁷⁴ Současně jmenoval do funkce velitele své osobní stráže (*Captain of Honourable Band of Gentlemen Pensioners*) hraběte z Northumberlandu, který byl považován za neoficiálního představitele katolické minority. V každém případě panovník jednal se všemi zainteresovanými stranami. Výsledná politická dohoda představovala kompromis, jenž do určité míry bránil vyostření sporů mezi konkurenčními frakcemi.¹⁷⁵

Jakub I. spoléhal především na podporu sira Roberta Cecila, jehož angažmá v otázce nástupnictví po Alžbětě I. se ukázalo jako velmi prospěšné. Krátce po příjezdu nového krále do Londýna Cecil obdržel titul barona z Essendonu. Panovník si cenil jeho politického nadání a oddanosti Koruně. V roce 1609 dokonce prohlásil: „Věřím, že žádný král na světě nemá takového sekretáře jako já.“¹⁷⁶ Cecilovu politickou kariéru provázela řada konfliktů s představiteli jiných zájmových frakcí na královském dvoře. Skutečnost, že státní sekretář se těší přízni Koruny, vyvolávala nelibost stoupenců Roberta Devereuxe, druhého hraběte z Essexu, jenž byl v únoru 1601 shledán vinným z velezrady a sťat. Jeho rodina ztratila šlechtické tituly, její majetek propadl Koruně. Nový panovník však projevoval jisté sympatie k popravenému peerovi, svolil k restituci rodových statků a omilostnil rovněž Essexovy spojence, kteří se stali oběťmi alžbětinské perzekuce.¹⁷⁷

---

¹⁷³ Osborne, F., *The Works of Francis Osborne*, London 1673, s. 533.

¹⁷⁴ Southampton patřil k blízkým přátelům Roberta Devereuxe, druhého hraběte z Essexu, jenž po svém zatčení na konci září 1599 udržoval prostřednictvím Charlese Blounta, barona Mountjoye, kontakty s Jakubem VI.

¹⁷⁵ Adams, S., *Spain or the Netherlands? The Dilemmas of Early Stuart Foreign Policy*, in Tomlinson, H. (ed.), *Before the English Civil War*, London 1983, s. 93; Parry, G., *The Golden Age Restored: The Culture of the Stuart Court, 1603–1642*, Manchester 1981, s. 16, 21.

¹⁷⁶ TNA: HMC, Salisbury MSS, sv. 21, s. 47; Somerset, A., *Unnatural Murder: Poison at the Court of James I*, London 2003, s. 13.

¹⁷⁷ Snow, V. F., *Essex the Rebel. A life of Robert Devereux, Third Earl of Essex*, Nebraska 1970, s. 21–22.

Cecil si uvědomoval, že mladý Robert Devereaux, třetí hrabě z Essexu, představuje potenciálního rivala, neboť se úspěšně ucházel o podporu otcových stoupenců. Někteří z nich vyjadřovali přesvědčení, že hlavní vinu za popravu Essexova otce a pronásledování jeho rodiny nese státní sekretář. Cecil se zdráhal riskovat otevřenou konfrontací s protivníkem, k němuž král choval jisté sympatie. Dospěl proto k závěru, že musí upevnit osobní respektive patronážní vazby mezi dospívajícím hrabětem a Howardy, kteří představovali jednu z nejsilnějších politických frakcí na jakobitském dvoře.

Plán státního sekretáře spočíval ve sňatku Essexu a lady Frances Howardové, dcery Thomase Howarda, hraběte ze Suffolku. Cecil dlouhodobě kalkuloval se začleněním Essexu do okruhu vlastních politických spojenců, čímž by *de facto* eliminoval hrozbu případného střetu. Jakub I. vyslovil se sňatkem svůj souhlas, neboť doufal, že tak utlumí nevraživost mezi šlechtickými klany. Vzhledem k postoji krále Suffolk přijal Cecilův návrh bez jakýchkoli námitek.¹⁷⁸

Postavení Howardů na politické scéně se výrazně upevnilo poté, co se Jakub I. ujal vlády. Thomas Howard získal post lorda komořího (*Lord Chamberlain*) a o měsíc později se stal hrabětem ze Suffolku. Současně panovník jmenoval Henryho Howarda členem Tajné rady (*Privy Council*) a v březnu 1604 mu udělil titul hraběte z Northamptonu.¹⁷⁹

V 17. století byl post lorda komořího velmi prestižním úřadem, jehož držitel odpovídal za chod panovnickovy *Privy Chamber*. Díky tomu se dostával do častého kontaktu s králem, což mu zaručovalo značný politický vliv. Suffolk navíc získal finanční benefity spojené s výběrem cel.¹⁸⁰ Panovník rovněž svolil k restituci rodového majetku, který byl v roce 1572 zkonfiskován po odsouzení a popravě Thomase Howarda, čtvrtého vévody z Norfolku. Třebaže Suffolkovy nároky byly v řadě ohledů sporné, panovník nakonec rozhodl v jeho prospěch.¹⁸¹ Příznivá finanční situace umožnila lordu komořímu

---

¹⁷⁸ Somerset, A., *Unnatural Murder...*, s. 14.

Svatební obřad lady Francis Howardové a Roberta Devereuxe se konal počátkem ledna 1606.

¹⁷⁹ Akrigg, G. P. V., *Jacobean Pageant ...*, s. 34–35.

¹⁸⁰ Suffolk získal podíl z výběru cel na dovoz stříbrných a zlatých dracounů. V roce 1604 navíc obdržel podíl na výběru cel z dovážených hroznů. Celkový výnos činil 678 liber ročně.

¹⁸¹ Stone, L., Stone, L., *Family and Fortune: Studies in Aristocratic Finance in the Sixteenth and Seventeenth Centuries*, Oxford 1973, s. 272.

Restituoovaný majetek měl podle práva připadnout Norfolkovu prvorozenému synovi, Thomasi Howardovi, čtrnáctému hraběti z Arundelu.

nejen splatit staré dluhy, ale investovat značné částky do nákupu pozemků a jiných nemovitostí.¹⁸² Většinu prostředků věnoval na výstavbu a vybavení své rezidence v Audley Endu, která patřila mezi nejokázalejší šlechtická sídla v Anglii.¹⁸³

Hlavní zásluhu na mocenském vzestupu rodu Howardů měl nicméně Henry Howard, hrabě z Northamptonu. Přízeň Koruny si vydobyl jako prostředník mezi Jakubem VI. a Cecilem. Panovník mu plně důvěřoval a vážil si jej pro jeho vysokou inteligenci, vynikající vzdělání a diplomatickou obratnost. Lord Henry naopak využíval dobrých vztahů s králem k oslabení politických soupeřů u dvora. Krátce poté, co se Jakub I. ujal vlády, začal usilovat o diskreditaci sira Waltera Raleigha, Henryho Brooka, barona z Cobhamu a Henryho Percyho, hraběte z Nortumberlandu.¹⁸⁴

Obecně lze ale říci, že Northampton se vyhýbal otevřené konfrontaci s případnými protivníky. Namísto toho se snažil za pomoci intrik očernit soupeře v očích krále, zpochybnit jeho loajalitu nebo důvěryhodnost. Ve svých dopisech nešetřil sarkasmem, vulgárními invektivami a ironickými poznámkami. Přitom se nevyhýbal ani kritice příbuzných. V několika listech příkře odsoudil nekompetentnost svého bratrance, Charlese Howarda, hraběte z Nottinghamu, jenž působil jako velitel anglického loďstva (*Lord Admiral*).¹⁸⁵

Jeho vztah s Robertem Cecilem byl do značné míry ambivalentní. Ačkoli v řadě případů vystupoval jako Cecilův politický spojenec, velmi obtížně se smiřoval se skutečností, že státní sekretář dokázal zajistit pro své přátele vybrané dvorské úřady. Poté, co se pokusil zvrátit situaci nominací vlastních kandidátů, narazil na Cecilův rozhodný odpor. Northampton se neodvážil riskovat střet s mocným protivníkem, a proto mu nezbyla jiná možnost než respektovat stávající uspořádání. To ovšem posílilo jeho averzi vůči Cecilovi. Nutno podotknout, že státní sekretář považoval Northamptona

---

¹⁸² V letech 1604 až 1608 investoval do nákupu nemovitostí částku 13 000 liber.

¹⁸³ Tamtéž, s. 283; Akrigg, G. P. V. (ed.), *Letters of King...*, s. 250.

Náklady na výstavbu Audley Endu dosáhly podle Suffolкова tvrzení téměř 200 000 liber, reálnější odhady hovoří o částce 80 000 liber.

¹⁸⁴ Dalrymple, D.(ed.), *Secret Correspondence of Sir Robert Cecil with James VI and I King of Scotland*, Edinburgh 1766, s. 28–29.

Northampton například tvrdil, že každé setkání „d'ábelské trojice [Raleigha, Cobhama a Northumberlanda]“ představuje pro Korunu nebezpečí, neboť lze stěží předvídat, „jaká kuřata se vylíhnou z vajec, na nichž sedí dnem i nocí jedovatá zmije“.

¹⁸⁵ Peck, L. L., *Northampton: Patronage and Policy at the Court of James I*, London 1982, s. 35, 146, 178.

za nebezpečného protivníka. Pokud se zdržoval delší dobu mimo královský dvůr, prikazoval svým agentům pečlivě sledovat Northamptonovy aktivity.¹⁸⁶

Charles Howard, hrabě z Nottinghamu, získal vynikající renomé jako velitel anglického loďstva v boji proti španělské *Armadě*. V době, kdy se Jakub I. ujal vlády, však byl již za zenitem svých duševních i fyzických sil. Kritici vcelku oprávněně poukazovali na jeho laxní a nezodpovědný přístup k povinnostem, v důsledku čehož utrpěla bojeschopnost loďstva. Nottingham navzdory pokročilému věku projevoval zájem o politické dění.¹⁸⁷ V roce 1604 působil jako člen delegace, která vyjednávala podmínky anglo-španělské mírové smlouvy, jež ukončila vleklý konflikt se Španělskem. Poté se podílel na přípravě projektu anglo-skotské unie a účastnil se rovněž vyšetřování tzv. spiknutí střelného prachu z roku 1605.¹⁸⁸

Politické spojení Jakuba I. s Cecilem a Howardy nicméně komplikovala vzájemná očekávání, která se v mnoha ohledech rozcházela. Problémy vyvolávala zejména snaha Koruny zajistit adekvátní postavení skotským šlechticům, kteří tvořili královský doprovod. Skotové totiž chovali značné naděje, ať už jednalo o finanční saturaci, kariérní postupy či naplnění politických ambicí.¹⁸⁹ Jelikož panovník měl *de facto* neomezené možnosti ve věci jmenování vlastních rádců a dvořanů, Angličané se obávali, že bude upřednostňovat členy svého doprovodu. Xenofobní postoje některých anglických aristokratů nicméně využili sir Robert Cecil a lord Henry Howard k odstranění představitelů opozičních politických frakcí na královském dvoře.

Oběťmi jejich intrik se stali sir Walter Raleigh a sir John Fortescue, kancléř pokladu (*Chancellor of Exchequer*); státní sekretář a lord komoří je označili za přední exponenty protiskotské politiky, což bylo tvrzení, které se zakládalo do určité míry na pravdě. Nutno podotknout, že Cecilův postoj vůči Skotům, kteří zastávali anglické úřady, byl rovněž negativní. Cecil i Howardové tajně doufali, že nástup nového panovníka bude jedinou změnou v dosavadním uspořádání dvora, což ale naráželo na nesouhlas panovníka.

---

¹⁸⁶ Tamtéž, s. 26, 29, 133.

¹⁸⁷ V roce 1603 bylo Nottinghamovi 68 let.

¹⁸⁸ Akrigg, G. P. V., *Jacobean Pageant ...*, s. 80–81.

¹⁸⁹ Smuts, R. M., *Art and the material culture of majesty in early Stuart England*, in: Smuts, R. M. (ed.), *The Stuart Court and Europe: Essays in Politics and Political Culture*, Cambridge 1996, s. 89.

Částka určená pro výplatu penzí dosahovala přibližně 100 000 liber, což představovalo téměř třetinu korunních příjmů.

Jakub I. hodlal nastolit paritní zastoupení Skotů i Angličanů ve vládních úřadech. Jeho odhodlání zřejmě souviselo s připravovaným projektem anglo-skotské unie.¹⁹⁰

Král proto odmítl Fortescueovy návrhy spočívající v omezení prerogativa Koruny jmenovat rádce a dvořany na základě vlastního výběru a krátce nato odvolal Fortescuea z funkce kancléře pokladu. Třebaže jeho kariéra u dvora tak *de facto* skončila, panovník mu ponechal dva menší úřednické posty.¹⁹¹

V síti politických intrik uvízl také sir Walter Raleigh, jenž musel neprodleně opustit úřad velitele stráže (*Captain of Yeomen of the Guard*). Nedlouho poté byl donucen rezignovat na post královského zmocněnce pro Cornwall (*Lord Warden of Stannaries*), vzdát se výnosné licence na obchod s vínem a v neposlední řadě přenechat své londýnské sídlo Durham House Thomasi Mathewovi, biskupovi z Durhamu.¹⁹²

Někdejší oblíbenec Alžběty I. představoval v očích Cecila i Howardů nebezpečnějšího protivníka než Fortescue. Díky svým ambicím, vysoké inteligenci a energickému jednání získal významné postavení u alžbětinského dvora. V době vlády „panenské královny“ Raleigh patřil k rozhodným stoupencům válečné konfrontace se Španělskem. Cecil, jenž se přikláněl k ukončení anglo-španělského konfliktu, tuto politickou koncepci odmítl, neboť ji považoval za příliš riskantní a bezvýslednou. Zároveň dospěl k závěru, že Raleigha je třeba odstranit, nechce-li riskovat ztrátu svého vlivu.¹⁹³ Situaci mu ulehčovalo Raleighovo arogantní vystupování, jímž si znepřátelil řadu vlivných aristokratů včetně lorda Henryho Howarda; jeho osobní averze vůči oblíbenci Alžběty I. byla pověstná. V době, kdy probíhala jednání o nástupnictví Jakuba VI. na anglický trůn, dokázali společnými silami přesvědčit krále, že Raleigh zneužívá důvěry Koruny.¹⁹⁴

---

¹⁹⁰ Munden, R. C., The Defeat of Sir John Fortescue: Court versus Country at the Hustings?, in: EHR, č. 93, 1978, s. 811–816; Scott, H. S. (ed.), The Journal..., s. 55.

¹⁹¹ Sir John Fortescue (c. 1531–1607) [online], c2012 [cit. 2012–12–18], URL: <http://encyclopedia.jrank.org/FLA_FRA/FORTESCUE_SIR_JOHN_c_1531_1607_.html>.

Fortescue vykonával nadále funkci člena Dvora Hvězdě komory (*Court of Star Chamber*) a kancléře Lancasteru (*Chancellor of the Duchy of Lancaster*).

¹⁹² Tamtéž.

¹⁹³ Akrigg, G. P. V., Jacobean Pageant..., s. 34–35.

¹⁹⁴ Strafford, H. G., James VI of Scotland and the Throne of England, New York 1940, s. 267.

Skotský panovník se za těchto okolností rozhodl podpořit Cecila, neboť jej považoval za cennějšího spojence. Vzhledem k tomu, že Jakub VI. velmi usiloval o anglickou korunu, uvědomoval si rizika související s uplatněním stuartovských nároků. Státní sekretář přitom disponoval politickými konexemi, měl vlivné přátele, přístup k mnoha důvěrným informacím a těšil se rovněž důvěře Alžběty I. V neposlední řadě jeho budoucnost a politická kariéra závisely na přízni nového krále. Na druhé straně dědická práva Stuartovců mohla být za určitých okolností zpochybněna. V takovém případě by Jakub VI. musel spoléhat především na pomoc svých anglických spojenců. Z toho důvodu se politická aliance s Cecilem jevila jako oboustranně výhodná. Howardové vyjadřovali podporu také skotskému panovníkovi, neboť spoléhali na vděk Koruny.¹⁹⁵

Raleigh přitom zcela ignoroval skutečnost, že musí čelit široké koalici nepřátel. Přestože byl propuštěn ze všech úřadů, nehodlal se stáhnout z veřejného života; jeho rozhodnutí však mělo fatální následky. V červenci 1603 Tajná rada nařídila Raleighovo uvěznění, neboť upadl v podezření z účasti na spiknutí katolíků proti Koruně, tzv. *Main Plot*.¹⁹⁶

V komplotu, jehož cílem bylo svrhnout Jakuba I. a místo něj dosadit na anglický trůn lady Arabellu Stuartovnu – to vše za vydatného přispění Španělska, hrál Raleigh údajně klíčovou roli.¹⁹⁷ Ačkoli zatčený důrazně popřel jakékoli spojení se spiklenci, vyšetřovatelé pod vedením sira Roberta Cecila shromáždili „dostatek důkazů“, na jejichž základě Tajná rada obvinila Raleigha z velezrady.¹⁹⁸

Třebaže obžaloba se opírala pouze o nepřiliš důvěryhodné svědectví Henryho Brooka, barona z Cobhamu, „nechvalně proslulý zrádce, zákeřná zmije a odporný ateista“,¹⁹⁹ jak v úvodní řeči připomněl hlavní žalobce sir Edward Coke, mohl doufat v osvobozující rozsudek jen stěží. O vině obžalovaného totiž rozhodoval tribunál jedenácti soudců, mezi nimiž zasedali

---

¹⁹⁵ Akrigg, G. P. V., *Jacobean Pageant...*, s. 36–38.

¹⁹⁶ Fraser, A., *The Gunpowder Plot*, London 1996, s. 63.

¹⁹⁷ Lady Arabella Stuartovna patřila k možným nástupcům Alžběty I. Tudorovny, neboť byla pravnučkou Jindřicha VII. Tudora a sestřenicí anglického krále Jakuba I.

¹⁹⁸ Obžaloba se opírala pouze o výpověď lorda Cobhama, jenž označil Raleigha za hlavu celého spiknutí. Ve skutečnosti Cobham zprvu popřel, že by se s Raleighem stýkal. Teprve poté, co se psychicky zhroutl pod nátlakem vyšetřovatelů, vypovídal proti němu.

¹⁹⁹ State Trials [online], c2005 [cit. 2012–12–18],

URL: <http://constitution.org/18th/ccst1-1742/ccst1-1742_0201-0250.pdf>.

i jeho nepřátelé včetně Roberta Cecila a Henryho Howarda. Není proto divu, že sir Walter Raleigh byl navzdory své argumentační a řečnické obratnosti shledán vinným a odsouzen k trestu smrti.²⁰⁰

Konečné rozhodnutí o osudu obviněného ovšem náleželo panovníkovi. Jakub I. se zachoval shovívavě a Raleighovu popravu odložil. Král navzdory nedůvěře, kterou choval vůči odsouzenému, se zdráhal poslat sira Waltera na smrt. Důkazy, na jejichž základě byl usvědčen, budily silné pochybnosti. Jeho hlavní provinění spočívalo podle panovníkova názoru v tom, že „trpělivě naslouchal velezrádnému mumlání blázna [Cobhama – pozn. P.V.]“.²⁰¹

Někdejší oblíbenec Alžběty I. zůstal uvězněn v Toweru, přičemž podmínky jeho nuceného pobytu byly v mnoha ohledech velkorysé.²⁰² Raleigh si dobře uvědomoval, že se stal obětí politického boje. Ve své závěrečné řeči před soudním tribunálem kritizoval stoupence „španělské frakce“, kteří iniciovali účelově vykonstruovanou kauzu.²⁰³ V Raleighově prohlášení se tak odrážela skutečnost, že rozhodný zastánce válečné konfrontace se Španělskem může očekávat podporu Koruny jen stěží.

Významnou roli zřejmě sehrál také fakt, že Koruna již neměla žádný zájem na popravě sira Waltera. Úřady, které se uvolnily po odstranění Raleigha a Fortescuea, Jakub I. svěřil členům své skotské družiny. Současně jmenoval pět nových členů Tajné rady; ve všech případech se jednalo o Skoty. Nejvýznamnější pozici získal sir George Home, jenž se stal novým kancléřem pokladu (*Chancellor of the Exchequer*) po Fortescueovi.²⁰⁴ Panovníkovy kroky však vyvolaly nelibost Angličanů včetně Roberta Cecila a Henryho Howarda; ti naléhali na panovníka, aby dvorské či vládní úřady svěřil výhradně do rukou místní šlechty. Král se setkal se zástupci anglické nobility v Theobalds,²⁰⁵ přičemž dosáhl kompromisní dohody.

---

²⁰⁰ Tamtéž.

²⁰¹ Waldman, M., Sir Walter Raleigh, London 1928, s. 175.

²⁰² Raleighovu „celu“ tvořilo několik pokojů v horních podlažích tzv. Krvavé věže (*Bloody Tower*), mohl se stýkat se svou rodinou. K dispozici měl několik služebníků, kteří o něj pečovali.

²⁰³ State Trials [online], c2005 [cit. 2012–12–18],

URL: <http://constitution.org/18th/ccst1-1742/ccst1-1742_0201-0250.pdf>.

²⁰⁴ Další významná změna se týkala Edwarda Bruce, lorda Kinlosse, jenž byl jmenován *Master of the Rolls in Chancery*.

²⁰⁵ Setkání se uskutečnilo během panovníkovy korunovace z 3. května 1603.

Jakub I. dosáhl dílčího úspěchu, neboť účastníci jednání se shodli na principu paritního zastoupení Skotů v nejvyšších vládních úřadech. Zatímco lord nejvyšší strážce pokladu (*Lord High Treasurer*), Thomas Sackville, hrabě z Dorsetu, byl Angličan, jeho nejbližším spolupracovníkem, kancléřem pokladu, se stal výše jmenovaný sir George Home, pozdější hrabě z Dunbaru. V řadě případů ale prosazení paritního principu naráželo na vytrvalý odpor Angličanů, král například neuspěl při obsazování všech úřadů, do jejichž kompetencí spadala správa financí.²⁰⁶

Na druhé straně anglická nobilita částečně uspěla při obhajobě svých nároků na vládní a dvorské posty. V první řadě se jí podařilo zvrátit záměry Jakuba I. týkající se postu státního sekretáře a Tajné rady. Panovník totiž hodlal jmenovat nového *Secretary of State*, jenž by se stal spolupracovníkem Roberta Cecila, a současně zamýšlel svěřit vedení Tajné rady (*Lord President of Council*) svému bratranci Ludovicovi, vévodovi z Lennoxu.²⁰⁷ Vzhledem k odporu anglické nobility král nakonec rezignoval na svůj záměr. Opatření, která Jakub I. prosadil, neznamenal zásadní narušení kontinuity jednotlivých dvorských institucí ani nevedla k personálním čistkám v širokém měřítku; většina dvořanů Alžběty I. uhájila posty, které zastávala v minulosti.

Proklamovaná snaha dosáhnout paritního zastoupení Angličanů a Skotů ve vládních a dvorských úřadech souvisela také se zdrženlivostí, kterou projevoval panovník ve vztahu k anglickým dvořanům. Král důvěřoval především členům vlastní, skotské družiny; angličtí peerové v tomto ohledu zaujímalí až druhou pozici. Okruh dvořanů, kteří byli neustále nablízku panovníkovi, proto tvořili téměř bez výjimky Skotové.²⁰⁸

Na druhé straně skotská družina Jakuba I. vyvíjela značný tlak na krále, aby jejím členům svěřil prestižní a vlivné úřady u dvora či v exekutivě. Klíčovou roli hrály především peníze; skotské aristokraty lákalo bohatství „jižního království“.²⁰⁹ Přehnané ambice, či spíše bezostyšná žádostivost Skotů, vyvolávaly u Angličanů odmítavé postoje vůči jakýmkoli požadavkům

²⁰⁶ Cuddy, N., *The Revival of the entourage: the Bedchamber of James I, 1603–1625*, in: Starkey, D. (ed.), *The English Court from the Wars of Roses to the Civil War*, London 1987, s. 177.

²⁰⁷ CSP, Venice, 1603–1607, sv. 10 [online], c2013 [cit. 2012-11-06], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=95601>>.

²⁰⁸ CSP, Venice, 1603–1607, sv. 10 [online], c2013 [cit. 2012-11-06], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=95600>>.

²⁰⁹ Akrigg, G. P. V., *Jacobean Pageant...*, s. 48.

„krvežíznivých barbarů, kteří si [při vyjednávání – pozn. P.V.] drží vzájemně nůž pod krkem“. Anthony Weldon popsal průměrného skotského šlechtice jako muže, „jenž se bratříčkuje s členy vlastní družiny jako sobě rovnými, manželka mu slouží jako otrokyně, nejlépe se cítí v sedle svého koně a práva se domáhá mečem“.²¹⁰

Navzdory antipatiím, které projevovala anglická šlechta vůči skotským protějškům, Tajná rada jmenovala zvláštní výbor, jenž měl vypracovat návrh nové struktury dvorských a vládních úřadů včetně personálního obsazení. Členy výboru tvořili z jedné poloviny Skotové pod vedením sira George Homea a z druhé poloviny Angličané v čele se sirem Robertem Cecilem. 13. května 1603 Koruna na základě doporučení zvláštního výboru vydala příkaz k reorganizaci dvorských institucí, královské ložnice (*Bedchamber*) a soukromé komory (*Privy Chamber*).²¹¹

V zásadě se jednalo o další kompromisní řešení, které do určité míry zohledňovalo zájmy panovníka, anglické i skotské šlechty. Počet členů *Bedchamber* byl výrazně omezen, v důsledku čehož ji muselo opustit „nejméně 20 Skotů“ a všichni Angličané.²¹² Královská ložnice se tak stala místem vyhrazeným pouze osobám, které se těšily plné důvěře krále. V podstatě lze říci, že dvorské posty v rámci *Bedchamber* panovník svěřoval výhradně Skotům, kteří mu projevovali hlubokou oddanost a zároveň disponovali značným politickým vlivem. Není proto divu, že kritici jakobitského dvora odsuzovali skotskou „kuratelu“. Cecil musel čelit nařčení, podle něhož zaprodal Anglii Skotům.²¹³

Skutečností zůstává, že uspořádání jakobitského dvora ovlivnily principy, jež se uplatňovaly ve Skotsku, respektive Francii. Dvůr v Edinburghu zaručoval skotské šlechtě relativně volný přístup k panovníkovi. Královský palác *de facto* postrádal soukromé prostory, které by byly vyhrazeny pouze pro potřeby krále, jakousi obdobu anglické *Bedchamber*. Dvorská etiketa vycházela z francouzského, nikoli anglického vzoru, což se odráželo v užším

---

²¹⁰ Weldon, A., *Court and Character...*, s. 343.

²¹¹ Cuddy, N., *The Revival...*, in: Starkey, D. (ed.), *The English Court...*, s. 177.

²¹² Nařízení Koruny se týkalo například vychovatele panovníkova syna, sira Roberta Careyho, vzdáleného příbuzného Alžběty I. Tudorovny. Celkem se jednalo přibližně o 20 Skotů a blíže neurčený počet Angličanů.

²¹³ CSP, Venice, 1603–1607, sv. 10 [online], c2013 [cit. 2013-11-07], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=95601>>.

vztahu panovníka a dvořanů. Kromě již výše zmíněného přístupu do královských komnat se jednalo například o způsob stolování. Večeře probíhaly do značné míry neformálně; král konverzoval s ostatními dvořany.²¹⁴ Vzhledem ke komplikovaným a v některých ohledech sporným pravidlům etikety Jakub I. pověřil hlavního ceremoniáře (*Master of Ceremonies*), aby dohlížel a řešil případné spory, například při audiencích cizích vyslanců.²¹⁵

V rámci anglického královského dvora naopak přetrvávalo oddělení veřejných (*Outer Chamber*) a soukromých prostor (*Inner Chamber*), čemuž odpovídalo i rozdělení dvorských úředníků, kteří nesli odpovědnost za jejich správu. Vstup do *Inner Chamber* měl vyhrazen pouze omezený počet osob. Jakub I. rovněž nehodlal až na výjimky zasahovat do pravidel anglické dvorské etikety. Panovník si oblíbil některé tradiční ceremoniály, například pompézní oslavy svátku Tří králů v královské kapli. Obecně lze říci, že změny alžbětinských konvencí na dvoře Jakuba I. byly spíše marginální.²¹⁶

Uspořádání *Bedchamber* z roku 1603 odráželo nejen skotské, ale i anglické zvyklosti. Královskou ložnici tvořili čtyři společníci panovníka (*Gentlemen of Bedchamber*), šest komorníků (*Grooms of Bedchamber*) a šest pážat; jejich počet se postupně zvyšoval.²¹⁷ Struktura a kompetence *Bedchamber* v podstatě odpovídaly uspořádání *Privy Chamber* Jindřicha VIII. Tudora (1509–1547). Oficiálním představitelem královské ložnice (*First Nobleman of the Bedchamber*) se stal králův bratranec Ludovic Stuart, druhý vévoda z Lennoxu. Ve skutečnosti však neexistuje žádný důkaz o tom, že by Lennox aktivně plnil povinnosti vyplývající ze svěřeného úřadu.²¹⁸

Jeho úloha v tomto ohledu připadla siru Thomasi Erskinovi, pozdějšímu vikomtu Fentonovi a hraběti z Kelly. Poté, co jej Jakub I. jmenoval správcem královské stolice (*Groom of Stool*), se Erskin stal nepostradatelným

---

²¹⁴ Smith, L. P. (ed.), *The Life and Letters of Sir Henry Wotton*, sv. 1, Oxford 1966, s. 314–315.

Na skotském dvoře Jakuba VI. zaujímali významné postavení Francouzi, mezi něž patřil například kapitán panovníkovy osobní stráže. Některé názvy dvorských úřadů vycházely z francouzských protějšků, například velkokomoří (*Lord Great Chamberlain*, francouzsky *Grand Chambellan*).

²¹⁵ McClure, N. E. (ed.), *The Letters...*, sv. 2, s. 250.

²¹⁶ Tamtéž, sv. 2, s. 470; BL, *Additional MSS*, sv. 23.324, f. 215.

Jednalo se například o upřesnění pravidel přístupu nebo stolování při zvláštních příležitostech.

²¹⁷ V roce 1622 měl panovník k dispozici 12 *Gentlemen of Bedchamber*. Na sklonku vlády Jakuba I. se počet komorníků zvýšil na 11 osob.

²¹⁸ Cuddy, N., *The Revival...*, in: Starkey, D. (ed.), *The English Court...*, s. 185.

společníkem krále, s nímž nocoval ve stejné místnosti, vypomáhal mu při ranní toaletě, oblékání a během dne se neustále zdržoval v jeho blízkosti.²¹⁹

Důležitý post správce královské apanáže (*Keeper of Privy Purse*) získal sir George Home.²²⁰ Pozdější hrabě z Dunbaru, jenž měl z titulu své funkce kancléře pokladu silný vliv na hospodaření se státními financemi, mohl nyní spravovat i soukromé finanční prostředky panovníka.²²¹ Ve Skotsku zastával řadu významných úřadů, například lorda nejvyššího strážce pokladu (*Lord High Treasurer*) nebo královského osobního garderobiéra (*Master of the Robes*). Sir Roger Aston o něm prohlásil, že byl navzdory svému věku „ze všech mužů panovníkovi niterně nejbližší“.²²² V neposlední řadě panovník považoval Homea za zkušeného politika s cennými kontakty.

Jak už bylo výše řečeno, členy královské ložnice tvořili až na výjimky Skotové. *Gentlemen of Bedchamber*, které Jakub I. jmenoval v roce 1603, zastávali významné dvorské a vládní úřady ve Skotsku a udržovali důvěrný vztah s králem. Sir John Ramsay zmařil útok atentátníka, který ohrožoval Jakuba VI. během tzv. spiknutí Gowrieů. Esmé Stuart, lord Aubigny získal post *Gentleman of Bedchamber* díky příbuzenským vazbám k panovníkovi. V obou případech se jednalo o mladé muže ve věku přibližně 25 let. Sir Roger Aston patřil k naturalizovaným Skotům; značnou část svého života strávil pobytem v „jižním království“. V závěru vlády Alžběty I. působil jako prostředník Jakuba VI. v otázce stuartovského nástupnictví, přičemž udržoval přátelské vztahy s Robertem Cecilem. Ve Skotsku a později i v Anglii zastával úřad vrchního lovčího (*Master Huntsman*), čímž se vzhledem k Jakubově vášni pro lov stal téměř nepostradatelným společníkem krále. Panovník si podobně jako v případě Homea cenil jeho politických zkušeností.²²³

---

²¹⁹ TNA: HMC, Salisbury MSS, sv. 21, s. 255; TNA: HMC, Mat and Kelly Supplement, s. 104.

²²⁰ Home zastával úřad *Keeper of Privy Purse* do roku 1606. Poté Jakub I. jmenoval správcem královské apanáže Homeova osobního sluhu Roberta Jossieho.

²²¹ CSP, Domestic, 1603–1610 [online], c2013 [cit. 2013-01-17], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=14986>>; CSP, Domestic, 1603–1610 [online], c2013 [cit. 2013-01-17], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=15041>>; CSP, Domestic, 1611–1618 [online], c2013 [cit. 2013-01-17], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=51449>>; TNA: PRO, SP 14/57/83.

²²² V době nástupu Jakuba I. na anglický trůn Home dosáhl věku 47 let.

²²³ CSP, Domestic, 1603–1610 [online], c2013 [cit. 2013-01-17], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=15019>>;

TNA: PRO, LS 13/168/312; Smeeton, G. (ed.), *Memoirs of George Villiers I. Duke of Buckingham*, London 1819, s. 2; CSP, Domestic, 1603–1610 [online], c2013 [cit. 2013-01-18],

Významnou roli hráli členové *Bedchamber* také při podepisování státních dokumentů. Ačkoli přípravu listin, které vyžadovaly podpis krále, zajišťoval početný aparát úředníků, například *Principal Secretaries*, *Signet Clerks*, *Masters of Requests* nebo *Law Officers*, královská ložnice měla v tomto ohledu do určité míry výsadní postavení. Mnozí členové *Bedchamber* zastávali dvorské či vládní úřady, přičemž každodenní kontakt s králem jim usnadňoval plnění jejich povinností. V roce 1614 členové *Bedchamber* předložili panovníkovi jednu šestinu všech listin určených k podpisu, v roce 1624 se jednalo dokonce o jednu polovinu.²²⁴

V červenci 1603 se počet *Gentlemen of Bedchamber* zvýšil na šest osob. Novým společníkem krále se stal sir James Hay, pozdější hrabě z Carlisle, jenž byl členem panovníkova skotského doprovodu, působil rovněž jako diplomat ve Francii. V roce 1605 nahradil Dunbara v úřadu hlavního královského garderobiéra. Jedinou výjimku mezi Skoty, kteří ovládali *Bedchamber*, představoval devatenáctiletý sir Philip Herbert, pozdější hrabě z Montgomery a Pembroke. Přítomnost Angličana v okruhu nejbližších společníků panovníka lze interpretovat jako snahu Jakuba I. aplikovat princip parity při obsazování dvorských úřadů včetně postů v *Bedchamber*. Poté, co projekt anglo-skotské unie zkrachoval kvůli odporu anglických zákonodárců, král rezignoval na tuto zásadu a nadále upřednostňoval při obsazování postů v královské ložnici Skoty.²²⁵

Důležitou roli při zachování skotského charakteru *Bedchamber* hrály rovněž patronážní vazby. Skotská aristokracie usilovala o zajištění vhodných sinekur pro své příbuzné či klienty. Skutečnost, že úřady komorníků zastávali bez výjimky Skotové, je v tomto případě typická. Panovníkova pozdějšího favorita Roberta Carra přivedl ke dvoru sir George Home. Ačkoli současníci nepovažovali post komorníka královské ložnice za prestižní či výnosný úřad, přesto byl o něj značný zájem.²²⁶ *Grooms of Bedchamber* se totiž pohybovali neustále v blízkosti panovníka, pečovali o jeho lože, pomáhali mu s oblékáním, noc trávili v předpokojí královské ložnice. Vztah krále a komorníka se

---

URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=14991>>; TNA: HMC, Salisbury MSS, sv. 21, s. 269.

²²⁴ Cuddy, N., *The Revival...*, in: Starkey, D. (ed.), *The English Court...*, s. 202 an.

²²⁵ Tamtéž.

²²⁶ *Groom of Bedchamber* pobíral roční plat ve výši 20 liber, kromě toho obdržel livrej přibližně ve stejné hodnotě.

vyznačoval vzájemnou důvěrou; Jakub I. pokládal jejich přítomnost za nezbytnou. Každodenní kontakt s panovníkem jim navíc zaručoval jistý vliv v otázkách královské patronáže. Vzhledem k převaze Skotů v královské ložnici náležela většina postů *Grooms of Bedchamber* příslušníkům skotských šlechtických rodů.²²⁷

Podřadnější úkoly plnila pážata, která vykonávala různé služby pro *Gentlemen of Bedchamber*, starala se o osvětlení, vytápění a úklid pokojů a prováděla jiné drobné práce.²²⁸ V zásadě lze říci, že zastávala relativně bezvýznamnou pozici u dvora, neboť jmenování pážetem až na výjimky neotevíralo cestu k vyšším dvorským úřadům. Při obsazování těchto postů se většinou uplatňoval princip paritního zastoupení Angličanů a Skotů.²²⁹

V roce 1608 Robert Carr, chránělec sira George Homea, hraběte z Dunbaru, byl jmenován *Gentleman of Bedchamber*, čímž se poměr anglických a skotských dvořanů v panovníkově ložnici změnil na 8 : 1 ve prospěch Skotů.²³⁰ Tato situace přetrvala až do roku 1615, kdy George Villierse dokázal přesvědčit Jakuba I., aby svolil k početnějšímu zastoupení Angličanů v *Bedchamber*.²³¹

Převaha Skotů v královské ložnici však neměla vliv na její vnitřní řád a pravidla, která plně respektovala zásady anglické dvorské etikety. Klíčovou roli hrálo zejména omezení přístupu do komnat, v nichž panovník odpočíval: „Žádná osoba kdykoli a za jakýchkoli podmínek není oprávněna přijít k nám do naší *Bed-chamber*, aniž by měla zvláštní oprávnění s výjimkou princů naší krve.“²³² Státní úředníci včetně zástupců Tajné rady tak ztratili možnost neomezeného přístupu ke králi, z čehož těžili především členové *Bedchamber*.

²²⁷ Post *Groom of Bedchamber* získal například Robert Hay, bratr sira Jamese Haye, *Gentlemana of Bechamber*.

²²⁸ CSP, Domestic, 1611–1618 [online], c2013 [cit. 2013-01-23], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=51445>>.

²²⁹ McClure, N. E. (ed.), *The Letters...*, sv. 2, s. 79, 535; CSP, Domestic, 1619–1623 [online], c2013 [cit. 2013-01-23], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=51644>>; CSP, Domestic, 1603–1610 [online], c2013 [cit. 2013-01-23], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=14991>>; CSP, Domestic, 1603–1610 [online], c2013 [cit. 2013-01-23], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=14994>>.

²³⁰ CSP, Domestic, 1603–1610 [online], c2013 [cit. 2013-01-23], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=14994>>; BL, Additional MSS, sv. 15.476, f. 92v; McClure, N. E. (ed.), *The Letters...*, sv. 1, s. 249.

²³¹ Angličané získali posty tři *Gentlemen of Bedchamber* (Fulke Grevile, Henry Feilding a Christopher Villiers) a pěti *Grooms of Bedchamber* (Christopher Villiers, který byl v roce 1617 povýšen na *Gentleman of Bedchamber*, Edward Wray, Edward Clarke, Richard Turpin, James Palmer a Arthur Brett).

²³² Cuddy, N., *The Revival...*, in: Starkey, D. (ed.), *The English Court...*, s. 192.

Tato omezení platila i pro státního sekretáře, jehož slyšení u panovníka se odehrávalo v prostorech *Privy Chamber* nebo v přijímacím pokoji (*Withdrawing Chamber*), jenž sousedil s královskou ložnicí. V letech 1603–1608 se sir Robert Cecil setkával s králem nejčastěji při formálních audiencích. Obecně lze říci, že návštěvník mohl vstoupit do *Bedchamber* pouze s panovníkovým výslovným svolením.²³³

Nižší úředníci zpravidla neměli přímý přístup ke králi; účastnili se pouze oficiálních audiencí.²³⁴ Na druhé straně Jakub I. často přijímal cizí vyslance či jiné žadatele o slyšení.²³⁵ Dvořané bez ohledu na platná omezení využívali svých kontaktů se členy *Bedchamber*, kteří mohli za určitých okolností zprostředkovat osobní setkání s panovníkem. Nutno podotknout, že v tomto případě byli často velmi úspěšní.

Jak vidno, výsadní postavení „skotské“ *Bedchamber* mělo silnou oporu v anglické dvorské etiketě. Důležitou roli však hrály i další faktory. Jedním z nich byla Jakubova záliba v lovu. Benátský vyslanec konstatoval, že panovník „zanedbává [kvůli lovecké vášni – pozn. P.V.] veškeré povinnosti a zcela otevřeně tíhne k životu v ústraní se svými favority, což je v rozporu s obyčejí této země“.²³⁶

Jakub I. trávil mnoho času pobytem ve svých venkovských rezidencích v okolí Londýna, nejčastěji v Roystonu nebo Newmarketu. Lovecká sezóna trvala od konce léta do Velikonoc vyjma krátkého období během vánočních svátků. Krále doprovázel relativně malý počet strážců, sluhů, úředníků a členů *Privy Chamber* a *Bedchamber*.²³⁷ Ačkoli architektura královských loveckých sídel prozrazovala inspiraci anglickým venkovským stylem charakteristickým svou otevřeností, jednotlivé rezidence měly komnaty vyhrazené pro dvořany královské ložnice. Přístup k panovníkovi tak podléhal určitým omezením bez ohledu na to, zda se král zdržoval ve Whitehallu či nikoli.²³⁸

---

²³³ BL, Harley MSS, sv. 589, f. 197v; Hill L. M., *Sir Julius Caesar's Journal of Salisbury's First Two Months and Twenty Days as Lord Treasurer: 1608*, in: BIHR, č. 45, 1972, s. 311–327.

²³⁴ TNA: HMC, Salisbury MSS, sv. 1608, s. 281.

²³⁵ TNA: PRO, PRO 31/3/35.

²³⁶ CSP, Venice, 1603–1607, sv. 10 [online], c2013 [cit. 2013-11-14], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=95651>>.

²³⁷ TNA: PRO, LS 13/168/124.

Převážně veškerého vybavení a osob zajišťovalo 43 vozů, zatímco v létě bylo zapotřebí nejméně 250 vozů.

²³⁸ Colvin, H. M. (ed.), *The History of the King's Works*, sv. 4, London 1963–1982, s. 32, 175, 237.

Panovník se navíc zdráhal přijímat nové členy *Bedchamber*, neboť důvěřoval okruhu svých nejbližších společníků; fluktuace dvořanů královské ložnice byla zanedbatelná.²³⁹ Teprve na sklonku vlády Jakuba I. Buckingham získal možnost výrazněji ovlivňovat složení *Bedchamber*. Poté se zbavil svého synovce Arthura Bretta, jenž zastával úřad komorníka, neboť měl obavy, aby se nestal novým favoritem krále.²⁴⁰

V zásadě lze proto říci, že královská ložnice představovala uzavřený okruh dvořanů hluboce oddaných panovníkovi. Jakub I. trval na osobním setkání s každým kandidátem, který usiloval o místo *Gentleman of Bedchamber*; teprve pak se rozhodl, zda ho přijme, či nikoli. Přijetí vyžadovalo také souhlas královny, ačkoli se jednalo spíše o formalitu. Uchazeč musel rovněž absolvovat službu u dvora. Výjimkou nebyli ani pozdější favorité panovníka. Na počátku své kariéry Carr zastával post komorníka královské ložnice, Villiers sloužil jako číšník v *Privy Chamber*.²⁴¹

Jmenování nových členů *Bedchamber* nicméně provázelo soupeření dvorských zájmových frakcí. Nutno podotknout, že panovníkův přístup k personálnímu složení královské ložnice do určité míry zohledňoval politické tlaky vlivných dvorských skupin. Prvořadé kritérium však představoval zájem Koruny. V této souvislosti anglická aristokracie chovala očekávání, která se málokdy naplnila: „William, hrabě z Pembroke, nejznamenitější osobnost, sloužil králi Jakubovi věrně a oddaně [...] aby se stal členem *Bedchamber*. Nikdy toho ale nedosáhl, stejně jako Thomas, velký hrabě z Arundelu.“ Královská ložnice zůstávala uzavřenou elitou, panovníkovou druhou rodinou, na čemž nic nezměnila ani vytrvalá snaha předních anglických aristokratů zaujmout místo v okruhu nejbližších společníků krále. Dílčí změna nastala až v závěru vlády Jakuba I. Od roku 1622 Buckingham mohl výrazněji zasahovat do obsazování postů v *Bedchamber*, což svědčí o jeho dominantním vlivu, který uplatňoval v záležitostech královské patronáže.²⁴²

---

²³⁹ *Z Gentleman of Bedchamber* ztratil svůj úřad pouze jediný – Robert Carr. V případě *Grooms of Bedchamber* byl zbaven úřadu Artur Brett.

²⁴⁰ Cuddy, N., *The Revival...*, in: Starkey, D. (ed.), *The English Court...*, s. 221.

²⁴¹ Rushworth, J. (ed.), *Historical Collections* [online], c2013 [cit. 2013-01-13], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=70148>>.

²⁴² Strong, S. A. (ed.), *A Catalogue Letters and other historical Documents Exhibited in the Library at Welbeck*, London 1903, s. 213.

Postavení královské ložnice jako nezávislé a vlivné instituce ovšem budilo nelibost Roberta Cecila. Vzhledem k tomu, že Jakub I. projevoval zdráhavost vůči Angličanům, kteří projevíli zájem o službu v královské ložnici, státní sekretář usiloval o navázání přátelských vztahů se Skoty, kteří se pohybovali v nejbližším okolí panovníka. Úzký kontakt udržoval především se sirem James Hayem, který se v roce 1603 stal *Gentleman of Bedchamber*; Cecil ho považoval za „výborný nástroj k zachování dobrých názorů Jeho Veličenstva“. Významnou podporu poskytoval státnímu sekretáři také sir Philip Herbert, pozdější hrabě z Montgomery, jenž upoutal panovnickovu pozornost díky společné zálibě ve psech a koních. Důležitou roli hrála skutečnost, že Herbert byl Cecilovým synovcem a současně i královským oblíbencem.²⁴³

Rivalita zájmových frakcí na královském dvoře nicméně nepředstavovala hlavní problém, s nímž se Koruna musela potýkat. Vážné potíže vyvolávala především neuspokojivá finanční situace. Alžběta I. zanechala svému nástupci dluh ve výši 400 000 liber. Na druhé straně náklady na provoz domácnosti, které za vlády „panenské královny“ činily přibližně 47 000 liber ročně, se po nástupu Jakuba I. téměř zdvojnásobily.²⁴⁴

Reforma fiskálního systému se za těchto okolností jevila jako nezbytná. V roce 1604 Koruna zahájila první krok k ozdravení státních financí. Zkušenosti z předchozích let prokázaly, že výběr daní a poplatků, který zajišťovali královští úředníci, vykazuje vážné nedostatky. Efektivnější řešení představoval pronájem inkasních práv soukromým zájemcům.²⁴⁵ Tímto způsobem vláda Jakuba I. postupovala například při výběru cel z veškerého dováženého a vyváženého zboží (*Great Farm*).²⁴⁶ Skutečnost, že se jednalo o velmi lukrativní podnik, dokládá vysoká částka, kterou Koruna požadovala; celkem šlo o 112 400 liber ročně. Předpokládaný výnos z *Great Farm* podnítil silný zájem různých finančních skupin, jež využívaly svých kontaktů u dvora k tomu, aby získaly inkasní práva na dobu sedmi let (1604–1611). Nakonec

²⁴³ McClure, N. E. (ed.), *The Letters...*, sv. 2, s. 52; Clarendon, E. H., *The History...*, sv. 1, s. 74; Goodman, G., *The Court...*, sv. 1, s. 40.

²⁴⁴ V roce 1603–1604 si provoz královské domácnosti vyžádal 93 000 liber.

²⁴⁵ Pokud si soukromý výběrčí daní pronajal právo vybírat určitou daň či poplatek, zaplatil určitou částku. Poté, co sám uhradil požadovanou daňovou povinnost, přebytek z vybraných prostředků představoval jeho čistý zisk.

²⁴⁶ Výjimku představovaly cla na dovoz vína a vinných hroznů, jejichž výběr se pronajímal samostatně.

uspělo sdružení londýnských finančníků v čele s Francisem Jonesem, Nicholasem Salterem a Williamem Garwayem, kteří udržovali dobré vztahy s Robertem Cecilem.²⁴⁷

Jak vidno, pronájem práv k výběru cel představoval perspektivní investici. V roce 1607 sir Fulke Greville a sir David Murray zaplatili pouhých 10 liber, čímž získali oprávnění k inkasu celních poplatků uvalených na rýnské víno; Grevilleův podíl z vybrané sumy přitom činil 400 liber. V roce 1613 Suffolkův čistý zisk z pronajatého cla na dovoz hrozinek představoval částku ve výši 5000 liber.²⁴⁸

Zájemci o práva k výběru cel vedli často mezi sebou ostré spory. V roce 1611 například John Swinnerton, jenž patřil mezi Northamptony klienty, označil podmínky, za nichž probíhá výběr celních poplatků, za nevýhodné pro Korunu. Tvrdil, že panovník ztrácí až o 70 000 liber ročně na úkor stávajících nájemců. Swinnerton však hájil koruní zájmy proto, že sám usiloval o oprávnění k inkasu cel na francouzská vína; jeho výrok je třeba brát s rezervou. Swinnertonova intervence nakonec přiměla konkurenty k úhradě dodatečných 16 000 liber a současně vedla ke zvýšení příjmů z pronájmu celních poplatků uvalených na vína importovaná z Francie.²⁴⁹ Přesto však lze říci, že rezignace Koruny na výběr cel měla především z finančního hlediska negativní následky.

Konsolidace státních financí ovšem vyžadovala také reformu panovnického dvora. 17. července 1604 Jakub I. podepsal „Nařízení pro správu královské domácnosti“ (*Ordinances for Governing and Ordering of the Kings Household*), jehož smyslem bylo snížení provozních výdajů dvora. Hlavní opatření spočívalo v omezení počtu jídelních chodů.²⁵⁰ Právo stravovat se u dvora měla řada vysoce postavených úředníků; naturální požitky představovaly nedílnou součást jejich platu. Díky tomu docházelo

---

²⁴⁷ Práva k výběru cel Koruna opakovaně pronajímala i v následujících letech. V roce 1611 potvrdila právo vybírat cla londýnskému finančnímu sdružení Francise Jonese, zároveň se však zvýšila částka za pronájem na 136 226 liber ročně. V roce 1614 se jednalo o částku 140 000 liber a v roce 1621 vláda požadovala již 160 000 liber.

²⁴⁸ Akrigg, G. P. V., *Jacobean Pageant...*, s. 172.

²⁴⁹ Dietz, F. C., *English Public...*, s. 154; SP 14/74/6–8,56.

Swinnertovi se bez ohledu na Northamptonovu podporu nepodařilo získat pronájem cel na dovážaná francouzská vína.

²⁵⁰ Zatímco v minulosti král mohl vybírat z 30 pokrmů z masa, nyní měl na výběr „pouhých“ 24 jídel.

k rozsáhlému plýtvání finančními prostředky vynaloženými na nákup jídla a nápojů. Servírování pokrmů pro některé dvorské hodnostáře, například hlavního garderobiéra (*Master of the Wardrobe*), bylo zcela zrušeno. Sklepmistr (*Sergeant of the Cellar*) obdržel pokyn nevydávat víno komukoli z královské domácnosti vyjma aristokratů a dam, „které si chtějí dopřát sklenku na lepší zdraví“, celkem nanejvýš 12 galonů denně.²⁵¹

Skutečností nicméně zůstává, že náklady na provoz *Household* se stále zvyšovaly. V roce 1611 činily 100 000 liber, značnou část tvořily výše zmíněné výdaje na jídlo a nápoje.²⁵² Koruna se navíc potýkala s válečnými výdaji, zejména v souvislosti s tzv. devítiletou válkou v Irsku (1594–1603). Panovník proto usiloval o co nejrychlejší ukončení vojenských operací proti irským povstalcům. Zatímco na sklonku roku 1602 náklady na financování oddílů Charlese Blounta, barona Mountjoye, dosáhly výše 342 074 liber, o pět let později armádní výdaje představovalo pouhých 38 251 liber.²⁵³ Další úlevu pro státní rozpočet znamenalo snížení početního stavu vojenských posádek na anglo-skotské hranici. V neposlední řadě podpis mírové smlouvy se Španělskem v srpnu 1604 přinesl ukončení vyčerpávajícího konfliktu. Korunní výdaje z počátku vlády Jakuba I. v porovnání s pozdně alžbětinským obdobím poklesly o 519 880 liber.²⁵⁴

Omezení rozpočtových výdajů ale nezbavilo Korunu finančních problémů. Snaha zlepšit situaci pomocí tzv. nucených půjček (*compulsory loans*) vedla pouze k oddálení krize. V roce 1606 činil státní dluh 550 331 liber, což v porovnání se stavem na sklonku vlády Alžběty I. představovalo nárůst o 30 procent.²⁵⁵

Obecně můžeme říci, že hlavní příčina rostoucího zadlužení státu spočívala v neadekvátních příjmech Koruny. Na počátku 17. století výše

---

²⁵¹ BL, Harley MSS, sv. 642, f. 236.

²⁵² Durston, C., James I..., s. 28.

V roce 1602–1603 výdaje na provoz domácnosti Alžběty I. činily 64 000 liber.

²⁵³ Dietz, F. C., *English Public Finance...*, s. 111.

Hlavní důvodem byla kapitulace irských povstalců, kterou v roce 1603 zpečetil podpis kapitulační dohody v Mellifontu.

²⁵⁴ Tamtéž, s. 114.

Jedná se o srovnání posledních pěti let vlády Alžběty I. (1598–1603) a prvních pěti let vlády Jakuba I. (1603–1608).

²⁵⁵ Tawney, R. H., *Business and Politics under James I: Lionel Cranfield as Merchant and Minister*, Cambridge 1958, s. 110.

V roce 1604 *compulsory loans* představovaly mimořádný příjem státního rozpočtu ve výši 111 891 liber.

přímých daní, parlamentních subsidií a dalších poplatků nezohledňovala inflaci. Za těchto okolností všechna úsporná opatření měla pouze omezený efekt; vykořenit korupci, jež provázela rozsáhlé plýtvání státními prostředky, se ukázalo prakticky nemožné. Úsporná politika Koruny byla navíc krajně nepopulární, neboť poškozovala nejen finanční zájmy aristokracie, ale i dalších lobbistických skupin.

Bez ohledu na reformní pokusy vlády se neustále zvyšovaly náklady na „různé dary a odměny“. Zatímco v roce 1603 se jednalo o 11 741 liber, o rok později panovník vynaložil na stejné účely 18 510 liber a v následujícím roce dokonce 35 239 liber. Kromě toho *Exchequer* vyplácela relativně vysoké částky za platy a renty. Zatímco v roce 1603 utratila 27 270 liber, o dva roky později šlo již o 47 783 liber. Pominout nelze ani mimořádné odměny, které panovník uděloval svým oblíbencům a dvořanům.²⁵⁶ V roce 1605 zvláštní komise určená k přezkoumání stavu královských financí konstatovala, že finanční situace se zlepší, pokud Koruna nebude vycházet vstříc „potřebám a nerozumným přáním všech žadatelů“.²⁵⁷

V zájmu objektivity je třeba dodat, že prudké zvyšování finančních výdajů na počátku vlády Jakuba I. úzce souviselo s úhradou starých závazků Koruny, které vznikly již v alžbětinské éře. V roce 1603 *Master of Wardrobe* například evidoval nesplacené účty ve výši 28 838 liber, přičemž převážná část pocházela z období vlády „panenské královny“.

Státní pokladna přesto vyplácela značné sumy v hotovosti. Na konci roku 1611 hrabata z Montgomery, Essexu, vikomti z Fentonu a Rochesteru a lord Hay obdrželi peněžní dary v úhrnné výši 29 000 liber.²⁵⁸ Veškeré finanční nároky dvořanů však *Exchequer* nedokázala uspokojit. V takovém případě mohl dotyčný věřitel získat podíl z budoucích příjmů Koruny; typickým příkladem byla cese poplatků plynoucích ze svěřeneckého soudu.²⁵⁹ Koruna, jež se potýkala s neustálým nedostatkem financí, se tak snažila rozložit výdajovou zátěž na delší časové období.

---

²⁵⁶ Nichols, J., *The Progress...*, sv. 2, s. 43–44.

George Creighton a George Home mladší obdržel například 2000 liber, stejnou částku získala lady Jane Drummondová, která patřila k favoritkám královny Anny. John Gib, jenž byl jedním z členů panovníkova skotského doprovodu, dostal 3000 liber.

²⁵⁷ BL, Cotton MSS, Titus C.VII, f. 175.

²⁵⁸ Dietz, F. C., *English Public...*, s. 168.

²⁵⁹ Akrigg, G. P. V., *Jacobean Pageant...*, s. 173.

V letech 1603–1608 dosáhly průměrné roční náklady královského šatníku 36 500 liber, pro srovnání lze uvést, že v posledních letech své vlády Alžběta I. vystačila ročně s pouhými 9 500 librami. Hlavní příčina spočívala v nákupu značného počtu nových livrejí pro služebnictvo. Nemalé částky pohltily rovněž výdaje na údržbu a výbavu královských stájí.²⁶⁰

Významnou výdajovou položku představovala také osobní panovníkova osobní garderoba; za období 1608–1613 se jednalo o 22 554 liber.²⁶¹ Auditóři, kteří prováděli kontrolu hospodaření úřadu Jamese Haye, panovníkova osobního garderobiéra (*Master of Robes*), se dokonce domnívali, že Hayovi úředníci zpronevřují svěřené finanční prostředky prostřednictvím falešných účtů. Ceny totiž byly podle jejich názoru příliš vysoké.

Náklady na garderobu přitom představovaly břemeno, které silně zatěžovalo rozpočet panovníkovy domácnosti. Koruna nedokázala průběžně hradit účty související s nákupem šatstva; úřad hlavního královského garderobiéra hospodařil každoročně s vysokým deficitem.²⁶² Výjimku představovalo období, v němž post *Master of Wardrobe* zastával Lionel Cranfield.²⁶³

V letech 1603–1612 Jakub I. utratil ohromujících 185 000 liber za nákup šperků, což bezpochyby zhoršilo již beztak neuspokojivý stav korunních financí. Pominout nelze ani rentu, kterou Koruna vyplácela Anně Dánské. Panovník navíc hradil veškeré náklady související s provozem její domácnosti. Královna patřila k mecenášům umění, velkou zálibu nalezla především v maskách, v nichž několikrát vystupovala v jedné z hlavních rolí.²⁶⁴

Náklady na provoz královské komory (*Chamber*) za vlády Jakuba I. dosahovaly průměrné výše 25 000 liber ročně. Obecně lze říci, že většina těchto prostředků byla určena na úhradu služeb nejčastěji spojených s chodem

---

²⁶⁰ Dietz, F. C., *English Public...*, s. 403.

²⁶¹ Jednalo se například o panovníkovy šaty, pláště, vesty, boty, šály, rukavice, ozdobné čapky, meče, rapíry, trepky atd.

²⁶² Tamtéž, s. 405–406.

Dunbar, jenž v letech 1603–1606 zastával úřad *Master of Wardrobe* zanechal svému nástupci dluh ve výši 50 867 liber. Roger Aston, *Master of Wardrobe* v letech 1606–1611, opustil post v okamžiku, kdy nesplacené účty dosahovaly výše 11 892 liber. V roce 1612 úřad hlavního královského garderobiéra dlužil 28 802 liber.

²⁶³ Výdaje na královskou garderobu dokázal Cranfield snížit na 20 000 liber ročně, což v porovnání s předchozím obdobím představovalo roční úsporu ve výši přibližně 2000 liber.

²⁶⁴ Durston, C., *James I...*, s. 28.

Po nástupu na anglický trůn Jakub I. věnoval královně pozemky, jejichž roční výnos činil 5000 liber. Výše renty se opakovaně zvyšovala. V roce 1619 se jednalo o 24 000 liber ročně.

Privy Chamber, výjimečně i *Bedchamber*.²⁶⁵ Výjimku představovalo stolování, které náleželo do kompetence královské domácnosti, jež dohlížela rovněž na správu královských stájí. V menší míře se podílela na financování nákupů oděvů pro vybrané služebnictvo, spolupracovala na přípravě různých oslav a v neposledně řadě vyplácela mzdy některým úředníkům.²⁶⁶

Vytrvalé úsilí stuartovských ministrů o finanční reformu sledovalo dva základní cíle: zvýšit příjmy a omezit výdaje.²⁶⁷ Koruna měla k dispozici několik zdrojů financí. Vzhledem k tomu, že patřila k největším pozemkovým vlastníkům, mohla příležitostně využít prodeje korunní půdy. V praxi se však jednalo o mimořádné opatření, které navíc z dlouhodobé perspektivy neprospívalo finančním zájmům státu, neboť tak docházelo ke krácení budoucích příjmů.²⁶⁸ Do státní pokladny plynuly značné prostředky z výběru cel na vybrané zboží, tzv. *impositions*; parlament zpravidla odhlasoval novému panovníkovi právo vybírat celní poplatky doživotně. Výši cel upravovala pravidelně aktualizovaná kniha sazeb (*Book of Rates*).²⁶⁹

Menší obnosy pocházely z výtěžku prodeje svěřeneckých práv (*wardship*) movitým zájemcům.²⁷⁰ Významnou položku příjmů státního rozpočtu představovaly parlamentní subsidie. Ochota zákonodárního sboru poskytnout panovníkovy finanční prostředky ovšem zdaleka neodpovídala potřebám Koruny. Parlament navíc nezohledňoval vývoj inflace, v důsledku čehož klesala reálná hodnota subsidií. Obecně lze říci, že finanční prostředky získané se souhlasem zákonodárců ke stabilizaci státního rozpočtu nepostačovaly.²⁷¹

Za těchto okolností vláda koncentrovala své úsilí na zvýšení mimoparlamentních příjmů. V roce 1604 Koruna vydala novou knihu sazeb,

---

²⁶⁵ Náklady *Chamber* tvořily například platy služebnictva a úředníků v *Privy Chamber*, královského šaška a trubače, stráží, údržba královských zahrad, pořízení hudebních nástrojů, nákupy mýdel, parfémů, krmení pro psy atd.

²⁶⁶ Dietz, F. C., *English Public...*, s. 411–412.

²⁶⁷ Dowell, S., *A History of Taxes and Taxation in England*, sv. 1, London 1884, s. 228–230.

²⁶⁸ Gardiner, S. R., *The History of England from Accession of James I. to the Outbreak of the Civil War 1603–1642*, sv. 6, London 1883, s. 220.

²⁶⁹ Dowell, S., *A History...*, s. 218–224.

Tzv. kniha sazeb (*Book of Rates*) obsahovala seznam zboží, která podléhala *impositions*, a výši poplatku. Její vydání konzultoval panovník se zástupci obchodních společností.

²⁷⁰ Coward, B., *The Stuart Age ...*, s. 168.

²⁷¹ Tamtéž, 153–160.

V letech 1621 – 1625 průměrný roční příspěvek ve formě parlamentních subsidií činil pouhých 150 000 liber.

kteřá přinesla výrazné zvýšení dosavadních celních poplatků, a současně přistoupila k již zmíněnému pronájmu inkasních práv na vybraná cla. O čtyři roky později vešla v platnost nová *Book of Rates*, jež stanovila širší okruh zboží podléhajícího proclení.²⁷²

V letech 1603–1608 zastával úřad nejvyššího strážce pokladu (*Lord High Treasurer*) Thomas Sackville, hrabě z Dorsetu, jež spravoval státní finance již v době vlády Alžběty I. Třebaže Dorset patřil k relativně schopným a loajálním ministrům, soudobí pamfletisté jej napadali kvůli přijímání úplatků.²⁷³ V dubnu 1608, krátce po Dorsetově nečekaném skonu uprostřed jednání Tajné rady, Jakub I. jmenoval lordem nejvyšším strážcem pokladu Salisburyho. Nový *Lord High Treasurer* úzce spolupracoval se sirem Juliem Caesarem, jež zastával úřad kancléře pokladu (*Chancellor of the Exchequer*). První kroky, které Salisbury ve svém novém úřadu učinil, směřovaly k omezení výdajů královské domácnosti. Nejvyšší strážce pokladu považoval za neúnosný především počet sloužících v domácnosti prince Jindřicha. Zatímco v roce 1603 se jednalo o 141 sluhů, o čtyři roky Koruna vyplácela mzdu 233 osobám. Salisburyho vyšetřování navíc odhalilo, že řada dvořanů vynaložila značné prostředky k získání postu u dvora a nyní požadovala zvýšení platů, aby si tak zajistila rychlou návratnost své „investice“.²⁷⁴

Poté, co princův komoří sir Thomas Chaloner odmítl přijímat další sluhy či úředníky, se zklamaní uchazeči obrátili přímo na krále. Chalonerova snaha zabránit dalšímu plýtvání tak vyšla naprázdno, neboť Jakub I. vyšel vstříc téměř všem žadatelům. Vyšetřovatelé dospěli rovněž k závěru, že stávající způsob stolování vede ke značným finančním ztrátám; řada osob se totiž stravovala na princův účet, aniž by k tomu měla oprávnění. Zatímco v letech 1604–1605 náklady na udržování domácnosti následníka trůnu dosáhly 3 660 liber, o pět let později se jednalo již o 35 765 liber.²⁷⁵

---

²⁷² Durston, C., James I..., s. 29.

Vydání nové knihy sazeb předcházela tzv. Batesův případ. John Bates, jež podnikal jako obchodník s hrozinkami, odmítl zaplatit clo na dovážené zboží, neboť parlament neschválil jeho proclení. Příklad projednával apelační soud (Court of Exchequer), jež rozhodl, že v tomto případě panovníkovo rozhodnutí nevyžaduje souhlas zákonodárského sboru.

²⁷³ Osborne, F., *The Works...*, s. 537.

Dorset měl poněkud nelichotivou přezdívku „*lord 'fill sack*“.

²⁷⁴ Akrigg, G. P. V., *Jacobean Pageant...*, s. 91.

²⁷⁵ Durston, C., James I..., s. 27; TNA: PRO, LS 13/280/302–304.

Omezit nehospodárné nakládání se státními prostředky ovšem vyžadovalo plnou podporu krále. V tomto ohledu Salisbury však uspěl pouze částečně. Pokusil se přesvědčit krále, že benevolence, kterou projevuje královským oblíbencům a dvořanům, přesahuje finanční možnosti Koruny. Jakub I. mu sice přislíbil, že omezí počet a výši darů, v praxi nicméně pokračoval v projevech své přízně v neztenčené míře.²⁷⁶

Salisbury se navíc potýkal s rostoucím vlivem *Bedchamber* v otázkách královské patronáže, což mělo negativní finanční dopady na státní rozpočet. První problémy se objevily krátce po nástupu Jakuba I. na anglický trůn. Jak už bylo výše řečeno, panovník toleroval porušení dosavadní praxe při podepisování královských výnosů. Zatímco v alžbětinské éře listiny vyžadující panovnický podpis předkládal Alžbětě I. výhradně státní sekretář, po roce 1603 král zmocnil k výkonu téže činnosti sira Thomase Lakea. Jakub I. si ho oblíbil, díky čemuž během krátké doby Lake navázal přátelské vztahy se Skoty, kteří ovládali *Bedchamber*. Třebaže Salisbury vyvinul značné úsilí, aby jej odstranil, v tomto případě král naslouchal skotským dvořanům, kteří se za Lakea přimlouvali.²⁷⁷

Státní sekretář se však nehodlal vzdát. V dané situaci se uchýlil k byrokratickým obstrukcím. Od května 1603 předsedal zvláštní komisi, jež se skládala ze šesti členů Tajné rady. Její členové se pravidelně scházeli každý týden, aby projednali veškeré královské granty; zvláštní pozornost věnovali darům korunní půdy a jmenovacím dekretům. Státní sekretář mohl předat danou listinu panovníkovi k podpisu pouze v případě, že ji kontrasignovali všichni členové komise. V roce 1608 Salisbury navíc inicioval vydání tzv. knihy odměn (*Book of Bounty*), která stanovila přísná pravidla pro nakládání s korunním majetkem. Ačkoli Jakub I. vydání *Book of Bounty* podpořil, krátce nato učinil krok, který odporoval zásadám tzv. knihy odměn. Král udělil svému skotskému oblíbenci Patricku Ramsayovi, jenž byl bratrem Johna Ramsaye, vikomta Haddingtona, *Gentleman of Bedchamber*, právo vybírat cla, přestože se jednalo o grant, jehož udílení podléhalo určitým omezením.²⁷⁸

---

²⁷⁶ Tamtéž; Osborne, F., *The Works...*, s. 512.

²⁷⁷ Goodman, G., *The Court...*, sv. 1, s. 175–176; TNA: HMC, Salisbury MSS, sv. 19, s. 207; TNA: HMC, Salisbury MSS, sv. 21, s. 216.

²⁷⁸ Davison D., *King James's Book of Bounty: From Manuscript to Print*, in: *Library*, č. 28, 1973, s. 26–53.

Salisburyho znepokojovaly také zvyšující se výdaje, které tvořily prostředky určené pro soukromé potřeby panovníka (*Privy Purse*). Zatímco v období vlády Alžběty I. se jednalo o pouhých 2500 liber, v období 1603–1604 se náklady na královskou apanáž zvýšily na 23 000 liber. Ačkoli správce *Privy Purse* (*Keeper of Privy Purse*) předkládal každoročně své účty úředníkům *Exchequer*, ve skutečnosti disponoval značnou autonomií při nakládání se svěřenými prostředky. Důležitou roli hrála skutečnost, že dohled nad hotovostí určenou pro panovníkovy soukromé potřeby a státními financemi spočíval v rukou sira George Homea, jenž zastával funkci *Keeper of Privy Purse* i kancléře *Exchequer* (*Chancellor of Exchequer*). Poté, co v roce 1606 Home rezignoval na úřad *Chancellor of Exchequer*, správa královské apanáže se stala *de facto* soukromou pokladnou panovníka, která byla do značné míry financována z mimorozpočtových zdrojů a nepodléhala žádné kontrole. *Keeper of Privy Purse* například inkasoval relativně vysoké částky za prodej nejrozličnějších licencí a monopolů. Nutno podotknout, že taková opatření si zčásti vynutila kritická finanční situace Koruny, neboť za stávající situace *Exchequer* neměla dostatek prostředků ani k uspokojení soukromých potřeb panovníka.²⁷⁹

V letech 1611–1625 úřad *Keeper of Privy Purse* zastával John Murray. V červenci 1614 převzal 5400 liber za jmenování nových právních zástupců (*serjeants-at-law*) a o pět let později obdržel 6000 liber „pro potřeby panovníka“, které mu věnovali zástupci City za potvrzení svých privilegií.

²⁷⁹ CSP, Domestic, 1603–1610 [online], c2013 [cit. 2013-03-09], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=15012>>; CSP, Domestic, 1603–1610 [online], c2013 [cit. 2013-03-09], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=15013>>; CSP, Domestic, 1603–1610 [online], c2013 [cit. 2013-03-09], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=15016>>; CSP, Domestic, 1603–1610 [online], c2013 [cit. 2013-03-09], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=15034>>; CSP, Domestic, 1603–1610 [online], c2013 [cit. 2013-03-09], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=15037>>; CSP, Domestic, 1603–1610 [online], c2013 [cit. 2013-03-09], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=15038>>; CSP, Domestic, 1603–1610 [online], c2013 [cit. 2013-03-09], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=15041>>; CSP, Domestic, 1603–1610 [online], c2013 [cit. 2013-03-09], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=15042>>; CSP, Domestic, 1603–1610 [online], c2013 [cit. 2013-03-09], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=15043>>; CSP, Domestic, 1611–1618 [online], c2013 [cit. 2013-03-09], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=51445>>; CSP, Domestic, 1611–1618 [online], c2013 [cit. 2013-03-09], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=51446>>; Thoms, D., Financial and Administrative Developments, in: Tomlinson, H. (ed.), Before the English..., s. 105.

V letech 1605–1611 *Exchequer* proplatila účty *Privy Purse* ve výši 11 600 liber, což v porovnání s předchozím obdobím představovalo výrazný pokles.

Výše uvedené příklady však byly jen špičkou ledovce. Ostatní členové *Bedchamber*, zejména sir James Hay, přijímali rovněž pozornosti, byť šlo o menší částky, které nebyly nikde evidovány. V takových případech se hovořilo o „soukromé satisfakci“.²⁸⁰

Běžnou praxí se stalo udělování monopolních koncesí. Třebaže monopoly oficiálně sloužily k podpoře obchodu a ochraně místních výrobců, skutečnost byla poněkud odlišná. Jakub I. garantoval koncesní práva pro své oblíbence, klienty, případně jiné zájemce, kteří nabízeli vysoké částky. Northampton například získal monopol na výrobu pšeničného škrobu.²⁸¹ Nottingham obdržel monopolní práva k prodeji vína, Montgomery a sir Robert Mansell disponovali koncesí na výrobu skla. Příbuzní vévody z Buckinghamu získali monopol na výrobu zlatých a stříbrných dracounů. Výrobci a obchodníci s vybraným obchodním artiklem mohli podnikat pouze na základě souhlasu držitele monopolní koncese, což ovšem vyžadovalo složení určité částky v hotovosti. V roce 1621 sir Edward Coke odhadl, že úhrnný roční příjem z přibližně 2000 platných koncesí představuje sumu 400 000 liber. Bezohledné jednání některých monopolistů navíc poškozovalo Korunu. Stížnosti, které Jakub I. prakticky ignoroval, nacházely silnou podporu v parlamentu, jehož členové s ohledem na vlastní patronážní vazby ostře kritizovali finanční respektive obchodní politiku vlády.²⁸²

Salisbury navzdory veškeré snaze omezit vliv *Bedchamber* v podstatě neuspěl. V otázkách korunní patronáže Jakub I. bez ohledu na existenci zvláštní komise Tajné rady a tzv. knihy odměn naslouchal radám, doporučením a žádostem, které mu předkládali členové královské ložnice.²⁸³ Státní sekretář ztratil své výsadní právo předkládat listiny vyžadující královský podpis panovníkovi. V neposlední řadě nedokázal omezit zneužívání apanáže určené pro potřeby krále.

Na druhé straně je třeba zdůraznit, že Salisbury měl i nadále rozhodující slovo v politických otázkách a zároveň si uchoval značný vliv v běžných

---

²⁸⁰ McClure, N. E., (ed.), *The Letters...*, sv. 1, s. 548; Stone, L., *Crisis of the Aristocracy*, s. 104–115.

²⁸¹ Northampton využíval monopolu jen krátce. Poté připadl panovníkovu skotskému oblíbenci siru Jamesi Hayovi.

²⁸² Akrigg, G. P. V., *Jacobean Pageant...*, s. 171–172.

²⁸³ Prestwich, M., *Cranfield, Politics and Profits under the Early Stuarts*, Oxford 1966, s. 32–33.

administrativních záležitostech. Jeho působení přispělo mimo jiné k tomu, že kroky, které učinila Koruna v letech 1603–1612 v oblasti zahraniční politiky, nevyvolaly na politické scéně žádné zásadní rozpory. V roce 1604 Cecil hrál klíčovou roli při uzavření mírové smlouvy s Madridem. Jeho zahraničně-politická koncepce spočívala v udržování středové pozice mezi Francií a Španělskem; Anglie měla hrát roli usmiřovatele.

V tomto ohledu Cecilova vize odpovídala do značné míry představám panovníka o postavení ostrovního státu v evropské velmocenské politice, což platila *de facto* až do jeho smrti v roce 1612. Poznámka španělského vyslance, že „král činí svá rozhodnutí bez [Tajné – pozn. P.V.] rady, pouze se Salisburyem“, je příznačná. Názorovou shodu, která v zahraničně-politických otázkách panovala mezi panovníkem a státním sekretářem, nedokázala narušit ani *Bedchamber*; Cecilovu nepochybnou výhodu představoval výhradní přístup k diplomatickým depeším.²⁸⁴

Bedchamber se přesto etablovala jako alternativní mocenské centrum. Postavení *Privy Council*, která byla jediným vrcholným orgánem alžbětinské vlády, tak výrazně oslabilo. Fakt, že Alžběta I. svěřila Tajné radě v čele se státním sekretářem sirem Robertem Cecilem dohled nad administrativním aparátem státu, vyústil v striktní oddělení státních a dvorských úřadů. Členové alžbětinské *Privy Council* neusilovali o prosazování svých klientů či spojenců v *Royal Chamber*, neboť byli v přímém kontaktu s královnou. Na druhé straně úředníci královské domácnosti neměli výsadní postavení v otázkách vládní politiky či královské patronáže.²⁸⁵

Jednou z prvních změn, které Jakub I. učinil, bylo zdvojnásobení počtu členů Tajné rady ze 14 na 26 osob. Panovník jmenoval do *Privy Council* mimo jiné Henryho Howarda, hraběte z Northamptonu, a Thomase Howarda, hraběte ze Suffolku, kteří v minulosti úzce spolupracovali s Cecilem a aktivně podporovali nároky Stuartovců na anglický trůn. Zatímco Northampton měl pověst sebestředného, žárlivého a prohnaného dvořana s mnoha nectnostmi, Suffolk byl ctihodný a umírněný, takřka dokonalý lord komoří, nikoli však muž příkladného charakteru. Worcester patřil k oblíbencům Alžběty I., jež

---

²⁸⁴ Adams, S., *Spain or the Netherlands?*, in: Tomlinson, H. (ed.), *Before the English...*, s. 93–95; Loomie, A. J., *Sir Robert Cecil and the Spanish Embassy*, in: BIHR, č. 42, 1969, s. 46, 53.

²⁸⁵ Williams, P., *Court and Polity under Elizabeth I*, Manchester 1983, s. 264; MacCaffrey W. T., *Queen Elizabeth and the Making of Policy*, Princeton 1981, s. 432, 437–438.

o něm říkala, že dosáhl prakticky nemožného, neboť v sobě spojoval mimořádnou oddanost Koruně s vroucím katolicismem. Sympatie ke katolíkům ovšem sdíleli i další členové Tajné rady s výjimkou Roberta Cecila, což mělo přirozeně vliv na náboženskou politiku Jakuba I.²⁸⁶

Howardové se stali součástí „vnitřního kruhu“ Tajné rady, do něhož patřil kromě státního sekretáře a hrabat z Northamptonu a Suffolku ještě Edward Somerset, hrabě z Worcesteru. Členové „vnitřního kruhu“ zastávali významné úřady v exekutivě a ovlivňovali politiku Koruny. Tuto skutečnost museli respektovat i Skotové. V roce 1604 sir George Home napsal Cecilovi: „Od té doby, co jste navázal dobrý vztah s Jeho Veličenstvem, v nejobtížnějších věcech se [král – pozn. P.V.] obrací na vás čtyři [Cecila, Suffolka, Northamptona a Worcestera – pozn. P.V.], zatímco běžné záležitosti vyřizuje celá [Tajná – pozn. P.V.] rada.“ Godfrey Goodman navíc poznamenal, že „Salisbury a Northampton s podporou Suffolka ovládali [Tajnou radu – pozn. P.V.], zatímco ostatní [členové Tajné rady – pozn. P.V.] pouze řídili své velké úřady“.²⁸⁷

Ačkoli došlo k navýšení počtu členů *Privy Council*, existence „vnitřního kruhu“ umožnila Cecilovi udržet si kontrolu nad situací. Hlavní změna spočívala v odlišném způsobu komunikace mezi Tajnou radou a panovníkem. *Privy Council* ztratila přímý přístup k panovníkovi na úkor *Bedchamber*, což platilo i pro členy „vnitřního kruhu“. Ti sice jednali s králem osobně, ale četnost takových setkání byla výrazně nižší než v minulosti. Dvořané, kteří sloužili jako komorníci nebo společníci Jeho Veličenstva v královské ložnici, měli naopak nespornou výhodu v podobě každodenního kontaktu s panovníkem. *Bedchamber* a *Privy Council* se tak postupně profilely jako dvě separátní mocenské entity.

Jak už bylo výše řečeno, Jakub I. *de facto* zachovával shovívavý postoj vůči jinověrcům, kteří odmítali anglikánskou náboženskou doktrínu. Radikální katolíci však očekávali, že Koruna nejen ukončí perzekuce nonkonformistů, ale navíc poskytne ochranu jejich souvěrcům. V tomto smyslu zástupci anglických katolíků vedli jednání s Jakubem VI. Výsledek rozhovorů obě strany

---

²⁸⁶ Kovář, M., *Stuartovská Anglie...*, s. 15–16.

²⁸⁷ Willson, D. H., *James VI and I...*, s. 175–176; Tanner, J. R. (ed.), *Constitutional Documents of Reign of James I*, Cambridge 1930, s. 124–126.; Goodman, G., *The Court...*, sv. 1, s. 51.

interpretovaly odlišně. Panovník sice prohlásil, že je ochoten tolerovat katolicismus, ve skutečnosti ale nehodlal svou vstřícností k požadavkům katolíků ohrozit stabilitu vlády. Ti naopak vnímali panovnickovo vyjádření jako závazek Koruny. Indiferentní postoj Jakuba I. v otázce ochrany katolických nonkonformistů někteří radikálové považovali za porušení královského slibu, což vyžadovalo podle jejich názoru rezolutní odvetu.²⁸⁸

Cílem tzv. spiknutí střelného prachu (*Gunpowder plot*) bylo zavraždění krále, následníka trůnu, členů parlamentu a nastolení prokatolického režimu.²⁸⁹ Klíčovou roli v plánech spiklenců hrál hrabě z Northumberlandu, jenž patřil ke známým katolickým sympatizantům. V roce 1605 katolíci na královském dvoře tvořili okrajovou menšinu, jejíž vliv nelze přeceňovat. Aktéři komplotu přesto doufali, že po odstranění krále a následníka trůnu, Northumberland zaujme postavení lorda protektora.²⁹⁰ Avšak spiknutí, do něhož bylo zasvěceno příliš mnoho osob, neuniklo pozornosti Cecilových agentů. 1. listopadu 1605 státní sekretář informoval krále o hrozícím nebezpečí; krátce nato Tajná rada vydala příkaz k zatčení všech podezřelých včetně Northumberlanda, jenž nedokázal vyvrátit podezření ze spolupráce se spiklenci. Celý komplot skončil naprostým fiaskem.²⁹¹

Gunpowder plot nicméně umožnilo Cecilovi upevnit vlastní postavení, neboť se ujal role rozhodného obránce Koruny. V první řadě se mu podařilo eliminovat Northumberlandovu frakci. Chystaný atentát umocnil královu neurózu vyvolanou pocitem akutního ohrožení, čímž státní sekretář získal aureolu nepostradatelnosti. Třebaže v předchozích letech král projevoval určitou náklonnost Northumberlandovi, tzv. spiknutí střelného prachu znamenalo konec jejich přátelství. Hrabě zklamal důvěru Koruny, protože selhal jako velitel panovnickovy osobní stráže. Ačkoli proti němu neexistovaly přímé důkazy o aktivní účasti ve spiknutí, jeho setrvání u dvora nepřipadalo za těchto okolností v úvahu. Northumberlandův pád započal odvoláním ze všech úřadů, jež doposud zastával. Poté musel zaplatit pokutu ve výši 30 000 liber, a navíc zůstal uvězněn v Toweru. Ačkoli podmínky internace lze nepochybně

---

²⁸⁸ Fraser, A., *The Gunpowder Plot...*, s. 112–117.

²⁸⁹ Parkinson, C. N., *Gunpowder Treason and Plot*, London 1976, s. 46.

²⁹⁰ Fraser, A., *The Gunpowder Plot...*, s. 140–142.

²⁹¹ Parkinson, C. N., *Gunpowder Treason...*, s. 70.

Thomas Percy, jenž patřil k iniciátorům spiknutí, byl členem panovnickovy osobní stráže (*Honorable Band of Gentlemen Pensioners*); Northumberland zastával post velitele.

označit za mimořádně shovívavé, hrabě byl propuštěn až po necelých šestnácti letech.²⁹²

Reforma královského dvora změnila postavení *Bedchamber* nejen ve vztahu k *Privy Council*, ale také v rámci *Privy Chamber*. Ačkoli panovníkova ložnice formálně zůstávala součástí jeho soukromé komory, ve skutečnosti se jednalo o samostatnou dvorskou instituci. Jak už bylo výše řečeno, její úkoly spočívaly především v reprezentaci a ochraně královského dvora. Panovník proto nepovažoval za nutné výrazně reformovat stávající uspořádání *Privy Chamber*. Kromě toho neměl v úmyslu vyvolávat další napětí mezi Korunou a anglickou šlechtou, k čemuž by nepochybně došlo v případě odnímání úřadů a jmenování nových držitelů; zachování *statu quo* představovalo záruku stability. Řada zástupců *gentry* projevovala i nadále zájem o členství v královské komoře, přestože se snižoval její politický vliv.²⁹³

V čele *Privy Chamber* stál i nadále lord komoří (*Lord Chamberlain*) Suffolk, jenž zastával stejný post již za vlády „panenské královny“.²⁹⁴ Jeho zástupce (*Vice-Chamberlain*), sir John Stanhope, byl jmenován již v roce 1601; Alžběta I. tak učinila na návrh Roberta Cecila. Suffolk zastával úřad *Lord Chamberlain* až do roku 1614, kdy jej nahradil jeho zeť Robert Carr. Stanhope opustil post *Vice-Chamberlain* o dva roky později.

Porušení dosavadní tradice v obsazování úřadu lorda komořího představovalo jmenování panovníkova favorita Roberta Carra, hraběte ze Somersetu, v roce 1614. Somerset totiž působil zároveň jako neformální představitel královské ložnice, čímž došlo ke kumulaci funkcí, které byly doposud striktně oddělené. Jednalo se o bezprecedentní krok, neboť králův oblíbenec tak soustředil ve svých rukou značný vliv a prestiž. Dosavadní dělba moci mezi *Bedchamber* a *Privy Chamber*, která byla typická pro anglický raně Stuartovský dvůr, tak *de facto* skončila. Jakub I. nicméně pochopil, že nové uspořádání dlouhodobě neudržitelné. Poté, co Somerset upadl v nemilost, došlo k obnově původního stavu.²⁹⁵

---

²⁹² Fraser, A., *Gunpowder Plot...*, s. 332–333.

²⁹³ Cuddy, N., *The Revival...*, in: Starkey, D. (ed.), *The English Court...*, s. 177.

²⁹⁴ Akrigg, G. P. V., *Jacobean Pageant...*, s. 26.

Do roku 1616 nedošlo k obsazení funkce lorda správce královské domácnosti (*Lord Steward*).

²⁹⁵ Cuddy, N., *The Revival...*, in: Starkey, D. (ed.), *The English Court...*, s. 208–214.

Privy Chamber se skládala ze 48 dvořanů, kteří vystupovali jako oficiální doprovod panovníka (*Gentlemen of Privy Chamber*); *Gentlemen of Privy Chamber* nepobírali žádný plat.²⁹⁶ V tomto případě se uplatnil princip poměrného zastoupení Angličanů a Skotů.

Soukromá komora tvořila důležitou součást královské domácnosti, jež měla pečovat o panovníkovy osobní potřeby. Kromě toho sloužila k formálním audiencím, během nichž král přijímal státního sekretáře nebo představitele Komory nad peticemi (*Masters of Requests*). Jak už bylo výše řečeno, Jakub I. si oblíbil společné večery ve skotsko-francouzském stylu. Členové *Privy Chamber*, jejichž účast byla při takových událostech povinná, se dostávali do přímého kontaktu s králem.

Povinnosti vyplývající z postavení *Gentlemen of Privy Chamber* nekladly vysoké nároky na příslušné dvořany. V průběhu stolování přinášeli pokrmy, z nichž si vybíral král. Servírování jídla a nápojů ale zajišťovali číšníci (*Cup-bearers*) a stolníci (*Carvers, Sewers*) z *Privy Chamber*.²⁹⁷ Mnozí přitom těžili z panovníkova zvyku vést neformální debaty s dvořany. Pokud obstáli v této „zkoušce důvtipu“, položili tak základy své úspěšné kariéry u královského dvora.²⁹⁸

Jak vidno, *Gentlemen of Privy Chamber* měli na rozdíl od číšníků a stolníků omezené možnosti, jak dosáhnout odměny či povýšení. Jejich úloha u dvora byla spíše reprezentativní, neboť nedisponovali žádným politickým vlivem. Fakt, že Koruna kladla důraz na vnější podobu dvora, lze doložit také rostoucím počtem mimořádných členů panovníkova doprovodu (*Gentlemen Extraordinary*).²⁹⁹

Komorníci (*Grooms*) *Privy Chamber* pocházeli obvykle z řad nižší šlechty, čemuž odpovídalo i jejich postavení v rámci dvorské hierarchie; úřad *Groom of Privy Chamber* byl méně prestižní než funkce *Gentleman of Privy*

---

²⁹⁶ Birch, T., *Court and Times of Charles I*, sv. 1, London 1849, s. 130.

V roce 1610 se počet *Gentlemen of Privy chamber* snížil na 32 osob, přičemž většinu si zachovali Skotové.

²⁹⁷ BL, Harley MSS, sv. 589, f. 197v.

²⁹⁸ BL, Additional MSS, sv. 31, f. 825.

Mezi dvořany, kteří si tímto způsobem získali panovníkovu pozornost, patřili například George Villiers a sir John Digby, kteří zastávali úlohu číšníků, nebo sir Thomas Overbury, jenž sloužil jako stolník.

²⁹⁹ TNA: PRO, LC 2/6/37–38.

Zatímco v roce 1625 počet *Gentlemen Extraordinary* dosáhl přibližně 50 osob, v roce 1638 se jednalo o více než 200 dvořanů.

Chamber.³⁰⁰ Do jejich kompetence náleželo množství specifických úkolů k uspokojení potřeb krále, kdykoli navštívil soukromou komoru, například výpomoc při oblékání.³⁰¹ Dohled nad služebnictvem, jež zajišťovalo chod *Privy Chamber*, vykonávali královští dveřníci (*Gentlemen of Ushers*), kteří nesli také odpovědnost za údržbu soukromých komnat vyhrazených panovníkovi (*Privy Lodgings*) vyjma *Bedchamber*.³⁰²

Nemalou pozornost Jakub I. věnoval zajištění bezpečnosti královského dvora. Jak už bylo výše řečeno, král trpěl permanentními obavami o vlastní život. Hlavní odpovědnost za ochranu panovníka spočívala v rukou kapitána stráže (*Captain of Yeomen of the Guard*), jenž velel přibližně 200 mužům. Vzhledem k tomu, že král měl tendenci důvěřovat spíše Skotům než Angličanům, tento post svěřil svému oblíbenci siru Thomasi Erskinovi.³⁰³

Panovníkova osobní stráž (*Honorable Band of Gentlemen Pensioners*) plnila převážně reprezentativní úkoly; doprovázela krále při slavnostních a oficiálních událostech. *Honorable Band of Gentlemen Pensioners* tvořilo 55 mužů, v jejichž čele stál kapitán. Po odvolání Norhumberlanda Jakub I. svěřil velení hraběti ze Suffolku. V počátečních letech Jakubovy vlády se většina řadových strážců skládala z Angličanů; Skotové tvořili relativně malou skupinu. Ačkoli jejich početní zastoupení se postupně zvyšovalo, jednalo se o pozvolný proces.³⁰⁴

Skutečnost, že Koruna preferuje zejména zájmy skotských dvořanů, se však zřetelně prokázala při rozdělování vládních či dvorských postů. Kapitánem královské stráže (*Captain of the Guard*) se stal panovníkův důvěrný přítel sir Thomas Erskine. Král rovněž jmenoval nové členy Tajné rady, mezi něž patřil John Erskin, hrabě z Mar, Ludovic Stuart, vévoda z Lennoxu, James Elphinstone, lord Balmerino, Edward Bruce, lord Kinloss a v neposlední řadě sir George Home, pozdější hrabě z Dunbaru, jenž kromě členství v *Privy*

---

³⁰⁰ TNA: PRO, LC 5/50.

³⁰¹ V tomto případě komorník asistoval královskému panoši (*Squire of the body*), jenž v průběhu ranní toalety oblékal panovníka.

³⁰² BL, Harley MSS, sv. 589, f. 197v.

³⁰³ Erskinovým předchůdcem byl sir Walter Raleigh, k jehož odvolání došlo krátce po panovníkově příjezdu do Londýna v dubnu 1603.

³⁰⁴ Tamtéž.

Council zastával úřad kancléře pokladu a hlavního královského garderobiéra (*Master of Wardrobe*).³⁰⁵

John Murray získal úřad komorníka *Bedchamber*; Jakub I. mu navíc daroval řadu pozemků a dlužní úpisy ve výši 8000 liber. Jeho bratr David Murray, jenž byl jmenován vychovatelem prince Jindřicha, obdržel lukrativní monopoly na síru a chalkopyrit a podíl z výběru cla na víno. Skotská aristokracie navíc mohla očekávat peněžité dary, mnohdy se jednalo o značné částky.³⁰⁶ Současně je třeba podotknout, že politický vliv Skotů sílil navzdory evidentní přízni Jakuba I. jen pozvolna. Většina vládních úřadů totiž zůstávala v rukou Angličanů, což platilo i v případě Tajné rady.

Zatímco Skotové oceňovali vstřícný přístup Koruny, Angličané pohlíželi na panovníkovo jednání s rostoucí nelibostí. Skotské dvořany nezřídka vnímali jako „kobyly, které pohltí toto království“.³⁰⁷ Averse mezi Angličany a Skoty se projevovala i v divadelní tvorbě. V roce 1604 měla premiéru komedie *Eastward Ho*, na níž se autorsky podílel populární Ben Johnson.³⁰⁸ Jeho satira odrážela xenofobní postoje, které podněcovala štedrost Koruny vůči Skotům. Ve Whitehallu však hra vyvolala skandál a Johnson byl nakonec zatčen.³⁰⁹ Král reagoval podrážděně také v případě, kdy sir Christopher Piggot, člen Dolní sněmovny za Buckinghamshire, označil Skoty za „žebráky, zrádce a rebely, kteří se bouří proti svým panovníkům“. Jakub I. nařídil poslance zatknout a uvěznit v Toweru, neboť výše uvedené prohlášení vnímal jako útok na královský majestát.³¹⁰

V roce 1612 anglo-skotská animozita vyústila v otevřený konflikt mezi panovníkovým oblíbencem Philipem Herbertem, hrabětem z Montgomery, jenž byl bratrem mocného anglického peeru Williama Herberta, třetího hraběte z Pembroke, a Patrickem Ramsayem, jehož rodina těžila z přízně Koruny.³¹¹

---

³⁰⁵ Akrigg, G. P. V., *Jacobean Pageant...*, s. 49.

John Erskin, hrabě z Mar, byl bratrem sira Thomase Erskina.

³⁰⁶ Tamtéž.

V roce 1603 James Stuart, třetí hrabě z Moraye, obdržel hotovost ve výši 2600 liber, Alexander Livingstone, hrabě z Linlithgow, získal 3000 liber.

³⁰⁷ Osborne, F., *The Works...*, s. 470.

³⁰⁸ Dalšími autory byli George Chapman a John Marston.

³⁰⁹ Johnsonovi přátelé u dvora nakonec dokázali přesvědčit Jakuba I., aby zatčeného autora propustil bez postihu.

³¹⁰ Akrigg, G. P. V., *Jacobean Pageant...*, s. 50–51.

³¹¹ John Ramsey, bratr Patricka Ramseye, patřil k oblíbencům Jakuba I. Díky panovníkovu souhlasu se mohl oženit s dcerou hraběte ze Sussexu. Kromě toho pobíral vysokou roční penzi.

Setkání obou šlechticů při dostizích v Croydonu skončilo fyzickou potyčkou, kterou vyvolal Ramsay. Třebaže Jakub I. projevoval přízeň spíše Skotům, v tomto případě jednal zcela nekompromisně.³¹² Poté, co vyslechl napadeného i útočníka, nařídil zatknout Ramseyho a uvěznit jej v Toweru. Významnou roli hrál pravděpodobně také fakt, že panovník si oblíbil Montgomeryho i Pembrokea nejen pro vytříbené chování, eleganci a mladistvý vzhled obou aristokratů, ale rovněž pro jejich značný politický vliv. Na druhé straně Ramsay v očích Jakuba I. demonstroval svůj odmítavý postoj vůči ideálu anglo-skotské jednoty, o niž usiloval panovník.³¹³

Krátce nato došlo k dalšímu incidentu ve Whitefriarsu. Obětí se stal učitel šermu John Turner, jenž byl zavražděn na příkaz lorda Roberta Crichtona Sanquhara.³¹⁴ Jakmile vyšetřovatelé odhalili totožnost hlavního viníka, nechali jej zatknout. Ačkoli případ projednával soud královské lavice (*Court of King's Bench*), Sanquhara nezachránil jeho skotský původ ani přimluvy spřátelených peerů. Jakub I. nehodlal rozhodování soudu ovlivňovat, neboť důkazy svědčily v neprospěch obžalovaného; skotský aristokrat byl shledán vinným a oběšen jako těžký zločinec.³¹⁵

Ve stejném roce zesílily protiskotské nálady také mezi studenty Inns of Court. Zranění, které utrpěl jistý Edward Hawley na banketu ve Whitehallu,³¹⁶ vyvolalo vlnu nevole mezi Hawleyovými kolegy, silné pohoršení dávali najevo také angličtí dvořané. V napjaté atmosféře řada Skotů raději opustila Londýn. Situace se uklidnila až poté, co Tajná rada nařídila viníkovi, aby se Hawleymu omluvil.³¹⁷

V zásadě se však nelze domnívat, že dvořané Jakuba I. chovali vůči sobě pouze nenávist podněcovanou národnostními předsudky. Angličané a Skotové na královském dvoře byli v každodenním kontaktu, navazovali patronážní vztahy, uzavírali přátelství a sňatky. Incidentsy, jako například

---

V roce 1606 získal titul vikomta, o rok později Koruna uhradila Ramseyho dluhy ve výši 10 000 liber.

³¹² Ramsey byl zatčen a uvězněn v Toweru.

³¹³ Osborne, F., *The Works...*, s. 505.

³¹⁴ V tomto případě byl motiv vraždy ryze osobní. Během nácviu šermu s Turnerem totiž Sanquhar utrpěl zranění oka, na které pak oslepl.

³¹⁵ Birch, T., *Court and Times...*, sv. 1, s. 167–168, 179–180.

³¹⁶ Hawley byl vyveden z místnosti „neotesaným Skotem“, který mu vytrhl náušnici z ušního lalůčku.

³¹⁷ Scott, W. (ed.), *The Waverley Novels*, sv. 1, Philadelphia 1836, s. 29.

potyčka v Croydonu, patřily spíše k výjimkám. Jakub I. se navíc snažil předcházet konfliktům mezi dvořany, neboť měl obavy z radikalizace nespokojenců, jež by za určitých okolností znamenala pro Korunu hrozbu. Pokud se rozhodl intervenovat osobně, vždy pečlivě zvažoval politické následky svého rozhodnutí. V opačném případě se distancoval od přímého zasahování do probíhajícího sporu.

Jakub I. si dobře uvědomoval, že udělování anglických titulů, půdy a penzí Skotům vyvolá silný odpor Angličanů. Z toho důvodu se snažil prosazovat rovný přístup při udílení odměn svým oblíbencům. Poté, co Koruna uhradila Ramseyho dluhy, musela učinit totéž i v případě Montgomeryho; panovník si tak udržoval jistý odstup od všech dvorských frakcí.

Jak už bylo výše řečeno, štědrost Koruny zhoršovala již beztak vážné finanční potíže. Salisbury se musel uchýlit ke krajním a veskrze nepopulárním opatřením, jako například zvyšování cel, výběr feudálních dávek a v neposlední řadě také prodej korunní půdy. V případě nemovitostí náležejících králi se jednalo nejen o stovky pozemků a budov, ale zájemci si mohli část královského majetku také pronajmout. Kupci patřili nejčastěji k syndikátu londýnských finančníků. Na počátku roku 1610 Salisbury díky přísným úsporným opatřením snížil státní dluh na 300 000 liber. V zásadě tak dosáhl pozoruhodného výsledku, neboť v květnu 1608, kdy se ujímal svého úřadu po zesnulém Dorsetovi, šlo o téměř dvojnásobnou částku.³¹⁸

Úsporná finanční politika však neřešila základní problém, s nímž se Stuartovská monarchie potýkala, který představovaly nedostatečné příjmy Koruny. Zajištění finančních prostředků pro potřeby krále by ovšem znamenalo další zatížení daňových poplatníků, což parlament rozhodně odmítal. Poslanci zastávali názor, že král, respektive vláda, by měl financovat královskou domácnost nebo státní administrativu především z výnosů královských statků, feudálních dávek, cel a dalších „tradičních“ zdrojů. Pokud nastaly mimořádné okolnosti, například když se monarchie ocitla ve válečném stavu, parlament mohl odhlasovat subsidie pro specifické účely.³¹⁹

Salisbury chápal, že stávající systém financování je dlouhodobě neudržitelný. Problémy s nedostatkem finančních prostředků navíc oslabovaly

---

³¹⁸ Akrigg, G. P. V., *Jacobean Pageant...*, s. 92.

³¹⁹ Tamtéž, s. 93.

jeho postavení lorda nejvyššího strážce pokladu. Situaci navíc komplikovala snaha Jakuba I. zajišťovat královskou apanáž z mimoparlamentních zdrojů. Salisbury tak ztrácel kontrolu nad korunními financemi, nemluvě o silicím vlivu *Bedchamber*, jejíž členové se velmi aktivně angažovali v prodeji různých práv, úřadů, licencí či monopolů případným zájemcům. Neochota parlamentu poskytnout Koruně potřebné subsidie celý problém dále prohlubovala.

V roce 1610 proto Salisbury předložil poslancům a peerům uspořádání společné konference obou sněmoven o stavu královských financí. Když však požádal zákonodárce, aby poskytli králi 600 000 liber ročně, vyvolalo to vlnu nesouhlasu. Poslanci navrhli zvýšit postihy rekusantů a zároveň omezit státní výdaje včetně provozních nákladů královského dvora.³²⁰ Tajná rada poté předložila kompromisní návrh, jenž spočíval ve zrušení některých královských prerogativ výměnou za každoroční subsidie ve výši 200 000 liber.³²¹ Koruna by musela skoncovat se zneužíváním *Privy Purse*, omezit výběr *impositions* a v neposlední řadě ukončit činnost nepopulárního *Court of Wards*. Pokud by však Salisbury uspěl, nejenže by tak upevnil své postavení, ale současně by zajistil dostatek finančních prostředků pro výplatu královské apanáže, čímž by do značné míry eliminoval vliv *Bedchamber*.³²²

Projekt tzv. Velké smlouvy (*Great Contract*) však neměl jednoznačnou podporu Jakuba I.³²³ Zatímco Salisbury spoléhal na pomoc svých přátel v *Bedchamber*, zejména hraběte z Montgomery a sira Roberta Astona, Skotové v čele s hrabětem z Dunbaru naopak přesvědčovali panovníka, aby se nevzdával svých prerogativ a neustupoval parlamentu.³²⁴ Na počátku května 1610 obě strany nicménějevily ochotu k ústupkům. Avšak poté, co král odročil další jednání na říjen, situace se změnila. Mezi poslanci převládla nedůvěra vůči slibům Koruny a rovněž obava ze zruinování majetných vrstev. Sir Thomas

---

³²⁰ Gardiner, S. R. (ed.), *Parliamentary Debates in 1610*, London 1862, s. 11.

Rekusanti nesouhlasili s oficiální náboženskou doktrínou a odmítali účast na anglikánských bohoslužbách. Nejčastěji se jednalo o katolíky, v menší míře také o ortodoxní protestanty.

³²¹ Coward, B., *The Stuart Age...*, s. 138–144.

³²² Návrh koncipoval Salisbury ve spolupráci s Northamptonem, Suffolkem a Worcesterem.

³²³ Smith, A. G. R., Cromwell, Parliament and finance: The great Contract of 1610, in: Clark P. (ed.), *The English commonwealth 1547–1640: Essays in Politics and Society presented to Joel Hurstfield*, Leicester, 1979, s. 111–127.

³²⁴ Goodman, G., *The Court...*, sv. 1, s. 40–41.

Beaufort dokonce prohlásil, že „pokud budeme [takto – pozn. P.V.] pokračovat, poškodíme tím [naši – pozn. P.V.] zem“.³²⁵

Výhodnost tzv. Velké smlouvy ale zpochybňovali i nejbližší spolupracovníci Salisburyho. Sir Julius Caesar otevřeně kritizoval zákonodárce za to, že stanovili výši subsidií, aniž by vzali v úvahu případnou inflaci. V takovém případě bylo velmi nejisté, zda zmiňovaná částka zajistí Koruně dostatečné příjmy do budoucna. *Great Contract*, prohlásil Caesar, „by byla nejméně výhodnou dohodou, jakou kdy král učinil“.³²⁶ Sir Francis Bacon, zástupce královského prokurátora (*Solicitor General*) se obával, že tzv. Velká smlouva oslabí pozici krále. Způsob, jakým se Jakub I. pokoušel vyřešit finanční problémy Koruny, považoval za škodlivý; prestiž a autoritu panovníka nebylo možné vykoupit penězi. Král a zákonodárci měli podle Baconova přesvědčení dosáhnout vzájemného porozumění, jež by prospělo především státním zájmům. Takovou představu však lze označit za poněkud naivní.³²⁷

V této atmosféře vzájemného podezírání a nejistoty obě strany zvýšily své požadavky, což *de facto* znamenalo krach vyjednávání. V únoru 1611 Jakub I. znovu odročil zasedání a krátce nato parlament rozpustil. Nelze vyloučit, že významný podíl na jeho konečném rozhodnutí měl právě negativní postoj Skotů vůči tzv. Velké smlouvě. *Great Contract* mohla nicméně uspět, pokud by král poskytl Salisburymu plnou podporu. Panovník však nikdy nejevil o tzv. Velkou smlouvu velký zájem a negativní výroky jeho společníků ho utvrzovaly v názoru, že se jedná o projekt, který není pro Korunu výhodný. V témže smyslu se vyjadřoval i Robert Carr. Favorit Jakuba I. přesvědčoval krále, aby nadále neusiloval o uzavření tzv. Velké smlouvy a přerušil vyjednávání s parlamentem. Za těchto okolností Salisbury musel uznat svou porážku; jeho snaha omezit politický a finanční vliv *Bedchamber* selhala.³²⁸

Neúspěšný pokus o reformu státních financí nicméně poškodil především Korunu. Jakub I. musel čelit vážnému nedostatku finančních prostředků, což jej nutilo přijímat nepopulární opatření v zoufalé snaze zabránit bankrotu. Prodej korunní půdy, monopolů, zvyšování poplatků, které

³²⁵ Gardiner, S. R. (ed.), *Parliamentary Debates...*, s. 129.

³²⁶ Tamtéž, s. 176.

³²⁷ Akrigg, G. P. V., *Jacobean Pageant...*, s. 372–373.

³²⁸ Cumming, J., *Henry Yelverton's Narrative of what passed on his being restored to the King's favour in 1609*, in: *Archaeologia*, č. 15, 1806, s. 51; Coward, B., *The Stuart Age...*, s. 143.

vyžadoval *Court of Wards*, nicméně představovaly pouze přechodné, nouzové řešení, neboť nedokázaly zajistit ani průběžné financování potřeb dvora.

Lord nejvyšší strážce pokladu musel čelit útokům svých politických konkurentů. Krach *Great Contract* znamenal oslabení jeho pozice; panovníkova dosavadní důvěra, kterou choval k Salisburymu, utrpěla značný otřes. Členové *Bedchamber* v čele s Dunbarem využívali každé příležitosti, aby jej zcela zdiskreditovali v očích krále; Dunbarova smrt v lednu 1611 byla pro Salisburyho nepochybně ulehčením. Neuspokojivá finanční situace jej však přiměla k dalším nepopulárním krokům. V roce 1611 zástupci obchodních kruhů v City obdrželi dopis opatřený královskou pečeti s výzvou k poskytnutí půjčky Koruně. V zásadě se jednalo o tzv. nucenou půjčku (*forced loan*).³²⁹ Ačkoli předpokládaný výnos měl dosáhnout přibližně 200 000 liber, *forced loans* nepředstavovaly trvalé řešení chronických finančních problémů, které sužovaly monarchii.³³⁰

Na jaře 1612 se Salisburyho zdravotní stav zhoršil natolik, že musel dočasně opustit Londýn. Poté, co strávil několik týdnů neúspěšnou léčbou v Bath, se rozhodl pro návrat do hlavního města, 24. května ale skonal v Marlborough. Jeho smrt znamenala důležitý přelom v historii vlády Jakuba I. Salisbury dokázal bez ohledu na silnou mocenskou konkurenci, kterou představovala *Bedchamber*, soustředit ve svých rukou obrovskou moc. V zásadě byl prvním ministrem krále s velmi rozsáhlými pravomocemi. Panovník, jenž choval k Salisburymu ryze pragmatický vztah, vnímal jeho skon jako velkou ztrátu, neboť v dané situaci postrádal rovnocennou náhradu za schopného a loajálního ministra.³³¹

Salisburyho smrt vyvolala zvýšenou aktivitu různých zájmových skupin, jež usilovaly o vyplnění mocenského vakua. Aktivně si počínali zejména Howardové, kteří projevovali silný zájem o úřad lorda nejvyššího strážce pokladu. Jakub I. ovšem neměl v úmyslu svěřit správu státních financí do rukou Northamptona, neboť k němu pociťoval jistou nedůvěru. Sir Julius Caesar, jenž doposud zastával funkci kancléře pokladu a současně si získal pověst schopného a loajálního dvořana, naopak postrádal dostatek vlivných

---

³²⁹ Své závazky dlužník, v tomto případě král, ovšem nikdy nesplatil.

³³⁰ Akrigg, G. P. V., *Jacobean Pageant...*, s. 94.

³³¹ Kovář, M., *Stuartovská Anglie...*, s. 45.

spojenců. Jakub I. si nicméně uvědomoval, že žádný z uchazečů nepředstavuje adekvátní náhradu za Salisburyho. Panovník proto jmenoval zvláštní komisi, která měla dohlížet na správu státních financí. Její složení odráželo Jakubovu snahu o kompromisní řešení, neboť vycházelo vstříc dosavadním zájemcům o úřad lorda nejvyššího strážce pokladu.³³² Výsledky činnosti kolegia však nebyly příliš uspokojivé. V srpnu 1612 Jakub I. jmenoval zvláštní výbor v čele se sirem Thomasem Roem, který měl za úkol navrhnout opatření, jež by zajistila zvýšení příjmů státního rozpočtu.³³³ Finanční situace Koruny se však stále zhoršovala; na sklonku roku 1612 státní dluh dosáhl hranice 500 000 liber.³³⁴

V otázce snižování korunních výdajů si počínal iniciativně pouze Caesar. Kancléř pokladu navrhoval redukci penzí, čímž by Koruna ušetřila nejméně 40 000 liber ročně. Pozastavení výstavby královských sídel mělo přinést téměř 18 000 liber. Královští klenotníci mohli dosáhnout úspory ve výši 5000 liber, pokud by omezili nákupy šperků. Caesar spoléhal také na brzký odjezd princezny Alžběty do Heidelbergu; královská domácnost by tak uspořila přinejmenším 10 000 liber. Nutno podotknout, že její svatba v únoru 1613 byla natolik nákladná, že přivedla téměř bankrot Koruny.³³⁵

Jakub I. podporoval sňatek princezny Alžběty s falckým kurfiřtem Fridrichem V., neboť doufal v posílení mezinárodního postavení Anglie jakožto hlavní ochránkyně evropských protestantů. Panovníkův potenciální zeť si získal sympatie canterburského arcibiskupa George Abbota. Na druhé straně k rozhodným Fridrichovým odpůrcům patřila Anna Dánska. Královna, o jejíž náklonnosti ke katolíkům pochyboval jen málokdo, se totiž obtížně smiřovala s myšlenkou, že její nejstarší dcera se stane manželkou obskurního falckraběte, který byl navíc ortodoxním kalvinistou. V této souvislosti stojí za pozornost replika princezny Alžběty: „Raději budu dobrou ženou kurfiřta než největší papeženeckou královnou křesťanstva.“³³⁶

---

³³² Členy tzv. komise pokladu tvořili hrabata z Northamptonu, Suffolku a Worcesteru, Julius Caesar, Edward Wotton, Edward de la Zouche.

³³³ Coward, B., *The Stuart Age...*, s. 144–145.

³³⁴ Akrigg, G. P. V., *Jacobean Pageant...*, s. 94.

³³⁵ Dietz, F. C., *English Public...*, s. 156.

Náklady spojené se sňatkem dosáhly výše 115 000 liber.

³³⁶ Coke, R., *A detection of the Court and State of England during the Four Last Reigns and the Inter-Regnum*, sv. 1, London, 1694, s. 64.

Howardové bez ohledu na neúspěšný pokus o získání kontroly nad správou státních financí soustředili svou pozornost na uvolněný úřad státního sekretáře a současně vyvinuli značné úsilí za účelem ovládnutí svěrečného soudu. V tomto případě Jakub I. však dokázal jejich tlaku vzdorovat. V roce 1612 jmenoval předsedou *Court of Wards* sira George Carewa, jenž vzhledem ke své předchozí kariéře diplomata nepatřil k představitelům žádné dvorské frakce. Poté, co na sklonku téhož roku Carew předčasně zemřel, se jeho nástupcem stal sir Walter Cope.³³⁷

V praxi běžně docházelo k prodeji dvorských úřadů. Pokud dotyčný držitel neměl zájem o dosavadní post, mohl jej nabídnout svým společníkům, přátelům či známým za určitou peněžní sumu. Poté, co se v roce 1618 sir Edward de la Zouch stal zástupcem královského maršálka (*Knight Marshal*), musel složit částku 1500 liber, která připadla jeho předchůdci. Zouche nicméně uhradil pouze polovinu celkového obnosu, zbývající část doplatila Koruna. Když v roce 1625 sir George Calvert rezignoval na funkci státního sekretáře, jeho nástupce, sir Albertus Morton, mu vyplatil částku 3000 liber. V tomto případě se však jednalo o sumu, která neodpovídala významu a prestiži daného úřadu. Jakub I. proto jmenoval Calverta irským baronem, čímž kompenzoval jeho „finanční újmu“; bývalý státní sekretář mohl se svým titulem volně disponovat, například ho prodat.³³⁸

Poptávka po dvorských postech výrazně převyšovala nabídku; Koruna nedokázala uspokojit všechny zájemce. Ačkoli docházelo stále častěji k „mimořádným“ designacím, případně vytváření zcela nových úřadů, řada aspirantů neuspěla. V praxi bylo ovšem běžným jevem, že se o nižší dvorské posty dělilo několik držitelů. Typický příklad představovali číšníci, kteří během roku vykonávali své povinnosti pouze po určitou dobu (*quarter waiters*). Poté, co *quarter waiter* odsloužil tři měsíce u dvora, vystřídal jej další číšník. Vzhledem k nedostatku vhodných postů panovník mnohdy přislíbil přidělení úřadu některému z uchazečů, jakmile dojde k jeho uvolnění stávajícím držitelem. Zájem o toto „předkupní právo“ projevovala většina dvořanů, neboť se jednalo o perspektivní investici. V případě potřeby bylo možné ho prodat jinému zájemci, a tak výhodně zpeněžit. V zásadě lze říci, že

---

³³⁷ Houston, S. J., James I, Harlow 1991, s. 48.

³³⁸ Akrigg, G. P. V., Jacobean Pageant..., s. 170–171.

obchodování s úřady na raně Stuartovském dvoře bylo tradiční, nedílnou součástí patronážního systému.³³⁹

Po smrti Dunbara a Salisburyho došlo k výrazné změně mocenských poměrů na královském dvoře. Významnou pozici získal především Dunbarův protégé Robert Carr, jenž se stal novým favoritem panovníka. Narodil se jako Robert Ker, jehož rodina vlastnila pozemky na anglo-skotském pomezí. Do Anglie přicestoval jako páže sira Jamese Haye. Carr, jenž žil samotářským životem, doprovázel pouze jeho přítel Thomas Overbury, o němž se Francis Bacon s opovržením vyjádřil jako o „naprosté nule a zkaženém člověku“. ³⁴⁰ Jeho setkání s panovníkem v lednu 1607 bylo do značné míry věcí náhody. Skutečností však zůstává, že Jakub I. k němu pocítil silnou fyzickou přitažlivost. Díky intimnímu vztahu s králem Carr dosáhl výjimečného postavení u královského dvora.

Jak už bylo výše řečeno, roli panovníkova favorita hrál nejprve Philip Herbert, jenž v roce 1605 obdržel titul hraběte z Montgomery. Záhy se ukázalo, že není schopen dostát nárokům svého patrona. Jakub I. sice měl slabost pro mladé a fyzicky přitažlivé muže, zároveň ale očekával, že budou disponovat intelektem hodným královského oblíbence. Montgomery však projevoval zájem pouze o lov, ženy a alkohol; jeho chování panovníka odpuzovalo. Na druhé straně Carr dokázal jednat vytříbeným způsobem a vždy byl ochoten naslouchat králi. Jakub I. totiž své „žáky“ rád vzdělával. Carr trávil značnou část dne s panovníkem, jenž ho vyučoval latinu, nebo se mu snažil všteřovat zásady úspěšné vlády. Od této chvíle se těšil pozornosti všech dvořanů, kteří usilovali prostřednictvím nového favorita o panovníkovu přízeň; jejich servilní vystupování ostře kritizoval sir Anthony Weldon. ³⁴¹

V očích současníků byl Carr kontroverzní osobností. Na jedné straně stáli ti, kteří se mu cítili nějakým způsobem zavázáni, jeho rozhodné odpůrce tvořili poražení rivalové či odmítnutí žadatelé. Zatímco sir Anthony Weldon prohlašoval, že „[Carr – pozn. P.V.] trávil svůj čas pilným studiem a obklopoval se pouze lidmi, kteří mu napomáhali v sebezdokonalení“, sir Edward Peyton označil královského oblíbence za primitiva, jenž „měl v

---

³³⁹ Tamtéž, s. 171.

³⁴⁰ State Trials [online], c2005 cit [2013-03-01], URL: <http://constitution.org/18th/ccst1-1742/ccst1-1742_0351-0400.pdf>.

³⁴¹ Weldon, A., Court and Character..., s. 63.

knižovně pouze 20 [divadelních – pozn. P.V.] her a několik lechtivých románů“.³⁴² Biskup Geoffrey Goodman naopak zdůrazňoval Carrovu „moudrost a diskrétní chování“.³⁴³

Na konci roku 1607 Jakub I. jmenoval svého favorita gentlemanem *Bedchamber* a zároveň mu udělil rytířský titul. Panovník zahrnul Carra bohatými dary.³⁴⁴ V lednu 1609 získal rozsáhlé pozemky v Sherborne, jež patřily siru Walteru Raleighovi. O dva roky později se stal vikomtem z Rochesteru a rytířem podvazkového řádu. V roce 1612 byl jmenován členem Tajné rady. Rok poté obdržel pověření ke správě korunních financí ve Skotsku (*Lord Treasurer of Scotland*). Král navíc připravoval jeho sňatek s Anne Cliffordovou, dědičkou posledního hraběte z Cumberlandu.

Carr však měl mocné nepřátele. K nejvýznamnějším patřil princ Jindřich, jenž nijak neskryval znechucení nad otcovým favoritem, a do určité míry také Salisbury. Státní sekretář totiž činil vše pro to, aby udržel politickou moc ve svých rukou, což Carra nepochybně frustrovalo. V roce 1612 se jeho pozice výrazně zlepšila, neboť následník trůnu i Salisbury zemřeli.³⁴⁵

Oblíbenec Jakuba I. hrál důležitou roli zejména v otázce patronáže: „Všichni usilují o zajištění jeho přízně a dobré vůle,“ konstatoval benátský vyslanec. Panovníkův oblíbenec si nicméně počínal obezřetně, neboť navzdory svému výsadnímu postavení neměl k dispozici rozsáhlou síť vlastních klientů. Z toho důvodu musel spoléhat především na podporu krále a vystupovat jako jeho prostředník při vyjednávání s dvorskými frakcemi, které po smrti Salisburyho usilovaly o rozšíření svého mocenského vlivu. Představitelé znepřátelených mocenských skupin rozděloval postoj k řešení finanční krize. Zatímco Northampton spoléhal na využití mimoparlamentních zdrojů, protože nechtěl riskovat neúspěšné vyjednávání se zákonodárci, Southampton preferoval dohodu s parlamentem.³⁴⁶

---

³⁴² Peyton, E., *Divine Catastrophe of the House of Stuarts in Secret History of the Court of James the First*, Edinburgh 1811, s. 353.

³⁴³ Goodman, G., *The Court...*, sv. 1, s. 215.

³⁴⁴ V roce 1608 Carr obdržel panovníkův portrét zdobený zlatem a drahokamy.

³⁴⁵ Akrigg, G. P. V., *Jacobean Pageant...*, s. 179–180.

³⁴⁶ CSP, Venice, 1610–1613, sv. 12 [online], c2013 [cit. 2012-12-03], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=95685>>; CSP, Venice, 1610–1613, sv. 12 [online], c2013 [cit. 2012-12-03], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=95687>>; Peck, L. L., *Northampton: Patronage...*, s. 30.

Obě strany si nicméně uvědomovaly, že podporu krále mohou získat pouze v případě navázání přátelských vztahů s Rochesterem. V dané situaci bylo pro Howardy výhodou, že Northampton udržoval časté kontakty s královským oblíbencem. Na druhé straně Southampton, vůči němuž Jakub I. choval jistou nedůvěru, musel jednat prostřednictvím sira Henryho Nevillea, jenž se stýkal s Rochesterovým důvěrníkem sirem Thomasem Overburym.³⁴⁷

Některé úřady uvolněné po smrti Salisburyho si nárokovali také jeho bývalí klienti a spojenci v čele s Pembrokiem a Montgomerym. Král nicméně považoval za nezbytné posílit především vliv a prestiž svého oblíbence. Z toho důvodu svěřil správu státních financí výše zmíněné komisi a současně rozhodl, že povinnosti státního sekretáře bude nadále vykonávat sám. Ve skutečnosti ale většina úkolů, jež Salisbury vykonával jako *Secretary of State*, náležela nyní do Rochesterovy kompetence, který vystupoval mimo jiné jako panovníkův rádce.³⁴⁸

V červenci 1612 Jakub I. svěřil svému oblíbenci královskou pečeť, již doposud opatroval sir Thomas Lake. Zároveň mu udělil oprávnění přijímat diplomatické depeše. Rochester ve spolupráci s Overburym dohlíželi také na korespondenci, kterou vedl panovník s vyslanci a evropskými panovnickými dvory. Nutno podotknout, že královský favorit nepřevzal plnou odpovědnost a pravomoci Státního sekretáře. Ačkoli Lake již neměl k dispozici panovníkovu pečeť, přesto byl oprávněn předkládat králi listiny vyžadující jeho podpis. Vyřizování domácích záležitostí zajišťoval do značné míry Northampton, jenž zastával úřad lorda strážce panovníkovy tajné pečeti (*Lord of Privy Seal*) a současně předsedal komisi pověřené správou státních financí.³⁴⁹

Jak vidno, rozdělení vládních kompetencí vyžadovalo intenzivní spolupráci na vládní úrovni. Až do své smrti v roce 1614 Northampton spolupracoval s královským favoritem, přičemž tato situace vyhovovala v zásadě oběma stranám.³⁵⁰ Lord strážce tajné pečeti tak mohl kalkulovat s podporou panovníkova oblíbence, aniž by musel brát ohled na postoj

³⁴⁷ Peck, L. L., Northampton: Patronage..., s. 31.

³⁴⁸ Cuddy, N., The Revival..., in: Starkey, D. (ed.), The English Court..., s. 222.

³⁴⁹ TNA: PRO, SP 14/70/20; McClure, N. E. (ed.), The Letters..., sv. 1, s. 372; Seddon, P. R., Robert Carr, Earl of Somerset, in: RMS, č. 14, 1970, s. 56, 59.

³⁵⁰ Peck, L. L., Northampton: Patronage..., s. 84–89.

ostatních členů *Bedchamber*. V tomto ohledu dosáhl většího úspěchu než Salisbury, což souviselo především s Rochesterovým výjimečným postavením. Favorit Jakuba I. však udržoval také kontakty se Southamptonovou frakcí. Krátce po Salisburyho smrti se Southampton a Edmund Sheffield setkali s Rochesterem, neboť usilovali o členství v Tajné radě. Zároveň se přimlouvali za jmenování Nevillea do funkce státního sekretáře. Na sklonku roku 1612 se zdálo, že Rochester je takovému řešení nakloněn. Southamptonovy plány však narazily na odpor panovníka, který považoval Nevillea za nepřijatelného.³⁵¹

Do boje o post *Secretary of State* vstoupil také Northampton, jenž navrhl svého vlastního kandidáta, nejprve sira Charlese Cornwallise a později sira Thomase Lakea. Jakub I. se však rozhodl vyřešit stávající situaci prostřednictvím kompromisu; státním sekretářem se stal sir Ralph Winwood, který v minulosti působil jako Nevilleův sekretář a později jeho nástupce. Důležitou roli hrála nepochybně skutečnost, že nový *Secretary of State* udržoval přátelské vztahy s Rochesterem i Southamptonem a současně byl přijatelný i pro Howardy. Winwoodovy kompetence však zůstaly na rozdíl od Salisburyho značně omezeny; neměl k dispozici panovníkovu soukromou pečeť a diplomatickou korespondenci. Část svých pravomocí, zejména překládání listin k podpisu králi, musel přenechat Lakeovi. V zásadě lze říci, že Winwood se *de facto* stal Rochesterovým sekretářem.³⁵²

Vzhledem k tomu, že Rochester vystupoval *de facto* jako politický solitér, neměl bezvýhradnou podporu ani jedné z dvorských frakcí. Ačkoli udržoval bližší vztahy s Howardy, ve skutečnosti pociťoval odpor vůči jejich silicímu postavení. Důležitou roli přitom hrál Carrův přítel sir Thomas Overbury, jenž přesvědčoval královského favorita, aby nevyjadřoval přímou podporu žádné zájmové skupině, ale naopak udržoval rovnováhu mezi jednotlivými frakcemi.³⁵³

Rochesterova snaha vyhovět všem zainteresovaným stranám zpravidla vyústila v kompromis, který neuspokojil nikoho. Howardové si nicméně uvědomovali, že jeho intimní vztah s panovníkem představuje značný mocenský potenciál. Rochester se netajil jistou náklonností k lady Frances

³⁵¹ McClure, N. E. (ed.), *The Letters...*, sv. 1, s. 352, 358–359.

³⁵² Birch, T., *Court and Times...*, sv. 1, s. 248; McClure, N. E., (ed.), *The Letters...*, sv. 1, s. 480–481, 554; Seddon, P. R., *Robert Carr...*, s. 62–64.

³⁵³ Lockyer, R., *Buckingham...*, s. 14.

Howardové, manželce Roberta Devereuxe, třetího hraběte z Essexu, jež byla Suffolkovou dcerou. Za těchto okolností Northampton a Suffolk začali přesvědčovat Jakuba I., aby dal souhlas k rozvodu hraběcího páru; tím by se jeho oblíbenci otevřela cesta ke sblížení s Howardy. Jakmile by došlo k anulaci Essexova sňatku, lady Frances by se provdala za Rochestera. Mezi rozhodné odpůrce tohoto plánu patřil canterburský arcibiskup George Abbot. V dané situaci však bylo rozhodující, že Jakub I. nemá zásadní námitky vůči rozvodu.³⁵⁴

Nebezpečnou překážku ale představoval sir Thomas Overbury. Někteří dvořané ho považovali za muže, který ovládá královského favorita a jeho prostřednictvím i panovníka. Ačkoli takový závěr nelze považovat za objektivní, skutečností zůstává, že Overbury varoval Rochestera před sňatkem s Frances Howardovou, neboť se obával oslabení své vlastní pozice.³⁵⁵ Vzájemná roztržka, která následovala bezprostředně poté, znamenala předzvěst Overburyho pádu. V dubnu 1613 mu Jakub I. nabídl post vyslance v Nizozemí nebo ve Francii. Poté, co tuto „velkorysou“ nabídku odmítl, byl zatčen a uvězněn v Toweru za opovrhování Korunou. Nutno podotknout, že na jeho odstranění se podíleli nejen Howardové, ale i členové opoziční frakce v čele s Pembrokiem.³⁵⁶

Přesto trvalo téměř pět měsíců, než se církevní komise, jež přezkoumávala, zda může dojít k anulaci sňatku, vyjádřila k celému případu. Ačkoli bylo zřejmé, že vzhledem k Essexově nízkému věku nedošlo ke konzumaci manželství, mnozí církevní hodnostáři neshledávali dostatečné důvody k rozluce manželství.³⁵⁷ Jejich postoj negativně ovlivnila skutečnost, že Jakub I. naléhal na členy komise, aby co nejrychleji vydali souhlasné stanovisko; nejhlasitějším odpůrcem zůstával především arcibiskup George Abbot. Northamptonovu a Suffolkovu plánu bez ohledu na kritický postoj některých církevních hodnostářů ale nestálo již nic v cestě.³⁵⁸

---

³⁵⁴ Cuddy, N., *The Revival...*, in: Starkey, D. (ed.), *The English Court...*, s. 223.

³⁵⁵ *State Trials* [online], c2005 [cit. 2013–03–14], URL:

<http://constitution.org/18th/ccst1-1742/ccst1-1742_0351-0400.pdf>.

³⁵⁶ Birch, T., *Court and Times...*, sv. 1, s. 248; Rowse, A. L., *Shakespeare's Southampton*, Toronto 1965, s. 216.

³⁵⁷ Robert Devereux a Frances Howardová uzavřeli sňatek v lednu 1606. Zatímco Essexovi bylo 14 let, jeho nevěstě o rok méně. Ze dvanáctičlenné komise hlasovalo pro rozvod sedm členů.

³⁵⁸ Lockyer, R., *James VI & I...*, s. 168–169.

V prosinci téhož roku došlo k očekávanému sňatku Rochestera a Francis Howardové, jenž zpečetil spojenectví královského oblíbence a Howardů. V roce 1613 se Rochesterovi podařilo *de facto* ovládnout *Bedchamber*. Zatímco jeho klienti sloužili jako komorníci v královské ložnici, většina *Gentlemen of Bedchamber* patřila k Rochesterovým spojencům. Na počátku listopadu oblíbenec Jakuba I. obdržel titul hraběte ze Somersetu, o měsíc později jej panovník jmenoval lordem nejvyšším strážcem pokladu ve Skotsku (*Lord High Treasurer of Scotland*). Odpor vůči dominantnímu vlivu královského favorita postupně sílil, neboť taková koncentrace moci byla v očích současníků bezprecedentní a neúnosná.³⁵⁹

Počáteční výhrady přerostly v ostrou kritiku Carrova jednání. Pembroke se cítil oklamán, neboť favorit Jakuba I. nedodržel svůj slib a nezajistil mu post gentlemana královské ložnice. Podobný názor zastával i Southampton, jenž od roku 1611 marně usiloval o členství v Tajné radě. Nespokojenost projevoval také Thomas Lake, který se obtížně smiřoval s omezením svých pravomocí.³⁶⁰ Sir Thomas Erskine, vikomt Fenton, správce královské stolice, vinil Carra z toho, že mu král odmítl udělit licenci na vývoz vlny. Mnozí si proto kladli otázku, zda nenastal čas nahradit současného favorita jiným. Na druhé straně Somerset i Suffolk neprojevovali téměř žádnou politickou iniciativu, neboť spoléhali na své dominantní postavení u dvora.³⁶¹

Jejich postoj byl do určité míry pochopitelný; Howardové ve spolupráci s královským favoritem ovládali *Bedchamber*, *Privy Chamber*, *Household* i *Privy Council*. Southamptonova frakce sice disponovala určitým vlivem v Tajné radě, v královské ložnici však neměla žádné spojení. Situaci změnilo teprve rozhodnutí Jakuba I. svolat parlament. Od počátku roku 1614 *Privy Council* pracovala na přípravě návrhů, jež hodlala předložit zákonodárnému sboru, Somerset a členové *Bedchamber* se ale od jejího úsilí zcela distancovali. Navíc nepřestávali přesvědčovat panovníka, aby neustupoval zákonodárcům.³⁶²

Hlavním důvodem, proč král svolal parlament, byl opět kritický nedostatek peněz, který mohl vyřešit pouze souhlas „politického národa“

³⁵⁹ McClure, N. E., (ed.), *The Letters...*, sv. 1, s. 609, 625–626; Birch, T., *Court and Times...*, sv. 1, s. 257.

³⁶⁰ Jednalo se především o omezený přístup ke králi a na zasedání Tajné rady.

³⁶¹ Seddon, P. R. (ed.), *Letters of John...*, sv. 1, London 1975, s. 74; McClure, N. E., (ed.), *The Letters...*, sv. 1, s. 542; Birch, T., *Court and Times...*, sv. 1, s. 336.

³⁶² Peck, L. L., *Northampton: Patronage...*, s. 207–208, 210.

s uvolněním dalších finančních prostředků. Díky tomu došlo k oživení Southamptonova plánu dosáhnout konsensu v otázce subsidií, byť za cenu určitých ústupků. Podobný postoj zastávala i Pembrokeova frakce. Na druhé straně Somerset a ostatní členové *Bedchamber* předpokládali, že zákonodárci budou požadovat nápravu „zlořádů“ na královském dvoře, což by znamenalo přímé ohrožení jejich mocenské pozice, nemluvě o krácení finančních benefitů.³⁶³

Parlament, jenž zasedl počátkem dubna 1614, nejevil ochotu poskytnout Koruně další finanční prostředky. Zvyšující se rozpočtový deficit byl podle názoru mnoha poslanců pouze důkazem nehospodárného nakládání se státními financemi. Řada zákonodárců navíc neskrývala silné xenofobní postoje a nešetřila kritikou Skotů včetně Somersetu. Vyjednávání o subsidiích za těchto okolností postrádalo z pohledu krále jakýkoli smysl. V červnu téhož roku proto parlament rozpustil.³⁶⁴

Bezprostřední hrozbu bankrotu se nakonec podařilo odvrátit s pomocí církevních příspěvků a „dobrovolných darů“, které poskytli panovníkovi jeho dvořané. Přetrvávající finanční problémy však donutily Jakuba I. ukončit činnost komise pověřené správou státních financí. V polovině června 1614 zemřel Northampton, jenž až do poslední chvíle přesvědčoval krále, aby rozpustil parlament.³⁶⁵ Skutečnost, že to panovník nakonec učinil, lze považovat za Northamptonovo poslední vítězství; Howardové patřili i nadále ke klíčovým aktérům politické scény. Proces monopolizace moci pokračoval; Somerset a Suffolk převzali většinu Northamptonových pravomocí. V červenci 1614 Jakub I. svěřil úřad lorda nejvyššího strážce pokladu do Suffolkových rukou. Královský oblíbenec byl jmenován lordem strážcem panovníkovy tajné pečeti (*Lord Privy Seal*) a současně získal i vlivný úřad lorda strážce pěti přístavů (*Lord Warden of Cinque Ports*). Poté, co Suffolk rezignoval na funkci lorda komořího (*Lord Chamberlain*), se jeho nástupcem stal Somerset.³⁶⁶

---

³⁶³ Moir, T. L., *The Addled Parliament of 1614*, Oxford 1958, s. 68–69.

³⁶⁴ Gardiner, S. R., *History of England...*, sv. 11, s. 238–248.

³⁶⁵ Northamptonovi klienti se dokonce pokusili formou předkládání protinávrhů a vyvolání zmatků při hlasování paralyzovat Dolní sněmovnu. Proti jednání s parlamentem vystupovali především stoupenci prošpanělské frakce.

³⁶⁶ Birch, T., *Court and Times...*, sv. 1, s. 215–216, 337 ; Akrigg, G. P. V., *Letters of King...*, s. 340.

Nutno podotknout, že ve výběru lorda nejvyššího strážce pokladu Jakub I. chyboval. Někdejší oblíbenec Alžběty I. totiž neměl žádné předpoklady k výkonu tak náročné funkce. Panovník navíc ignoroval skutečnost, že výstavba rodinného sídla v Audley Endu Suffolka finančně zcela vyčerpala. Nový *Lord High Treasurer* byl navíc pod silným vlivem své ženy, která později proslula jako bezskrupulózní defraudantka. Vzhledem k vážným finančním problémům Koruny, jejíž dluh v době Suffolkova nástupu do úřadu dosáhl téměř 700 000 liber, rozhodnutí Jakuba I. prohloubilo stávající potíže.³⁶⁷

Nedostatek peněz komplikoval také provoz královského dvora. Nižší úředníci vykonávali své povinnosti na vlastní náklady, což jim působilo značné potíže. Londýnští sládci, kteří dodávali pivo do Whitehallu, odmítali zásobovat dvůr a požadovali platby v hotovosti. V bezvýchodné situaci se Jakub I. obrátil na představitele obchodních kruhů v City s žádostí o půjčku. Koruna sice získala obnos ve výši 30 000 liber, ale jednalo se pouze o dočasné řešení. Finanční katastrofu odvrátila pouze výběrem tzv. dobrovolných darů (*free gifts*), které vybírala od dvořanů a londýnských obchodníků, a udílením různých výsad za peníze. Celková částka získaná tímto způsobem činila 66 000 liber. V zásadě lze proto říci, že řešení finanční krize přijaté *ad hoc* nakonec zabránilo bankrotu. Koruna ale zůstala závislá na cizích zdrojích, což vyžadovalo, aby si získala důvěru potenciálních věřitelů. Finanční politiku Jakuba I. můžeme označit za relativně úspěšnou, neboť další parlament byl svolán až po sedmi letech.³⁶⁸

Jednu z hlavních příčin, proč došlo k oslabení Somersetovy pozice, představoval panovníkův projekt dynastického sňatku prince Karla a španělské infantky Marie. Jakub I. dlouhodobě usiloval o navázání užších vztahů se Španělskem, neboť se domníval, že spojenectví s katolickou velmocí umožní Anglii angažovat se výrazněji v evropské kontinentální politice. Současně očekával, že dynastické spojení se španělskými Habsburky ho zbaví závislosti na parlamentu, což by v kontextu událostí předcházejících rozpuštění *Addled parliament* bylo pro Korunu nepochybně přínosem. V neposlední řadě by Mariino věno zbavilo Korunu tíživých dluhů.³⁶⁹

---

³⁶⁷ Akrigg, G. P. V., *Jacobean Pageant...*, s. 95–96.

³⁶⁸ Houston, S. J., *James I...*, s. 52–53.

³⁶⁹ Lockyer, R., *Buckingham...*, s. 15.

Panovníkův záměr získal silnou podporu Howardů, kteří projevovali sympatie ke katolicismu. Ačkoli Somerset nepatřil k bezvýhradným stoupencům spojení se Španělskem, neodvážil se odporovat králi ani Howardům. Kromě toho si dobře uvědomoval výhody, které by Koruna mohla získat díky sblížení s katolickou velmocí.

Prošpanělská politika prosazovaná Suffolkem a Somersetem ale vyvolávala odpor protestantské frakce v čele s arcibiskupem Abbotem a hrabětem z Pembroke, kteří rozhodně odmítali jakékoli spojení s Madridem. Vzhledem ke zdánlivě neotřesitelnému postavení královského favorita však měli pouze omezené možnosti, jak ovlivňovat politiku Koruny. Abbot s Pembroke proto dospěli k závěru, že jediný způsob, jak zabránit nežádoucí změně zahraničně-politického kurzu, představuje odstranění Somersetu a jeho nahrazení jiným favoritem. Koruně by nepochybně prospělo, kdyby udržovala rozhodnou protikatolickou politiku. Pokud by využívala služeb oddaných protestantských ministrů, získala by značnou výhodu při vyjednávání s parlamentem, a v optimálním případě by tak vyřešila chronické problémy s nedostatkem financí.³⁷⁰

Za těchto okolností protihowardovská opozice zinscenovala setkání Jakuba I. a George Villierse, k němuž došlo v srpnu 1614 v Apethorpe. Krátce nato se král rozhodl uvést Villierse ke dvoru. Na druhé straně královna Anna měla vůči novému oblíbenci spíše negativní vztah; její chování vůči němu bylo vždy chladné a odměřené. V dopise adresovaném arcibiskupu Abbotovi varovala, že „pokud se [Villiers – pozn. P.V.] stane favoritem, budou toho všichni litovat“.³⁷¹

Ačkoli panovník pociťoval k mladému muži silnou fyzickou přitažlivost, ve skutečnosti sledoval také politické cíle. Somerset *de facto* zničil křehkou mocenskou rovnováhu mezi dvorskými frakcemi; Somersetovo výsadní postavení vyvolávalo napětí mezi šlechtou, skandály spojené s jeho jménem poškozovaly pověst Koruny. V tomto kontextu uvedení nového oblíbence ke dvoru představovalo snahu Jakuba I. omezit Somersetovu dominantní pozici. Villiers s podporou Pembrokea a Southamptona by tvořil

---

Infantčino věno mělo činit přibližně 600 000 dukátů.

³⁷⁰ Birch, T., *Court and Times...*, sv. 1, s. 336.

³⁷¹ Lockyer, R., *Buckingham ...*, s. 49.

protiváhu Somersetu a Howardů; současně by jako druhý favorit získal silný vliv v záležitostech týkajících se královské patronáže.³⁷²

V listopadu 1614 George Villiers byl jmenován číšníkem *Privy Chamber*. Somerset ale disponoval silným vlivem v *Bedchamber*, a proto dokázal zablokovat Villiersovo jmenování gentlemanem královské ložnice. Počátkem roku 1615 se objevily první příznaky roztržky mezi Jakubem I. a Somersetem, jenž reagoval podrážděně na přítomnost „krásného George“ u dvora. Jeho oponenti v čele s arcibiskupem Georgem Abbotem nakonec získali podporu královny Anny, jež požádala krále, aby svěřil Villiersovi úřad *Gentleman of Bedchamber*. V dubnu 1615 Jakub I. v doprovodu Fentona, správce královské stolice, navštívil královnu v Greenwichi; setkání se nezúčastnil Villiers ani Somerset, neboť tomu bránila pravidla etikety. Krátce nato se nový oblíbenec stal oficiálním společníkem panovníka v královské ložnici. Díky novému úřadu se výrazně zlepšila Villiersova finanční situace, neboť král mu udělil roční penzi ve výši 1000 liber.³⁷³

Nutno podotknout, že panovník nehodlal zapudit Somersetu, usiloval spíše o nastolení rovnováhy mezi znepřátelenými frakcemi. V květnu 1615 Jakub I. jmenoval dva nové rytíře Podvazkového řádu, sira Thomase Erskina, vikomta Fentona, a sira Francise Knollyse mladšího. Zatímco Fenton patřil k Villiersovým spojencům, Knollys se těšil podpoře Howardů.³⁷⁴

Jak vidno, důležitou roli v intrikách proti Somersetovi sehrál právě Fenton. Ačkoli náležel k prominentním Skotům v královské ložnici, podporoval protihowardovskou opozici, neboť panovníkův favorit nevyšel vstříc jeho požadavkům. Díky tomu, že zastával úřad *Groom of Stool*, měl prakticky neomezený přístup k panovníkovi, zároveň mohl předkládat králi jména kandidátů na uprázdněná místa v *Bedchamber*; Jakub I. ho považoval za

---

³⁷² Cuddy, N., *The Revival...*, in: Starkey, D. (ed.), *The English Court...*, s. 224.

³⁷³ Halliwell, J. O. (ed.), *The Autobiography and Correspondence of Sir Simonds D'Ewes*, sv. 1, London 1845 s. 86; Lloyd D., *The Statesmen and Favourites of England since the Reformation*, London 1665, s. 552, 614. McClure, N. E. (ed.), *The Letters...*, sv. 1, s. 559; Rusworth, J. (ed.), *Historical Collections of Private Passages of State* [online], c.2012 [cit. 2012-03-17], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=70148>>; Lockyer, R., *Buckingham...*, s. 20.

³⁷⁴ McClure, N. E. (ed.), *The Letters...*, sv. 1, s. 597-599; Seddon, P. R. (ed.), *Letters of John...*, sv. 1, s. 68.

loajálního služebníka. Fenton dokázal úspěšně čelit kritice ze strany howardovské frakce.³⁷⁵

Opozice navzdory dílčím úspěchům nemohla vést otevřený útok proti Somersetovi. Bez ohledu na skutečnost, že Villiers se těšil královské přízni, Pembroke ani Abbot neměli dostatek sil k odstranění mocného soupeře. Sir John Holles, jenž patřil k Somersetovým klientům, pochyboval o tom, zda nový oblíbenec krále „dokáže zničit [lorda – pozn. P.V.] komořího i [lorda nejvyššího – pozn. P.V.] strážce pokladu, kteří tak dlouho a obětavě sloužili Koruně“.³⁷⁶

Somerset bez ohledu na své introvertní sklony disponoval silným vlivem a v neposlední řadě také penězi. S pomocí Howardů vybudoval rozsáhlou síť vlastních klientů, kteří mu vděčili za úřady, penze nebo tituly. Tito dvořané představovali Somersetovy přirozené spojence, neboť na něm zcela záviseli. Na druhé straně mohl jako patron spoléhat na loajalitu svých klientů jen do určité míry. Uvědomoval si, že v případě ohrožení by mnozí přešli bez jakýchkoli skrupulí na stranu opozice. Vše záviselo pouze na správném načasování. Kdyby jej totiž opustili příliš brzy a král by mu zachoval přízeň, riskovali by jeho odplatu. Pokud by mu ale zachovali loajalitu i poté, co by upadl v nemilost, byli by označeni za „loutky“ zapuzeného favorita, což v praxi znamenalo zpravidla ztrátu všech benefitů, úřadů a nucený odchod ode dvora.³⁷⁷

V dané situaci byl rozhodující postoj krále. Ačkoli Jakub I. naléhal na Somerseta, aby urovnal své vztahy s Villiersem, jeho přání hrabě ignoroval. Když se panovník pokusil oba favority smířit, opět narazil na Somersetův odpor. Dokonce ani varování, že bude muset čelit následkům svého jednání, nepřimělo lorda komořího k ústupkům. Takové počínání však bylo velmi riskantní; sir Anthony Weldon poukazoval na Somersetovy emotivní a „nepříliš prozíravě“ reakce.³⁷⁸ Zatímco Jakub I. začal pociťovat jistou averzi

---

³⁷⁵ TNA: HMC, Mar and Kelly Supplement, s. 59–60.

³⁷⁶ Seddon, P. R. (ed.), *Letters of John...*, sv. 2, s. 66–67.

³⁷⁷ Lockyer, R., *Buckingham...*, s. 21.

³⁷⁸ Weldon, A., *Court and Character...*, s. 98.

vůči Somersetovi, jeho vztah s Villiersem získal téměř intimní rozměr, jak lze usuzovat z Buckinghamova popisu společných večerů ve Farnhamu.³⁷⁹

Na jaře 1615 Somerset požádal sira Roberta Cottona, aby připravil koncept všeobecného pardonu, jenž by mu garantoval ochranu před útoky opozice. Problém nastal v okamžiku, kdy zástupce královského prokurátora (*Solicitor General*) sir Henry Yelverton zamítl návrh s odůvodněním, že má výhrady k jeho obsahu. Somerset proto nechal vypracovat druhý, obecnější koncept. Tentokrát ale narazil na odpor lorda kancléře Thomase Egertona, barona Ellesmerea, který odmítl opatřit pardon velkou státní pečeti. Na zasedání Tajné rady 20. července 1615 Jakub I. nařídil Ellesmereovi, aby vyhověl Somersetově žádosti, současně ale nestanovil žádný termín, kdy by tak měl učinit. Vzhledem k Ellesmereovu odmítavému postoji Somerset ztratil výjimečnou příležitost, jak se zbavit odpovědnosti za své činy.³⁸⁰

Krátce nato musel čelit vážnému obvinění, které předznamenalo konec jeho politické kariéry. Když 14. září 1613 sir Thomas Overbury nečekaně zemřel v Toweru, dvůr Jakuba I. nevěnoval této události téměř žádnou pozornost. Situace se ale změnila v létě 1615, kdy státní sekretář sir Ralph Winwood obdržel informaci, že k Overburyho náhlému úmrtí došlo v důsledku otravy. Úkladnou vraždu údajně zosnovala Somersetova žena, hraběnka z Essexu. Winwood patřil ke stoupencům protihowardovské frakce, byl rozhodným odpůrcem jejich prošpanělské politiky. Státní sekretář si nicméně uvědomoval, že jakákoli snaha obvinít Somerset ze zavraždění Overburyho nemůže uspět; dosavadní důkazy se prozatím jeví jako nepřiliš věrohodné.³⁸¹ Winwoodovi se však podařilo nashromáždit výpovědi dalších svědků a získat několik písemností, které ho utvrdily v původním podezření. Poté navštívil krále a seznámil ho s podrobnostmi celého případu.³⁸²

Jakub I. nařídil ihned přezkoumat okolnosti Overburyho vraždy. Pokud by se prokázala Somersetova vina, pověst Koruny by tím silně utrpěla. V říjnu 1615 nařídil zatknout Somerset i jeho ženu a internovat je v Toweru.

---

³⁷⁹ Nichols, J., *The Progress...*, sv. 3, s. 99; Halliwell, J. O. (ed.), *The Letters of the Kings of England*, sv. 2, London 1848, s. 129; Weldon, A., *Court and Character...*, s. 94.

³⁸⁰ Akrigg, G. P. V., *Jacobean Pageant...*, s. 188–189.

³⁸¹ Winwood měl k dispozici pouze výpověď Williama Trumbulla, navrátilivší ho se vyslance v Nizozemí, jehož sluha údajně zaslechl cosi o jedu podaném Overburymu.

³⁸² *State Trials* [online], c2005 [cit. 2013–03–20], URL: <http://constitution.org/18th/ccst1-1742/ccst1-1742_0351-0400.pdf>.

Vyšetřování se ujal sir Edward Coke, jenž předsedal soudu královské lavice (*Court of King's Bench*). Cokeův energický přístup přinesl rychlé výsledky. Výpovědi vyslýchaných značně přitížily Somersetovi a jeho ženě, kteří se konci května 1615 ocitli před soudem. Panovník procesu nijak nebránil, spíše tomu bylo naopak, co nejrychleji se snažil zbavit se obtížného oblíbence. Kromě toho důrazně odsuzoval způsob, jakým se Somerset zbavil svého blízkého přítele a politického spojence. Na druhé straně nelze pominout, že Jakub I. netoužil po Somersetově popravě, jeho odsouzení považoval za dostatečnou satisfakci.³⁸³

Aféra kompromitovala rovněž Howardy. Během přelíčení totiž vyšlo najevo, že Northampton měl informace o jedu podaném oběti, přičemž existovaly i nepřímé důkazy o tom, že se aktivně účastnil přípravy vraždy. Jeho smrt z června 1614 jej však uchránila před veřejným ponížením a politickým pádem.³⁸⁴ Obžaloba vedená sirem Francisem Baconem povolala řadu svědků, kteří byli vůči Somersetovi nepřátelsky naladěni. Soudní tribunál nakonec shledal hraběte i jeho ženu vinnými z úkladné vraždy sira Thomase Overburyho a odsoudil je k smrti a konfiskaci veškerého majetku. Jakub I. ale vykonání rozsudku odložil a Somerset byl i nadále internován v Toweru. Panovník mu navíc přiznal doživotní rentu ve výši 4000 liber ročně a hrabě zůstal členem Podvazkového řádu. V lednu 1622 manželský pár mohl opustit vězeňskou „celu“ v Toweru a přesídlit do Grays v Oxfordshire. O dva roky později oba odsouzené král zcela omilostnil.³⁸⁵

Somersetův pád znamenal vítězství opoziční dvorské frakce, v jejímž čele stáli arcibiskup Abbot a hrabě z Pembroke. Poté, co Jakub I. zbavil svého bývalého oblíbence všech úřadů, uvolněná místa svěřil do rukou představitelů opozice. Post lorda strážce pěti přístavů získal baron Edward la Zouche. Pembroke obdržel post lorda komořího. Winwood obdržel pravomoci státního sekretáře, které doposud náležely Somersetovi. Lake, jenž dříve patřil k Northamptonovým klientům, se obrátil proti svému patronovi a začal podporovat Pembrokeovu skupinu. V Lakeově případě se nicméně jednalo

---

³⁸³ Weldon, A., *Court and Character...*, s. 118–119.

³⁸⁴ *State Trials* [online], c2005 [cit. 2013–03–20], URL: <http://constitution.org/18th/ccst1-1742/ccst1-1742_0351-0400.pdf>. BL, Cotton MSS, Titus B.VII, f. 478, 480; BL, Harley MSS, sv. 7003.

³⁸⁵ Akrigg, G. P. V., *Jacobean Pageant...*, s. 204.

o relativně krátké období. V lednu 1616 jej král jmenoval druhým státním sekretářem. Ve stejném měsíci Jakub I. pověřil Edwarda Somerseta, hraběte z Worcesteru ochranou panovnickovy tajné pečeti.³⁸⁶ Nutno podotknout, že Worcester přistupoval k úřadu *Lord of Privy Seal* pouze jako k výnosné sinekuře; většinu jeho povinností vykonával John Packer, jenž byl současně Villiersovým sekretářem.³⁸⁷

Odstranění Somerseta přineslo užitek především Villiersovi. Nový královský oblíbenec podporoval Worcesterovo jmenování na post lord strážce Tajné pečeti, neboť hrabě mu na oplátku přislíbil, že mu postoupí úřad královského podkoního (*Master of Horse*). Villiers dovedně využil nelibosti Jakuba I., jenž se netajil pochybami o Worcesterových schopnostech a důvěryhodnosti. Výsledná dohoda mu umožnila získat unikátní kontrolu nad přístupem ke králi; *Master of Horse* měl neomezený přístup k panovníkovi v době, kterou trávil mimo královský palác, například během lovu nebo na cestách.³⁸⁸

Somersetův pád tak otevřel Villiersovi cestu k moci. Král prokazoval novému favoritovi mimořádnou přízeň. V srpnu 1616 ho jmenoval vikomtem a baronem Whaddonem. O pět měsíců později obdržel titul hraběte z Buckinghamu. Zatímco Somersetovi trvalo sedm let, než dosáhl stejného postavení, jeho sokovi stačily pouhé dva roky. Jakub I. jej jmenoval rovněž členem anglické a skotské Tajné rady.³⁸⁹

Tyto události znamenaly konec howardovské dominance v *Privy Council* i na královském dvoře. Pokud chtěla některá z dvorských frakcí dosáhnout určitého cíle, musela uzavřít kompromisní dohodu se svými oponenty. Klíčovou roli přitom hrála změna panovnickova politického stylu. Zatímco v prvních letech vlády Jakub I. energicky obhajoval své názory, v pozdějším období se u něj začaly projevovat sklony k negativismu a letargii. Hlavní příčina spočívala v neúspěšných vládních projektech, které ztroskotaly na odporu „politického národa“. Třebaže jeho postoj k otázce financí,

---

³⁸⁶ Do ledna 1616 Tajnou pečet přechodně opatroval sir John Murray, komorník *Bedchamber* a správce královské apanáže.

³⁸⁷ McClure, N. E. (ed.), *The Letters...*, sv. 1, s. 605, 611; CSP, Domestic, 1611–1618 [online], c2013 [cit. 2013-03-28], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=51504>>; Lockyer, R., *Buckingham...*, s. 25–26; Seddon, P. R. (ed.), *Letters of John...*, sv. 1, s. 74.

³⁸⁸ Lockyer, R., *Buckingham...*, s. 25–26.

³⁸⁹ Tamtéž 28.

prerogativ a zahraniční politice zůstával prakticky neměnný, panovník nehodlal riskovat další porážku. Místo toho upřednostňoval cíle, jejichž naplnění vycházelo z konsenzu, nebo mělo alespoň širokou podporu hlavních aktérů.³⁹⁰

Panovníkův oblíbenec mezitím systematicky upevňoval své postavení. Pozitivní výsledky přinášela zejména spolupráce s nejvyšším královským prokurátorem (*attorney general*) sirem Francisem Baconem, jenž dlouhodobě, leč doposud marně, usiloval o získání významného úřadu ve dvorské hierarchii. Baconovy ambiciózní záměry však bez ohledu na jeho nespornou inteligenci zůstávaly nenaplněny. *Attorney general* totiž postrádal schopnost politické akce a obtížně navazoval kontakty, které by mu usnadnily kariérní postup. Ačkoli byl synovcem Salisburyho, jejich vztah poznamenala vzájemná nedůvěra. Situace se nezměnila ani poté, co se ve snaze dosáhnout povýšení spojil se Somersetem.³⁹¹

Počátkem roku 1616 však došlo k přelomu. V lednu se zdravotní stav kancléře Thomase Egertona, barona Ellesmerea, zhoršil natolik, že Jakub I. začal uvažovat o jeho nástupci. Bacon okamžitě požádal Villierse o pomoc, neboť mu velmi záleželo na získání Ellesmereova úřadu.³⁹² V červnu 1616 obdržel jmenovací dekret, což jej utvrdilo v přesvědčení, že rozhodnutí stát se Villiersovým klientem bylo správné. Bacon současně plnil důležitou úlohu mentora, který poskytoval svému „žákovi“ cenné rady, například jak přistupovat k žadatelům či jak se chovat u dvora. Villiers přitom neskryval svou ctižádost stát se panovníkovým nepostradatelným společníkem. Oboustranně výhodná spolupráce ovšem započala již po pádu Somersetu. Královský oblíbenec získal Somersetovy rozsáhlé pozemky v Sherborne a krátce poté i úřad protonotáře s výnosem 4000 liber ročně.³⁹³

Královský oblíbenec „si svou přízni zavazoval ostatní“ včetně představitelů „politického národa“. V roce 1615 například přesvědčil Jakuba I., aby jmenoval Johna Erskina, druhého hraběte z Mar, lordem nejvyšším strážcem pokladu ve Skotsku (*Lord High Treasurer of Scotland*). Běžně jej oslovovali zájemci, kteří usilovali o získání úřadu u královského dvora. Villiers

³⁹⁰ Russell, C., *Parliamentary History in Perspective 1604–1629*, in: *HIS*, č. 61, 1976, s. 19–20; Russell, C., *Parliament and English Politics, 1621–1629*, Oxford 1979, s. 8–25.

³⁹¹ Kovář, M., *Stuartovská Anglie...*, s. 45–47.

³⁹² Spedding, J. (ed.), *The Works...*, sv. 121, s. 260.

³⁹³ Birch, T., *Court and Times...*, sv. 1, s. 431; McClure, N. E. (ed.), *The Letters...*, sv. 2, s. 25; Spedding, J. (ed.), *The Works...*, sv. 13, s. 5–16.

udržoval kultivované vztahy se členy parlamentu a diplomaty, jimž prokazoval příležitostně drobné služby a pozornosti. Poté, co dosáhl propuštění Johna Hoskinse, který byl uvězněn pro pohrdání králem, řada dvořanů, jež se ocitla v nemilosti, jej žádala o přimluvu u panovníka.³⁹⁴

Od října 1615 do dubna 1616 dosáhl odvolání dvanácti dvořanů, kteří zastávali významné posty v *Bedchamber*, *Privy Chamber*, domácnosti prince Karla a současně patřili k Somersetovým spojencům. Jakmile byla čistka u konce, Villiers omezil kontakty s protihowardovskou opozicí. V červnu 1616 panovník odvolal sira Edwarda Cokea z postu předsedajícího soudce královské soudní lavice (*Chief Justice of King's Bench*), jenž dohlížel na odstranění většiny opozičních představitelů.³⁹⁵ O dva měsíce později Fenton konstatoval, že Villiers „se odvrátil od svých přátel.“³⁹⁶

Panovníkův favorit postupně upevňoval svůj vliv v justiční i administrativní sféře. V roce 1617 Bacon obdržel do úschovy velkou státní pečeť a rezignoval na post nejvyššího královského prokurátora; jeho nástupcem se stal sir Henry Yelverton, jenž až doposud zastával funkci *Solicitor General*. Na Yelvertonovo místo byl jmenován sir Thomas Coventry, člen londýnské městské rady (*Recorder of London*). Jeho úřad naopak získal Anthony Ben. Zatímco Yelverton poskytl Koruně dar ve výši 4000 liber, Coventry i Ben zaplatili blíže nespecifikované částky přímo Buckinghamovi.³⁹⁷

Není proto divu, že Edward Hyde, hrabě Clarendon, označil nového královského favorita za „skvělého muže ušlechtilé povahy, který rozuměl umění a rafinovanosti dvorské politiky, díky čemuž se stal největším oblíbencem krále.“³⁹⁸ Pozdější vévoda z Buckinghamu byl bezesporu nejúspěšnějším favoritem Jakuba I.; žádný z jeho předchůdců nedosáhl srovnatelného postavení a vlivu u královského dvora. Ačkoli lze odsuzovat jeho charakterové nedostatky, například egoismus, nespoutanou náklonnost k ženám a servilitu vůči panovníkovi, skutečností zůstává, že se stal jedním z nejúspěšnějších a nejvlivnějších politiků.³⁹⁹ V lednu 1617 jej panovník jmenoval hrabětem z Buckinghamu. Zatímco Carrovi trvalo sedm let, než

³⁹⁴ McClure, N. E. (ed.), *The Letters...*, sv. 2, s. 97–98.

³⁹⁵ Jednalo se o Gibba, Stewarta a Carra, kteří se stali klienty Villierse.

³⁹⁶ Tamtéž, s. 41; Birch, T., *Court and Times...*, sv. 1, s. 447.

³⁹⁷ Lockyer, R., *Buckingham...*, s. 40–41.

³⁹⁸ Clarendon, E. H., *The History...*, sv. 1, s. 38–39.

³⁹⁹ Akrigg, G. P. V., *Jacobean Pageant...*, s. 205.

získal hraběcí titul, jeho následník potřeboval pouhé dva roky k dosažení stejného cíle. O měsíc později Jakub I. učinil z Buckinghama nejmladšího člena Tajné rady. 1. ledna 1618 mu udělil titul markýze.

Je evidentní, že krále a Villierse spojovalo silné citové pouto. „Kristus a jeho Jan, já a můj George,“ říkával panovník s oblibou, čímž výstižně charakterizoval vzájemný vztah. Představa, že stvoří podobně jako Pygmalion nového člověka, s nímž naváže láskyplný vztah, ho velmi přitahovala. Jakub I. „uváděl [Villierse – pozn. P.V.] do souvislostí, učil jej, aby potěšil sebe sama, formoval ho, jako kdyby byl jeho vlastní [ztělesněnou – pozn. P.V.] ideou“.⁴⁰⁰

Důležitou roli hrála rovněž Villiersova politická obratnost; panovníkův oblíbenec navazoval osobní kontakty s řadou dvořanů, čímž si získával přátele a klienty. Na rozdíl od Carra měl vybrané způsoby a příjemné vystupování, „byl přátelský a zdvořilý, podporoval uchazeče, kteří přicházeli žádat o úřad, aniž by nevyžadoval úplatky jako Somerset, a tak si získal srdce dvořanů a žadatelů“.⁴⁰¹ Třebaže takové tvrzení vyvolává v některých ohledech značné pochybnosti, zvláště pokud jde o Villiersovu údajnou nezištnost, skutečností zůstává, že nový favorit se dokázal pohybovat v prostředí královského dvora lépe než jeho předchůdce.

Panovníkův favorit usiloval o zklidnění frakčních bojů, které eskalovaly v době Somersetova pádu. Jeho kroky vedla snaha o obnovu mocenské rovnováhy mezi zájmovými skupinami, v čemž měl plnou podporu panovníka. Jakub I. na Villiersovo doporučení jmenoval hraběte z Arundelu členem Tajné rady. Zástupcem lorda komořího Pembrokea (*Lord Vice-Chamberlain*) se stal sir John Digby, jeden z předních stoupenců dynastického spojení mezi Stuartovci a španělskými Habsburky. V období, jež následovalo bezprostředně po Somersetově pádu, Jakub I. a Villiers využívali střídavé podpory různých zájmových skupin, což jim poskytovalo značný prostor k prosazování vlastních záměrů.

Na druhé straně Pembrokeova skupina se důrazně stavěla proti jakémukoli sbližování s Madridem. Podporu jí vyjadřoval také canterburský arcibiskup George Abbot, třebaže jeho vliv značně zeslábl. Panovníka iritovala

---

⁴⁰⁰ Wotton, H., *A Parallel between Robert late Earl of Essex, and George, late Duke of Buckingham*, London 1641.

⁴⁰¹ Tamtéž.

především Abbotova nepoddajnost ve vztahu k požadavkům Koruny, ať už se jednalo o Essexův rozvod či dynastický sňatek se španělskými Habsburky.⁴⁰²

Pembrokeova frakce naléhala na Jakuba I., aby vyhlásil válku Španělsku, neboť by tak mohl vyřešit finanční problémy, jež ho sužovaly. Útoky na španělskou „stříbrnou flotilu“ představovaly potenciální zdroj enormních zisků. Třebaže panovník nehodlal riskovat konflikt s katolickou velmocí, v zásadě byl ochoten podporovat objevitelské aktivity v Novém světě. V březnu 1616 proto vydal příkaz k propuštění sira Waltera Raleigha z Toweru, jenž přislíbil, že objeví bájně „El Dorado“. Pokud by uspěl, značně by tak ulehčil státní pokladně, která se opět ocitla na pokraji bankrotu.⁴⁰³

Raleighova výprava však porušila panovníkův zákaz podnikat jakékoli vojenské akce proti Španělům; jeho muži napadli a vydrancovali osadu San Thomé na dolním toku Orinoka.⁴⁰⁴ Expedice navíc byla z finančního hlediska naprostým fiaskem. Nespokojenost mužstva nakonec donutila Raleigha k návratu do Anglie. Poté, co v červnu 1618 přistál v Portsmouthu, jej král nechal zatknout a znovu uvěznit; Španělé požadovali jeho vydání. Jakub I. se nakonec rozhodl s ohledem na hrozící diplomatickou roztržku s Madridem Raleigha obětovat a někdejší favorit Alžběty I. byl 29. října 1618 popraven ve Westminsteru.⁴⁰⁵

Howardové, kteří na královském dvoře reprezentovali tzv. prošpanělskou frakci, podporovali dynastický sňatek se španělskými Habsburky, protože byli loajální Koruně a také kvůli krypto-katolickým postojům některých představitelů rodu. Jejich vztahy s novým královským oblíbencem zůstávaly s ohledem na spřízněnost se Somersetem chladné. Ačkoli Villiers nepatřil ke katolíkům ani k rozhodným zastáncům spojení se Španělskem, v létě 1616 přesto podpořil projekt anglo-španělského dynastického sňatku. V první řadě vyšel vstříc přání krále, současně zmírnil animozitu, kterou vůči němu projevovali Howardové.

Panovníkův oblíbenec kladl silný důraz na posilování patronážních vztahů i v rámci vlastní rodiny. V roce 1616 se John Villiers stal komorníkem

---

⁴⁰² Mathew, D., James I..., s. 273.

⁴⁰³ Akrigg, G. P. V., Jacobean Pageant..., s. 331–332.

⁴⁰⁴ Útok na San Thomé nařídil kapitán Lawrence Keymis. V potyčce zahynul Raleighův starší syn. Angličané ukořistili pouze dva zlaté ingoty.

⁴⁰⁵ Trevelyan, R., Sir Walter Raleigh, New York 2004, s. 552; Birch, T., Court and Times..., sv. 2, s. 99.

Bedchamber a garderobiérem (*Master of Robes*) prince Karla. O rok později Christopher Villiers získal obdobný post v královské domácnosti. V říjnu 1617 jeho nevlastní bratr Edward Villiers získal úřad královského mincmistra (*Master of Mint*) a v listopadu následujícího roku se stal auditorem poručenského soudu (*Comptroller of Wards*). Zdaleka se však nejednalo pouze o přímé příbuzné. Edwardova žena Barbara byla neteří sira Olivera St. Johna, jemuž Jakub I. svěřil významný post zástupce irského místokrále (*Lord Deputy of Ireland*). V očích mnoha dvořanů příbuzenský vztah s královským oblíbencem představoval záruku kariérního postupu. V roce 1617 se sir Christopher Perkins oženil s Buckinghamovou tetou, což mu vyneslo post *Master of Requests*.⁴⁰⁶

Buckingham udržoval časté kontakty se šlechtickými rody, které disponovaly značným pozemkovým vlastnictvím, mezi něž patřili například Mannersové v Leicestershire nebo Montaguové v Northamptonshire. V obou případech se jednalo o aristokraty, jejichž rodiny spojovaly tradiční přátelské vztahy. Zvláštní postavení zaujímal Cecilové z Hatfieldu. William Cecil, druhý hrabě ze Salisbury, se obtížně smiřoval se skutečností, že neobdržel prestižní post *Captain of Yeomen of the Guard*, přestože ve skutečnosti Buckingham intervenoval u krále v Salisburyho prospěch.⁴⁰⁷ Jeho averze vůči oblíbenci Jakuba I. přetrvala několik let, během nichž nelze hovořit o těsnějším sepětí Villiersů a Cecilů. Zlom nastal teprve poté, co Buckinghamův starší bratr John pojal za manželku Frances Cokeovou, mladší dceru sira Edwarda Cokea, jenž pevně doufal, že díky tomuto sňatku získá znovu královskou přízeň.⁴⁰⁸

Způsob, jakým Buckingham rozšiřoval svou patronážní síť, si vysloužil ostrou kritiku. Odpor vyvolával především cynismus a bezohlednost, s nimiž se setkávali případní uchazeči o dvorské úřady; podmínkou úspěchu totiž bylo navázání užšího spojení mezi dotyčným kandidátem a Buckinghamovým rodinným klanem. Obvyklou podmínku při uzavírání patronáže totiž představovala finanční saturace nového patrona či jeho příbuzných.

---

⁴⁰⁶ Goodman, G., *The Court...*, sv. 1, s. 334.

⁴⁰⁷ Úřad kapitána stráže nakonec získal královnin oblíbenec sir Henry Rich, neboť Salisbury odmítl doprovázet panovníka na cestě do Skotska kvůli své těhotné ženě.

⁴⁰⁸ V listopadu 1616 byl Coke propuštěn z úřadu *Lord Chief Justice of King's Bench*. Jakub I. jej odvolal na Baconovo doporučení; oba muži chovali vůči sobě značnou averzi.

Panovníkův oblíbenec nicméně jednal s plným vědomím a souhlasem krále. Jakub I. totiž veřejně prohlásil, že královskou přízeň požívá nejen Buckingham, ale i jeho příbuzenstvo.⁴⁰⁹

Buckinghamova patronáž nebyla založena pouze na vazbách mezi rodovými příslušníky, třebaže tvořili nejsilnější a nejspolehlivější článek patronážního řetězce. Vzhledem ke svým četným aktivitám se panovníkův favorit nedokázal obejít bez pomoci dalších klientů. O Buckinghamovu přízeň přitom usilovali nejen dvořané, ale i početná skupina šlechticů mimo Whitehall. Třebaže královský oblíbenec přikládal značný význam jejich důvěryhodnosti a loajalitě, navázání patronážního vztahu záviselo také na posouzení, zda dotyčný jedinec disponuje potřebnými znalostmi a schopnostmi. To platilo zejména v případech, kdy se na Buckinghama obraceli žadatelé o úřednické posty.⁴¹⁰

Typický příklad v tomto ohledu představoval Lionel Cranfield, původně londýnský obchodník. Jeho kariéra byla v jistém smyslu obdivuhodná. Ke dvoru ho uvedl Northampton, jenž doporučil Cranfielda králi jako schopného reformátora. V průběhu krátké doby si nadaný finančník vysloužil uznání Jakuba I.: „[Cranfield – pozn. P.V.] uskutečnil řadu výnosných projektů [...], čímž si získal přátelství Buckinghama, který ho přivedl do mých služeb.“⁴¹¹

Třebaže panovníkovo prohlášení neodpovídalo zcela realitě, skutečností zůstává, že Cranfield patřil mezi uznávané odborníky; post generálního inspektora cel zastával již od roku 1613. U dvora působil mimo jiné jako Buckinghamův finanční poradce.⁴¹² V roce 1618 Buckingham získal výnosný pronájem irských cel, který doposud využíval syndikát londýnských obchodníků; transakce se uskutečnila díky Cranfieldově iniciativě.⁴¹³ Cranfield se přímo podílel na výběru pozemků, jež Jakub I. nabídl svému oblíbenci.⁴¹⁴ Jak vidno, Buckingham získal klienta, jehož služby měly výrazný finanční

---

⁴⁰⁹ Lockyer, R., Buckingham..., s. 39.

⁴¹⁰ Tamtéž.

⁴¹¹ Journal of the House of Lords [online], c2013 [cit. 2013-05-06], URL: < <http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=30414>>.

⁴¹² SP 14/74/36.

V roce 1616 se Cranfield stal jedním ze soudců *Court of Requests*, v roce 1619 předsedal svěřeneckému soudu (*Court of Wards*). Současně působil jako člen komise, která měla za úkol přezkoumat hospodaření admirality, a rovněž jako hlavní královský garderobiér.

⁴¹³ Roční výnos z pronájmu irských cel činil přibližně 3500 liber. Cranfield byl jedním z členů syndikátu.

⁴¹⁴ Lockyer, R., Buckingham..., s. 48.

efekt. V neposlední řadě nelze pominout ani prospěch, který mu přinášely Cranfieldovy reformní návrhy, jež osobně předkládal panovníkovi.

Ve druhé dekádě 17. století Buckingham dokázal nashromáždit značný majetek, třebaže nákupy musel financovat pomocí úvěrů. Díky svému postavení však našel dostatek ochotných finančníků, z nichž mnozí pocházeli z řad Cranfieldových přátel a obchodních partnerů. Jejich motivací bylo především očekávání, že se jim tak podaří získat přízeň Koruny.⁴¹⁵

V dubnu 1619 Jakub I. těžce onemocněl a na královském dvoře zavládly obavy o panovníkův život. Buckingham si uvědomoval, že pokud král zemře, ocitne se ve vážném ohrožení. Buckinghamova oslnivá kariéra byla trnem v oku řadě vlivných dvořanů, kteří hodlali využít každé chyby či slabosti královského oblíbence. Smrt panovníka by rozpoutala boj o moc, v němž by s největší pravděpodobností musel čelit silné koalici nepřátel. Navíc by mohl jen stěží spoléhat na pomoc Koruny, neboť následník trůnu by nepochybně věnoval své úsilí především stabilizaci vlastního postavení. Když se na sklonku měsíce Jakub I. zotavil, Buckingham sám přiznal, že „byl šťastnější než kdykoli předtím“.⁴¹⁶

Panovník si naopak cenil Buckinghamovy oddanosti; během nemoci jej favorit často navštěvoval a trávil s ním většinu svého času. Není proto divu, že po pohřbu Anny Dánské v květnu 1619 markýz obdržel pozemky s ročním výnosem 1200 liber, které dříve náležely královně.⁴¹⁷ Král navíc podporoval Buckinghamova v úmyslu pojmout za ženu Katherine Mannersovou, dceru šestého hraběte z Rutlandu. Důležitou roli hrála skutečnost, že potenciální nevěsta patřila k nejbohatším šlechticům v Anglii. Ačkoli Katherine vyznávala katolickou víru, což někteří dvořané nesli velmi nelibě, v květnu 1620 došlo k dlouho očekávanému sňatku. Kromě 20 000 liber v hotovosti, které tvořily nevěstino věno, Buckingham získal pozemky, jejichž roční výnos

---

⁴¹⁵ Spedding, J. (ed.), *The Works...*, sv. 13, s. 118; McClure, N. E. (ed.), *The Letters...*, sv. 2, s. 66.

Díky půjčkám mohl Buckingham investovat 29 000 liber do nákupu panství v Dalby.

⁴¹⁶ McClure, N. E. (ed.), *The Letters...*, sv. 2, s. 227; TNA: PRO, SP 14/108/ 82; TNA: PRO, SP/109/112.

⁴¹⁷ CSP, Venice, 1617–1619, sv. 15 [online], c2013 [cit. 2012-12-21], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=88705>>; McClure, N. E. (ed.), *The Letters...*, sv. 2, s. 253.

dosahoval téměř 5000 liber. V zásadě lze říci, že nabytý majetek ho zbavil finanční závislosti na Koruně a poskytl mu jistou nezávislost.⁴¹⁸

Nemalou pozornost Buckingham věnoval správě a rozšiřování vlastního jmění. Rezidenci New Hall, kterou zakoupil od Roberta Radcliffa, hraběte ze Sussexu, získal za velmi výhodnou cenu. Markýz hodlal vybudovat reprezentativní rodinné sídlo, a proto investoval obrovské sumy do rekonstrukce a modernizace objektu. Další významnou akvizici představoval York House, který zakoupil od Bacona. Třebaže interiéry York House odpovídaly Baconovu vytříbenému estetickému vkusu, Buckingham toužil přebudovat rezidenci v grandiózním stylu. Z toho důvodu neváhal utrácet vysoké částky za díla předních evropských mistrů, jen aby zaplnil podle vlastních představ galerie v York House.⁴¹⁹

V raně Stuartovské Anglii se výtvarná díla renesančních mistrů těšila značné oblibě. Buckingham patřil mezi přední sběratele umění, neboť disponoval dostatkem peněz, takže se nemusel ohlížet na cenu, kterou požadovali případní prodejci. Jeho agenti, například Balthasar Gerbier, se pohybovali po celé Evropě. V roce 1624 Gerbier ve své zprávě pro Buckinghama uvedl, že v Paříži objevil „tři velmi vzácné obrazy“. V první řadě uvedl Michelangelovo ukřižování Krista, „k němuž by se mělo vzhlížet na kolenou“, a „Tintoretovu Danae, překrásnou nahotinku, do níž by se zamiloval i studený kámen.“ Kromě toho zmínil také Tizianovy „nejkrásnější sochy“, které by mohl získat od Monsieura de Montmorency.⁴²⁰

V každém případě sumy, které královský oblíbenec věnoval na nákup uměleckých děl, byly ohromující. V lednu 1622 Jakub I. nařídil Cranfieldovi, tehdejšímu nejvyššímu strážci pokladu, aby vyplatil Buckinghamovi částku ve výši 33 000 liber. Panovník rovněž ujistil svého favorita, že dokud se nezbaví finančních problémů, „nebude pociťovat žádnou radost z vlastních úspěchů“.⁴²¹

V zásadě lze říci, že počátkem dvacátých let 17. století Jakub I. silně podléhal vlivu „krásného George“, jenž v jeho očích představoval

---

⁴¹⁸ Goodman, G., *The Court...*, sv. 2, s. 309–319; Hacket, J., *Scrinia Reserata: a Memorial offered to the great Deservings of John Williams D. D.*, sv. 1, London 1693, s. 42–43; Stone, L., *Family and Fortune...*, s. 198–199.

⁴¹⁹ Knowler, W. (ed.), *The Earl of Strafforde's Letters and Dispatches*, sv. 1, London 1739, s. 21.

⁴²⁰ Goodman, G., *The Court...*, sv. 2, s. 345.

⁴²¹ BL, Harley MSS, sv. 6987, f. 2.

inteligentního, vtipného a okouzlujícího společníka. Král obdivoval nejen jeho intelekt, ale i dokonalý fyzický vzhled a mužnost. V přítomnosti svého favorita zapomínal na melancholii a deprese, jež ho často sužovaly.⁴²² Panovník často diskutoval s Buckinghamem o výstavbě New Hall, zajímalo jej vše, co souviselo s rekonstrukcí, včetně nejmenších detailů. Obdobnou pozornost věnoval Buckinghamovým nejbližším příbuzným, jimž byl vždy ochoten jakkoli pomoci.⁴²³

Závislost, kterou Jakub I. prožíval, dokládá nejlépe jeho korespondence s královským favoritem. Řada dopisů začínala obvyklým oslovením „drahý tatínku a strýčku“ a končila slovy „nejponíženější otrok a pes Vašeho Veličenstva, Štěpánek“.⁴²⁴ Na druhé straně vzájemné pouto systematicky upevňoval také Buckingham. Některé z jeho písemných projevů se pohybovaly na hranici naprosté servility, nechyběla v nich vyznání lásky, oddanosti a nezbytná dávka familiérnosti. Jakub I. chtěl být milován a každé odloučení od svých blízkých nesl velmi těžce. Poté, co se korunní princ Karel a Buckingham vydali do Španělska, je neustále vyzýval k návratu ke „starému a nemocnému tatínkovi“.

V některých případech panovníkův oblíbenec zneužíval bez zábran vlastní postavení a Jakubovu shovívavost. Podobně jako kdysi Somerset, Buckingham se odvážil kritizovat krále, vyčítal mu například odmítavý postoj k cestě korunního prince do Madridu. V roce 1624, během zasedání parlamentu, se postavil panovníkovi na odpor, v čemž měl plnou podporu následníka trůnu. Současně přinutil Jakuba I., aby odepřel pomoc svým loajálním diplomatům a ministrům, například Digbymu či Cranfieldovi, kteří se protivili jeho záměrům. Panovníkovu emoční závislost prohluboval také úpadek fyzických sil; Jakub I. již neměl odvahu hledat nového favorita, pravděpodobně po něm ani netoužil. Buckinghamova moc nyní stála v zenitu.⁴²⁵

Favorit Jakuba I. se stal jedním z nejbohatších šlechticů v raně Stuartovské Anglii. Majetkové záležitosti řešil nejčastěji s Cranfieldem,

---

⁴²² CSP, Venice, 1617–1619, sv. 15 [online], c2013 [cit. 2013-01-09], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=88670>>.

⁴²³ BL, Harley MSS, sv. 6987, f. 178.

⁴²⁴ Stevenson, T. G. (ed.), Letters of the Duke and Duchess of Buckingham, Edinburgh 1834, s. 1–2.

⁴²⁵ Clarendon, E. H., The History ..., sv. 1, s. 12;

využíval také rad sira Johna Cokea. Příjmy z úřadů, které zastával, představovaly relativně malé částky. Plat královského podkoního činil 66 liber, 13 šilinků a 4 pence. Na postu lorda admirála pobíral odměnu ve výši 133 liber, 6 šilinků a 8 pencí. Další prostředky získal jako člen soudního dvora na ochranu královských lesů (*Justice in Eyre*) a strážce Hampton Courtu (*Keeper of Hampton Court*).⁴²⁶ Jak vidno, platy mnoha dvorských úředníků se pohybovaly v původních nominálních hodnotách, které byly stanoveny již ve středověku. Ve skutečnosti musel spoléhat na jiné zdroje příjmů. Mezi nejvýznamnější patřila již zmíněná penze ve výši 1000 liber ročně a podíl na *impositions*, jenž činil 1300 liber za rok, podíl na výběru irských cel v hodnotě 1500 liber a příjmy ve výši 4000 liber, jež pobíral jako jeden z výše postavených úředníků *Court of the King's Bench*.⁴²⁷

V roce 1620 Buckinghamův roční příjem dosáhl přibližně 14 000 liber kromě darů, jež dostával od svých klientů. Nejvýnosnější zdroj financí zřejmě představoval prodej šlechtických titulů, na němž se aktivně podílel. Pomineme-li významný finanční efekt, jednalo se o účinný nástroj k utužení či navázání patronázních vztahů. V roce 1619 se například zasloužil o Cranfieldovo jmenování hrabětem z Middlesexu.⁴²⁸

Na druhé straně královský oblíbenec utrácel vysoké částky, jejichž prostřednictvím poskytoval finanční podporu svým klientům a příbuzným.⁴²⁹ Životní styl ve Whitehallu byl velmi nákladný; výdaje rostly úměrně s významem a prestiží konkrétního úřadu. Tehdejší současníci považovali působení na královském dvoře nejen za kariérní úspěch, ale i důkaz svědčící o nadprůměrné solventnosti dotyčného dvořana.

V létě 1616 se Jakub I. rozhodl, že příští rok navštíví Skotsko, k čemuž ho vedly osobní i politické důvody.⁴³⁰ Jeho záměr však vyvolal mezi dvořany spíše zklamání, což zřejmě souviselo s nepříliš lichotivou pověstí „severního

---

⁴²⁶ *Justice in Eyre* pobíral 166 liber, 13 šilinků a 4 pence, *Keeper of Hampton Court* 64 liber, 6 šilinků a 8 pencí.

⁴²⁷ Lockyer, R., Buckingham..., s. 61.

⁴²⁸ Mayes, C. R., The Early Stuarts and the Irish Peerage, in: EHR, č. 73, 1958, s. 238.

V letech 1618 až 1622 získal téměř 25 000 liber z prodeje irských šlechtických titulů. Výnosy z titulu irského baroneta, který Koruna nabízela ke koupi od roku 1619, získal téměř bez výjimky Buckingham.

⁴²⁹ Od července 1620 vyplácel své matce, lady Villiers-Comptonové, 1300 liber ročně.

⁴³⁰ Nichols, J., The Progress..., sv. 3, s. 309.

Osobní důvody spočívaly v jeho přání spatřit rodnou zemi, politické důvody souvisely s pokusem oživit myšlenku anglo-skotské Unie.

království“. Anna Dánská rozhodně odmítla strávit několik měsíců v „polobarbarské zemi“. Skotští lordi přijali královské rozhodnutí také s jistými rozpaky, „návrat do své domoviny nemínili uspěchat“. Hlavní překážku realizace panovníkovy záměru ale představovaly peníze. Jakub I. hodlal cestovat v doprovodu téměř celého dvora, neboť chtěl ohromit své krajany bohatstvím a majestátem anglické Koruny. John Chamberlain připustil, že „se bude jednat o velmi nákladnou cestu, která ale nevyvolává žádné nadšení [v Anglii ani ve Skotsku – pozn. P.V.]“. Napjatá finanční situace donutila krále k zástavě vlastních klenotů, čímž získal 100 000 liber od zástupců City, dalších 50 000 liber získal díky mimořádnému příspěvku od nájemců cel.⁴³¹

V polovině března 1617 se Jakub I. se svým doprovodem čítajícím téměř 5000 osob vydal na sever. Panovníka doprovázeli přední angličtí i skotští šlechtici, například Arundel, Montgomery, Pembroke či Lennox. Nejpočetnější část královského průvodu tvořili komorníci, ceremoniáři, heroldi, dvořští úředníci a vysoký počet sloužících. Ve Skotsku se králi dostalo vřelého uvítání, jak ze strany představitelů tamní šlechty, tak i prostých poddaných. Na doporučení Johna Spottiswoodea, arcibiskupa ze St. Andrews, Jakub I. jmenoval Arundela, Pembrokea a Lakea členy skotské Tajné rady.⁴³²

Panovník se zúčastnil jednání parlamentu v Edinburghu, navštívil řadu měst a poté, 12. září téhož roku, se vrátil do Windsoru. Třebaže Jakub I. považoval návštěvu Skotska za úspěch, ve skutečnosti neměla pro Korunu zásadní politický význam. Nutno podotknout, že většina dvořanů posuzovala věc poněkud kriticky. Někteří dávali najevo své zklámání, jiní dokonce opovržení nad poměry panujícími v „severním království“. Typický příklad představovaly již zmíněné Weldonovy satirické poznámky na adresu Skotů.⁴³³

Třebaže Villiers se těšil mimořádné přízni krále, jeho vztah s princem Karlem provázelo zpočátku značné napětí. Následník trůnu se totiž nedokázal vyrovnat se skutečností, že „přitažlivý mladík s okouzující tváří“ se stal nejen favoritem, ale i důvěrníkem a hlavním rádcem Jakuba I. Karel navíc trpěl jako dítě fyzickou indispozicí. Dokonce i v pozdějším věku zůstával plachý, citlivý a nejistý, což ostře kontrastovalo s Villiersovým sebevědomým vystupováním.

---

⁴³¹ McClure, N. E. (ed.), *The Letters...*, sv 2, s. 63; Akrigg, G. P. V., *Jacobean Pageant...*, s. 259–260; Coward, B., *The Stuart Age...*, s. 146.

⁴³² Kovář, M., *Stuartovská Anglie...*, s. 72–73.

⁴³³ Weldon, A., *Court and Character...*, s. 343.

Ačkoli v listopadu 1616 obdržel titul prince z Walesu, Jakub I. ho stále považoval za „dětátko Karla“. Není divu, že Karel pocíťoval vůči oblíbenci svého otce nejen žárlivost, ale i obdiv.

Buckingham prince zprvu přezíral, nakonec však pochopil, že jeho budoucí kariéra závisí do značné míry na přátelství s následníkem trůnu. V červnu 1618 proto uspořádal okázalý banket na jeho počest, což lze považovat za zlom ve vývoji vzájemných vztahů. Krátce poté jej totiž Karel nazval „Štěpánkem“ (*Steenie*), což byl tentýž výraz, jaký používal pro svého oblíbence Jakub I.⁴³⁴ Díky svému šarmu a diplomatické obratnosti Buckingham hrál roli usmířovatele mezi otcem a synem, čímž si vysloužil vděk panovníka i korunního prince.⁴³⁵

Poté, co urovnal vztah s následníkem trůnu, mohl soustředit svou pozornost na střet s Howardy, kteří představovali navzdory odstranění Somersetu vlivnou kliku na královském dvoře. Panovníkův favorit považoval příměří s howardovskou frakcí za dočasné. Buckingham si dobře uvědomoval, že existence nezávislé či opoziční skupiny by mohla ohrozit jeho dominantní postavení u dvora; Somersetův pád pokládal za varovný příklad. Pokud by se Howardové stali Buckinghamovými klienty, v zásadě by nic nebránilo jejich setrvání ve stávajících úřadech. V opačném případě ale nehodlal dlouhodobě tolerovat *status quo* na královském dvoře.⁴³⁶

Otevřené nepřátelství mezi Buckinghamem a howardovskou frakcí vypuklo po nezdařeném pokusu Howardů odstranit panovníkovu favorita prostřednictvím svého chráněnce Williama Monsona. Ačkoli správně kalkulovali s panovníkovou slabostí pro mladé muže, problém spočíval v načasování. Monsonův příchod ke dvoru totiž následoval krátce poté, kdy Jakub I. jmenoval Buckinghamu markýzem. Za těchto okolností bylo krajně nepravděpodobné, že král se nechá zlákat novým dvořanem, což se záhy potvrdilo; panovník vzkázal Monsonovi, že „by se neměl zdržovat u dvora“.⁴³⁷

První obětí Buckinghamovy odvety se stal sir Thomas Lake, jenž od ledna 1616 působil jako státní sekretář společně se sirem Ralphem

---

⁴³⁴ Nichols, J., *The Progress...*, sv. 3, s. 484–485.

⁴³⁵ Birch, T., *Court and Times...*, sv. 2, s. 78.

⁴³⁶ Akrigg, G. P. V., *Jacobean Pageant...*, s. 209.

⁴³⁷ McClure, N. E. (ed.), *The Letters...*, sv. 2, s. 207.

Poté, co William Monson opustil královský dvůr, Jakub I. mu udělil rytířský titul.

Winwoodem. Zatímco Winwood patřil k rozhodným protestantům, Lake sympatizoval s katolíky a Španěly, což z něj činilo přirozeného spojence Howardů.⁴³⁸ Lakeova dcera Anna se vdala za Williama Cecila, lorda Roose, jenž byl vnukem Cecila Thomase, hraběte z Exeteru. Manželství se však rozpadlo poté, co lord Roos náhle odjel z Anglie a odmítl se vrátit navzdory příkazu Tajné rady. Jeho žena poté rozšířila pověst, že skutečným důvodem Roosova nečekaného odjezdu byl jeho poměr s babičkou Frances, hraběnkou z Exeteru. Takové obvinění vyvolalo skandál; Exeter požádal *Court of Star Chamber* o přezkoumání celé záležitosti. Vyšetřování trvalo více než rok, nakonec se ale prokázalo, že šlo o křivé obvinění. Lake, jenž si uvědomil hrozící nebezpečí, nabídl Buckinghamovi částku 15 000 liber, na oplátku požadoval patronážní ochranu. Markýz však odmítl.⁴³⁹

Do procesu zasáhl Jakub I., jenž osobně vyslýchal některé svědky a v závěru přelíčení označil některé důkazy předložené lady Roosovou za podvrh. Tribunál ji nakonec uznal vinnou z pomluvy. Rozsudek znamenal konec Lakeovy politické kariéry, nemluvě o finančních ztrátách, které utrpěla jeho rodina.⁴⁴⁰ Ztráta úřadu státního sekretáře následovala ihned po vynesení soudního rozhodnutí. Teprve po několika letech ho Jakub I. zcela omilostnil. Lake navzdory přimluvám španělského vyslance dona Diega Sarmienta Acuña, hraběte Gondomara, již nikdy nezískal žádný post u dvora.⁴⁴¹

Lakeův případ byl pouhou přehrou k Buckinghamovu rozhodujícímu úderu vůči Howardům. Suffolk, jenž od července 1614 zastával post lorda nejvyššího strážce pokladu, se ocitl ve vážných finančních potížích, které úzce souvisely s nákladnou výstavbou jeho sídla v Audley Endu. Nutno podotknout, že Suffolk navzdory rostoucímu zadlužení zřejmě neměl v úmyslu uchýlit se ke zpronevěře prostředků, které spravoval z titulu své funkce. Královna Alžběta I. ho ostatně považovala za čestného muže. Suffolková druhá žena, Katherine Knyvet, ale sledovala především osobní zájmy. Za pomoci sira Johna Bingleye,

---

⁴³⁸ Lake tajně pobíral penzi, kterou mu zajistil španělský vyslanec, hrabě Gondomar.

⁴³⁹ Akrigg, G. P. V., *Jacobean Pageant...*, s. 212.

⁴⁴⁰ Gardiner, S. R., *History of England...*, sv. 3, s. 193.

Lake musel zaplatit pokutu ve výši 5000 liber, dalších 3000 byl nucen vyplatit hraběnce z Exeteru za poškození dobrého jména. Jeho žena musela uhradit 5000 liber a lady Roosová 10 000 liber.

⁴⁴¹ CSP, Domestic, 1611–1618 [online], c2013 [cit. 2013-04-11], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=51450>>.

který působil jako úředník Exchequer (*Remembrancer of Exchequer*), se systematicky obohacovala na úkor Koruny.⁴⁴²

V raně Stuartovské Anglii byly defraudace státních financí relativně rozšířeným jevem, který na jedné straně budil pohoršení, zároveň ale téměř neexistovala vůle učinit mu přítrž. Opakované zpronevěry, kterých se dopouštěla Suffolková žena, byly veřejným tajemstvím; Jakub I. je dlouhou dobu ignoroval. Suffolk nepochybně disponoval značným vlivem a mocnými spojenci, o čemž svědčí skutečnost, že úspěšně přečkal Somerssetův pád. Po krátké době, kterou strávil na venkově, se znovu objevil ve Whitehallu, aniž by ztratil důvěru krále. Situace se změnila až v létě 1618. Buckingham, jenž usilovně shromažďoval důkazy o prohřešcích lorda nejvyššího strážce pokladu s cílem ho diskreditovat, seznámil panovníka s vybranými fakty. 19. července 1618 byl Suffolk propuštěn ze všech úřadů a krátce nato musel před *Court of Star Chamber* čelit žalobě pro zneužívání korunních financí.⁴⁴³

Projednávání Suffolкова případu trvalo více než rok. Role hlavního žalobce připadla opět siru Edwardu Cokeovi. Na soudním přelíčení v listopadu 1619 Coke požadoval, aby tribunál nařídil obžalovanému uhradit pokutu ve výši 100 000 liber a poté ho nechal uvěznit v Toweru. Na druhé straně Suffolk měl řadu přátel, kteří naléhali na panovníka, aby projevil shovívavost vůči obviněnému. Dokonce i veřejnost začala projevovat podporu Suffolkovi, neboť dospěla k závěru, že hlavní vinu nese jeho žena.⁴⁴⁴

Za těchto okolností byl rozsudek *Court of Star Chamber* milosrdný. Propuštěný lord nejvyšší strážce pokladu musel zaplatit pokutu ve výši 30 000 liber.⁴⁴⁵ Koruna však nemohla provést konfiskaci jeho majetku, neboť Suffolk prozíravě převedl většinu nemovitostí na jiné osoby. Ačkoli soud hvězdné komory nařídil Suffolkovo uvěznění v Toweru, po deseti dnech ho Jakub I. nechal propustit. Toto rozhodnutí nicméně učinil pod permanentním nátlakem ze strany Suffolkových klientů a přátel, kteří vytrvale žádali panovníka o milost pro odsouzeného.⁴⁴⁶

---

⁴⁴² Tamtéž, s. 594; Tamtéž, 1619–1623, s. 60.

⁴⁴³ Akrigg, G. P. V., *Jacobean Pageant...*, s. 212–213.

⁴⁴⁴ Gardiner, S. R., *History of England...*, sv. 3, s. 208–210; BL, Additional MSS, sv. 25348, f. 15v.

⁴⁴⁵ Tato částka byla později snížena na pouhých 7000 liber.

⁴⁴⁶ Akrigg, G. P. V., *Jacobean Pageant...*, s. 213.

Jakub I. omlouval rovněž Katherin Knyvett, hraběnku ze Suffolku.

V zásadě lze říci, že soudní procesy, k nimž došlo na konci druhé dekády 17. století v Anglii, představovali průvodní jev upevňování a následné monopolizace politického vlivu v rukou panovníkova oblíbence. V letech 1605–1615 se významní politici stávali obětmi mocenských bojů u královského dvora jen výjimečně, o čemž svědčí případy sira Waltera Raleigha či Henryho Percyho, hraběte z Northumberlandu. Po roce 1615 se situace ale změnila. Ačkoli členové některých zájových skupin usilovali o Buckinghamovo odstranění, královský oblíbenec systematicky upevňoval své postavení. Každý pokus o jeho odstranění selhal; Buckingham se i nadále těšil panovníkově přízni, což mu zajišťovalo klíčovou podporu v případných sporech. Poražení odpůrci museli opustit dvůr a současně čelit perzekucím Koruny. John Chamberlain sarkasticky poznamenal, od roku 1619 *Privy Council* mohla zasedat přímo v Toweru, neboť se zde nacházela řada jejích členů.⁴⁴⁷

Buckinghamova faktická nezranitelnost pramenila především z důvěry, kterou k němu choval Jakub I. Královský oblíbenec nicméně budoval vlastní mocenskou základnu, přičemž usiloval zejména o kontrolu nad *Bedchamber*. Buckingham věnoval značnou pozornost patronážním záležitostem, protože chápal význam personálního obsazení klíčových institucí královského dvora. Kromě toho byl bez ohledu na státního sekretáře sira Ralpha Winwooda oprávněn předkládat listiny panovníkovi k podpisu, čehož velmi intenzivně využíval. V roce 1618 se například jednalo o 42 procent z celkového počtu podepsaných listin.⁴⁴⁸

Jistou roli přitom sehrála Winwoodova smrt z roku 1617 a odstranění Lakea o rok později. V lednu 1618 Jakub I. sice jmenoval státním sekretářem sira Roberta Nauntona, Buckingham se ale i nadále angažoval ve věci podepisování listin, přičemž využíval svého sekretáře Johna Packera jako zprostředkovatele. Situace se nezměnila ani poté, co král svěřil úřad *Secretary of State* siru Georgi Calvertovi. V zásadě lze říci, že panovníkův oblíbenec *de facto* rozhodoval, která listina bude předložena k podpisu králi, čímž v podstatě

---

⁴⁴⁷ V roce 1624 se jednalo například o čtyři státní sekretáře, tři představitele poručenského soudu (*Masters of Wards*), lorda strážce tajné pečeti nebo lorda kancléře.

⁴⁴⁸ Cuddy, N., *The Revival...*, in: Starkey, D. (ed.), *The English Court...*, s. 218.

V říjnu 1616 šlo o 27 procent z celkového počtu listin předložených k podpisu, o rok později jejich podíl dočasně poklesl na 23 procent, poté se ale začal opět zvyšovat, přičemž vrcholu dosáhl v roce 1624 (50 procent).

plnil povinnosti státního sekretáře.⁴⁴⁹ Teprve poté, co v roce 1623 panovník svěřil úřad *Secretary of State* siru Edwardu Conwayovi, se vzdal některých dosavadních pravomocí.⁴⁵⁰

Buckingham využíval neomezeného přístupu ke králi, aby zajistil úřady pro své klienty, kteří se mu pak cítili zavázáni. Přitom *de facto* nerozlišoval, zda se jednalo o exekutivní či justiční posty, neboť téměř vždy sledoval posílení vlastního vlivu. V některých případech neváhal použít nátlaku na stávající držitele úřadů, aby prosadil své vlastní záměry, jak se o tom přesvědčil generální prokurátor (*attorney general*) Henry Yelverton. Ačkoli Yelverton získal post bez Buckinghamovy přimluvy, později se musel podřídit královskému favoritovi.⁴⁵¹

Poté, co v roce 1614 Koruna rozpustila tzv. Jalový parlament, využívala jako jeden z hlavních zdrojů svých příjmů prodej šlechtických titulů. Výtěžek sloužil k úhradě různých výdajů, například k financování provozu anglických ambasad na kontinentu, významnou část prostředků však získal Buckingham. Z toho důvodu lze předpokládat, že takto získané peníze významně přispěly ke zlepšení jeho finanční situace, neboť na konci druhé dekády 17. století běžně financoval panovníkovy potřeby jako soukromý pokladník.⁴⁵²

Díky možnosti zasahovat do personálního složení *Bedchamber*, se výrazně změnil poměr Angličanů a Skotů v královské ložnici. Buckinghamova vytrvalá snaha zajistit vlivná místa pro své příbuzné a klienty oslabila dominantní postavení skotských aristokratů v *Bedchamber*.⁴⁵³ Zároveň se mu podařilo uzavřít oboustranně výhodné spojení se dvěma zájmovými skupinami v rámci královské ložnice, které disponovaly značným vlivem. V čele první stál panovníkův skotský oblíbenec James Hamilton, markýz z Hamiltonu. Druhou frakci zastupoval sir John Murray, doposud komorník královské ložnice a správce panovníkovy apanáže. Oba výše uvedení šlechtici

---

⁴⁴⁹ V roce 1621 (při posledním zasedání parlamentu) Buckingham předložil panovníkovi k podpisu 53 listin, zatímco Calvert pouhých 7.

⁴⁵⁰ Tamtéž.

⁴⁵¹ Lockyer, R., Buckingham..., s. 40–41.

Ylverton mohl předkládat listiny k podpisu panovníkovi pouze s vědomím Buckinghamu.

⁴⁵² Tamtéž, s. 61–62, 120–121, 211–213; McClure, N. E. (ed.), *The Letters...*, sv. 1, s. 601.

⁴⁵³ V roce 1614 tvořilo královskou ložnici 7 *Gentlemen of Bedchamber* (6 Skotů a 1 Angličan), a 10 *Groom of Bedchamber*, kteří měli bez výjimky skotský původ. V roce 1625 se *Bedchamber* skládala ze 12 gentlemanů (7 Skotů a 5 Angličanů) a 11 komorníků (8 Skotů a 3 Angličané).

se stali novými *Gentlemen of Bedchamber* společně s Christopherem Villiersem a jeho švagrem Williamem Feildingem. Nová aliance byla upevněna vzájemnými sňatky.⁴⁵⁴ Mimo okruh Buckinghamových spojenců a klientů zůstala část Skotů v čele s Lennoxem, Aubignym a Kellym, jenž zastával klíčový úřad správce královské stolice (*Groom of Stool*). Vzhledem k averzi, kterou vůči němu choval královský oblíbenec, Kelly předložil králi svou rezignaci. Panovník souhlasil, zároveň ale přikázal, aby mu po dohodě s Buckinghamem navrhl vhodného nástupce. Pokus nalézt oboustranně přijatelného kandidáta však skončil neúspěšně, a Kelly proto setrval na postu *Groom of Stool* až do konce vlády Jakuba I.⁴⁵⁵

Ve druhé dekádě 17. století Buckingham na rozdíl od svého předchůdce respektoval do značné míry existenci silných zájmových skupin u dvora. Kromě již zmíněných Skotů, kteří setrvali v *Bedchamber*, se jednalo především o Pembrokeovu frakci. Ačkoli vzájemné vztahy lze označit za přátelské jen stěží, Buckingham považoval Pembrokea za důležitého spojence. Bez ohledu na příležitostné spory při obsazování dvorských postů preferoval spolupráci, která byla oboustranně prospěšná. Zatímco markýz mohl koncentrovat síly k úderu proti Howardům, Pembroke a jeho klienti získali peníze či některé úřady, o něž doposud neúspěšně usilovali.⁴⁵⁶

Po pádu Suffolka se howardovská frakce ocitla v naprosté defenzivě. Suffolkovi synové museli rezignovat na své úřady a opustit dvůr. Jeho zeť, William Nollis, vikomt Wallingford, který stál v čele poručenského soudu, byl rovněž odvolán, třebaže král mu projevil jistou vděčnost za prokázané služby; jeho post připadl Lionelu Cranfieldovi, jenž se těšil panovníkově důvěře.⁴⁵⁷

Jakub I. oceňoval především refomní návrhy, které přispívaly ke zmírnění chronických finančních potíží Koruny. V lednu 1618 se Cranfield stal členem komise, která přezkoumala výdaje královské domácnosti. Poté prosadil úsporná opatření, jež měla snížit roční náklady na provoz *Household* o 10 000 liber. Relativní úspěšnost Cranfieldových reforem učinila na panovníka značný dojem. Ačkoli Jakub I. neprojevoval o finanční záležitosti velký zájem,

---

⁴⁵⁴ Jednalo se tři sňatky mezi Hamiltonovými a Murrayovými syny a Feildingovými dcerami.

⁴⁵⁵ McClure, N. E. (ed.), *The Letters...*, sv. 2, s. 52, 161, 290, 441–442, 535; TNA: HMC, *Mar and Kelly Supplement*, s. 123–127, 130, 148; Lee, M., *Government by Pen: Scotland under James VI and I*, Urbana 1980, s. 212–213.

⁴⁵⁶ Lockyer, R., *Buckingham...*, s. 36.

⁴⁵⁷ McClure, N. E. (ed.), *The Letters...*, sv. 2, s. 207.

vzhledem k problémům, s nimiž se Koruna potýkala, poskytl Cranfieldovi plnou podporu. V létě 1618 jej panovník jmenoval do čela komise, která měla za úkol prověřit hospodaření admirality.⁴⁵⁸

Klíčovou roli v tomto ohledu hrál Buckingham. Královský oblíbenec si dobře uvědomoval, že Cranfieldovu iniciativu může využít k vlastnímu prospěchu. Díky svému vlivu a postavení dokázal poskytnout členům komise čas a prostor k vyšetřování. Tím se *de facto* stal garantem reformy bez ohledu na to, zda úsporný program poutal pozornost Jakuba I., či nikoli.

Téměř ve stejnou dobu Cranfieldova komise předložila Jakubovi I. zprávu o stavu loďstva, v jehož čele stál Charles Howard, hrabě z Nottinghamu. Vyšetřování odhalilo znepokojivé známky nekompetentního vedení, rozsáhlé korupce a zneužívání státních financí, což vedlo k poklesu bojeschopnosti válečné flotily. Sir Robert Mansell, jenž zastával post pokladníka admirality, označil Nottinghama za muže, „který v historii námořnictva neměl soupeře, pokud jde o korupci v jeho úřadu“. Nottinghamův pokročilý věk a laxní přístup k plnění svěřených povinností představoval závažný problém.⁴⁵⁹

Nutno podotknout, že neuspokojivý stav loďstva byl prokázán již v předchozích letech.⁴⁶⁰ Na sklonku roku 1617 se ve Whitehallu šířily zvěsti o jmenování nového lorda admirála. Jakub I. skutečně zvažoval výběr vhodného kandidáta, přičemž post velitele královského loďstva nabídl Buckinghamovi. Jeho však oblíbenec odmítl s odůvodněním, že postrádá dostatek zkušeností se správou válečné flotily. Teprve závěry Cranfieldovy komise ho přesvědčily, že ve výdajích admirality existuje značný potenciál úspor, což považoval za příležitost k posílení své pověsti schopného administrátora a „zachránce“ Koruny. Za těchto okolností byla změna ve vrchním velení námořnictva pouze otázkou času. Na konci ledna 1619 panovník jmenoval Buckingham novým velitelem loďstva; stalo se tak bezprostředně poté, co Nottingham rezignoval na svůj úřad. Buckingham přenechal plnění rutinních úkolů spojených s úřadem velitele loďstva zvláštní komisi. V průběhu krátké doby se nicméně podařilo snížit provozní náklady

---

⁴⁵⁸ Gardiner, S. R. (ed.), *The Fortescue Papers*, London 1871, s. 46.

⁴⁵⁹ Goodman, G., *The Court...*, sv. 2, s. 164–167; McClure, N. E. (ed.), *The Letters...*, sv. 2, s. 118; Spedding, J. (ed.), *The Works...*, sv. 13, s. 44.

⁴⁶⁰ Na nedostatky ve stavu loďstva upozorňovala již Northamptonova komise z roku 1608.

téměř na polovinu. Výstavba válečné flotily probíhala rovněž uspokojivě; každý rok byly spuštěny na vodu dvě nové lodě.⁴⁶¹

Nutno podotknout, že král se zachoval vůči Nottinghamovi velmi shovívavě; hrabě obdržel 3000 liber v hotovosti a navíc 1000 liber roční penze. Nottinghamova rezignace byla pomyslnou tečkou za existencí Howardů jako významné politické síly.⁴⁶²

Skutečnost, že v boji s Buckinghamem howardovská frakce nakonec podlehla, lze částečně odůvodnit relativní nekompetentností, pošetilostí a přehnanou hrabivostí jejích představitelů. Odpor Howardů vůči jakékoli reformě značně komplikoval postavení Koruny v politických i finančních záležitostech. Northamptonova smrt z roku 1614 je navíc připravila o vůdčí osobnost, jež disponovala dostatečnou prozíravostí a mimořádným nadáním k intrikám, což v prostředí královského dvora představovalo nepochybnou výhodu. Od roku 1619 zůstal ve Whitehallu pouze Thomas Howard, hrabě z Arundelu. Třebaže byl oficiální hlavou rodu, jeho vztahy s ostatními příbuznými, včetně Northamptona či Suffolka, lze označit za napjaté. To představovalo také jeden z důvodů, proč podporoval Buckinghama v boji s howardovskou frakcí, která se ho pokoušela odstranit. Arundelovo politické angažmá ovšem nelze přeceňovat. Ačkoli se stal Buckinghamovým přítelem, jeho největší zálibou bylo umění. U dvora zastával prestižní, nicméně relativně bezvýznamné posty. V roce 1621 získal díky přímlově královského oblíbence úřad maršálka (*Earl Marshal*) a roční penzi ve výši 2000 liber.⁴⁶³

Pád Howardů znamenal dočasný útlum soupeření zájmových frakcí na královském dvoře, což Jakub I. vnímal jako posílení autority Koruny.⁴⁶⁴ Ve skutečnosti se ale prohlubovala jeho závislost na Buckinghamovi. V srpnu 1618 Fenton napsal: „Myslím, že [král – pozn. P.V.] se nesvěřuje nikomu jinému než markýzi z Buckinghamu.“ Jak už bylo výše řečeno, po smrti

---

⁴⁶¹ Lockyer, R., *Buckingham...*, s. 76.

V listopadu 1619 Jakub I. navštívil Deptford, aby se zúčastnil slavnostního pokřtění dvou nových plavidel, která byla pojmenována na Buckinghamovu počest „Šťastný vstup“ (*Happy Entrance*) a „Stálá reformace“ (*Constant Reformation*). V prvním případě se jednalo o připomínku Buckinghamova jmenování lordem admirálem, ve druhém zdůraznění cíle, který se oficiálně vytkl.

⁴⁶² Rushworth, J. (ed.), *Historical Collections...* [online], c2013 [cit. 2013-06-19], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=70147>>; Birch, T., *Court and Times...*, sv. 2, s. 92; McClure, N. E. (ed.), *The Letters...*, sv. 2, s. 173

⁴⁶³ Akrigg, G. P. V., *Jacobean Pageant...*, s. 214–215.

⁴⁶⁴ Spedding, J. (ed.), *The Works...*, sv. 6, s. 500.

státního sekretáře Winwooda královský oblíbenec zastával mimo jiné také funkci *Secretary of State*. Třebaže *de facto* vykonával stejnou činnost jako Somerset, na rozdíl od něj nepostrádal energii a schopnost postupovat systematicky. V první řadě udržoval intenzivní kontakty se svými klienty a spojenci a upevňoval jejich loajalitu pomocí darů a různých služeb.⁴⁶⁵ Buckingham měl rovněž nepochybnou výhodu v tom, že dokázal prosadit své klienty na klíčové posty v administrativě, například do úřadu státního sekretáře. Díky tomu mohl přenechat plnění rutinních úkolů osobám, jimž plně důvěřoval, a místo toho se věnovat rozšiřování a upevňování moci.

Významné postavení u královského dvora získala Buckinghamova matka, lady Mary Villiers-Comptonová, která v červenci 1618 obdržela titul hraběnky z Buckinghamu. Lady Comptonová spoléhala na pomoc svého syna při prosazování vlastních favoritů do lukrativních dvorských úřadů. Díky Buckinghamovu vstřícnému postoji úspěšně čelila snahám oponentů, kteří se pokoušeli omezit její vliv. Hraběnka přitom patřila k rozhodným katolíkům. Španělský vyslanec dokonce prohlásil, že Anglie se opět stane katolickou zemí, neboť „matka může spoléhat na více spojenců, než má její syn“.⁴⁶⁶

Lady Comptonová udržovala těsný vztah s řadou šlechtických rodů, například Beaumonty, Botelery, Bretty, Hilly a Sheltony; její patronážní síť byla značně rozsáhlá. Poté, co v únoru 1621 zprostředkovala sňatek mezi svou neteří a sirem Thomasem Lakem mladším, John Chamberlain ironicky poznamenal: „Je třeba pochválit ji za péči, kterou věnuje chudým příbuzným a přátelům. Smysl charity totiž spočívá v podpoře mladých [nemajetných – pozn. P.V.] dam, jichž bude zřejmě ještě šest nebo sedm, které se údajně chystají do Londýna ze stejných důvodů.“⁴⁶⁷

Vytrvalá snaha Buckinghamovy matky o posílení rodinného vlivu nacházela pochopení u panovníka, jenž projevoval přízeň všem Villiersům, třebaže žádný z nich neměl Buckinghamovo charisma ani schopnosti. Prvořadý význam přikládala materiálnímu zajištění svých synů, Johna Villierse a jeho bratra Christophera. Kromě lukrativních úřadů, o nichž byla již řeč, prosazovala uzavírání výhodných sňatků, které by přispěly k rozmnožení

---

⁴⁶⁵ Tamtéž.

⁴⁶⁶ Gardiner, S. R., *History of England...*, sv. 3, s. 207–208.

⁴⁶⁷ McClure, N. E. (ed.), *The Letters...*, sv. 2, s. 338.

rodinného majetku. V zásadě lze proto říci, že k oddání Johna Villierse a Frances Cokeové, dcery sira Edwarda Cokea, došlo převážně z finančních důvodů; věno nevěsty totiž činilo 10 000 liber. Sňatek přinesl užitek oběma stranám, neboť 28. září 1617 panovník jmenoval sira Edwarda Cokea členem Tajné rady.⁴⁶⁸

V červnu 1619 John Villiers obdržel titul vikomta Purbecka. Brzy se však ukázalo, že Buckinghamův starší bratr bude spíše rodovou přítěží. O rok později totiž „muže slabého ducha i těla“ postihla naprostá ztráta přičetnosti, což jej v očích současníků společensky i politicky zcela diskvalifikovalo.⁴⁶⁹ V případě sira Edwarda Cokea měla panovníkova benevolence krátké trvání. Poté, co v lednu 1621 zasedl nový parlament, Coke stanul v čele opozičních poslanců, kteří kritizovali finanční politiku Koruny. Takové počínání Jakub I. nehodlal tolerovat. Na sklonku téhož roku byl vzdorný poslanec zatčen a uvězněn v Toweru; panovník jej nechal propustit až po uplynutí devíti měsíců.⁴⁷⁰

Na druhé straně Christopher Villiers, přestože postrádal inteligenci, charisma i potřebné schopnosti, mohl prakticky bezvýhradně spoléhat na královskou přízeň. Kromě již zmíněných dvorských úřadů obdržel roční penzi ve výši 800 liber. Zároveň se stal vlastníkem několika monopolních licencí.⁴⁷¹ Sir Robert Naunton, spojenec lady Comptonové, mu navíc přenechal pozemky s výnosem 500 liber ročně, čímž si zajistil podporu Buckinghamu při výběru nového státního sekretáře.⁴⁷²

Podobně jako v předchozím případě lady Comptonová usilovala o vyjednání vhodného sňatku, jenž by jejího nejmladšího syna finančně zabezpečil. V roce 1622 vše nasvědčovalo tomu, že Christopherovou novomanželkou se stane lady Elizabeth Norrisová, jediná dcera a dědička Francise Norrise, hraběte z Berskhire, který spáchal sebevraždu. Ačkoli majetek sebevrahů měl podle práva připadnout Koruně, Buckinghamova matka

---

⁴⁶⁸ Gardiner, S. R., *History of England...*, sv. 3, s. 98–99.

⁴⁶⁹ Tamtéž, s. 405.

⁴⁷⁰ Hostettler, J., *Sir Edward Coke: A Force for Freedom*, Chichester 1997, s. 114.

⁴⁷¹ Christopher Villiers byl držitelem licence na výrobu stříbrných a zlatých dracounů, z níž mu plynul příjem ve výši 150 liber ročně. Kromě toho získal licenci, která ho opravňovala k udělování souhlasu k provozování pivnic.

⁴⁷² V prosinci 1617 se Naunton stal státním sekretářem. V tomto úřadu setrval až do roku 1623, kdy jej Jakub I. odvolal na základě stížnosti španělského vyslance Gondomara; hlavní příčinou byly Nauntonovy antipatie vůči katolíkům.

přesvědčila krále, aby netrval na prošetření okolností Norrisovy smrti. Christopher tak mohl získat kromě bohatého věna také titul hraběte z Berkshire. Slibný plán však skončil fiaskem. Lady Elizabeth se totiž provdala za Edwarda Wraye, komorníka *Bedchamber*, „ani ne tak pro lásku, ale spíše proto, aby se zbavila [Christophera – pozn. P.V.]“.⁴⁷³ Panovník nicméně pohlížel na Buckinghamova mladšího bratra bez ohledu na jeho sklony k alkoholu a poněkud indiskrétnímu chování s téměř bezmeznou shovívavostí.⁴⁷⁴ Krátce poté, co zkrachoval jeho sňatek s Elizabeth Norrisovou, se stal gentlemanem královské ložnice. V dubnu 1623 mu Jakub I. udělil titul barona z Daventry a hraběte z Anglesey.⁴⁷⁵

V roce 1620 sir William Fielding, švagr královského oblíbence, získal titul vikomta. O dva roky později jej král jmenoval hrabětem z Denbighu. Fieldingovi náležel podíl z výběru cel uvalených na dovoz francouzských a rýnských vín. Výjimku mezi Buckinghamovým nejbližším příbuzenstvem představoval jeho nevlastní bratr, sir Edward Villiers, jenž působil ve službách Koruny jako vyslanec v Praze a později na postu místodržitele v Munsteru (*President of Munster*), což svědčilo do určité míry o jeho kvalitách.⁴⁷⁶

V roce 1621 Jakub I. jmenoval lordem strážcem Tajné pečeti Johna Williamse, jenž byl krátce předtím zvolen biskupem z Lincolnu. Williams získal důvěru krále již v době, kdy působil jako jeho osobní kaplan. Williamsův postoj rozhodného zastánce silné panovnické moci králi bezpochyby imponoval. Současně udržoval velmi dobré vztahy s lordem kancléřem Ellesmerem. Biskup z Lincolnu měl výhrady vůči arminiánské náboženské doktríně, v čemž se shodoval s názory Jakuba I. Jeho vztah k jinověrcům lze nicméně označit za tolerantní. V tomto ohledu zastával dokonce umírněnější stanoviska než král.⁴⁷⁷

Williams na rozdíl od canterburského arcibiskupa Abotta se nikdy nesnažil panovníkovi vyvracet jeho názory na církevní nebo státní záležitosti; patřil k obratným politikům. Když v témže roce zasedl parlament, přesvědčoval Buckingham, aby se nezdráhal odsoudit zneužívání monopolů, neboť by tak

⁴⁷³ Williams, W. R., *The Parliamentary history of county Oxford* [online], [cit. 2013–04–20], URL: <<http://www.archive.org/stream/cu31924030495000#page/n53/mode/2up>>.

⁴⁷⁴ Christopher Villiers měl milostný poměr se svou sestřenicí Bess Sheldonovou.

⁴⁷⁵ BL, Harley MSS, sv. 6987, f. 69.

⁴⁷⁶ Akrigg, G. P. V., *Jacobean Pageant...*, s. 219–220.

⁴⁷⁷ Mathew, D., *James I...*, s. 274–275.

rozvrátil jednotu opozice. Díky své empatii dokázal vnímat královny momentální nálady. Ačkoli nechoval sympatie ke katolíkům, neodmítal projekt anglo-španělského dynastického sňatku, dokonce doporučoval panovníkovi, aby posuzoval španělské požadavky shovívavě a vycházel jim vstříc.⁴⁷⁸

Mimořádná přízeň, kterou prokazoval Jakub I. Buckinghamovi a jeho rodině, vyvolávala silnou nelibost opozičních mocenských skupin. V takových případech pohoršení nad neřestmi sužujícími královský dvůr ovšem bylo pouze příznačným projevem pokrytectví. Benevolentní přístup krále k prodeji titulů či udílení úřadů totiž zneužívali často i ostatní dvořané; obchodování s nižšími šlechtickými hodnostmi či posty patřilo mezi běžné zvyklosti u dvora. Postupně vznikl propracovaný systém sloužící především k obohacení držitelů některých postů. Současně docházelo k boji mezi různými zájmovými frakcemi, které usilovaly o co největší kumulaci zisků, jež plynuly z prodeje úřadů.

Na druhé straně se takové počínání stávalo terčem kritiky zvenčí, často se jednalo o zástupce City. Anonymní autor spisku *Court of the Most Illustrious and Most Magnificent James the First* odsuzoval „zhýralý život, jemuž se oddávají gentlemani u [královského – pozn. P.V.] dvora“. Prostopášnost dvořanů iritovala zejména puritány, kteří si zakládali na dodržování křesťanských morálních zásad. Počínání Roberta Radcliffa, hraběte ze Sussexu, jenž uzavřel sňatek se svou milenkou pouhý den poté, co zemřela jeho žena, odporovalo puritánskému pojetí morálky. O opileckých výstupech a nepřístojném chování Henryho de Vere, hraběte z Oxfordu, platilo v zásadě totéž.⁴⁷⁹

Třebaže odsudky některých kritiků nelze považovat za zcela objektivní, skutečností zůstává, že silnou stránku jakobitského dvora rozhodně nepředstavovala mravní bezúhonnost jednotlivých dvořanů. Ve Whitehallu se běžně pohybovali kuplíři, prostitutky, zloději a podvodníci. Za zmínku stojí například Anne Turnerová a Simon Forman, kteří se podíleli na Overburyho vraždě, nebo Buckinghamův osobní „lékař“ John Lamb. Nejčastější prohřešek představovalo cizoložství, nezřídka provázené venerickými problémy, o čemž

---

⁴⁷⁸ Tamtéž, s. 276.

⁴⁷⁹ McClure, N. E. (ed.), *The Letters...*, sv. 2, s. 315.

svědčí i úmrtí Elizabeth Broughtonové, „nejdokonalejší krásky, jakou kdy stvořila příroda“, na blíže nespecifikovanou pohlavní chorobu. Sexuální nevázanost na dvoře Jakuba I. však nebyla výhradně mužskou záležitostí; manželky dvořanů se nezdávka objevovaly na veřejnosti se svými milenci.⁴⁸⁰

Obdobná situace zřejmě panovala také v paláci Anny Dánské v Greenwichi. Lady Anne Cliffordová označila počínání dvorních dam za „skandální“. Během návštěvy Theobalds několik šlechticů vykazovalo bez ohledu na přítomnost krále známky silné podnapilosti. Puritánští kritici se pohoršovali nad hlubokými výstřihy společnic jejího Veličenstva, čímž údajně vyvolávaly hříšné pokušení u mužů. Skandály, jež se týkaly urozených dam, nebyly nijak výjimečné. Dvůr hvězdné komory projednával několik případů fyzického násilí, kterého se dopustili podvádění manželé na milencích svých žen.⁴⁸¹

Častým terčem kritiky byla vedle mravnostních prohřešků také podlézavost některých dvořanů vůči panovníkovi.⁴⁸² V situaci, kdy král rozhodoval na základě doporučení svých nejbližších spolupracovníků, potřeboval „dobré rádce“, na něž se mohl za všech okolností spolehnout. Na druhé straně ti, kteří jej zahrnovali špatnými radami a lichotkami, aby si získali jeho přízeň, a tak mu „podávali smrtící jed“. Za těchto okolností panovník postrádal objektivní informace potřebné pro správné rozhodování, neboť dvořané ve snaze dosáhnout vlastního prospěchu mu zatajovali některé důležité skutečnosti. V některých případech pak rozhodnutí Koruny odporovala zájmům monarchie.⁴⁸³

V roce 1619 se finanční situace Koruny zlepšila natolik, že nemusela žádat parlament o dodatečné subsidie. Hlavní zásluha v tomto ohledu náležela především Cranfieldovi, jemuž se podařilo dosáhnout téměř vyrovnaného rozpočtu. Nepříznivý vývoj situace v Evropě, zejména porážky protestantských armád, přiměl Jakuba I. k úvaze, jak nejlépe ochránit své zájmy na kontinentu. Na jedné straně se panovník zdráhal vystoupit vojensky proti bloku katolických mocností, zároveň ale považoval za svou povinnost podpořit svého zetě

---

⁴⁸⁰ Akrigg, G. P. V., *Jacobean Pageant...*, s. 241–242.

⁴⁸¹ Tamtéž, s. 242–243.

⁴⁸² Cecil, A., *A Life of Robert Cecil, First Earl of Salisbury*, London 1915, s. 299; Oberon, the Fairy Prince [online], c2003 [cit. 2013–05–04], URL: <<http://www.luminarium.org/editions/oberon.htm>>.

⁴⁸³ Harington, J. (ed.), *Nugae Antiquae*, sv. 1, London 1804, s. 393.

Fridricha Falckého. Jeho pokus obhájit českou Korunu vůči nárokům rakouských Habsburků ale skončil naprostým fiaskem, Fridrichovy rodové země musely navíc čelit akutnímu ohrožení ze strany katolických vojsk.

Vojenské tažení za těchto okolností ovšem vyžadovalo značné finanční prostředky, které mohl Jakubovi I. poskytnout pouze parlament.⁴⁸⁴ Na konci ledna 1621 proto král svolal parlament, přičemž v úvodní řeči ujistil poslance, že „bude dobře a správně nakládat“ se všemi příspěvky, které schválí zákonodárci.⁴⁸⁵ Dolní sněmovna poté odhlasovala dvě subsidie v celkové výši 160 000 liber. Ačkoli Jakub I. veřejně ocenil dobrou vůli poslanců a velebil „svornost“, jež zavládla mezi Korunou a parlamentem, situace se brzy zhoršila. V první řadě je třeba zdůraznit, že většina zákonodárců pohlížela na požadavky vlády značně skepticky, neboť se neorientovala v otázkách zahraniční politiky.⁴⁸⁶

Opozice v Dolní sněmovně vystoupila s ostrou kritikou finanční politiky vlády. Výhrady zazněly především v souvislosti se zneužíváním patentů a monopolů, které představovaly významný zdroj korunních příjmů, zároveň ale měly negativní vliv na ekonomický vývoj země. Zákonodárci rovněž popuzovala skutečnost, že panovník uděluje monopolistům posty ve státní správě. V tomto případě se však jednalo spíše o důsledky patronážní praxe. Ačkoli opoziční poslanci se zdrželi přímých útoků na královský majestát, jejich počínání znechutilo Jakuba I. natolik, že varoval zákonodárci před hněvem Koruny.⁴⁸⁷

Opozice však bez ohledu na panovníkovo varování pokračovala v útocích na exponenty monopolní politiky Koruny. Vlna kritiky se snesla na sira Gilese Mompessona a sira Francise Mitchella, kteří zneužívali patenty a monopoly bez jakýchkoli skrupulí. Aktivitu v tomto směru projevoval především sir Edward Coke, což panovníka velmi pohoršilo. Znechucení vyvolávaly především Mompessonovy pokusy vydírat provozovatele hostinců, jimž odpíral udělit potřebnou licenci, pokud neobdrží adekvátní částku.

---

⁴⁸⁴ Vydržování armády o síle 30 000 mužů po dobu jednoho roku by podle předběžných odhadů vyžadovalo nejméně 1 200 000 liber.

⁴⁸⁵ Notestein, W. (ed.), *Common Debates 1621*, sv. 5, New Haven 1935, s. 428,

⁴⁸⁶ Lockyer, R., *James VI & I...*, s. 148.

⁴⁸⁷ Notestein, W. (ed.), *Common Debates...*, sv. 5., s. 388–389; Rushworth, J. (ed.), *Historical Collections...* [online], c2013 [cit. 2013-06-29], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=70138>>.

Mompesson se aktivně podílel na prodeji dřeva z královských lesů a v neposlední řadě lobboval u dvora jako držitel monopolu na výrobu stříbrných a zlatých dracounů za přísné postihy nelicencovaných výrobců. Jeho společník si počínal obdobně při udělování licenci majitelům pivnic. Nevoli opozice budila především úzká spojitost obou mužů s královským favoritem; Mompesson i Mitchell totiž patřili k Buckinghamovým klientům.⁴⁸⁸

Dne 26. března 1621 opozice dosáhla výrazného úspěchu. Jakub I. totiž rezignoval na Mompessonovu obranu a ponechal volný průchod spravedlnosti. Rozsudek, na jehož základě Mompesson ztratil šlechtický titul, majetek a navíc musel uhradit pokutu ve výši 10 000 liber, ale nemohl být vykonán, neboť odsouzený unikl z vězení a poté uprchl ze země. Když se v roce 1623 vrátil zpět do Anglie, Jakub I. ho omilostnil.⁴⁸⁹

Opoziční poslanci v čele s Edwardem Cokem zaměřili svou pozornost na sira Francise Bacona, lorda kancléře a strážce Tajné pečeti, jenž krátce předtím obdržel titul vikomta ze St. Albans. Kritici v Dolní sněmovně se totiž neodvážili útočit na krále ani jeho favorita. *Lord Chancellor* sice nebyl držitelem žádného patentu či monopolu, jeho počínání však budilo v očích zákonodárců značnou nedůvěru. K Baconově diskreditaci vedl především fakt, že obhajoval udělení monopolního patentu na licencování výroby stříbrných a zlatých dracounů Mompessonovi a Mitchellovi. V tomto případě ale jednal na Buckinghamovo přání. Takové počínání opozice nicméně považovala za důkaz prokazující Baconovy korupční praktiky. Současně vznesla vůči Baconovi obvinění z přijímání úplatků, které měl získat během svého působení v justici. Ačkoli lord strážce Tajné pečeti opakovaně žádal Buckingham a Jakuba I. o podporu, nakonec musel čelit útokům opozice zcela osamocen. Král i jeho favorit totiž usoudili, že každý pokus o Baconovu záchranu by Koruně spíše uškodil.⁴⁹⁰

Lord kancléř byl uvězněn v Toweru, odsouzen k pokutě ve výši 40 000 liber a ztrátě všech titulů a úřadů. Díky Buckinghamově přímlově u panovníka však odsouzenému zůstaly veškeré šlechtické tituly, jejichž odnětí prosazovala

---

⁴⁸⁸ Gardiner, S. R., *History of England...*, sv. 4, s. 2–4.

⁴⁸⁹ Akrigg, G. P. V., *Jacobean Pageant...*, s. 237.

⁴⁹⁰ Spedding, J. (ed.), *The Letters and the Life of Francis Bacon*, sv. 7, London 1861, s. 240; *Journal of House of Lords* [online], c2013 [cit. 2013-06-30], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=30296>>.

opozice. V každém případě se jednalo o konec Baconovy slibné politické kariéry.⁴⁹¹

Na rozdíl od Mompessona či Mitchella Bacon neprojevoval žádné sklony k hamižnosti, většinu času věnoval raději svým intelektuálním zálibám. Neexistují žádné důkazy o tom, že by přijímal úplatky v době svého působení v justici. Pokud převzal dar od účastníka soudního sporu, učinil tak až po verdiktu soudu, což odpovídalo dobovým zvyklostem. Lord kancléř se však dopustil zásadní chyby, když peníze přijal dříve, než soudní tribunál vynesl rozsudek.⁴⁹²

Bacon patřil k politikům, kteří nesdíleli názory Jakuba I. o nutnosti sbližování se Španělskem, čemuž nasvědčoval i jeho rezervovaný postoj vůči plánovanému anglo-španělskému dynastickému sňatku. Jistý odstup, který udržoval vůči panovníkovi i Buckinghamovi, ale oslaboval Baconovo postavení u dvora a současně představoval jednu z příčin, která nakonec vedla k jeho pádu.

Parlament vznesl obvinění z korupce také vůči dalším královským úředníkům. Jednalo se například o bývalého královského prokurátora sira Henryho Yelvertona, jenž poté v náhlém afektu připodobnil Buckinghamovi ke královským favoritům Eduarda II. (1307–1327), kteří tyranizovali Anglii.⁴⁹³

Jakub I. se pokusil usmířit opozici zrušením osmnácti monopolů a slíbil přezkoumat sedmnáct dalších. Panovníkovy ústupky zákonodárci však považovali za projev slabosti Koruny.⁴⁹⁴ Pokud král doufal, že poslanci projeví na oplátku ochotu k ústupkům, musel být nepochybně zklamán. V listopadu 1621 Dolní sněmovna předložila panovníkovi petici, v níž požadovala vyhlášení války Španělsku, zostření protikatolických zákonů a v neposlední řadě také výběr vhodné protestantské nevěsty pro následníka trůnu. Jejich návrhy Jakub I. považoval za přímý zásah do korunních prerogativ, a proto je varoval před případnými následky. 18 prosince 1621 Dolní sněmovna nicméně schválila slavnostní prohlášení, tzv. Protest (*Protestation*), v němž označila svá práva za „nezpochybnitelný a nedotknutelný odkaz našich předků“.

---

⁴⁹¹ Mathew, D., James I..., s. 291.

⁴⁹² Tamtéž, s. 291–292.

⁴⁹³ Akrigg, G. P. V., Jacobean Pageant..., s. 378–379.

⁴⁹⁴ Kromě ústupků v otázce monopolů Jakub I. vyhlásil amnestii, která vedla k propuštění většiny „politických vězňů“ včetně Northumberlanda.

Následujícího dne Jakub I. jednání odročil na neurčito a krátce nato, 6. ledna 1622, parlament rozpustil.⁴⁹⁵

Buckinghamovo postavení bez ohledu na krach vyjednávání s parlamentní opozicí nijak neutrpělo. Královský oblíbenec získal téměř aboslutní kontrolou nad *Bedchamber*, což lze interpretovat jako zcela mimořádný, ojedinělý úspěch, jenž neměl v době vlády Jakuba I. obdoby. Díky tomu mohl nyní soustředit svou pozornost k otázkám zahraniční politiky, které doposud náležely výhradně do kompetence krále.⁴⁹⁶

Situaci Koruny zkomplikovalo obsazení Falce, jež odhalilo slabiny Jakubovy diplomacie. Panovník přesto doufal ve smírné ukončení válečného konfliktu; velké naděje vkládal především do anglo-španělského dynastického sňatku. Někteří členové Tajné rady preferovali sňatek mezi princem Karlem a Infantkou Marií, neboť se domnívali, že tak pomohou ukončit španělskou okupaci Dolní Falce. Sbližování s katolickým Španělskem ovšem bylo trnem v oku protestantům na královském dvoře. Obecně lze říci, že v Anglii projekt anglo-španělského sňatku patřil k velmi nepopulárním tématům; málokterý Angličan si přál za královnu španělskou princeznu.⁴⁹⁷

Jakub I. posuzoval rovněž finanční aspekty celé záležitosti. Zatímco parlament nejevil ochotu hlasovat pro další subsidie, infantčino věno činilo 600 000 dukátů, což by zásadním způsobem zlepšilo solvenci Koruny. Ve skutečnosti diplomatická jednání měla širší rozměr. Španělé vzhledem k nejisté situaci v říši totiž nechtěli riskovat konflikt s Anglií. Snaha Koruny dosáhnout mírového řešení a současně její finanční problémy nabízely Olivaresovi příležitost, jak zabránit vojenské intervenci Jakuba I. v říši.⁴⁹⁸

Na druhé straně anglický panovník, jenž si v žádném případě nepřál válku se Španělskem, vyslal do Madridu zvláštního zmocněnce Johna Digbyho, hraběte z Bristolu. Jeho úkol dosáhnout oboustranně přijatelné manželské smlouvy ale komplikovala neústupnost Španělů; problémy vyvolávalo například „kacířské“ náboženské vyznání prince Karla.⁴⁹⁹

---

⁴⁹⁵ Tanner, J. R. (ed.), *Constitutional Documents...*, 207, 289; Willson, D. H., *James VI and I...*, s. 421–423, 442.

⁴⁹⁶ McClure, N. E. (ed.), *The Letters...*, sv. 2, s. 441–442; Lockyer, R., *Buckingham...*, s. 121–122, 201–202.

⁴⁹⁷ Houston, S. J., *James I...*, s. 73–76.

⁴⁹⁸ Ashley, M., *Charles I. and Oliver Cromwell*, London 1987, s. 114.

⁴⁹⁹ Houston, S. J., *James I...*, s. 72.

Plánovaný sňatek s infantkou Marií vyvolal značné napětí také v princově domácnosti. Na jedné straně stáli rozhodní odpůrci všeho španělského v čele se sirem Edmundem Verneym. Druhou skupinu, která projevovala sympatie katolickému Španělsku, zastupovali Endymion Porter, jehož žena byla katolička, Francis Cottington, konvertita sir Tobie Mathew a sir Walter Aston. Jejich názory měly bezesporu značný vliv na princovo rozhodnutí odcestovat do Madridu.

Skutečnost, že infantka Marie patřila k ortodoxním katolíkům, nepředstavovala v očích Jakuba I. zásadní překážku sňatku. Pokud by dynastické spojení Habsburků a Stuartovců vedlo k restauraci Fridricha Falckého v jeho dědičných zemích a následnému ukončení válečného konfliktu sužujícího Evropu, panovník byl připraven učinit rozsáhlé ústupky téměř v jakémkoli ohledu. Diplomatická jednání u španělského dvora vedl kromě sira Johna Digbyho, vyslance Koruny ve Španělsku, také Endymion Porter, jenž v minulosti zastával úřad *Groom of the Bedchamber* v domácnosti prince Karla. Porter se stal Buckinghamovým důvěrníkem, benátský vyslanec o něm prohlásil, že představuje „bránu k přízni [Koruny – pozn. P.V.]”. Do Madridu odcestoval v prosinci 1622.⁵⁰⁰

Karlovo rozhodnutí vydat se do Madridu bez ozbrojeného doprovodu lze nepochybně označit za velmi riskantní krok. Kromě nebezpečí, které jim hrozilo během cesty, se dobrovolně vydávali do rukou Španělů, což značně omezovalo vyjednávací možnosti Koruny. Ačkoli Jakub I. se zprvu zdráhal vydat souhlas k princovu odjezdu, nakonec podlehl nátlaku, který na něj vyvíjeli jeho syn a královský oblíbenec.⁵⁰¹

Jak vidno, problematika anglo-španělského dynastického sňatku utužila pouto mezi Karlem a Buckinghamem. Královský oblíbenec systematicky upevňoval svůj vliv nad následníkem trůnu. Jak už bylo řečeno, Buckinghamův bratr John působil v princově domácnosti jako komorník *Bedchamber* a následníkův garderobiér (*Gentleman of Robes*).⁵⁰²

---

⁵⁰⁰ Lockyer, R., *Buckingham...*, s. 128–135. CSP, Venice, 1621–1623, sv. 17 [online], c2013 [cit. 2013-01-14], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=88842>>; CSP, Venice, 1621–1623, sv. 17 [online], c2013 [cit. 2013-01-14], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=88849>>; McClure, N. E. (ed.), *The Letters...*, sv. 1, s. 468.

⁵⁰¹ Lockyer, R., *James VI & I...*, s. 150.

⁵⁰² McClure, N. E. (ed.), *The Letters...*, sv. 2, s. 32–33, 279; Lockyer, R., *Buckingham...*, s. 34, 38.

V této souvislosti je třeba poznamenat, že princ Karel vyvíjel značnou politickou aktivitu. Od roku 1621 se účastnil zasedání Tajné rady, v březnu 1622 se stal jejím řádným členem. Během zasedání *Privy Council* následník trůnu projevoval příkladnou iniciativu, nečinilo mu problémy diskutovat o projednávaném tématu. Díky spojení s Buckinghamem a neomezenému přístupu do panovníkovy *Bedchamber* tak získal nemalý vliv na královském dvoře.⁵⁰³

Za těchto okolností následník trůnu i královský favorit dospěli k závěru, že mají dostatek sil k tomu, aby zasahovali přímo do zahraničně-politických záležitostí Koruny. Důležitá rozhodnutí se projednávala předem v královské ložnici za přítomnosti prince Karla, Buckinghamu a Jakuba I. Tajná rada vždy respektovala panovníkovu vůli. V *Bedchamber* proběhla rovněž jednání o plánované cestě následníka trůnu do Madridu. Když vyšlo najevo, že veškerá korespondence se dostala do rukou španělského vyslance, následník trůnu si stěžoval králi, že „jsme byli zrazeni ve Tvé *Bedchamber*“.⁵⁰⁴

V únoru 1623 Karel a Buckingham se vydali na cestu do Španělska. Korunní princ očekával, že dokáže snadno překonat veškeré potíže, které brání uzavření sňatku, a zároveň pevně doufal v úspěšné vyřešení otázky okupace Falce. Navzdory původnímu předpokladu se jednání zkomplikovalo. Poté, co panovník obdržel zprávu, že princ i královský oblíbenec zůstanou prozatím v Madridu, propadl hluboké depresi.⁵⁰⁵

Problémy působily rovněž náklady spojené s reprezentací následníka trůnu a panovníkova favorita. Korunní princ neměl téměř žádný doprovod ani vybavení, jež by odpovídalo jeho postavení. Jakub I. byl nucen vyslat do Španělska služebnictvo, zpovědníky a vybavení pro princovu soukromou kapli, nemluvě o klenotech v hodnotě přibližně 80 000 liber. Karlovy a Buckinghamovy finanční nároky ovšem přesahovaly možnosti státní pokladny. Panovník dokonce uvažoval o tom, že požádá Španěly o vyplacení „zálohy“ na infantčino věno ve výši 150 000 liber.⁵⁰⁶

---

⁵⁰³ McClure, N. E. (ed.), *The Letters...*, sv. 2, s. 457.

⁵⁰⁴ Clarendon, E. H., *The History...*, sv. 1, s. 13–14, 21. Halliwell, J. O. (ed.), *The Letters of the Kings...*, sv. 2, s. 184, 190, 226.

⁵⁰⁵ BL, Harley MSS, sv. 6987, f. 100.

⁵⁰⁶ Tamtéž, f. 51.

Španělé si navíc kladli tvrdé podmínky. Koruna se měla zavazet k široké toleranci katolíků, strpět přítomnost katolických kněží v princeznině domácnosti, umožnit konání katolických bohoslužeb v soukromé kapli budoucí královny a v neposlední řadě revokovat protikatolické zákony. Třebaže španělské požadavky byly pro mnohé členy Tajné rady přijatelné jen stěží, nakonec je akceptovali s ohledem na panovníkovo naléhání.⁵⁰⁷

Po opakovaných urgencích Jakub I. podepsal plnou moc (*carte blanche*), která opravňovala korunního prince činit rozhodnutí jménem Koruny. Současně udělil Buckinghamovi titul vévody, což mělo posílit jeho pozici při vyjednávání s Gasparem de Guzmán, hrabětem-vévodou de Olivares, prvním ministrem španělského krále Filipa IV. (1621–1665).⁵⁰⁸

Zásadní překážku představovalo náboženské vyznání prince Karla; představa, že by se dcera „nejkatoličtějšího“ Veličenstva provdala za kacíře, byla pro Španěly nepřijatelná. Na druhé straně Karel patřil k hluboce věřícím anglikánům, jeho konverze ke katolicismu proto nepřipadala v úvahu. Španělští vyjednaváci proto vznesli požadavek, aby infantka zůstala ve Španělsku ještě jeden rok po svatbě; během této doby měla anglická Koruna ukončit perzekuci katolíků.⁵⁰⁹

Třebaže v očích prince Karla i Buckinghamu se jednalo o podmínku, která hraničila téměř s urážkou, Jakub I. jevil ochotu k velkorysým ústupkům, třebaže dobře věděl, jaké problémy tím vyvolá na domácí politické scéně. Nejprve vyslal do Španělska loď *Royal Prince* pod velením Francise Mannerse, hraběte z Rutlandu, jehož úkolem bylo dopravit budoucí novomanžele zpět do Anglie. V Southamptonu očekával příjezd korunního prince a jeho nastávající nevěsty zvláštní uvítací výbor v čele s vévodou z Lenoxu, markýzem z Hamiltonu, hrabaty z Arundelu a Carlislu, lordem komořím a lordem nejvyšším strážcem pokladu.

Karel i Buckingham se cítili frustrováni z přístupu Španělů, kteří stále stupňovali své požadavky. Jakub I. je opakovaně vyzýval k návratu, neboť se obával o jejich bezpečí a současně trpěl dlouhým odloučením od syna a svého

---

⁵⁰⁷ Závěrečného hlasování se však nezúčastnili Arundel, Pembroke, Southampton, Brook, Zouche a Naunton.

⁵⁰⁸ Akrigg, G. P. V., *Jacobean Pageant...*, s. 351.

⁵⁰⁹ Kovář, M., *Stuartovská Anglie...*, s. 67.

oblíbenec.⁵¹⁰ V létě 1623 korunní princ i královský favorit pochopili, že hlavní cíl cesty do Španělska, jenž spočíval v ukončení okupace Falce, není dosažitelný, a proto se rozhodli pro návrat do Anglie. Třebaže 20. července Jakub I. slavnostně podepsal svatební smlouvu, ve skutečnosti se jednalo o prázdné gesto. Karel a Buckingham sice pokračovali v rozhovorech s Olivaresem, zároveň ale zahájili přípravy k odjezdu.⁵¹¹

Dne 5. října 1623 Rutlandova loď zakotvila v Portsmouthu. Skutečnost, že korunní princ se vrací do země bez katolické nevěsty, přijala většina Angličanů s nadšením. Ačkoli diplomatická jednání mezi Londýnem a Madridem pokračovala po několik dalších měsíců, Karlův návrat do Anglie lze považovat za konec anglo-španělského sňatkového projektu.⁵¹²

Jakuba I. nicméně znepokojovaly snahy jeho syna a královského favorita, kteří po svém příjezdu začali usilovat o zásadní změnu dosavadního zahraničně-politického kurzu. Oba ztratili důvěru ke Španělům, a proto se snažili přesvědčit krále, aby vyhlásil válku Španělsku. Panovník bez ohledu na hlubokou náklonnost ke svému synovi a oblíbenci však vzdoroval.⁵¹³

Karel a Buckingham nicméně dokázali přimět krále ke svolání parlamentu. Doufali, že Dolní sněmovna přinutí krále ukončit vyjednávání se Španěly a poslanci navíc odhlasují subsidie pro válečné tažení. Jejich záměr ovšem byl v rozporu s dosavadním pojetím zahraniční politiky Koruny. Odpor vůči agresivním válečným plánům vyjadřovali i někteří vlivní členové *Bedchamber*. V čele opozice stanuli Lennox a Kelly, kteří zpochybňovali konfrontační politický kurz prosazovaný následníkem trůnu a královským favoritem. Nechtěl Jakuba I. angažovat se vojensky v konfliktu, jenž sužuje kontinentální Evropu, vnímali jako svou nepřímou podporu.⁵¹⁴

V této situaci většina vlivných dvořanů, kteří se obtížně smiřovali s Buckinghamovým dominantním postavením, stranila Lennoxovi. Skutečnost, že „[Buckingham – pozn. P.V.] upoutal pozornost prince [Karla – pozn. P.V.] a nyní s jeho pomocí brání ostatním v přístupu ke králi,“ je velmi znepokojovala. Panovníkův favorit se naopak obával dalších Lennoxových kroků, neboť ho

---

⁵¹⁰ BL, Harley MSS, sv. 6987, f. 115.

⁵¹¹ Gardiner, S. R., *History of England...*, sv. 4, s. 119.

⁵¹² Nichols, J., *The Progress...*, sv. 3, s. 935.

⁵¹³ Houston, S. J., *James I...*, s. 91.

⁵¹⁴ Cuddy, N., *The Revival...*, in: Starkey, D. (ed.), *The English Court...*, s. 223.

považoval za nebezpečného soupeře, který byl bratrancem krále. K otevřené konfrontaci mezi oběma soupeři však nedošlo. Lennox nečekaně zemřel 16. února 1624. Ve Whitehallu kolovaly pověsti o údajném předávkování afrozidiaky. Jeho smrt panovníka velmi zasáhla. Lennoxův úřad nejvyššího hofmistra svěřil Hamiltonovi.⁵¹⁵

Kelly bez ohledu na ztrátu vlivného spojence činil vše pro to, aby oslabil důvěru krále v Buckinghama. V dubnu 1624 zorganizoval sérii schůzek mezi králem a španělským vyslancem donem Carlosem Colomou, jež se odehrály v prostorách *Bedchamber*.⁵¹⁶ Španělský ambasador přitom prohlásil, že Buckingham připravuje komplot, jehož účelem je zbavit Jakuba I. vlády a nahradit jej princem Karlem. Vyslancovo obvinění králem otřásl. Krátce poté nařídil vyslechnout všechny své rádce, kteří museli vypovídat pod přísahou. V průběhu května 1624 však Buckingham onemocněl. Obavy o jeho život zmírnily panovníkovu podezřívavost natolik, že odmítal přijmout španělského vyslance kvůli obavě z narušení Buckinghamovy duševní rovnováhy. Klíčovou roli však hrála podpora, kterou mu projevoval princ Karel. Rozhodný postoj následníka trůnu odradil Buckinghamovy odpůrce včetně Kellyho od dalších útoků na královského favorita. Případná ztráta panovníkovy důvěry tak byla zažehnána.⁵¹⁷

V únoru 1624 zasedl zákonodárný sbor, přičemž Jakub I. se obrátil na členy *House of Commons* s dotazem, zda mají pokračovat vyjednávání se Španělskem, jež se týkala restaurace Fridricha V. Falckého v dědičných zemích.⁵¹⁸ Ačkoli poslanci preferovali okamžité přerušování diplomatických styků s Madridem, neprojevovali ochotu odhlasovat subsidie na válku se Španělskem, neboť se obávali, že Koruna zneužije poskytnuté finanční prostředky pro vlastní potřeby, aniž by splnila své závazky. Buckingham proto přesvědčil panovníka, aby učinil další ústupek. Král souhlasil s ustavením

---

⁵¹⁵ McClure, N. E. (ed.), *The Letters...*, sv. 2, s. 542.

Čtvrtý parlament svolaný Jakubem I. zasedl 19. února 1624.

⁵¹⁶ Kelly zastával úřad hlavního komorníka královské ložnice (*Groom of Bedchamber*), jenž zodpovídal mimo jiné také za přípravu a průběh soukromých audiencí v *Bedchamber*.

⁵¹⁷ Ruigh, R. E., *The parliament of 1624*, Cambridge 1971, s. 16–43; Lockyer, R., *Buckingham...*, s. 192–195.

⁵¹⁸ *Journal of House of Commons* [online], c2013 [cit. 2013-06-30], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=529>>.

zvláštního kontrolního výboru, jenž měl dohlížet na účelné vynakládání poskytnutých financí.⁵¹⁹

Požadavek Jakuba I. na odhlasování subsidií ve výši 780 000 liber Dolní sněmovna přesto odmítla. Poslanci ale zároveň naznačili, že jsou připraveni schválit mimořádný příspěvek ve výši 300 000 liber na „současné nezbytné potřeby“ Koruny, mezi něž patřila „obrana pravého náboženství“. Panovník však váhal, neboť jej sužovala podezřívavost vůči Dolní sněmovně, obával svolit k dalším ústupkům bez jakýchkoli záruk.⁵²⁰

Otázka sňatku následníka trůnu zůstávala stále aktuální. Buckingham přesvědčoval panovníka, aby se princ ucházel o francouzskou princeznu Jindřišku Marii. Třebaže Jakub I. se stále nevzdával nadějí na anglo-španělský dynastický sňatek, nakonec vyslovil souhlas se zahájením vyjednávání. Korunní princ a královský oblíbenec otevřeně zpochybňovali politiku Koruny. Buckingham při svém vystoupení v Dolní sněmovně barvitě vylíčil proradnost Španělů. Současně vyzval k odporu vůči Habsburské rozpínavosti, čímž si získal sympatie poslanců. Ve Westminsteru zavládla silně protišpanělská a protikatolická nálada; parlament naléhal na zotřetí zákonů proti rekasantům.⁵²¹

Ačkoli Jakub I. nesouhlasil s válečnými plány svého syna a oblíbence, neměl již dostatek sil k tomu, aby jim otevřeně vzdoroval. Když se chystal odmítnout parlamentní petici požadující okamžité přerušování vyjednávání se Španělskem, Buckingham ho přesvědčoval, že tak učiní v zájmu Koruny i lidu. Panovník se ocitl v obtížném postavení. Na jedné straně se prohlubovala jeho emocionální závislost na „krásném Georgovi“, zároveň ho sužoval úbytek fyzických sil. Představa, že by se na sklonku života rozešel se svým synem a věrným Buckinghamem, jej nepochybně děsila.⁵²²

Veškerá iniciativa za této situace byla v rukou následníka trůnu a královského oblíbence. Jejich první obětí se stal Lionel Cranfield, nejvyšší strážce pokladu, jenž projevoval důrazný odpor vůči válce se Španělskem. Hrabě z Middlesexu patřil mezi nejschopnější ministry Jakuba I., zároveň si ale

---

⁵¹⁹ Ruigh, R. E., *The Parliament...*, s. 200.

⁵²⁰ TNA: PRO, SP 14/163/30.

⁵²¹ *Journal of House of Lords* [online], c2013 [cit. 2013-07-03], URL: < <http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=30363>>.

⁵²² Gardiner, S. R., *History of England...*, sv. 5, s. 192–193, 198.

znepřátelil mnoho vlivných dvořanů svou úspornou finanční politikou. Cranfield chápal, že je do značné míry závislý na Buckinghamově přízni. Přestože se oženil s Annou Brettovou, která byla příbuznou královského favorita, jeho vztah s vévodou se postupně zhoršoval. Nejvyšší strážce pokladu podporoval Arthura Bretta, o němž se ve Whitehallu hovořilo jako o potenciálním nástupci Buckinghamu. Ačkoli Brett musel nakonec opustit královský dvůr, Cranfieldovy problémy tím neskončily. Poté, co korunní princ a královský favorit dorazili do Madridu, opakovaně požadovali vysoké peněžní částky na svou reprezentaci, což se z pochopitelných důvodů setkávalo s nesouhlasem nejvyššího strážce pokladu.⁵²³

Krach vyjednávání se Španělskem a snaha výrazněji se angažovat v třicetileté válce (1618–1648) přivedly Cranfielda do nepříjemné situace. *Lord High Treasurer* si plně uvědomoval nepříznivou finanční situaci Koruny, jež za daných okolností neumožňovala vedení rozsáhlých vojenských operací proti kontinentální velmoci. Z toho důvodu odmítal veškeré návrhy prince Karla či Buckinghamu směřující k navýšení vojenských výdajů. Takové jednání ovšem iritovalo nejen následníka trůnu a královského favorita, ale i řadu zákonodárců, kteří považovali za nezbytné, aby Koruna rozhodně podpořila „protestantskou věc“ v probíhajícím konfliktu.⁵²⁴

Karel a Buckingham považovali Cranfielda za nebezpečného, neboť sdílel názory Jakuba I. na válku proti Španělsku. Navíc se často setkával s panovníkem, což svědčilo o jeho výjimečném postavení; jeho odstranění bylo nezbytné. 15. dubna 1624 opozice v Dolní sněmovně vznesla vůči Cranfieldovi obvinění z korupce; obžaloba navrhovala nejen Cranfieldovo odvolání ze všech úřadů, ale i udělení pokuty ve výši 50 000 liber a uvěznění v Toweru.⁵²⁵

Ačkoli Jakub I. soucítí s Cranfieldem, přesto nepodnikl žádné rozhodné kroky pro jeho záchranu. Panovník se zjevně obával, že jakýkoli pokus o Cranfieldovu rehabilitaci by nenapravitelně poškodil vztahy s Karlem i Buckinghamem. V projevu před Sněmovnou lordů se přesto pokusil zlehčit obžalobu Cranfielda, leč bezvysledně. V soukromí pak vyčetl svému synovi

---

⁵²³ Tamtéž, s. 229–230.

⁵²⁴ Ruigh, R. E., *The Parliament...*, s. 303–345; Larkin, J. F. (ed.), *Stuart Royal...*, sv. 1, s. 524–525; CSP, Domestic, 1619–1623 [online], c2013 [cit. 2013-05-03], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=51686>>.

⁵²⁵ *Journal of House of Commons* [online], c2013 [cit. 2013-07-04], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=3637>>.

i favoritovi krátkozrakost, s níž využili parlament k odstranění nepohodlných královských ministrů. Třebaže Kelly a Haddington, hrabě z Holderness, iniciovali petici požadující zmírnění Cranfieldova postihu, kterou poté osobně předali králi, Jakub I. jejich návrhy ignoroval.⁵²⁶

Panovník ustoupil opozici i v případě anglo-španělské smlouvy. 20. dubna 1624 státní sekretář Conway informoval poslance, že došlo k její revokaci. Dolní sněmovna na oplátku schválila návrh na poskytnutí tří subsidií, které byly určeny na válečné výdaje.⁵²⁷ Karel a Buckingham navíc přispěli k omezení vlivu Tajné rady. Poté, co zkrachovala vyjednávání se Španělskem, byly zahájeny vojenské přípravy. Jedním z prvořadých cílů anglické diplomacie se stal projekt anglo-francouzského dynastického sňatku následníka trůnu s Jindřiškou Marií, dcerou Jindřicha IV. (1589–1610). Za těchto okolností princ i královský favorit vedli konzultace s členy *Privy Council* pouze v omezené míře. Od prosince 1624 byla Tajná rada *de facto* vyloučena ze záležitostí týkajících se zahraniční politiky.⁵²⁸

Buckingham usiloval rovněž o uzavření aliance se státy protihabsburské koalice. V červnu 1624 Koruna podepsala dohodu s generálními stavy Spojených nizozemských provincií, která ji zavazovala k vojenské podpoře Nizozemců v boji proti Španělsku. Důležitější roli však hrálo již zmíněné sbližování s Francií. Zatímco Ludvík XIII. usiloval o vytlačení španělských jednotek z Valtelliny, Karel s Buckinghamem připravovali plány na osvobození Falce. Uzavření anglo-francouzské aliance proti Španělsku za těchto okolností se zdálo být žádoucí. Anglický parlament odhlasoval subsidie na válečné tažení; nakládání s finančními prostředky určenými na vojenské výdaje měla kontrolovat Válečná rada (*Council of War*). Současně probíhala diplomatická jednání se Savojskem a Benátkami a velitelem protestantských oddílů v říši, hrabětem Mansfeldem, jenž se zdržoval v Anglii jako host korunního prince.⁵²⁹

Karel s Buckinghamem usilovali nejen o navázání vojenské spolupráce s Francouzi, ale i úspěšné završení anglo-francouzského dynastického sňatku,

---

⁵²⁶ Prestwich, M., Cranfield, Politics..., s. 359–364, 464; McClure, N. E. (ed.), The Letters..., sv. 2, s. 562; Clarendon E. H., The History..., sv. 1., s. 28.

⁵²⁷ Ruigh, R. E., The Parliament..., s. 248–251.

⁵²⁸ Lockyer, R., Buckingham..., s. 209, 216.

⁵²⁹ BL, Harleian MSS, sv. 4523, f. 239.

jenž měl upevnit rodící se spojenectví. Do Paříže dorazil Henry Rich, hrabě z Hollandu, jenž nevystupoval jako oficiální zmocněnec krále, přesto ale diskrétně prezentoval stanoviska Koruny a současně informoval Londýn o postoji francouzského dvora k předloženým návrhům. Nutno podotknout, že Holland přistupoval k otázce sňatku s nekritickým optimismem. Princeznu Jindřišku Marii označil za „sladké, byť ještě nedospělé stvoření s dokonalým tělem“.⁵³⁰

V květnu 1624, krátce po revokaci anglo-španělské svatební smlouvy, přicestoval do Paříže panovníkův důvěrný rádce James Hay, hrabě z Carlisle, jenž obdržel oficiální pověření k dojednání podmínek svatební dohody. Ironií ovšem bylo, že Francouzi vznesli obdobné požadavky jako Španělé. Jednalo se především o závazek Koruny zrušit protikatolické zákony, na čemž trval první ministr Ludvíka XIII., Armand Jean du Plessis, vévoda de Richelieu.⁵³¹

Jakub I. reagoval na francouzské nároky se zjevnou nevolí; nařídil přerušit vyjednávání. Buckingham, jenž považoval uzavření anglo-francouzského sňatku za věc zásadního významu, se zmocnil depeše, kterou vezl královský kurýr do Paříže, a seznámil se s jejím obsahem. Poté se v doprovodu francouzského vyslance, markýze Antoine de Effiat, vydal navštívit panovníka. Král dokázal vzdorovat Buckinghamovu přemlouvání celé tři dny. Teprve po naléhání prince Karla ustoupil a přislíbil, že bez výhrad akceptuje Richelieuovy požadavky. Panovníkova kapitulace však vyvolala silnou nelibost v parlamentu. Zákondárci kritizovali Korunu především za to, že získané finanční prostředky nepoužila na válečné účely. Za takových okolností následník trůnu i královský oblíbenec mohli očekávat podporu zákonodárného sboru jen stěží. Jakub I. nakonec zasedání parlamentu odročil na příští rok.⁵³²

Dne 10. listopadu 1624 došlo k podpisu svatební smlouvy v Paříži, 12. prosince ji ratifikoval Jakub I. v Cambridge. Dohoda obsahovala rozsáhlé koncese katolickým věřícím v Anglii, Skotsku a Irsku.⁵³³ Třebaže londýnská veřejnost dávala obvykle najevo svůj odpor vůči katolíkům, Jindřiška Marie

---

⁵³⁰ Bedell, G., Collins, T. (eds.), *Cabala, Sive Scrinia Sacra: Mysteries of State and Government in Letters of Illustrious Persons*, London 1691, s. 290.

⁵³¹ Závazek zrušit protikatolické zákony nebyl součástí manželské smlouvy. Jakub I. podepsal *Ecri Particulier*, v němž se zavázal ochránit všechny anglické katolíky před perzekucí.

⁵³² Akrigg, G. P. V., *Jacobean Pageant...*, s. 389–390.

⁵³³ BL, Harleian MSS, sv. 4596, f. 144.

byla v jejích očích přijatelnější než španělské infantka. Na oslavách, jež následovaly po úspěšném završení anglo-francouzských jednání, poutali pozornost některých účastníků především princ Karel, Buckingham, státní sekretář Conway, vyjednavací Hay a Holland. Ti všichni se po celou dobu zdržovali v blízkosti krále, což arcibiskup Abbot komentoval slovy: „Anglie má nyní dvě Tajné rady, přičemž ta v New Marketu je vyšší.“⁵³⁴

Na sklonku roku 1624 se panovníkův zdravotní stav zhoršil. Král neopouštěl *Bedchamber*, neúčastnil se bohoslužeb ani oblíbených divadelních her v Great Hall. Zůstal upoután na lůžku, což někteří dvořané sledovali se značnými obavami. Jeho smrt by vedla ke zhroucení *statu quo* u královského dvora. Na jaře 1625 se Jakub I. přechodně zotavil; většinu času trávil lovem v okolí Theobalds. Na konci února jej však zastihla zpráva o nečekaném skonu markýze z Hamiltonu, která jím hluboce otřásla. Zatímco královský dvůr ve Whitehallu netrpělivě očekával příjezd budoucí královny, Buckingham získal svolení krále doprovodit nevěstu korunní prince z Paříže do Londýna. Jeho odjezd však musel být odložen, neboť 25. března 1625 Jakub I. zemřel.

---

⁵³⁴ Lockyer, R., Buckingham..., s. 209, 216.

KAPITOLA III.

Jakobitská ikonografie čerpala inspiraci v symbolismu královského majestátu z alžbětinské éry. V březnu 1603 během příjezdu Jakuba I. do Londýna byla cesta lemována sedmi triumfálními oblouky (*Arches of Triumph*) s pozoruhodnými dekoracemi, kartušemi a groteskními karyatidami architekta Stephena Harrisona. Harrisonovy *Arches of Triumph* symbolizovaly ctnosti a ideály nového krále. Jedna z postav na prvním triumfálním oblouku představovala například sjednocení anglické a skotské Koruny – britskou monarchii. Další malby zdůrazňovaly legitimitu Stuartovského nástupnictví. Jiné skulptury znázorňovaly Jakuba I. obklopeného Prozřetelností, Spravedlností a Statečností, klíčovými postavami heroické mytologie, která se stala jedním z typických aspektů jakobitské éry. Obraz bájného Fénixe symbolizoval krále, jenž byl „převtělením“ Alžběty I. Nový panovník navíc ztělesňoval obnovitele práva a pořádku po smrti „panenské královny“. Řada postav na vítězných obloucích navíc představovala hold jeho intelektuálním zálibám. V zásadě lze říci, že Jakub I. se stal nedílnou součástí státní mytologie, neboť vystupoval jako vládce sjednocené Británie, což někteří současníci považovali za předzvěst imperiální expanze v duchu římských tradic.⁵³⁵ Harrison ovšem nebyl jediným umělcem, jenž se podílel na přípravách oslav v hlavním městě. Důležitou roli hráli dramatikové Thomas Dekker a Ben Jonson, kteří zpracovali scénografii panovníkova uvítání. Interpretace výjevů na *Arches of Triumph* byla především jejich dílem.

Výše zmíněná symbolika však ignorovala zásadní rozdíly mezi idealizovanou představou a realitou. Královský dvůr proslul spíše díky korupci, plýtvání a zneužívání patronáže. Kromě velmi vzácných výjimek dvořané nepředstavovali žádný vzor morálních ctností. Důraz kladený na pozitivní morální atributy panovníka nicméně konvenoval panovníkovu pojetí odpovědnosti za výkon královského úřadu.⁵³⁶

Jak vidno, ústředním motivem jakobitské ikonografie byl král a jeho majestát. Monarcha reprezentoval nejen morální vzor, ale i hlavního hybatele a strážce univerza a garanta všeobecné harmonie, jenž disponoval téměř

⁵³⁵ Bowers, F. (ed.), *Dramatic Works*, Cambridge 1955, s. 298.

⁵³⁶ James I's Basilikon Doron [online], c2001 [cit. 2013–10–30], URL: <http://www.stoics.com/basilikon_doron.html>.

božskou mocí a moudrostí. Jakub I. si rovněž zakládal na své pověsti mírotvůrce (*peacemaker*), považoval se za ochránce míru na Britských ostrovech a neskrýval své ambice usmířit znesvářenou Evropu, kterou zmítala třicetiletá válka.⁵³⁷

Obecně lze říci, že připisování božských atributů panovníkovi bylo společným znakem řady uměleckých disciplín. Za pozornost stojí například básnická sbírka francouzského protestanta Guillaumea de Salluste Du Bartase *Devine Weekes and Workes* v překladu Joshuy Sylvestera. Autor označil Jakuba I. za „Velkého císaře evropských největších ostrovů“, mírumilovného vládce, mecenáše a znalce umění. Anglický král byl podle Du Bartasova podání příkladným vládcem, jenž vyznává ortodoxní protestantismus, panuje moudře a těší se Boží ochraně.

Motivace, která přiměla řadu tvůrců velebit panovníka, spočívala v naději na získání přízně Koruny. Poté, co v roce 1605 publikoval první vydání *The Advancement of Learning*, se sir Francis Bacon rozhodl zpracovat obsáhlou studii, která by empiricky analyzovala fenomény materiálního světa a jejíž závěry by posloužily jako encyklopedie lidského poznání. Ačkoli všemožně usiloval o podporu Koruny, přičemž zdůrazňoval panovníkovu moudrost a lásku k poznání, Jakub I. pohlížel na Baconovy plány značně skepticky.⁵³⁸ Další, leč opět neúspěšný, pokus učinil v roce 1620 v předmluvě k filozofickému traktátu *Novum Organum*, v němž připodobnil panovníka k Šalamounovi.⁵³⁹ Obdobný příměr použil také John Williams, biskup z Lincolnu, při pohřební mši v květnu 1625. Williamsova řeč byla *de facto* oslavou vlády Jakuba I. Británie bez ohledu na nelichotivý obraz královského dvora či spory Koruny s „politickým“ národem, se těšila přízni Štěstěny, byla zaslíbenou zemí pravé víry, prosperity a míru.⁵⁴⁰

Významný příspěvek ke glorifikaci Jakuba I. představovaly Rubensovy stropní malby v *Banqueting House*. Vlámský malíř patřil bezesporu mezi přední umělce své doby. Jeho díla zdobila sbírky řady významných evropských dvorů. Na počátku třicátých let 17. století interiéry *Banqueting House* nebyly

⁵³⁷ James I, *A Meditation upon the Lord's Prayer*, London 1619, s. 93–94.

⁵³⁸ *The Advancement of Learning*, by Francis Bacon [online], [cit. 2013–10–31], URL: <<http://www.gutenberg.org/dirs/etext04/adlr10h.htm>>.

⁵³⁹ Bacon, F., *The New Organon or True Directions Concerning the Interpretation of Nature* [online], [cit. 2013–10–31], URL: <http://www.constitution.org/bacon/nov_org.htm>.

⁵⁴⁰ Williams, J., *Great Britains Salomon*, London 1625, s. 43, 52, 63.

stále hotovy. Této příležitosti využil Karel I. a svěřil zakázku Rubensovi. Panovníkovo rozhodnutí zřejmě souviselo se snahou ospravedlnit rozpuštění parlamentu a počátek tzv. osobní vlády, vlámský mistr nicméně věnoval mimořádnou pozornost právě Jakubovi I. Jeho stropní malby zobrazují krále jako převtěleného Boha, jehož pouhá přítomnost představuje požehnání lidu, neboť vládne spravedlivě, hájí mír a ochraňuje pravou víru. V barokním nebi Jakub I. přijímá namísto pozemské koruny vítězný věnec věčné slávy. Rubensovy malby dokonale vystihovaly ideu absolutní autority Koruny. Panovník, kterého obdařil Bůh moudrostí a znalostmi potřebnými pro dobrou a spravedlivou vládu, nepotřebuje lidskou pomoc nebo radu.⁵⁴¹

Důležité místo v tomto ohledu zaujímaly Jakubovy politické projekty, například idea britské Unie. Král vystupuje v roli sjednotitele, moudrého a prozíravého vládce, ochránce míru a dárce hojnosti. Střed Rubensova díla tvoří apotéozu krále. Orel, na němž sedí Jakub I., symbolizuje imperiální vládu a moc. Důležitý atribut královského majestátu představovala spravedlnost, jež mu zajistila věčnou slávu. Panovníka obklopují postavy symbolizující zbožnost, spravedlnost a spirituální sílu; cherubíni mu odnímají pozemskou korunu a chystají pro něj vavřínový věnec. Způsob, jakým Rubens zpodobnil Jakuba I., dokonale vystihuje přesvědčení prvních Stuartovců o jejich božském právu vládnout.⁵⁴² Rubensovo dílo obsahuje základní prvky jakobitské ikonografie, jednotu, mír, hojnost, náboženství, spravedlnost, moudrost, impérium či pokračující „zlatý věk“.

Přesto nelze říci, že umělecká tvorba reflektovala pouze nekritický postoj vůči zlořádům, které sužovaly Whitehall. V roce 1606 měla premiéru hra *The Revenger's Tragedy*, jejímž autorem byl s největší pravděpodobností Thomas Middleton. Chlípnost nejbližších společníků krále, marnivost a pýcha, marnotratnost a nestřídmost v jídle či pití, zrádné jednání, pokrytectví a intriky – to vše odráželo dekadenci královského dvora. Hra vyjadřovala nejen pobouření nad morálním úpadkem dvorské společnosti, ale i časté stížnosti na zneužívání finančních prostředků, které údajně ohrožovalo ekonomickou stabilitu země. Kromě toho v ní zaznívala jistá sentimentalita nad prostotou

---

⁵⁴¹ Parry, G., *The Golden...*, s. 36–37.

⁵⁴² Orgel, S. (ed.), *The Renaissance Imagination*, London 1980, s. 43.

a konzervatismem alžbětinského dvora, jež považovali mnozí kritici za ideální vzor.⁵⁴³

The Revenger's Tragedy vyvolala souhlasnou odezvu i v uměleckých kruzích. Ben Jonson varoval před pokušením dvorského života a falešným pocitem sebejistoty z domnělé moudrosti, moci a bohatství. Jedinou ochranou před nepravostmi a úpadkem byla podle Jonsonova přesvědčení morální integrita aristokratů, kteří měli být vzorem pro ostatní. Ačkoli Jonson vystupoval jako soudobý moralista, nikdy se neodvážil kritizovat přímo krále, jemuž zachovával bezvýhradnou loajalitu.⁵⁴⁴

Jak již bylo výše řečeno, velké popularity na královském dvoře se těšily především masky, velkolepé divadelní hry s nákladnou výpravou. V období vlády Jakuba I. se každoročně konaly jedna či dvě premiéry. Iniciativu projevovala zejména Anna Dánská, která neskryvala zálibu v extravagantní výpravě, kromě toho milovala také tanec. Jejím oblíbeným autorem byl především Ben Jonson, který komponoval poezii a libreto pro řadu masek. Jonsonův nesporný talent ostatně vynikl až poté, co se stal klientem Anny Dánské. Královnino doporučení mu otevřelo přístup do nejvyšších uměleckých kruhů jakobitského dvora. Díky novým konexím se jeho postavení upevnilo natolik, že mohl vystupovat *de facto* jako arbitr soudobé morálky, o čemž svědčí Jonsonovy satirické postřehy adresované významným osobnostem tehdejší doby.

Zatímco Anna Dánská toužila pozvednout kulturní úroveň anglického královského dvora, aby se vyrovnal svým protějškům ve Francii či v Toskánsku, Jakub I. projevoval ochotu finančně podporovat nadané tvůrce. Panovník bez ohledu na vysoké výdaje ochotně financoval nové masky, neboť jeden z typických atributů renesanční monarchie v tehdejší pojetí představovala vznešenost doprovázená výstřední okázalostí. V tomto duchu Jonson složil libreto k masce Temnota (*Blacknesse*), jež měla premiéru v roce 1605. Na titulní straně označil královnu Annu, pod jejíž záštitou byla hra

---

⁵⁴³ The Revenger's Tragedy [online], c1996 [cit. 2013–11–07], URL: <<http://www.tech.org/~cleary/reven.html>>.

⁵⁴⁴ Parry, G., *The Golden...*, s. 61.

uvedena, za „nejvznešenější královnu“. V předmluvě pak zmínil svůj původní úmysl přispět ke „studiu vznešenosti“.⁵⁴⁵

Anna Dánská a dvorní dámy vystupovaly v roli mouřenínek, které pátrají po zemi, v níž by mohly dosáhnout ideální krásy. Jejich putování končí poté, co se jim podařilo objevit Británii. Panovníka, jenž vládne „požehnaným ostrovům“, Bůh obdařil hlubokými znalostmi a moudrostí. Jonsonův text přitom obsahuje celou řadu jinotajů, jejichž správná interpretace činila tehdejšími současníkům značné problémy. V zásadě však lze říci, že maska posloužila ke glorifikaci Jakuba I., potažmo jeho vlády.⁵⁴⁶ Nutno podotknout, že zdůrazňovaná „vznešenost“ nespočívala pouze v samotné okázalosti, nýbrž měla také morální rozměr, což obecně platilo i pro jiné jakobitské masky. V každém případě hra byla symbolickým vyjádřením majestátu, duchovní a morální velikosti, slávy a důstojnosti krále.

V maskách často účinkovali významní dvořané, neboť aktivní účast na představení patřila k prestižním společenským událostem. V roce 1606 byla u příležitosti uzavření sňatku mezi hrabětem z Essexu a lady Frances Howardové uvedena *Masque of Hymen*. U jejího zrodu stála osvědčená trojice tvůrců Ben Johnson, Inigo Jones a Alfonso Ferrabosco mladší. Ve hře, která se vyznačovala opět dokonalou výpravou, účinkovali lord Willoughby, lord Howard de Walden, sir James Hay, hrabě z Montgomery, sir Thomas Somerset, sir John Ashley a hrabě z Arundelu.⁵⁴⁷

O tři roky později se Anna Dánská ujala jedné z hlavních rolí v *Masque of Queens*, jež byla věnována princí Jindřichovi. Královna požádala Jonsona, aby zkomponoval libreto, v němž budou vystupovat nejen kladné, ale i záporné postavy. Její přání Jonson vyslyšel, a *de facto* tak obohatil divadelní žánr o nový typ dramatické kompozice, jež spočívala v uvedení scénických tanců představujících zlo či chaos, nejčastěji na počátku každého představení. Tyto „antimasky“ nakonec ustoupily, nebo podlehly silám dobra. V neposlední řadě

---

⁵⁴⁵ O'Brien, E., Ben Jonson and 'The Masque of Blackness.' [online], c2012 [cit. 2013–11–02], URL: <<http://kindlecapers.wordpress.com/2012/08/20/ben-jonson-and-the-masque-of-blackness/>>.

⁵⁴⁶ Orgel, S. (ed.), *The Renaissance...*, s. 136–141; Tentýž, *The Illusion of Power: Political Theatre in the English Renaissance*, Berkeley 1975, s. 34.

⁵⁴⁷ Nichols, J., *The Progress...*, sv. 3, s. 5.

střet mocností, které představovaly dva morální protipóly, umožnil působivější prezentaci divotvorné moci královského majestátu.⁵⁴⁸

V *Masque of Queens* „antimasky“ tvořilo dvanáct čarodějnic, síly dobra představovalo dvanáct královen, které symbolizovaly morální ctnosti. Anna Dánská vystupovala v roli vládkyně oceánu (*Queen of the Ocean*), jež byla ztělesněním nesmírné moci panovníkova rozumu a moudrosti. Disharmonie vyvolaná kouzly čarodějnic nakonec ustoupila svornosti, řádu a pořádku; hra končí triumfálním procesím královen. Charakteristickým znakem Jonsonova libreta je „politická“ rétorika, která sloužila k obhajobě vládní politiky Koruny.⁵⁴⁹

Adorace panovníka nabývala postupně až kultovních rozměrů. V prosinci 1617 měla premiéru maska *The Vision of Delight*, která poskytla divákům obraz mysteriózní božské moci královského majestátu, jenž může změnit přirozený běh věcí a konat zázraky. Hra vyvrcholila sérií tanců, které byly vyjádřením božské úcty k Jakubovi I. Kult „*Divus Jacobus*“ se projevoval nejsilněji v období, v němž došlo k publikaci panovníkových traktátů označovaných souhrnně jako „*The Political Works*“. Tato politická a náboženská stanoviska byla *de facto* umělecky vyjádřena v soudobých maskách. Mezi nejčastěji opakovaná témata patřily božské právo krále vládnout zemi, jeho moudrost a spravedlnost. Poté, co Jakub I. zhlédl *The Vision of Delight*, vyjádřil uznání nad Jonsonovým libretem. Autor, jenž tak dovedně kultivoval obraz božské podstaty královského majestátu, obdržel penzi v hodnotě odpovídající přibližně 65 librám.⁵⁵⁰

Korupce, jež představovala chronický problém jakobitského dvora, se stala jedním z hlavních témat masky *The Golden Age Restored* uvedené v lednu 1616. Hlavní úloha obnovy „zlatého věku“ spravedlnosti, míru a ideální harmonie připadla opět panovníkovi. „Antimasky“ v podobě nespoutaných ambicí, pýchy, hrabivosti a dalších zlořádů „železného věku“ sváděly boj s mytologickými postavami, které se postavily na obranu Astraii, bohyně spravedlnosti, nakonec slavily vítězství. V závěrečné scéně Jupiter

---

⁵⁴⁸ Parry, G., *The Golden...*, s. 49.

⁵⁴⁹ *The Masque of Queens* [online], c2003 [cit. 2013–11–03], URL: <<http://hollowaypages.com/jonson1692fame.htm>>.

⁵⁵⁰ Parry, G., *The Golden...*, s. 52.

vyhlašuje zákony, které mají navrátit „zlatý věk“ Británie. Není divu, že *The Golden Age Restored* patřil mezi nejoblíbenější masky Jakuba I.⁵⁵¹

Výjimku mezi jakobitskými maskami představovala *The Gypsies Metamorphosed*, která se konala v roce 1621 v Burley-on-the-Hill, neboť její uvedení financoval Buckingham, nikoli Koruna. Hra přesto zaznamenala značný úspěch, k čemuž přispěly zejména libreto Bena Jonsona a hudba Nicholase Laniera.⁵⁵² Král, jenž se představení zúčastnil celkem třikrát, se navíc vyjádřil pochvalně o taneční choreografii. Hlavní role ztvárnili Buckingham a členové jeho rodiny. V představení však nevystupovali v rolích antických bohů nebo mytologických postav, nýbrž cikánů. Stojí nepochybně za pozornost, že ve hře zaznívaly odsudky stereotypního chování výše zmíněné minority, například hlasitý zpěv, divoké tance a v neposlední řadě drobné kapesní krádeže. Cikánské „antimasky“ se však nakonec sklonily před božským majestátem panovníka, jenž je přivedl k nápravě. V závěrečném jednání totiž vracejí ukradené zboží a peníze původním majitelům. Jakékoli rasové či národnostní konotace ovšem nejsou na místě. Masky *de facto* představovala vyjádření díků Jakubovi I. za přízeň, kterou projevoval svému oblíbenci.⁵⁵³

Maska *Neptune's Triumph for the Returne of Albion* z roku 1624 měla původně posloužit k oslavě návratu korunního prince Karla ze Španělska. Během premiéry však došlo k ostré hádce mezi španělským a francouzským vyslancem, načež představení panovník předčasně ukončil. Některé pasáže libreta Ben Jonson nicméně použil v připravované masce *The Fortunate Isles and The Union*, která měla premiéru v následujícím roce.⁵⁵⁴

Přesvědčení, že Anglie v době třicetileté války představovala oázu klidu a míru, sdílela řada tehdejších současníků. Již zmíněná hra *The Fortunate Isles and The Union* z počátku ledna 1625 oslavovala mírovou politiku Jakuba I., jež přispěla ke vzniku sjednocené a vzkvétající Británie, skutečného Elysia. Na

---

⁵⁵¹ Chambers, E. K., *The Elizabethan Stage*, sv. 3, Oxford 1923, s. 390; Leapman, M., *Inigo: The Troubled Life of Inigo Jones, Architect of the English Renaissance*, London 2003, s. 166,

⁵⁵² Walls, P., *Music in the English Courtly Masque, 1604–1640*, Oxford 1996, s. 273–274. Jonson obdržel odměnu ve výši 100 liber, což byl přibližně dvojnásobek běžné sazby. Nicholasi Lanierovi Buckingham věnoval 200 liber.

⁵⁵³

⁵⁵⁴ Chambers, E. K., *The Elizabethan...*, sv. 3, s. 375–391; Leapman, M., *Inigo...*, s. 216–217.

rozdíl od svých předchozích masek ji Jonson pojal nikoli jako drama, ale komedii. Zároveň se jednalo o jeho poslední libreto z období vlády Jakuba I.

Jak už bylo výše řečeno, Jonson se stylizoval do role morálního arbitra své doby. Obdiv k římským básníkům a satirikům, především k Horatiovi, měl zásadní vliv na Jonesův tvůrčí přístup. Moralizující styl a důraz na sociální aspekt byly charakteristickými atributy jeho tvorby. Díky privilegovanému postavení u královského dvora se těšil přízni řady vlivných patronů. Kromě Jakuba I. se jednalo o Williama Herberta, hraběte z Pembroke, a sir Philip Sidney, kteří ho dlouhodobě podporovali.⁵⁵⁵

Jonson se z pochopitelných důvodů cítil zavázán. V jeho hrách existuje řada odkazů na morální ctnosti, ušlechtilost, štedrost a velkorysost patronů, jimž přičítal ideální charakterové vlastnosti. Tragédii *Catiline* z roku 1611, kterou považoval za nejlepší hru, jakou kdy napsal, věnoval Pembrokeovi. V následujících letech si počínal obdobným způsobem, přičemž počet knih a rukopisů, v nichž se objevilo věnování hraběti z Pembroke, rychle rostl. Nutno podotknout, že v Pembrokeově okruhu se pohybovala řada významných umělců, mezi něž patřili například Samuel Daniel, John Ford, sir John Harington, William Brown, John Davies z Herefordu, oblíbený básník Jakuba I.⁵⁵⁶

Jonsonův vzhlas se rychle šířil. Mnozí aristokraté oceňovali jeho divadelní tvorbu, zejména masky, a usilovali o herecké angažmá. Jako příklad lze uvést již zmíněnou *The Masque of Blacknesse*, v níž vystupovala řada předních dvořanů, respektive jejich manželek. Jonson navíc udržoval těsné kontakty se skupinou intelektuálně založených šlechticů, které se zdržovaly u královského dvora, mezi něž patřila například Lucy Russellová, hraběnka z Bedfordu. Lady Bedfordová působila jako dvorní dáma a jedna z nejbližších společníků královny Anny. Její sídlo ve Twickenhamu navštěvovala řada uznávaných básníků tehdejší doby. Hraběnka byla rovněž patronkou mnoha umělců. Kromě samotného Jonsona jmenujme alespoň překladatele Johna Floria nebo básníky Samuela Daniela a Michaela Draytona. Dlouholeté přátelství ji spojovalo s Johnem Donneem, představitelem tzv. metafyzické

---

⁵⁵⁵ Pembroke vyplácel Jonesovi roční penzi ve výši 20 liber, nemluvě o velkorysé pohostinnosti a patronážní ochraně.

⁵⁵⁶ Parry, G., *The Golden...*, s. 167–168.

poezie.⁵⁵⁷ Sama patřila mezi uznávané básnířky, byla sběratelkou obrazů a antických mincí. Velkou pozornost intelektuálně orientovaných umělců budila hraběnčina zahrada ve Twickenhamu. Její uspořádání, zvláště pak soustředěné kruhy stromů a cest, totiž připomínalo Ptolemaiovský mikrokosmos.⁵⁵⁸

Kontakty u dvora královny Annny přinesly Jonsonovi nemalý užitek. Díky intervenci lady Suffolkové získal zakázku na libreto k masce *Hymenaei*. Poté, co hra zaznamenala řadu nadšených ohlasů, Jonson si začal nárokovat rozhodující podíl na úspěchu, přičemž zlehčoval zásluhy Iniga Jonese, který byl tvůrcem scény. Jeho snaha odepřít svému spolupracovníkovi tvůrčí uznání negativně ovlivnila vztahy obou umělců. Nutno podotknout, že Jonsonův despekt vůči Jonesovi byl do značné míry neoprávněný. V Anglii 17. století Jonesova kreativita představovala zcela ojedinělý jev. Zatímco Karel I. považoval Iniga Jonese za jedinečného a všestranného umělce, který je skvělou ozdobou královského dvora, Jonson prakticky upadl v zapomnění. Neblahou roli přitom sehrála jeho sílící averze vůči úspěšnému rivalovi, kterého se snažil zesměšnit.⁵⁵⁹ Jeho posledním patronem se stal William Cavendish, hrabě z Newcastlu, jenž podporoval také Jamese Shirleyho a Johna Davenanta. Newcastle toužil vyniknout jako autor divadelních her. Kromě toho udržoval blízký vztah s Thomasem Hobbesem a těšil se dobré reputaci v intelektuálních kruzích.

Jakub I. si oblíbil rovněž některé Shakespearovy hry, například *Othella*, *Krále Leara* a *Macbetha*, jejichž inscenací se osobně účastnil. V roce 1612 měla debut tragédie Johna Webstera, *Bílá ďáblice* (*White Devil*). Ačkoli premiéra vyvolala pouze slabý ohlas, Websterovo dílo bylo *de facto* svědectvím o poměrech na jakobitském dvoře. Autor se totiž odvážil, byť velmi opatrně, poukázat na zlořády, jež sužovaly Whitehall Jakuba I.⁵⁶⁰

Websterovu další hru, *The Duchess of Malfi*, kterou lze označit za typický divadelní kus jakobitské éry, shlédl panovník v Blackfriars; později se konalo veřejné představení v Globe. Hlavní témata představovala korupce,

---

⁵⁵⁷ Tvorba tzv. metafyzických básníků 17. století byla charakteristická promyšleným užíváním metafor. Jejich díla pojednávala nejčastěji o lásce či náboženství.

⁵⁵⁸ Strong, R., *The Renaissance Garden in England*, London 1979, s. 120–122, 139–146.

⁵⁵⁹ Parry, G., *The Golden...*, s. 175–180.

⁵⁶⁰ Webster, J., *The White Devil* [online], c2004 [cit. 2013–05–09], URL: <<http://www.gutenberg.org/cache/epub/12915/pg12915.html>>.

zneužívání moci a postavení žen ve společnosti. Skutečnost, že inscenace probíhala pod záštitou krále, významně posílila Websterovu prestiž.⁵⁶¹

Inspiraci pro *White Devil* i *The Duchess of Malfi* autor čerpal především z italských tragédií. V případě *Duchess of Malfi*, Webster navíc využil jako předlohu *Palace of Pleasure* William Paintera. Jeho dílo bylo téměř doslovným překladem druhého svazku sbírky tragédií Françoise de Belleroforesta (*Histoires Tragiques*), které vycházely z velké části z povídek Mattea Bandella. Původní text Webster rozšířil o nové postavy a také do určité míry upravil samotný děj.⁵⁶²

Osobností, která zásadním způsobem ovlivnila kulturu Stuartovského dvora, byl nepochybně Inigo Jones. Mnozí ho považovali za renesančního umělce, neboť se proslavil jako architekt, mechanik, matematik, výtvarník, návrhář, sběratel a znalec umění. Jeho architektonické či divadelní výtvořby, jež svědčily o nesporném talentu a tvůrčí výjimečnosti.

V letech 1597–1603 pobýval ve Florencii na medicejském dvoře, přičemž navštěvoval divadelní představení, která ho velmi zaujala díky sofistikovanému uměleckému zpracování. Charakteristickým znakem italských divadelních her na přelomu 16. a 17. století byla důmyslná kombinace hudby, tance, poezie a pohyblivých obrazů.⁵⁶³

Jones působil ve službách dánského krále Kristiána IV., jenž ho doporučil své sestře Anně Dánské jako nadaného umělce. Jeho příjezd do Anglie v roce 1603 byl skvěle načasován. Královna mu svěřila zakázku na přestavbu paláce v Greenwichi. Jones se tak připojil k řadě významných osobností tehdejší kulturní scény, které se těšily přízni Jejího Veličenstva. Jednalo se například o architekta Salomona de Cause, miniaturistu Isaaca Olivera, výtvarníka Paula van Somera nebo Antoona van Dycka. Jonesova genialita však vynikla především v oblasti scénické výpravy. Osobně navrhoval kostýmy herců a podílel se také na jejich přípravě, pečlivě vybíral nejvhodnější způsob osvětlení na scéně a v neposlední řadě konstruoval důmyslné mechanické rekvizity.⁵⁶⁴

---

⁵⁶¹ Brown, J. R. (ed.), *The Duchess of Malfi*, London 1964, s. xviii–xx.

⁵⁶² Mathew, D., James I..., s. 235–236.

⁵⁶³ Summerson, J., *Inigo Jones*, Harmondsworth 1966, s. 17.

⁵⁶⁴ Peacock, J., *The Stage Designs of Inigo Jones: The European Context*, Cambridge 1995, s. 146–164.

Jones a jeho spolupracovníci kladli silný důraz na kompozici barev, které užívali pro přípravu představení. Zlatá symbolizovala bohatství a dokonalost, zatímco „modrá vyjadřovala ideu, že sny dojdou k naplnění v noci“. Sir Francis Bacon navrhoval, aby se používaly barvy, „které vyniknou nejlépe při svitu svíček, především bílé, růžové, pleťové nebo odstín mořské zeleně“. Dále upozorňoval na to, že „flitry, ty malé třpytivé šupinky, jakkoli jsou levné, dovedou udělat velkolepý dojem“.⁵⁶⁵

Z řady technických inovací, které se mu podařilo realizovat, lze uvést například otočné jeviště či plynulá transformace scény. Velkou pozornost si vysloužila scéna pro *Masque of Queens*, její technické provedení bylo v řadě ohledů přelomové. Jednalo se především o způsob osvětlení; Jones dovedně kombinoval barevné spektrum světla, což umocňovalo celkový prožitek děje.⁵⁶⁶ Nadaný umělec spolupracoval s mnoha renomovanými autory na desítkách masek a divadelních her. Jeho jméno, které představovalo synonymum velkolepé výpravy a technicky dokonale řešené scény, bylo zárukou budoucího úspěchu. Jonesův vytrvalý zájem však budila především architektura.

Mimořádnou příležitost představovala výstavba nového *Banqueting House* ve Whitehallu.⁵⁶⁷ V roce 1619 Jones vypracoval stavební plány nové budovy, přičemž předpokládal, že bude sloužit také jako divadelní scéna. Na výzdobě interiérů se podíleli proslulí umělci tehdejší doby; stropní panely byly dílem Petera Paula Rubense. Klasicistní exteriér budovy vynikal v porovnání s pozdně gotickým stylem, který byl typický pro Whitehall. Ačkoli Cranfield usiloval o redukci korunních výdajů, Jakub I. naléhal na urychlení výstavby bez ohledu na cenu. Nelze vyloučit, že tak činil s ohledem na předpokládaný úspěch v jednání o anglo-španělském dynastickém sňatku.⁵⁶⁸

Ve stejném roce Jones obdržel zakázku na výstavbu venkovského sídla pro prince Karla v Newmarketu. Stavební prvky, které použil ve svém návrhu, například symetrický půdorys, velká okna nebo sloupová předsíň, tvořily

---

⁵⁶⁵ Nicoll, A., *Stuart Masques and the Renaissance Stage*, London 1937, s. 160.

⁵⁶⁶ Leapman, M., *Inigo...*, s. 73–77.

⁵⁶⁷ Původní *Banqueting House* vyhořel v lednu 1619; Jakub I. poté projevil zájem o jeho obnovu.

⁵⁶⁸ Palme, P., *Triumph of Peace*, London 1957, s. 7–40.

architektonický standard, který reflektoval potřeby a požadavky venkovské šlechty.⁵⁶⁹

Příklad svého otce, jenž patřil mezi přední patrony umělců, následoval korunní princ Jindřich. Následník trůnu měl k dispozici vlastní nezávislou domácnost v paláci *Oatlands* poblíž Weybridge v Surrey. Nejstarší syn Jakuba I. poskytoval patronáž řadě tvůrců, nejčastěji literárního či dramatického zaměření. V prosinci 1603 například převzal záštitu nad spolkem divadelních herců, kteří vystupovali pod názvem *The Admiral's Men*; poté se společnost přejmenovala na *The Prince's Servants*, což lze chápat jako výraz vděčnosti novému patronovi. Princovu přízeň získali především dramatici a básníci, například Thomas Dekker, Henry Chettle, Michael Drayton nebo George Chapman.⁵⁷⁰

Díky Jindřichově podpoře vznikly například Chapmanovy zdařilé překlady Homérových děl, *Twelve Bookes of the Iliads* (1609), kompletní *Iliads* (1611) a *Whole Workes of Homer* (1616). Chapman si dobře uvědomoval, jak Jindřich touží stát se mužem ideálních charakterových vlastností. Řada současníků proto nepochybovala o asociaci následníka trůnu a nositele homérských ctností; podobný příměr lze aplikovat na Jindřichovu domácnost. Není proto divu, že následník trůnu věnoval Chapmanovi mimořádnou pozornost a v neposlední řadě také finanční podporu.

Zájem mladých aristokratů a nižších šlechticů o službu na dvoře následníka trůnu zesílil poté, co počátkem roku 1610 Jindřich obdržel titul prince z Walesu. Ve stejný den byla uvedena maska Bena Jonsona *Prince Henry's Barriers*, která oslavovala stuartovský rod, jeho legendární původ a v neposlední řadě také korunního prince Jindřicha. Pominout nelze ani snahu oživit tradice rytířských, romantických ideálů, které umocňoval hrdinský étos.⁵⁷¹

V další masce *Oberon, the Faery Prince* z ledna 1611 Jonson představil obraz prince Jindřicha, ideálního nástupce Alžběty I. Titulní role se ujal následník trůnu. Ztvárnění Oberona, jenž vystupoval jako renesanční vladař a nositel antických ctností a udatností, zcela konvenovalo Jindřichovým

---

⁵⁶⁹ Parry, G., *The Golden...*, s. 154–155.

⁵⁷⁰ Chambers, E. K., *The Elizabethan...*, sv. 2, s. 186.

⁵⁷¹ Peacock, J., *The Stage...*, s. 69.

představám o charakteru korunního prince. Náklady na výpravu dosáhly několika tisíc liber. Mistrně navržená scéna v italském stylu byla dílem Iniga Jonese.⁵⁷²

V této souvislosti je třeba podotknout, že Jindřich projevoval intenzivní zájem o moderní italskou architekturu, což zřejmě souviselo s jeho zaujetím pro starověký Řím. Ideál panovníka, který se stal důstojným nástupcem římských císařů, patřil mezi oblíbená témata divadelních či výtvarných děl. V okolí následníka trůnu se navíc pohybovali dvořané, diplomaté, umělci, architekti nebo uznávaní řemeslníci, kteří měli bohaté zkušenosti s italskou renesanční tvorbou.⁵⁷³

Jindřichovým dvorním malířem byl Robert Peake, talentovaný a oblíbený umělec, jehož styl vycházel z technik používaných v alžbětinském období. Významné postavení si vydobyl miniaturista Isaac Oliver, který zhotovil mimo jiné princův portrét ve stylu podobizen římských císařů. Jindřich patřil také mezi významné sběratele umění. V Benátkách nebo Nizozemí působili jeho agenti, kteří pátrali po zajímavých uměleckých dílech pro princovy sbírky.⁵⁷⁴

Následník trůnu založil rovněž velkou knihovnu, jež se těšila znamenité pověsti. V literárních kruzích si Jindřich získal značnou oblibu, což evidentně souviselo s patronáží, kterou poskytoval řadě tvůrců. Básník Michael Dryton například oslavoval svého patrona jako „nejlepší naději a potěšení“ Británie.⁵⁷⁵ Obraz korunního prince, jenž vede spořádaný život a patří mezi rozhodné ochránce protestantismu, byl bezesporu jedním z oblíbených motivů tehdejší literární tvorby. Jindřichův dvůr vnímala veřejnost veskrze pozitivně, což souviselo s jeho vysokým morálním kreditem.⁵⁷⁶

Jindřich udržoval přátelské vztahy také s Walterem Raleighem. Jeho dopisy, které psal následníkovi trůnu z Toweru, lze považovat za rady nebo

---

⁵⁷² Leapman, M., Inigo..., s. 117; Chambers, E. K., *The Elizabethan...*, sv. 3, London 1923, s. 385–386.

Jindřichův dvůr navštívil například florentský architekt Constantino de Servi, který projektoval vše, „oč měla Jeho Výsost zájem“.

Náklady na kostým činily 1412 liber. Jonson i Jones obdrželi každý po 40 librách, autor hudby Ferrabosco 20 liber.

⁵⁷³ Harris, J., *The King's Arkadia: Inigo Jones at the Stuart Court*, London 1973, s. 43.

⁵⁷⁴ Parry, G., *The Golden...*, s. 79.

⁵⁷⁵ Jindřichova knihovna byla co do významu údajně druhá, hned po knihovně sira Roberta Cottona.

⁵⁷⁶ Birch, T., *The Life...*, s. 85–86.

poučení týkající se obecně způsobu vlády a politiky. Není pochyb o tom, že Raleighova Historie světa (*The History of the World*) byla v mnoha ohledech určena právě korunnému princovi.⁵⁷⁷

Ačkoli Ben Jonson patřil k nejčastěji oslovovaným autorům, jakobitský dvůr nabízel prostor k prezentaci i pro další libretisty. Sňatek Fridricha V. Falckého s Alžbětou Stuartovnou z roku 1613 představoval vynikající příležitost pro Thomase Campiona, jenž zkomponoval libreto k masce *The Lord's Masque*. Hlavními sponzory se stali William Cecil, hrabě ze Salisbury, Philip Herbert, hrabě z Montgomery a sir James Hay. Hra měla debut ve stejný den, kdy se konal svatební obřad. Scénické provedení bylo dílem Iniga Jonese. Maska se vyznačovala extravagantní výpravou, kvalitní choreografií a hudbou.⁵⁷⁸ Kromě obvyklého velebení hlavních aktérů, zejména Alžběty Stuartovny, měla hra výrazný politický, respektive náboženský podtext. Autor přivítal vznik anglo-falcké aliance, která demonstrovala podle jeho názoru růst protestantské moci na kontinentě.⁵⁷⁹

Dne 15. února 1613, bezprostředně po debutu *The Lord's Masque*, následovala premiéra Champanovy *The Memorable Masque of the Middle Temple and Lincoln's Inn*, která vyjadřovala podporu osidlování Virginie a šíření křesťanství v Novém světě. Náklady na uvedení hry hradily z podstatné části *Inns of Court*. Maska navzdory relativně vysokým nákladům budila spíše rozpaky, což evidentně souviselo s nevalnou kvalitou Chapmanova libreta.⁵⁸⁰

Oblíbenou autorskou dvojici tvořili také Francis Beaumont a John Fletcher. *The Masque of the Inner Temple and Gray's Inn* z února 1613 byla ryzí oslavou „prozíravého“ anglo-falckého sňatku. Na druhé straně oba autoři dokázali zaujmout i umírněný kritický postoj vůči politice Koruny. V roce 1609 Jakub I. uvažoval o anglo-španělském dynastickém spojení prostřednictvím sňatku korunního prince Jindřicha se španělskou infantkou, což veřejnost přijala se silnou nevolí. V témže roce měla debut Beaumontova

---

⁵⁷⁷ První část *The History of the World* však vyšla až po Jindřichově smrti z roku 1612, čehož Raleigh velmi litoval.

⁵⁷⁸ Chambers, E. K., *The Elizabethan...*, sv. 3, s. 241; Leapman, M., *Inigo...*, s. 43; Walls, P., *Music...*, s. 43.

⁵⁷⁹ Alžběta Stuartovna byla oslavována jako „matka králů a císařů“.

⁵⁸⁰ Gordon, D. J., *Chapman's Memorable Masque*, in: Orgell, S. (ed.), *The Renaissance...*, s. 194-203.

a Fletcherova tragikomedie *Philaster*, která nepřímě odsuzovala panovnickovy dynastické plány a současně zaujímala kritický postoj vůči Španělsku.⁵⁸¹

Jednou z nejúspěšnějších hereckých společností za vlády Jakuba I. byli bezpochyby *The King's Men*, kteří těžili z výhod královské patronáže. V letech 1612–1613 participovali na dvaceti divadelních hrách, jež byly uvedeny u jakobitského dvora. Jednalo se například o *Julia Caesara*, *Othella*, *The Winter's Tale* nebo *The Tempest*, jejichž autoři patřili k předním umělcům této doby. Obecně lze říci, že repertoár *The King's Men* tvořily zejména Shakespearovy hry.⁵⁸²

Významné postavení mezi aristokraty, kteří podporovali umění, zaujímal Arundel. Mecenášství, intelektuální a umělecké sklony zdaleka předčily Arundelovo zaujetí pro politiku.⁵⁸³ Hrabě patřil k blízkým společníkům a rádcům prince Jindřicha, jehož dvůr považoval na rozdíl od Whitehallu Jakuba I. za domácnost ideálního aristokrata. Arundel získal pověst předního sběratele umění. Vzhledem k tomu, že udržoval těsné kontakty s Inigem Jonesem, našel zálibu v italské a francouzské architektuře a výtvarné tvorbě. Hrabě s Jonesem podnikli několik cest po Evropě, které výrazně prohloubily jejich obdiv k italské renesanci.

V roce 1616 Arundelův roční příjem činil přibližně 25 000 liber. Hrabě přitom věnoval značné částky na budování svých uměleckých sbírek. Poté, co byl Somerset shledán vinným z vraždy Overburyho, Jakub I. nechal zkonfiskovat jeho majetek včetně výtvarných děl od Tintoretta, Veroneseho, Leonarda a Tiziána. Somersetovu sbírku nakonec získal Arundel. Hrabě zakoupil také několik pláten benátských mistrů, které mu nabídl Dudley Carleton. V tomto případě se však jednalo o politicky motivovaný obchod; Carleton totiž doufal, že využije Arundelova vlivu k posílení vlastního postavení u dvora. Skutečností zůstává, že v listopadu 1616 se Arundel stal členem Tajné rady a krátce nato získal prestižní úřad maršálka (*Earl of Marshal*), což někteří současníci považovali za projev královské přízně a příslib skvělé politické kariéry u královského dvora.⁵⁸⁴

---

⁵⁸¹ Gurr, A. J. (ed.), *The Revels Plays*, London 1969, s. xxvi–xxix, li–lix.

⁵⁸² Parry, G., *The Golden...*, s. 100–106.

⁵⁸³ Huxley, G., *Endymion Porter: The Life of a Courtier 1587–1649*, London 1959, s. 34.

⁵⁸⁴ Parry, G., *The Golden...*, s. 114–115.

Hrabě udržoval patronážní vztahy s řadou umělců. V roce 1618 uvedl ke královskému dvoru nadaného vlámského malíře Daniela Mytense (1590–1648), který mu zhotovil několik portrétů. Arundel projevil rovněž zájem o služby proslulého Antoona van Dycka, jenž se ale nakonec stal oficiálním portrétistou Jakuba I. V době, kterou trávil v Nizozemí, udržoval prostřednictvím své ženy, lady Alethey Talbot, časté kontakty s Petrem Paulem Rubensem. Jeho vztah k umění svědčí o vytříbeném vkusu; Rubens ho označil za „jednoho ze čtyř evangelistů a velkého příznivce našeho umění“. Interiéry Arundelova sídla zdobila díla Hanse Holbeina, Raphaela, Leonarda i Albrechta Dürera.⁵⁸⁵ Jeho agenti, sir Thomas Roe a později William Petty, sjednávali akvizice uměleckých děl po celé Evropě. Hrabě projevoval silný zájem o starožitnictví, velkou pozornost věnoval zejména umění starověkého Řecka a Říma.⁵⁸⁶

Vzhledem ke svým intelektuálním sklonům se obklopoval významnými učenici tehdejší doby. Arundelovu domácnost navštěvovali často sir Robert Cotton, John Selden, William Lisle, Francis Junius nebo William Camden, kteří patřili mezi přední filology, historiky a numismatiky. Cotton navíc vlastnil jednu z největších soukromých knihoven, v níž přechovával staré rukopisy a inkunábule.

Smrt Jakuba I. znamenala zlom v Arundelově kariéře. Třebaže Karel I. sdílel s hrabětem řadu zálib, jejich vzájemný vztah byl velmi chladný. Významnou roli v tomto ohledu hrál pravděpodobně Buckingham, jenž vnímal Arundela jako svého rivala. Nový panovník mu rovněž nedokázal odpustit, že jeho syn, Henry Howard, se tajně oženil s Alžbětou Stuartovnou, dcerou Esme Stuarta, třetího vévody z Lennoxu. Dva roky (1626–1628) strávil v domácím vězení v Toweru, odkud byl propuštěn až na nátlak Horní sněmovny.⁵⁸⁷

Poté, co se mu na počátku třicátých let 17. století podařilo urovnat vztahy s králem, se vydal na diplomatickou misi v Holandsku; Arundel pobýval rovněž u císařského dvora jako vyjednaváč v otázce falckého dědictví.

---

⁵⁸⁵ Hervey, M. (ed.), *The Life, Correspondence and Collections of Thomas Howard, Earl of Arundel*, Cambridge 1921, s. 256.

⁵⁸⁶ Tamtéž, s. 266, 273, 274.

⁵⁸⁷ Gardiner, S. R., *History of England...*, sv. 6, s. 115.

V průběhu cesty navštívil Norimberk, přičemž se mu podařilo získat literární a výtvarné skvosty z proslulé Pirkheimerovy knihovny.⁵⁸⁸

V Kolíně nad Rýnem se setkal s rytcem a kreslířem Václavem Hollarem, který vstoupil do jeho služeb. Oblíbenými tématy Hollarovy tvorby byly přírodní motivy, zátiší, krajiny nebo města. Pražský rodák patřil k nadšeným obdivovatelům Albrechta Dürera, jehož práce pokládal za velmi inspirativní. V doprovodu Arundela procestoval řadu měst ve střední Evropě a poté se s ním vrátil zpět do Anglie. Přitom se mu podařilo vytvořit velmi zdařilou sérii porýnských krajin. Léta 1636 až 1642 strávil v hraběcí domácnosti, kde pracoval na zdokumentování Arundelových uměleckých sbírek. Díky finančním příspěvkům hraběte vedl relativně nezávislý život. Zároveň získal renomé vynikajícího krajináře; mezi jeho nejlepší díla patří scény z Arundelovy venkovské rezidence v Albury. Hollar marně usiloval o získání královské patronáže. Navzdory nepopíratelným kvalitám se nemohl rovnat předním umělcům své doby, například van Dyckovi.⁵⁸⁹

V období politické krize na počátku čtyřicátých let 17. století Arundel předsedal soudnímu tribunálu, jenž rozhodoval o Straffordově *impeachmentu*. V době, kdy se schylovalo k ozbrojenému konfliktu mezi parlamentem a Korunou, odcestoval znovu na diplomatickou misi do Nizozemí. Po vypuknutí občanské války se rozhodl setrvat v nizozemském exilu. Ve víru „občanské“ války většina Arundelových sbírek padla za oběť chaosu a rabování, které provázely ozbrojený střet.

Jedním z nejštědřejších sběratelů umění byl bezpochyby Buckingham. V tomto ohledu připadla významná role Balthasaru Gerbierovi, jenž se stal Buckinghamovým mentorem v záležitostech estetiky a vzdělávání v oblasti výtvarného umění a sochařství.⁵⁹⁰ Zároveň se iniciativně podílel na budování uměleckých sbírek svého patrona.⁵⁹¹ Jeho záliba v italském stylu, zejména Veroneseho, výrazně ovlivnila podobu Buckinghamovy kolekce výtvarných

---

⁵⁸⁸ Panofsky, E., *The Life and Art of Albrecht Dürer*, Princeton 1971, s. 7–8.

Wilibald Pirkheimer (1470–1530) byl právník, překladatel a humanista, blízký přítel Albrechta Dürera, jenž žil v Norimberku. Jeho knihovna obsahovala řadu cenných manuskriptů a knih s Dürerovými kresbami

⁵⁸⁹ Urzidil, J., *Václav Hollar: Umělec, vlastenec, světoobčan*, Praha 1937, s. 20–27, 48–50.

⁵⁹⁰ Huxley, G., *Endymion Porter...*, s. 34.

Gerbier disponoval rozsáhlými vědomostmi z oblasti matematiky, architektury, výtvarného i divadelního umění.

⁵⁹¹ Cammel, C. R., *The Great Duke of Buckingham*, London 1939, s. 358–360.

děl v *York House*. Gerbier se zasloužil o získání řady pláten italských renesančních mistrů, například Tiziána, Leonarda, del Sarta, Tintoretta a Giorgioneho a Correggia. Buckingham navíc projevoval zálibu v Rubensových dílech, jejichž autora považoval za největšího žijícího umělce.

Vévoda na rozdíl od Arundela věnoval hlavní pozornost nejen antickému, ale i modernímu umění. Ve svém sídle v Chelsea House na okraji Londýna shromáždil pozoruhodnou sbírku soch, zmínku si zaslouží především Gianbolognův „Kain a Ábel“, dar Filipa IV. prince Karlovi z doby, kdy následník trůnu navštívil Španělsko. Buckinghamovi se navíc podařilo získat do svých služeb sira Thomase Roea, jenž působil jako vyslanec v Konstantinopoli; ambasador si vydobyl uznání jako Arundelův nákupčí uměleckých děl.⁵⁹²

Vévoda vlastnil také několik van Dyckových pláten, například „Scipionovu zdrženlivost“ (*The Continenence of Scipio*). Jak už bylo výše řečeno, mezi Buckinghamova nejoblíbenější umělecká díla patřily především Rubensovy malby. Vlamský mistr se stal vévodovým přítelem a klientem. Rubens mu zhotovil několik portrétů, například „Vévoda z Buckinghamu na koni“ (*The Duke of Buckingham on Horseback*) nebo „Apoteóza vévody z Buckinghamu“ (*The Apotheosis of the Duke of Buckingham*). V roce 1627 Buckingham zakoupil Rubensovu osobní kolekci maleb a soch za 10 000 liber. Nutno podotknout, že díla proslulého Vlása nakupoval prakticky bez ustání až do konce svého života.⁵⁹³

---

⁵⁹² Hervey, M. (ed.), *The Life...*, s. 163-164.

⁵⁹³ Lockyer, R., *Buckingham...*, s. 410.

KAPITOLA IV.

Karel I. měl zcela jinou osobnost než jeho otec; byl to plachý, nemluvný muž. Současníci ho považovali za nepřístupného a uzavřeného, zejména v parlamentu, kde neprojevoval téměř žádnou snahu objasnit zákonodárcům vlastní motivy a záměry. Na rozdíl od svého otce však postrádal politickou obratnost a flexibilitu. Stejně tak neprojevoval ochotu ke kompromisu a často zaujímal vyhraněný postoj. Zdálo se, že nedokáže pochopit názor, který sám nesdílí. Dokonce i nepatrnou kritiku vlastní osoby považoval za urážku královského majestátu. Vůči svým odpůrcům postupoval značně bezohledně; neváhal použít jakékoli prostředky, třebaže byly „na hraně zákona“.⁵⁹⁴

Otec a syn se nelišili pouze v charakterových rysech a politických schopnostech, podobné rozdíly existovaly i mezi Whitehallem Jakuba I. a Karla I. Zatímco Jakubův dvůr byl *de facto* otevřený a přístupný všem zájmovým frakcím a ideologickým názorům, dvůr Karla I. reprezentoval zužující se spektrum zájmů i postojů. Významnou roli bezesporu hrál králův důraz na zavedení řádu a pořádku. Krátce poté, co usedl na anglický trůn, John Chamberlain napsal: „Král dává najevo kultivovanost a přívětivost, ale dvůr se stává oproti předchozím letům uzavřenějším.“⁵⁹⁵ Benátský vyslanec poznamenal, že panovník vyžaduje důsledné dodržování pravidel slušného chování. Jeho denní program probíhal podle striktních pravidel a rituálů. „Král zahajuje den brzkým vstáváním, část dne si vyhrazuje pro veřejné audience, ale jinak si nepřeje být nikým rušen, pokud pro někoho přímo nepošle.“⁵⁹⁶

V současné historiografii převládá názor, že v porovnání se svými předchůdci byl Karel I. spíše nevýrazný introvert. Pokud to ale situace vyžadovala, panovník dokázal hovořit jasně a sugestivně, díky čemuž ho Dean Fell poněkud nekriticky označil za „mistra anglické rétoriky“.⁵⁹⁷ Král dbal především na obsah sdělení, neboť se obával, aby někdo neinterpretoval jeho

---

⁵⁹⁴ Jedním z nejznámějších případů byl případ Johna Hampdena, z roku 1637 uvězněného v souvislosti s neplacením tzv. lodní daně (*Ship Money*).

⁵⁹⁵ McClure, N. E. (ed.), *The Letters...*, sv. 1, s. 348.

⁵⁹⁶ Richards, J., 'His howe Majesties' and the English monarchy: the kingship of Charles I before 1640', in: P&P, č. 113, 1986, s. 78.

⁵⁹⁷ Ollard, R., *The Image of the King: Charles I and Charles II*, New York 1979, s. 38.

slova chybně.⁵⁹⁸ Navzdory tomu, že dlouho trpěl koktavostí, ministři a spolupracovníci uznávali jeho schopnost obhajovat vlastní názory s pregnantní argumentací.⁵⁹⁹ Karel I. však nikdy neměl zálibu v dlouhých projevech nebo diskusích. Není proto divu, že někteří dvořané poukazovali na panovníkovo „rezervované mlčení“.⁶⁰⁰

Dokonce i sám král připustil, že považuje sebe sama za „málomluvného muže“. Vzhledem k jeho rétorickým schopnostem a sklonu k zamlklosti toto konstatování lze považovat za panovníkův charakteristický znak. Karel I. pokládal královské slovo za rozkaz, který musí být vykonán bez ohledu na okolnosti. Jakékoli objasňování motivů či zdůvodňování jednotlivých kroků se mu jevilo jako zbytečné, neboť by tak mohl zpochybnit svrchovanost Koruny. Panovník totiž věřil, že královský „majestát není třeba obhajovat slovy; stačí, když existuje“.⁶⁰¹

Karel I. věnoval značnou pozornost výtvarnému umění, o němž byl přesvědčen, že dokáže lépe vyjádřit důstojnost i autoritu majestátu. Krále zaujala zejména možnost vizuální prezentace Koruny a její univerzální dokonalosti.⁶⁰² Karel I. se stal mecenášem umění, které vystihovalo nejen jeho vytříbený estetický vkus, ale zároveň sloužilo jako prostředek k poznání vyšší pravdy.⁶⁰³ Jakékoli plátno zobrazující krále mělo zdůrazňovat autoritu Koruny, neboť panovník jednal jako představitel Boží moci na zemi; obraz monarchy byl *de facto* ikonou. V roce 1638 Karel I. nechal změnit královské pečetě; nové ho zobrazovaly jako bojovníka s pozvednutým mečem, jenž symbolizoval ochránce státu, církve a poddaných.⁶⁰⁴

Karel I. se věnoval mimo jiné sbírání mincí a medailí, a proto pověřil královského knihovníka Patricka Younga a proslulého umělce Iniga Jonese,

---

⁵⁹⁸ Warwick, P., *Memoirs of the reign of King Charles I*, London 1813, s. 71; CSP, Venice, 1632–1636, sv. 23 [online], c2013 [cit. 2013-04-30], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=89347>>.

⁵⁹⁹ Sharpe, K., *The Personal...*, s. 179–180.

Na zasedání Rady peerů v Yorku státní sekretář sir Henry Vane a John Egerton, hrabě z Bridgewateru, například pochvalně komentovali panovníkovo pregnantní shrnutí situace.

⁶⁰⁰ CSP, Domestic, 1629–1631 [online], c.2013 [cit. 2013-06-01], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=52114>>; CSP, Venice, 1629–1632, sv. 23 [online], c2013 [cit. 2013-04-30], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=89347>>.

⁶⁰¹ Thomas P., *Charles I of England*, in: Dickens A. G. (ed.), *The Courts of Europe: politics, patronage and royalty, 1400–1800*, London 1977, s. 191–212.

⁶⁰² Sharpe, K., *The Personal...*, s. 181.

⁶⁰³ Smuts, R. M., *Court, Culture...*, s. 2.

⁶⁰⁴ Strong, R., *Charles I on Horseback*, 1972, s. 51.

aby rozřídili a uspořádali numismatické sbírky.⁶⁰⁵ Král rovněž účinkoval v divadelních inscenacích, které se těšily velké oblibě u královského dvora. Panovník skládal hudbu,⁶⁰⁶ velkou pozornost věnoval mechanice, která ho fascinovala,⁶⁰⁷ a v neposlední řadě projevoval zájem o přírodní vědy.⁶⁰⁸ Karel I. byl „statný, dobře stavěný a silný, bystrý, výborný lovec, který dokázal trávit celé dny v sedle, nebo při turnajích v tenise“.⁶⁰⁹ Miloval lov, jenž pokládal za ideální způsob relaxace. Vyslanci a ministři si často stěžovali, že ho nemohou zastihnout u dvora, protože tráví čas honitbou.⁶¹⁰ K jeho oblíbeným sportům patřily především tenis a bowls.

Dominantní charakterový rys Karla I. nicméně představovala touha po nastolení řádu a pořádku. Princ vyrůstal v prostředí, které zcela postrádalo potřebnou sociální harmonii. Dvůr Jakuba I. byl podle jeho názoru prostopášný a dekadentní; následníka trůnu znechucovaly především poměry ve Whitehallu. Panovník měl pověst nepořádného a zanedbaného muže, jehož záliby budily pohoršení nebo rozpaky; otcovu lehkovážnost a výstřednosti snášel princ s nelibostí.⁶¹¹

Není proto divu, že pozornost Karla I. přitahovaly modely politického a společenského uspořádání, které více naplňovaly jeho představy o ideální společnosti. Frivolní a neformální jednání, jehož byl svědkem při návštěvách Whitehallu, ostře kontrastovalo s přísnými pravidly etikety, která panovala na španělském dvoře. V očích Karla I. se jednalo o střet dvou protikladných sil, chaosu a pořádku, jehož výsledek v širším slova smyslu ovlivňoval politické i společenské uspořádání monarchie.⁶¹²

---

⁶⁰⁵ Sharpe, K., *The Personal...*, s. 182.

⁶⁰⁶ Rowse, A. L., *Reflections on the Puritan Revolution*, Methuen 1986, s. 199.

⁶⁰⁷ Birch, T., *Court and Times...*, sv. 2, s. 310–314.

⁶⁰⁸ BL, Egerton MSS, sv. 784, f. 172.

⁶⁰⁹ CSP, Venice, 1629–1632, sv. 23 [online], c2013 [cit. 2013-04-30], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=89358>>; CSP, Venice, 1636–1639, sv. 24 [online], c2013 [cit. 2014-04-30], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=89401>>; CSP, Domestic, 1637 [online], c2013 [cit. 2013-06-03], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=52737>>; CPS, Domestic, 1625–1626 [online], c2013 [cit. 2013-06-03], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=51924>>.

⁶¹⁰ CSP, Venice, 1632–1636, sv. 23 [online], c2013 [cit. 2013-04-30], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=89350>>; CSP, Venice, 1632–1636, sv. 23 [online], c2013 [cit. 2013-04-30], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=89369>>; CSP, Venice, 1636–1639, sv. 24 [online], c2013 [cit. 2014-04-02], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=89406>>.

⁶¹¹ Lee, M., *The Road to Revolution*, Urbana 1985, s. 6.

⁶¹² Millar, O., *English Art 1625–1714*, Oxford 1957, s. 69–70.

Privilegované postavení v rámci hodnot, jež vyznával Karel I., náleželo rodině. Třebaže soužití královského páru provázela zpočátku oboustranná averze, atentát na Buckingham, k němuž došlo v srpnu 1628, odstranil hlavní překážku ve sblížení krále a královny. Třicátá léta 17. století z pohledu rodinného klidu a harmonie byla pro panovníka bezpochyby nejšťastnější. Karel I. trávil mnoho času v blízkosti své ženy, která mu porodila sedm dětí, k nimž pociťoval silnou náklonnost a lásku.⁶¹³ Král se nerad vzdaloval od rodiny a věnoval značnou pozornost výchově a vzdělávání svých potomků.⁶¹⁴

V zásadě lze říci, že existovala analogie mezi postojem Karla I. k rodině na jedné straně a k vládě a autoritě Koruny na druhé straně. Panovník prohlásil, že je „politickým rodičem“ svých poddaných.⁶¹⁵ Patriarchální rétorika byla nedílnou součástí projevu anglických králů; Jakub I. se označoval například za otce svého lidu. Karel I. navíc neskrýval skepsi vůči ženám: „Mám pochyby o ženské odhodlanosti.“⁶¹⁶ Jeho postoj dobře ilustruje skutečnost, že nikdy nesvěřil Jindřišce Marii žádnou funkci v exekutivě.

Panovník dokonce posuzoval morální způsobilost dvořanů a společníků v jejím nejbližším okolí.⁶¹⁷ Kromě toho stanovil přísná pravidla pro organizaci doprovodu následníka trůnu.⁶¹⁸ V tomto případě se králův smysl pro preciznost, důslednost a dodržování morálních zásad zřetelně odrážel v jeho přístupu k vládě, respektive veřejnému pořádku.

Karel I. byl muž s asketickými sklony, silnou vůlí a téměř dokonalým sebeovládáním. Oblékal se neokázale, jedl a pil s mírou.⁶¹⁹ Král důsledně plnil své povinnosti a projevoval příkladnou zbožnost.⁶²⁰ Jak už bylo řečeno, panovník oddaně miloval svou ženu, poutala ho k ní hluboká věrnost. Král nikdy neměl milenku nebo milence; takové jednání neschvaloval ani u dvořanů. Panovníkovo chování platilo jako morální vzor pro jeho společníky;

---

⁶¹³ King Charles I, Eikon Basilike [online], c2010 [cit. 2013-07-19], URL: <<http://www.gutenberg.org/files/32188/32188-h/32188-h.htm>>.

Jednalo se o Karla (II.), Marii, Jakuba (II.), Alžbětu, Annu, Jindřicha a Jindřišku.

⁶¹⁴ Shepphard, J. E., Memorials of St James' Palace, sv. 2, London 1894, s. 43.

⁶¹⁵ Petrie, C. (ed.), Letters, Speeches and Proclamations of Charles I, Cassell 1968, s. 239.

⁶¹⁶ CSP, Domestic, 1627–1628 [online], c2013 [cit. 2013-07-19] URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=51965>>.

⁶¹⁷ BL, Stowe MSS, sv. 561, f. 12.

⁶¹⁸ Steer, F. (ed.), Orders for the Household of Charles, Prince of Wales, Lichfield 1959.

⁶¹⁹ Warwick, P., Memoirs..., s. 64; Herbert, T., Memoirs of the Last Two Years of the Reign of Charles I., London 1873, s. 24–25.

⁶²⁰ Herbert, T., Memoirs..., s. 94, 145–146.

on sám očekával, že se budou řídit jeho příkladem. Karlovo pověstné sebeovládání mu umožnilo překonávat i nejtěžší osobní tragédie.⁶²¹ Impulzivní chování, například během cesty do Španělska a při pobytu u španělského dvora, patřilo k řídkým výjimkám.⁶²²

Ačkoli Karel I. choval silné city k Buckinghamovi, jejich vztah nelze označit za homosexuální. Panovník si neliboval v sexuálních výstřelcích, ignoroval dokonce i proslulou krásku Lucy Hayovou, hraběnku z Carlisle, o níž usiloval i Buckingham. Na druhé straně toužil po lásce, opoře a útěše. Pokud to situace umožňovala, volný čas trávil ve společnosti Villiersovy rodiny. V zásadě lze říci, že jeho náklonnost k vévodovi byla spíše emocionální než fyzická, což do určité míry vylučovalo hlubší vztah s kýmkoli jiným, zvláště pak se ženou. Teprve poté, co Buckingham podlehl útoku atentátníka, došlo ke sblížení královského páru.⁶²³

Jak vidno Karel I. přikládal značný význam umění sebekontroly a morálním aspektům chování, zvláště pokud se jednalo o představitele tehdejší společnosti nebo vlády.⁶²⁴ Král usiloval o reformu prostopášného dvora, který chtěl přetvořit v komunitu založenou na dodržování přísných morálních zásad. Frivolita, sexuální nevázanost, projevy ničím nespoutané touhy, neustálé porušování mravních zásad – to vše představovalo příznak rozkladu, jenž byl protikladem řádu. Karel I. ale považoval za nezbytné čelit chaosu nejen v rovině morální, nýbrž i politické. Neúspěch při vyjednávání s parlamentem připisoval „nepořádku a touhám [poslanců], které narušily přirozený soulad mezi králem a parlamentem“.⁶²⁵ Z toho důvodu kladl silný důraz na formality, které konvenovaly jeho pojetí sociální a politické harmonie.

Karel I. v zásadě nebyl schopen projevu důvěrnosti nebo humoru. Svou nepřístupnost dokázal potlačit snad jen v nejužším kruhu společníků, kteří měli přístup do královské ložnice (*Bedchamber*) nebo během sportovního klání, například při tenise.⁶²⁶ V ostatních případech se jednalo spíše o výjimky. Za

---

⁶²¹ Sharpe, K., *The Personal...*, s. 48–49.

⁶²² Tamtéž, s. 4–5.

⁶²³ Tamtéž, s. 107.

⁶²⁴ Petrie, C., *Letters, Speeches...*, s. 240.

Když královnin oblíbenec Henry Jermyn obtěžkal dvorní dámu Eleanor Villiersovou, král mu pohrozil vykazáním ode dvora, pokud se s ní neožení.

⁶²⁵ Sharpe, K., *The Personal...*, s. 190–191.

⁶²⁶ Smuts, R. M., *Court, Culture...*, s. 199; Perrinchief, R., *Royal Martyr: or, the life...*, Royston 1684, s. 237.

zmínku stojí například cesta do Skotska z roku 1633, během níž učinil dobrý dojem na své poddané, protože se nezdráhal činit laskavá gesta podobně jako velmi populární Alžběta I.⁶²⁷

Obecně však lze říci, že panovník projevoval značnou názorovou rigiditu. Zdráhal se důvěřovat lidem kolem sebe, ale pokud tak učinil, jeho přesvědčení o důvěryhodnosti dotyčného bylo neotřesitelné. Snaha Karla I. chránit Buckinghamu před útoky parlamentní opozice a nelibostí veřejnosti, případně obrana Richarda Westona před dvorskými intrikami může posloužit jako typický příklad. Skutečnost, že v roce 1641 vyhověl parlamentní opozici a podepsal zákon, jenž *de facto* znamenal rozsudek smrti pro Thomase Wentwortha, hraběte ze Straffordu, považoval za své největší selhání.⁶²⁸

Na druhé straně nedůvěru vůči jedincům, kteří mu oponovali, překonával jen s největšími obtížemi. Karel I. například požadoval po Lionelu Cranfieldovi, hraběti z Middlesexu, jenž kritizoval válečné plány Koruny, aby vrátil šperk, který obdržel jako dar od Jakuba I. Ti, kteří upadli v nemilost, neměli prakticky žádnou naději na odpuštění. Nelze se však domnívat, že panovník jednal vždy svéhlavě bez ohledu na názory či doporučení ostatních; obnova Tajné rady (*Privy Council*) jako důležitého poradního orgánu krále patřila k jeho prvním krokům poté, co se ujal vlády.⁶²⁹ Jakmile se ale rozhodl, nikdy svůj postoj nezměnil navzdory výhradám ostatních; vlastní činy hájil vždy bez ohledu na měnící se okolnosti.⁶³⁰

V tomto kontextu Karel I. prosazoval vlastní pravidla jednání jak v osobních, tak i vládních záležitostech. „Moudrý muž“, řekl Philipu Herbertovi, hraběti z Pembroke, „by neměl nikdy obviňovat sám sebe“. ⁶³¹ V prosinci 1640 panovník odmítl návrh na svěření úřadu státního sekretáře do rukou Roberta Sidneyho, hraběte z Leicesteru, přičemž poukazoval na

---

⁶²⁷ Sharpe, K., *The Personal...*, s. 191.

⁶²⁸ King Charles I, *Eikon Basilike* [online], c2010 [cit. 2013-07-20], URL: <<http://www.gutenberg.org/files/32188/32188-h/32188-h.htm>>.

Jednalo se o zákon, jenž zbavil Strafforda občanských práv (*Act of Attainder*).

⁶²⁹ Sharpe, K., *The Personal...*, s. 262–274.

⁶³⁰ CSP, Venice, 1628–1629, sv. 21, c2013 [cit. 2013-05-06], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=89212>>.

⁶³¹ CSP, Domestic, 1640 [online], c2013 [cit. 2013-07-20], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=52925>>.

Leicesterův aristokratický původ; post státního sekretáře považoval vzhledem ke společenskému postavení uchazeče za nedůstojný.⁶³²

Karel I. nevnímal vládu jako sérii promyšlených kompromisů, nýbrž jako stanovení správných pravidel a jejich uplatnění v praxi. Panovník si oblíbil novoplatonskou filozofii, protože považoval svou vládu řízenou vyššími zájmy za hráz proti anarchii, jež má kořeny v lidské přirozenosti. Vzhledem k tomu mnozí historikové připisovali Karlovi I. autoritativní sklony.⁶³³

Řada současníků s takovým názorem souhlasila, neboť panovníkova řeč vyznívala mnohdy zcela nekompromisně. Často hovořil o „našich královských prerogativech, která nesmějí být zpochybňována“. Král obhajoval tvrdé tresty pro ty, kteří porušili zákon, aby „zastřelil ostatní od páchání podobných zločinů“. „Zdá se,“ napsal Thomasu Wentworthovi, že „síla a teror dokážou takové lidi zkrotit více než zákon nebo náboženství“. ⁶³⁴ V tomto pojetí nebylo možné pohlížet na zákony jako na běžná nařízení nebo zákazy, neboť vyjadřovaly pravidla stanovená Bohem.⁶³⁵ Panovník jako Boží zástupce na zemi dohlížel na právo a pořádek (*law and order*) a pokud poddaní vzdorovali, nezbývalo jiné řešení, než je přimět k poslušnosti vůči Koruně a Pánu.⁶³⁶

Karel I. však nebyl autokrat ani tyran. Aristoteles, jehož myšlenky výrazně ovlivnily renesanční pojetí královského majestátu, definoval tyrana jako panovníka, který vládne ve svém vlastním zájmu, nikoli veřejném. Jedinec, který se povyšuje nad zákon, se stává zároveň autkratem. Král se však považoval za ochránce obecného práva (*common law*). Královskou moc užíval proto, aby zákony dodržoval a vynucoval, nikoli porušoval nebo obcházel. Výsadní práva Koruny, poučoval svého syna, by neměla sloužit k „zákonné tyranii“ ani k „potěšení jakékoli skupiny [lidí – pozn. P.V.]

---

⁶³² Collins, A. (ed.), *Letters and Memorials of state in reigns of Queen Mary, Queen Elizabeth, King James, King Charles the First Part of Reign of King Charles the Second and Oliver's Usurpation*, sv. 2, London 1746, s. 664.

⁶³³ Carlton, C., *Charles I...*, s. 159; Hirst, D., *Authority and Conflict: England 1603–1658*, London 1986, s. 375; Sommerville J., *Politics and Ideology in England 1603–1640*, London 1986, s. 127–131, 247; Cust, R. (ed.), *Conflict in Early...*, s. 187, 227–228, 249.

⁶³⁴ Sharpe, K., *The Personal...*, s. 194.

⁶³⁵ Sharpe, K., *Politics and Ideas in Early Stuart England*, London 1989, s. 14–17, 41.

⁶³⁶ King Charles I, *Eikon Basilike* [online], c2010 [cit. 2013-07-22], URL: <<http://www.gutenberg.org/files/32188/32188-h/32188-h.htm>>.

porušující zákony“.⁶³⁷ Korunní prerogativa pokládal za součást zákonů
zaštiťujících „veřejný zájem a dobro společnosti“.⁶³⁸

Není proto divu, že Karel I. pokládal za svou povinnost podřídit osobní
zájmy veřejnému dobru, k čemu se snažil přimět i své poddané. Nejvznešenější
povinností krále bylo „myslet na blaho těch, které mu svěřil Bůh“.⁶³⁹ Toto
přesvědčení se objevuje v jeho dopisech a nařízeních obsahujících pokyny k
vysoušení mokřin a zakládání rybářských spolků, výzvách adresovaných
aristokracii k opatrování jejího majetku na venkově nebo nařízeních
zaměřených na ochranu episkopální půdy – to vše reflektovalo panovnickovu
snahu pečovat o „veřejné blaho“ bez ohledu na soukromý prospěch.⁶⁴⁰

Klíčovou roli v tomto ohledu hrála královská autorita, která byla podle
přesvědčení Karla I. podřízena zájmům státu a poddaných, což ji předurčovalo
k tomu, aby je také ochraňovala. Zpochybňování autority Koruny proto
znamenal hrozbu „veřejnému blahu“. „Neposlušnost vůči vládě,“ napsal
Philipu Herbertovi, čtvrtému hraběti z Pembroke, „je hlavní příčinou
komplikací, které sužují tento stát.“⁶⁴¹ Způsob, jímž Karel I. uplatňoval teorii
o královské svrchovanosti v praxi, je charakteristický vytrvalou snahou
o zachování legality.⁶⁴² Důraz kladený na zákon a „veřejné blaho“ představuje
typický příklad konzervativismu panovnickovy osobnosti. Karel I. lpěl na
idealizovaném sociálním pořádku minulosti, harmonii společnosti a respektu
k autoritě a zákonu.⁶⁴³ Když Buckingham navrhl, aby Koruna vládla zcela bez
parlamentu, panovník odmítl, neboť to považoval za protizákonné.

Král zachovával „úctu ke středověkým institucím“.⁶⁴⁴ Benátský
vyslanec ve své depeši poznamenal, že král „projevuje značnou averzi proti
změnám věcí, které fungují dlouhou dobu, neboť nesnáší inovace“.⁶⁴⁵ Když
Karel I. hovořil o reformách, měl na mysli především jmenování „čestných

---

⁶³⁷ Tamtéž.

⁶³⁸ Tamtéž.

⁶³⁹ Tamtéž.

⁶⁴⁰ Sharpe, K., *The Personal...*, s. 195.

⁶⁴¹ Tamtéž.

⁶⁴² Typickým příkladem v tomto ohledu může být například jeho snaha zjišťovat podrobnosti o
zatčených na královský příkaz, pokutách udělovaných v souvislosti s prodejem šlechtických
titulů a tzv. lodní daně (*Ship money*).

⁶⁴³ Reeve, L. J., *Charles I and the Road to Personal Rule*, Cambridge 2003, s. 24.

⁶⁴⁴ Carlton, C., *Charles I...*, s. 62, 83.

⁶⁴⁵ CSP, Venice, 1636–1639, sv. 24 [online], c2013 [cit. 2014-05-09], URL:
<<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=89208>>.

a schopných ministrů“, nikoli reformu samotné instituce. Inspiraci nacházel v minulosti, zejména v období vlády Jindřicha VIII. Tudora, jenž v jeho očích dosáhl všeho, oč měla Koruna usilovat: náboženské uniformity a politické i sociální stability monarchie. V tomto smyslu zachování „veřejného blaha“ nevyžadovalo žádné radikální změny vyjma důsledného uplatnění osvědčených praktik. Panovník byl *de facto* tradicionalista, který kritizoval „zlovolné“ poddané za podryvání tradičních opor státu. Zatímco monarchii sužovala řada „nemocí“, Koruna usilovala o nasazení „léku v podobě stabilní a vyrovnané vlády“.⁶⁴⁶

Navzdory tomu, že Karel I. vyznával konzervativní hodnoty, jeho současníci ho vnímali spíše jako radikála, totéž platilo i o jeho vládě, která byla v mnoha ohledech netradiční. Panovník však neučinil nic pro to, aby objasnil reformní záměry, nesnažil se rozptýlit obavy a nepřipouštěl možnost kompromisního řešení; „politický národ“ za těchto okolností poskytoval Koruně jen slabou podporu. Karel I. sám přiznal, že „počátky reforem se jeví jako zvláštní a někteří vzdorní a žárliví [jedinci – pozn. P.V.] zaujmou odmítavý postoj a vznášejí námitky zjevně proto, aby zachovali své postavení“.⁶⁴⁷ Nutno podotknout, že konzervativní cíle a „radikální“ styl byly charakteristické především pro období tzv. osobní vlády Karla I. (1629–1640).

Panovník projevoval mnohdy mimořádnou aktivitu a energii.⁶⁴⁸ V zásadě mu nečinilo potíže přijímat rychlá rozhodnutí, což prokázal zejména v letech 1638 a 1642. „Nejsem žádný *rex pacificus*,“ řekl Karel I. Jamesi Hamiltonovi, vévodovi z Hamiltonu, když shromáždil armádu proti obráncům *Covenantu*.⁶⁴⁹ Poté, co zaměřil svou pozornost na reformu církve a státu, počínal si velmi aktivně, a totéž očekával a vyžadoval od ostatních dvořanů i představitelů místní správy.

Karla I. lze s ohledem na výše uvedené skutečnosti označit za jedince oddaného striktním pravidlům, jejichž dodržování garantovalo podle jeho názoru zachování a blaho monarchie. Z toho důvodu necítil potřebu objasňovat svá rozhodnutí a výhody, které přináší politika Koruny, neboť byl pevně přesvědčen o tom, že jedná vždy ku prospěchu svých poddaných. Komplikace

---

⁶⁴⁶ Sharpe, K., *The Personal...*, s. 52.

⁶⁴⁷ Tamtéž, s. 196.

⁶⁴⁸ Russell, C., *Parliament and English...*, s. 422.

⁶⁴⁹ Sharpe, K., *The Personal...*, s. 197.

ale vyvolával jeho sklon posuzovat některé věci velmi zjednodušeně. Pokud naslouchal radám, nesnášel kritiku, při jakékoli výtce či kritice „beze slova opustil místnost, přičemž dával najevo, že je pohněván“.⁶⁵⁰

Panovník odmítal přistoupit na jakýkoli kompromis, pokud by tím došlo k ohrožení autority Koruny. Poté, co v červnu 1625 zasedl parlament, Karel I. zaujal vůči požadavkům parlamentní reprezentace nesmiřitelný postoj. Král si počínal autoritativně, nemínil v ničem ustupovat; Buckingham jednal podobným způsobem; Koruna tak *de facto* ignorovala příležitost získat širší politickou podporu v Dolní sněmovně. Panovník považoval požadavky opozice za útok na královská prerogativa, a proto je odmítl akceptovat.⁶⁵¹

Postavení vlády oslabovala skutečnost, že Karel I. zjevně podceňoval význam komunikace v politických nebo církevních záležitostech. Panovník se nikdy nepokoušel vytvořit „arminiánskou stranu“ v parlamentu nebo v *Church of England*, třebaže disponoval potřebnými prostředky. Místo toho upřednostňoval jedince, jež si oblíbil a kteří s ním souhlasili.

Panovník považoval vyjednávání s politickou či náboženskou opozicí za ponižující. Jakékoli ústupky snižovaly podle jeho názoru královskou autoritu; politickou koncepci založenou na kompromisu pokládal za nepřijatelnou. Pokud byl přesto donucen poskytnout opozici určité koncese, vždy je vnímal jako specifickou aplikaci dosavadních práv; Koruna s ohledem na aktuální situaci musela respektovat tradiční zákony.⁶⁵² V tomto smyslu lze posuzovat i průběh parlamentů v letech 1625–1629. Ačkoli nepřinesly očekávané výsledky, z pohledu panovníka představovaly vítězství konceptu prerogativních práv.

Panovník stál v čele vlády a přímo se podílel na řešení a řízení vládních záležitostí, a to dokonce i tehdy, kdy jeho zásah nebyl nezbytně nutný. Dopisy Windebankovi Karel I. diktoval osobně.⁶⁵³ Sir Henry Vane si stěžoval Hamiltonovi, že král dohlíží na vše, co náleží do agendy státního sekretáře.⁶⁵⁴ Panovník rovněž vyžadoval, aby jej lord admirál (*Lord Admiral*), Algernon

---

⁶⁵⁰ CSP, Venice, 1636–1639, sv. 24 [online], c2013 [cit. 2014-05-09], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=89409>>.

⁶⁵¹ Tamtéž, s. 107–108.

⁶⁵² Příkladem může být například panovníkův souhlas s Peticí práv (*Petition of Rights*) z roku 1629, který pokládal za reorganizaci dosavadních práv poddaných.

⁶⁵³ Clarendon, E. H., *Calendar of the Clarendon State Papers preserved in the Bodleian Library*, sv. 2, Oxford 1872, s. 14.

⁶⁵⁴ Sir Henry Vane starší (1589–1655) zastával úřad státního sekretáře v letech 1640–1641.

Percy, hrabě z Northumberlandu, osobně seznamoval s důležitými informacemi týkajícími se loďstva. Král pravidelně navštěvoval zasedání Tajné rady a od roku 1634 se osobně účastnil projednávání výběru *Ship Money*, které probíhalo každou neděli.⁶⁵⁵ Příležitostně docházel na zasedání jednotlivých výborů *Privy Council*, například výboru pro obchod, jenž v únoru a březnu 1635 projednával udílení licencí obchodníkům s vínem.⁶⁵⁶

V roce 1637 panovník přikázal představitelům Komory nad peticemi (*Masters of Requests*), aby nepřijímali žádné podání, dokud se s jeho obsahem neseznámí král. Karel I. pečlivě zvažoval každý dokument jako podnět, který mohl ovlivnit jeho rozhodnutí. Sir Philip Warwick popsal panovníka jako muže, jenž trávil většinu času sám ve svých soukromých komnatách při četbě, psaní a úpravou dopisů a jiných dokumentů.⁶⁵⁷ Dokonce i Buckinghamův neúnavný kritik, státní sekretář sir Edward Coke, si nikdy nestěžoval na nedostatek Karlovy píle a svědomitosti. Karel I. navíc disponoval výbornou pamětí a dokázal si vybavit řadu detailů.⁶⁵⁸ Joseph Mede ve své zprávě ze září 1628 uvedl, že „čtrnáct dní po Buckinghamově smrti král vyřídil více věcí než vévoda během tří měsíců“.⁶⁵⁹ Benátský vyslanec popsal Karla I. jako uzavřeného muže, který neustále píše depeše.⁶⁶⁰

Fakt, že panovník četl, opravoval a koncipoval různé písemnosti, zůstává mimo jakoukoli pochybnost. Zároveň se jedná o důkaz svědčící o panovníkově iniciativě a zaujetí pro vládní záležitosti. Pramenná základna v tomto případě je velmi rozsáhlá, patří k ní dopisy, opravené a doplněné návrhy, proklamace a řada dalších dokumentů, které obsahují panovníkovy poznámky a korektury. V praxi Karel I. ponechal svého sekretáře připravit návrh dopisu, poté ale návrh revidoval, prováděl korektury, upravoval obsah

---

⁶⁵⁵ Sharpe, K., *The Personal...*, s. 263–264, 583.

⁶⁵⁶ CSP, Domestic, 1635 [online], c2013 [cit. 2013-08-02], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=52625>>; CSP, Domestic, 1635 [online], c2013 [cit. 2013-08-02], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=52627>>.

⁶⁵⁷ Warwick, P., *Memoirs...*, s. 70.

⁶⁵⁸ Carlton, C., *Charles I...*, s. 96–97, 142.

⁶⁵⁹ Birch, T., *Court and Times...*, sv. 2, s. 396.

Joseph Mede (1586–1639) byl anglický učenec a znalec v oblasti teologie, jenž se věnoval především studiu Písma.

⁶⁶⁰ CSP, Venice, 1636–1639, sv. 24 [online], c2013 [cit. 2014-05-10], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=89405>>.

a měnil některé formulace.⁶⁶¹ Konečný text zohledňoval všechny připomínky, jež vznesl král.

V případě krize panovník dokázal jednat velmi aktivně, o čemž svědčí například dopisy, které Karel I. psal Hamiltonovi v letech 1638–1639.⁶⁶² Král zvažoval podněty, návrhy a doporučení, vzápětí je zavrhoval a nakonec učinil rychlé rozhodnutí, které nebylo vzhledem k okolnostem ideální. Benátský vyslanec si povšiml, že krátce po parlamentní krizi z 2. března 1629 se Tajná rada setkávala „každý den a noc, přičemž král byl vždy přítomen“. Následující rok se však zúčastnil zasedání *Privy Council* již jen zřídka, což v podstatě platilo pro celé období tzv. osobní vlády (1629–1640).⁶⁶³ Jak vidno, Karel I. projevoval spíše příležitostnou hyperaktivitu a krátkodobé soustředění na konkrétní věc, což mělo ovšem v některých případech spíše negativní následky.⁶⁶⁴

V zásadě však lze říci, že panovník měl značný zájem o každodenní vládní záležitosti, jako například výběr úředníků a služebníků královské domácnosti, královské komory a ložnice. Přitom ale nebral příliš ohled na doporučení, spoléhal především na vlastní úsudek. Daného uchazeče dlouhodobě sledoval, aby zjistil, zda si zaslouží jeho důvěru.⁶⁶⁵ Thomas Carew, člen panovníkovy *Bedchamber*, získal svůj post navzdory silné skotské opozici.⁶⁶⁶ Král zasahoval také do obsazování nižších dvorských úřadů, jako například postu velitele dělostřelectva (*captain of artillery garden*) a úředníků Kancléřství (*Chancery*) či Dvora hvězdné komory (*Court of Star Chamber*), byť se jednalo o subalterní byrokraty.⁶⁶⁷ Sir Thomas Herbert věřil, že byl jmenován novým královským sekretářem jen proto, že se jednalo o

---

⁶⁶¹ Sharpe, K., *The Personal...*, s. 201.

⁶⁶² Donald, P., *An Uncounselled King: Charles I and the Scottish Troubles, 1637–1641*, Cambridge 1990, s. 78.

⁶⁶³ V roce 1630 Karel I. navštívil zasedání Tajné rady pouze v devíti procentech případů.

⁶⁶⁴ V případě skotské krize (1638–1640) se Karel I. nakonec rozhodl pro potlačení rebelii vojenskými prostředky. Vojenské neúspěchy znamenaly konec jeho tzv. osobní vlády (1629–1639); Koruna byla nucena svolat parlament.

⁶⁶⁵ Sharpe, K., *Politics and Ideas...*, s. 163.

⁶⁶⁶ Clarendon, E. H., *The Life of Edward, Earl of Clarendon*, Oxford, 1761, s. 36.

⁶⁶⁷ CSP, Domestic, 1635 [online], c2013 [cit. 2013-08-03], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=52615>>; CSP, Domestic, 1635–1636 [online], c2013 [cit. 2013-08-03], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/source.aspx?pubid=492>>.

panovníkovu vůli.⁶⁶⁸ V personálních a politických otázkách měl Karel I. vždy poslední slovo.

Nelze popřít, že král se dokázal obklopit schopnými ministry. Státní sekretáři sir John Coke, Dudley Carleton, vikomt Dorchester a sir Francis Windebank chápali panovníkova přání a záměry a dokázali je prosazovat v praxi.⁶⁶⁹ Karel I. *de facto* delegoval část královských pravomocí na své podřízené, jimž důvěřoval. Přenesení pravomocí ale nelze posuzovat jako zanedbávání vládních povinností, neboť jak už bylo řečeno, existuje řada důkazů o Karlově aktivním přístupu k projednáváním věcem; většina dokumentů navíc podléhala konečnému přezkoumání ze strany panovníka. Několik týdnů po Buckinghamově smrti Dorchester prohlásil: „V podstatě vše řídí ruka Jeho Veličenstva.“⁶⁷⁰ V roce 1636 sir Thomas Roe konstatoval: „Dokud Jeho Veličenstvo nevydá svůj souhlas, jde pouze o diskusi.“⁶⁷¹

Karel I. byl hluboce věřící muž, jehož estetické citění ovlivnily okázalé bohoslužební ceremoniály.⁶⁷² Londýnský biskup William Laud⁶⁷³ zaujal krále svým úsilím obnovit církevní disciplínu, posílit autoritu kléru a zejména odhodláním nastolit náboženskou uniformitu pod záštitou královského supremátu.⁶⁷⁴ Třeba v osobním životě byl značně tolerantní, v náboženských záležitostech kladl silný důraz na jednotu a disciplínu, neboť Karel I. považoval sebe sama za ochránce a nejvyššího představitele církve a zástupce Boha na zemi.⁶⁷⁵

Král proto dával nikoli náhodou najevo své přesvědčení o absolutní autoritě. Představa, že Koruna bude diktovat náboženskou politiku nejen v Anglii ale i ve Skotsku a v Irsku, byla velmi lákavá. Král hodlal skoncovat

---

⁶⁶⁸ Sharpe, K., *The Personal...*, s. 205.

⁶⁶⁹ Warwick, P., *Memoirs...*, s. 71.

⁶⁷⁰ Birch, T., *Court and Times...*, sv. 2, s. 2.

⁶⁷¹ CSP, Domestic, 1636–1637 [online], c2013 [cit. 2013-08-03], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=52701>>.

⁶⁷² Londýnský biskup William Laud nechal městské kostely vyzdobit obrazy, kterým se měla projevovat úcta. Toto počínání puritáni odmítali.

⁶⁷³ Gregg, P., *The King Charles I*, Berkeley 1981, s. 267.

Panovník v roce 1625 jmenoval Lauda královským kaplanem, o tři roky později londýnským biskupem a v roce 1633 arcibiskupem v Canterbury. Kromě toho zastával i řadu dalších funkcí (člen *Privy Council*, lord nejvyšší strážce pokladu).

⁶⁷⁴ Russell, C., *The Causes ...*, s. 104.

⁶⁷⁵ Newton, D., *Papists, Protestants and Puritans, 1559–1714*, Cambridge 1998, s. 39.

s koexistencí různých církví, legitimitu zasluhoval podle jeho názoru pouze arminianismus.⁶⁷⁶

Kromě posledních let svého života Karel I. přistupoval k náboženství spíše jako k dogmatu než hluboké a opravdové víře. Přesto nelze považovat jeho vztah k anglikánské církvi za povrchní. Panovník se rozhodl prosadit novou knihu modliteb (*Book of Common Prayer*) ve Skotsku, ačkoli tím riskoval ozbrojený konflikt. V širším kontextu vnímal náboženství jako vztah mezi církví a státem, vládcem a ovládanými, řádem a principy, které vyznával. Teprve poté, co ozbrojený konflikt ve čtyřicátých letech 17. století hluboce otřásl jeho přesvědčením v dosavadní hodnoty, obrátil se k víře, jež mu byla hlavní oporou a nadějí; král se stal fatalistou.

Ačkoli Karel I. vystupoval jako rozhodný obhájce protestantismu, ve skutečnosti projevoval relativně smířlivý postoj vůči jedincům katolického vyznání, zejména pokud se jednalo o dvořany, s nimiž se často stýkal. Panovník si oblíbil především George Cona, zástupce římské kurie a syna skotského šlechtice. Con byl vtipný, duchaplný, zábavný a okouzlující společník, jenž dokázal vzbudit panovníkovy sympatie a současně těžit z náklonnosti Jindřišky Marie a mnoha předních dvořanů. Nutno podotknout, že Con navzdory královské přízni nedosáhl svého hlavního cíle, přimět panovníka ke konverzi ke katolicismu. Ve skutečnosti vliv katolíků na náboženskou politiku Karla I. byl bez ohledu na neustálé protesty a stížnosti puritánské opozice značně omezený.⁶⁷⁷

Panovníkova shovívavost ke katolíkům ovšem měla své hranice. Král odmítal udělovat církevní úřady jinověrcům, neboť dobře věděl, že by tím vyvolal silný odpor v řadách anglikánského kléru vůči Koruně. Jeho vztah ke katolíkům byl na veřejnosti vždy odměřený. Průvody rekusantů, kteří navštěvovali kapli Jindřišky Marie, sledoval s rostoucí nelibostí. Karel I. rovněž nehodlal dopustit veřejný skandál spojený s konverzí některých dvořanů ke katolicismu. V roce 1635 vykázal ode dvora konvertitu Waltera

---

⁶⁷⁶ Tamtéž, s. 105.

⁶⁷⁷ CSP, Venice, 1636–1639, sv. 24 [online], c2013 [cit. 2013-05-22], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=89428>>.

Montagueho, syna hraběte z Manchesteru, a poté vydal prohlášení, v němž označil misionářské aktivity katolického kléru za protizákonné.⁶⁷⁸

Skutečností však zůstává, že loajalita katolíků byla pro Karla I. důležitější než jejich víra. V zásadě se nezdráhal poskytnout jim určitou toleranci ve spirituálních záležitostech výměnou za jejich světskou poslušnost. Navíc nehodlal pronásledovat své katolické přátele u dvora. To ovšem naráželo na odpor poddaných, kteří požadovali naopak zpřísnění zákonů proti rekasantům.⁶⁷⁹

---

⁶⁷⁸ Tamtéž.

⁶⁷⁹ Rushworth, J. (ed.), Historical Collections of Private Passages of State [online], c.2012 [cit. 2012-12-19], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=74894>>.

KAPITOLA V.

Karel I. se ujal vlády v relativně stabilní politické situaci. Jeho následnictví nikdo nezpochybňoval; nový panovník byl jediným žijícím mužským potomkem Jakuba I. Král mohl spoléhat na bezvýhradnou oporu vévody z Buckinghamu, ať už se jednalo o záležitosti domácí či zahraniční politiky.⁶⁸⁰ Smrt Jakuba I. v žádném případě neznamenal konec Buckinghamovy oslnivé kariéry; spíše tomu bylo naopak. Vévoda obhájil statut panovníkova oblíbence, což lze přičítat jeho politickým schopnostem a zkušenostem. Skutečnost, že navzdory smrti svého patrona si uchoval vlivné postavení, lze v kontextu tehdejší doby považovat za výjimečnou.

„První noc strávil George s Karlem v jeho ložnici, následující den spolu odjeli do Londýna ve stejném kočáře,“ uvedl benátský vyslanec ve své depeši.⁶⁸¹ Nový panovník považoval vévodu za nenahraditelného. 1. dubna 1625 Buckingham vážně onemocněl a po dva dny zůstal upoután na lůžko. Když se pak dostavil na nedělní mši, vypadal „velmi bledý“. Jakmile se ale zotavil, panovník jej jmenoval členem zvláštní komise, která měla za úkol revidovat dosavadní zahraniční politiku. Zároveň ustanovil novou Válečnou radu (*Council of War*) s obdobným personálním obsazením.⁶⁸²

Třebaže oba výbory *de facto* nevyvíjely aktivní činnost, jejich založení odráželo panovníkovu koncepci přístupu k moci. Karel I. si neuvědomoval, jak obtížná je cesta k naplnění politických cílů. Namísto toho poněkud naivně očekával, že postačí vydat královský příkaz.

V období bezprostředně následujícím po smrti Jakuba I. patřili mezi panovníkovy nejbližší spolupracovníky James Lay, hrabě z Marlborough, jenž nahradil Middlesexe na postu lorda nejvyššího strážce pokladu, Pembroke, který zastával úřad lorda Komořího a sir Henry Vane, správce účtů princovy domácnosti (*Cofferer of Prince of Wales*). Výsadní postavení ovšem náleželo Buckinghamovi, s nímž Karel I. projednával většinu státních záležitostí.⁶⁸³

---

⁶⁸⁰ Rough, R., *The Parliament of 1624*, Cambridge 1971.

⁶⁸¹ CSP, Venice, 1625–1626, sv. 19 [online], c2013 [cit. 2013-05-25], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=89034>>.

⁶⁸² Dalšími členy komise byli James Ley, hrabě z Marlborough, vikomt Edward Conway a baron Fulk Greville Brook, kteří působili zároveň v *Council of War*.

⁶⁸³ Hirst, D., *The Privy Council and the problems of enforcement in the 1620's*, in: JBS, č. 18, 1978, s. 44–66.

Výjimku představovaly náboženské otázky, v nichž se král obracel především na Williama Lauda. Skutečnost, že panovník naslouchal radám minoritních arminiánů, ale neměla pouze teologické příčiny, jednalo se spíše o estetické a politické důvody. Krále nezajímal spor o dogmata, jako například otázka predestinace. Na druhé straně ale nacházel oblibu v arminiánských náboženských rituálech, těšily ho rovněž projevy úcty, které mu projevovali vyznavači učení Jacoba Arminia. Arminiánští biskupové, mezi něž patřili například Wren, Andrewes, Laud a Neile, tak mohli doufat, že nový panovník bude nakloněn arminianismu více než jeho otec.⁶⁸⁴

Sympatie k arminiánskému pojetí víry začal projevovat rovněž Buckingham. Zatímco na sklonku vlády Jakuba I. vévoda spolupracoval s puritánskou parlamentní opozicí, poté co se Karel I. ujal vlády, svůj postoj změnil. Z toho lze usuzovat, že královský oblíbenec považoval příklon k té či oné náboženské doktríně za pouhý prostředek k dosažení vlastních politických cílů. Jakmile Jakub I. zemřel, aliance s puritány vytvořená v podstatě *ad hoc* ztratila smysl. Vzhledem k náboženským preferencím nového panovníka byla navíc nežádoucí. V červenci 1625 Karel I. jmenoval Richarda Montagua svým zpovědníkem, zároveň přislíbil podporu arcibiskupovi Johnu Cosinovi. V obou případech se jednalo o přední arminiány.⁶⁸⁵

Panovníkův sňatek s Jindřiškou Marií 1. května 1625 potvrdil změnu zahraničně-politického kurzu. Zatímco Karel I. očekával podporu Francie při dobývání Dolní Falce, Francouzi kalkulovali s anglickou námořní pomocí v boji proti španělskému loďstvu. Nutno podotknout, že naděje obou stran se nenaplnily. Krátce po příjezdu Jindřišky Marie do Anglie se vztahy novomanželů navíc značně zhoršily. Královnu doprovázel početný doprovod francouzského služebnictva a dvořanů, kteří vyznávali bez výjimky katolickou víru; královninu domácnost museli prakticky okamžitě opustit všichni protestanti.⁶⁸⁶

---

⁶⁸⁴ Tyacke, N., *Anti-Calvinists: The Rise of English Arminianism 1590–1640*, Oxford 1987, s. 114.

⁶⁸⁵ Carlton, C., *Charles I...*, s. 63.

⁶⁸⁶ CSP, Venice, 1625–1626, sv. 19 [online], c2013 [cit. 2013-05-25], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=89042>>; CSP, Venice, 1625–1626, sv. 19 [online], c2013 [cit. 2013-05-25], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=89045>>; CSP, Venice, 1625–1626, sv. 19 [online], c2013 [cit. 2013-05-25], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=89047>>; Birch, T., *Court and Times*, sv. 2, s. 38–39.

Královský pár za těchto okolností rozděloval nejen diametrálně odlišný postoj k náboženským otázkám, ale i nesoulad v charakterových vlastnostech a v neposlední řadě také rozdílný přístup k politickým záležitostem. Král i královna vystupovali vůči svému protějšku nekompromisně a svéhlavě. Jejich vztah byl zpočátku velmi chladný. Krátce po svatbě Karel I. napsal formální až odměřený dopis Ludvíkovi XIII., v němž mu vyjádřil díky za veškeré svatební dary, aniž by se zmínil o své ženě.⁶⁸⁷

V zásadě lze říci, že vztah Karla I. a Jindřišky Marie zpočátku postrádal jakoukoli manželskou harmonii. Důležitou roli přitom hrál královnin nízký věk a naprostá neznalost anglických poměrů. Názorové rozdíly, které komplikovaly soužití manželského páru, úzce souvisely s nezralostí královny. Silné napětí vyvolávaly její nekompromisní náboženské postoje, Jindřiška Marie totiž byla přesvědčena, že se stala ochránkyní perzekvovaných katolických souvěrců. Sňatek s anglickým „kacířem“ představoval způsob, jak navrátit zbloudilé věřící do lůna „pravé“ církve. V červenci 1625 například požádala Karla I., aby intervenoval v zájmu pronásledovaných rekusantů.⁶⁸⁸

Příčinou manželských rozporů byly nezřídka rozdíly v charakteru obou osobností. Královna mnohdy jednala bez jakýchkoli formalit, což činila s naprostou přirozeností. Vévodkyni z Buckinghamu například „vyzvala k závodu na dlouhou trať k Temži a vyhrála“. Na druhé straně, pokud to situace vyžadovala, projevovala důstojnost a vážnost, jaké odpovídaly jejímu postavení.⁶⁸⁹

Benátský vyslanec psal o jejím okouzlení liliputáný. Když holandský ambasador Joachimi omylem považoval královnina trpaslíka za prince Karla (II.), velmi tím Její Veličenstvo pobavil.⁶⁹⁰ Jindřiška Marie ztělesňovala nejen přirozenost a ženský půvab, ale i energii a životní elán, čímž si bez ohledu na své náboženské vyznání získala značnou oblibu mezi dvořany. Milovala divadelní přestavení, především masky, projevovala také velké pěvecké nadání. Na druhé straně Karel I. během společných večeří ve Whitehallu vystupoval

⁶⁸⁷ TNA: PRO, SP 78/75/76, Birch, T., Court and Times..., sv. 2, s. 29–32.

⁶⁸⁸ Oman, C., Henrietta Maria, London 1936, s. 25; BL, Additional MSS, sv. 3434, f. 242.

⁶⁸⁹ CSP, Venice, 1632–1636, sv. 23 [online], c2013 [cit. 2013-05-27], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=89336>>.

⁶⁹⁰ CSP, Venice, 1632–1636, sv. 23 [online], c2013 [cit. 2013-05-27], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=89348>>; CSP, Venice, 1629–1632, sv. 22 [online], c2013 [cit. 2013-05-27], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=89269>>.

velmi formálně, „[panovník – pozn. P.V.] se choval s takovou vážností, která prakticky neponechávala žádný prostor k [běžné – pozn. P.V.] konverzaci“. Jak vidno královna v mnoha ohledech představovala protiklad svého muže.⁶⁹¹

Nástup nového panovníka znamenal významnou změnu nejen ve vnitřním uspořádání královského dvora, ale i v jeho prezentaci navenek. Zatímco Jakub I. preferoval uvolněný styl chování a jednání, jaké praktikoval ve Skotsku, Karel I. projevoval zálibu v komplikované španělské etiketě a dvorních ceremoniálech, s nimiž se setkal v Escorialu. V obou případech panovníkovy preference, ať už se jednalo o záležitosti etikety, dvorské kultury nebo postoje k otázkám soudobé morálky, formovaly do značné míry podobu dvora ve Whitehallu.⁶⁹²

Nejviditelnější změnou po nástupu Karla I. na anglický dvůr byla bezesporu snaha zlepšit renomé královského dvora, vymýtit především neřest a korupci. Benátský vyslanec poznamenal, že „[ve Whitehallu – pozn. P.V.] každý dvořan má své místo a [panovník – pozn. P.V.] se snaží, [zavést – pozn. P.V.] pravidla, jež platila [za vlády – pozn. P.V.] královny Alžběty [...] Král dodržuje podobné rituály, vstává velmi brzy, modlí se, cvičí, přijímá hosty, vykonává své povinnosti, jí a spí. Říká se, že vyčlenil jeden den pro veřejné audience a že si nepřeje být rušen, pokud pro někoho sám nepošle“.⁶⁹³

Omezení přístupu k panovníkovi provázela přísná bezpečnostní opatření; žádný návštěvník královského paláce nesměl nosit zbraň, výslovně byly uvedeny pistole a dýky. Pokud se panovník zdržoval v *Bedchamber*, nepřetržitě jej hlídalo několik *Gentlemen Pensioners* s „naleštěnými sekerami“. Král jmenoval zvláštní komisi složenou z peerů, aby přezkoumala pravidla dvorní etikety.⁶⁹⁴ Každý dvořan se měl oblékat podle svého společenského postavení. *Gentlemen Ushers* kladli zvýšený důraz na čistotu palácových prostor; úklid prostor, které využíval král jako soukromé komnaty, zajišťovalo devět služebníků. Z dochovaných pramenů vyplývá, že klíčovou roli v reformách Karla I. hrálo postavení panovníka: „Když král a královna opustili

---

⁶⁹¹ TNA: PRO, SP 78/3/49, 65.

⁶⁹² BL, Additional MSS, sv. 30.629.

⁶⁹³ CSP, Venice, 1625–1626, sv. 19 [online], c2013 [cit. 2013-05-27], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=89035>>.

⁶⁹⁴ Hutchinson, L., *Memoirs of the Life of Colonel Hutchinson*, London 1965, s. 67.

[Whitehall – pozn. P.V.], [dvůr – pozn. P.V.] se stal nudným a mrtvým místem.⁶⁹⁵

Důsledné dodržování pravidel a zásad dvorské etikety se stalo jedním z typických znaků karolinského dvora. Hlavní ceremoniář (*Master of Ceremonies*) sir John Fines nemohl doprovázet cizí vyslance do komnat *Privy Chamber*, neboť do těchto prostor směli vstupovat pouze členové Tajné rady a *Bedchamber*.⁶⁹⁶ V létě 1625 Karel I. vydal proklamaci, která zakazovala přístup nezvaných osob ke dvoru, aby tak nedocházelo ke „zbytečnému obtěžování“.⁶⁹⁷ Whitehall se měl stát místem, kde vládl řád, jenž se opíral o přísnou etiku a morální zásady.⁶⁹⁸

Panovník plánoval také rozsáhlou přestavbu celého Whitehallu, jehož podoba se v porovnání s érou posledních Tudorovců příliš nezměnila. Součástí stavebních úprav měla být rovněž modernizace interiérů a jejich vybavení, které již nevyhovalo aktuálním potřebám.⁶⁹⁹ Rekonstrukce měla královskému paláci vtisknout dokonalý řád a krásu, zajistit jeho racionální architektonické uspořádání namísto chaotické spleti sálů, komnat, komor, schodišť, tajných chodeb a vchodů.⁷⁰⁰

Karel I. neváhal učinit cokoli, aby vybudoval „nejskvělejší dvůr křesťanského světa“.⁷⁰¹ Panovník osobně podepisoval instrukce pro královskou domácnost ve formě knih příkazů (*Books of Orders*), řada pokynů nese jeho vlastní poznámky.⁷⁰² Přístup do Whitehallu podléhal přísné kontrole, dveřníci měli k dispozici seznam návštěvníků, kteří měli svolení vstoupit do paláce. Osobám nedůstojně oděným či nevhodně se chovajícím hrozilo okamžité vypovězení ode dvora. Instrukce upravující průběh stolování obsahovaly z dnešního pohledu řadu bezvýznamných detailů, například seznam osob oprávněných šlapat na koberec, na němž stál panovníkův jídelní stůl.⁷⁰³

⁶⁹⁵ TNA: HMC, Phelps MSS, 3rd report, s. 283.

⁶⁹⁶ Philoxenis, F., *Some Choice Observations of Sir John Vinety Knight and Master of Ceremonies to the two last Kings*, London 1656, s. 145.

⁶⁹⁷ Sharpe, K., *Image of Virtue...*, in: Starkey, D. (ed.), *The English Court...*, s. 228–229.

⁶⁹⁸ CSP, Venice, 1625–1626, sv. 19 [online], c2013 [cit. 2013-05-27], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=89036>>.

⁶⁹⁹ BL, Additional MSS, sv. 10.112, f. 1, 17.

⁷⁰⁰ Harris, J., *The King's Arcadia...*, s. 147.

⁷⁰¹ Warwick, P., *Memoirs...*, s. 113.

⁷⁰² BL, Stowe MSS, sv. 561, f. 18; TNA: PRO, LC 5/180.

⁷⁰³ Toto oprávnění měli pouze členové Tajné rady, peerové a biskupové.

Nutno podotknout, že se nedochovaly žádné předpisy upravující fungování *Bedchamber* v období vlády Karla I.⁷⁰⁴ V praxi docházelo navzdory panovníkově snaze co nejpřesněji definovat působnost a úlohu představitelů královské domácnosti k občasným sporům mezi lordem komořím a správcem královské stolice. Obecně lze říci, že se jednalo o snahu posílit vlastní autoritu v záležitostech, pro které neexistovalo jasné kompetenční vymezení. Výsledek závisel zpravidla na politickém a sociálním postavení dotyčných dvořanů. Sir James Fullerton (*Groom of the Stool*) mohl stěží prosadit své nároky proti vlivnému hraběti z Pembroke (*lord Chamberlain*).

Karel I. učinil rovněž několik důležitých kroků k posílení role *Privy Chamber*. Do královské komory mohli vstupovat pouze příslušníci nobility a členové Tajné rady, přičemž existovala definice přípustného oděvu či obuvi.⁷⁰⁵ Komnaty *Privy Chamber* měly nadále sloužit jako soukromé prostory vyhrazené pro potřeby krále.⁷⁰⁶

Ačkoli v době vlády Karla I. gentlemeni *Privy Chamber* většinou nezastávali důležité dvorské posty, měli přímý přístup k panovníkovi a těšili se jeho přízni. Jeho návštěvy královské komory se odehrávaly podle neměnného rituálu. „Každé ráno král zavítá do *Privy Chamber*, krátce promluví s některými dvořany, pozdraví ostatní a pak je opustí šťastné a oddané“, konstatoval benátský vyslanec.⁷⁰⁷ Členové *Privy Chamber* však nemohli vstupovat do přijímacího pokoje (*Withdrawing Room*) královské ložnice, která *de iure* ležela mimo pravomoc lorda komořího.⁷⁰⁸

Vydávání instrukcí týkajících se chodu *Bedchamber* náleželo do kompetence *Groom of the Stool*. Správce královské stolice rozhodoval mimo jiné o tom, kdo a za jakých podmínek je oprávněn vstoupit do *Bedchamber*.⁷⁰⁹ *Groom of the Stool* patřil mezi osoby, jimž král bezvýhradně důvěřoval. Neustále byl panovníkovi na blízku, pomáhal králi s ranní toaletou, plnil roli číšníka během večeře v *Bedchamber*, v zásadě vykonával „všechny čestné

---

⁷⁰⁴ Kniha příkazů Viléma III. Oranžského pravděpodobně vychází z karolinské *Book of Order*, je možné, že se jedná o doslovný přepis.

⁷⁰⁵ TNA: PRO, LC 5/180/22–23.

Žádný návštěvník *Privy Chamber* nesměl například vstupovat v botách s ostruhami.

⁷⁰⁶ TNA: PRO, LC 5/180/24.

⁷⁰⁷ CSP, Venice, 1625–1626, sv. 19 [online], c2013 [cit. 2013-05-27], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=89036>>.

⁷⁰⁸ TNA: PRO, LC 5/180/22.

⁷⁰⁹ BL, Stowe MSS, sv. 563, f. 3–3v.

úřady a služby pro Jeho Veličenstvo“.⁷¹⁰ Odznakem hlavního komorníka byl „zlatý klíč na modré stužce“. Post navíc garantoval svému držiteli značné materiální požitky. Kromě práva konzumovat nedotčené pokrmy z panovníkova jídelního stolu,⁷¹¹ měl rovněž nárok na podíl ze zboží, nabytku a dalšího vybavení královské domácnosti.⁷¹² Správce královské stolice bez ohledu na dílčí změny v postavení *Privy Chamber* se stále těšil výsadnímu postavení, které vyplývalo z jeho úzkého vztahu s panovníkem.

V boji o přízeň Koruny měli bezesporu výhodu gentlemeni *Privy Chamber* a *Bedchamber*, neboť díky přímému kontaktu s králem, nebyli závislí na zprostředkovatelích, kteří by za ně vyjednávali. Většina z nich běžně přijímala dary, penze a těšila se z projevů královské přízně. V roce 1628 Karel I. postoupil Thomasi Careyovi, jenž zastával post *gentleman of Bedchamber*, příjmy z korunních statků ve Wiltshire a Somersetu.⁷¹³ Ve stejném roce William Murray přijal dřevo v hodnotě 800 liber z královských lesů ve Forest Deanu.⁷¹⁴ Poté, co George Kirke, komorník panovníkovy ložnice, neoprávněně využil část zdi ve Spring Garden ke stavbě svého domu, Karel I. mu udělil pardon, navíc získal část inkriminované zdi do svého vlastnictví.⁷¹⁵

Post v rámci *Bedchamber* zpravidla otevíral cestu k dalším výnosným úřadům. George Kirke se stal jedním z královských garderobiérů (*gentleman of Robes*).⁷¹⁶ Sir James Levingstone byl jmenován auditorem svěřeneckého soudu.⁷¹⁷ Sir William Balfour, jenž patřil k *Gentlemen of Privy Chamber*, získal post velitele Toweru (*lieutenant of the Tower*).⁷¹⁸ Mimořádný úspěch v tomto ohledu zaznamenal Endymion Porter. Třebaže nebyl držitelem žádného důležitého úřadu, vyjma gentlemana *Bedchamber*, těšil se důvěře a přízni krále.

---

⁷¹⁰ Tamtéž, 5v.

⁷¹¹ BL, Stowe MSS, sv. 563, f. 6v–7; TNA: PRO, LS 13/30.

Groom of Stool měl na výběr z 28 pokrmů.

⁷¹² Tamtéž, f. 18.

Tento nárok však mohl uplatnit pouze v případě panovníkova úmrtí.

⁷¹³ CSP, Domestic, 1627–1628 [online], c2013 [cit. 2013-08-12], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=51987>>.

⁷¹⁴ Tamtéž.

⁷¹⁵ BL, Harley MSS, sv. 1012, f. 42.

⁷¹⁶ CSP, Domestic, 1629–1631 [online], c2013 [cit. 2013-08-12], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=52122>>.

⁷¹⁷ BL, Harley MSS, sv. 1012, f. 34v.

⁷¹⁸ CSP, Domestic, 1629–1631 [online], c2013 [cit. 2013-08-12], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=52107>>.

Pozemky, výnosy z dovozních cel na francouzská vína, vinice v Chesteru, podíl v manufaktuře na výrobu papíru – to vše bylo Porterovou odměnou za oddanost a loajalitu Koruně.⁷¹⁹ V roce 1628 jeho roční příjem činil přibližně 3000 liber, což přesahovalo i důchody některých členů *House of Lords*. Příznivá finanční situace umožnila Porterovi investovat do nákupu nemovitostí. Na konci dvacátých a počátkem třicátých let 17. století zakoupil celou řadu pozemků a venkovských sídel za velmi výhodných podmínek. Oblíbenec Karla I. představoval důležitý článek královské patronáže, jehož prostřednictvím Koruna posilovala síť vlastních klientů.⁷²⁰

Členové *Bedchamber* ovšem usilovali také o svůj osobní prospěch. Žadatelé se totiž často obraceli přímo na gentlemany či komorníky královské ložnice s prosbou o přímluvu či osobní intervenci u panovníka.⁷²¹ V roce 1628 například Thomas Carey přesvědčil krále, aby udělil milost Berfinandu Careymu, s nímž byl v příbuzenském poměru. Podobných příkladů existovala celá řada. O Porterovu přímluvu žádali dokonce i členové Buckinghamovy rodiny.⁷²²

Gentlemen of the Privy Chamber a *Gentlemen of the Bedchamber* vykonávali pro Korunu velmi delikátní úkoly.⁷²³ V zásadě lze říci, že vystupovali jako osobní zmocněnci panovníka. Členové panovníkova oficiálního doprovodu museli splňovat určité kvalifikační předpoklady. Nejčastěji se uvádí jazyková vybavenost, neboť král mohl některého *gentlemana of Privy Chamber* pověřit k jednání s cizími vyslanci.⁷²⁴ V roli zmocněnců Koruny pak navštěvovali ambasády, doprovázeli ambasadory k audienci, případně vedli rozhovory o některých méně závažných politických otázkách s členy parlamentu. Kromě jazykových dovedností členové *Privy*

---

⁷¹⁹ Huxley, G., *Endymion Porter...*, s. 214–220.

⁷²⁰ CSP, Domestic, 1629–1631 [online], c2013 [cit. 2013-08-12], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=52100>>; CSP, Domestic, 1633–1634 [online], c2013 [cit. 2013-08-13], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/source.aspx?pubid=477>>.

Jednalo se například o Hartwell Park v Northamptonshire.

⁷²¹ BL, Stowe MSS, sv. 563, f. 13v.

⁷²² Huxley, G., *Endymion Porter...*, s. 195.

⁷²³ CSP, Domestic, 1628–1629 [online], c2013 [cit. 2013-08-13], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=52035>>.

Když Karel I. usiloval o návrat hraběte z Carlisle ke dvoru, přikázal Richardu Westonovi, jenž zastával úřad lorda nejvyššího strážce pokladu, aby instruoval Thomase Careyho, člena *Bedchamber*, a pak jej vyslal ke Carlislovi.

⁷²⁴ Carlisle, N., *An Inquiry into the Place and Quality of the Gentlemen of His Majesty's Most Honorable Privy Chamber*, London 1829, s. 26.

Chamber museli mít také dobrou fyzickou kondici; Karel I. kladl silný důraz na jízdu na koni, případně zacházení se zbraněmi. Na druhé straně loajální, fyzicky zdatný a jazykově vybavený družiník krále mohl očekávat odměnu v podobě vyšších různých darů, penzí, jednorázových peněžitých odměn a v neposlední řadě i vyšších úřadů. Na druhé straně stojí za pozornost, že úkoly, které Karel I. svěřoval gentlemenům své komory a ložnice, se nesetkávaly jen s kladnou odezvou.⁷²⁵

Postavení člena *Bedchamber* budilo mezi ostatními dvořany bez ohledu na jejich sociální postavení značný respekt. Phiplip Warwick si postěžoval, že „u dvora, více než kdekoli jinde, existuje řada lidí včetně nižšího služebnictva, kteří mohou vyvolávat obstrukce, [podněcovat – pozn. P.V.] žárlivost, šířit pomluvy, a tak vytvářet problémy“.⁷²⁶ Sir Thomas Wentworth, jenž byl jmenován zástupcem irského místokrále (*lord Deputy of Ireland*) trpěl neustálými obavami o svou pozici a reputaci. Dobře si totiž uvědomoval, že během své nepřítomnosti u dvora může čelit útokům nepřátel jen stěží.⁷²⁷

Ostatní ministři vyvíjeli neustálou aktivitu ve snaze získat vliv uvnitř *Bedchamber*, nejčastěji jmenováním některého z jejich loajálních klientů. William Laud například prosadil jmenování Williama Juxona, děkana z Worcesteru, do funkce panovníkova osobního sekretáře (*Clerk of the Closet*). Laud totiž plně chápal, jak důležité je udržovat každodenní kontakt s králem.⁷²⁸ Jmenování sira Francies Windebanka na post úředníka pečeti (*Clerk of the Signet*) mělo zaručit, že „[Windebank – pozn. P.V.] bude jako druhý naslouchat králi“.⁷²⁹

Podobných vazeb mezi členy královské *Bedchamber* nebo *Privy Chamber* a jednotlivými ministry nepochybně existovala celá řada. Jak už bylo řečeno, kariéra dvorských respektive státních úředníků závisela do značné míry na přístupu k panovníkovi. V opačném případě mu hrozila ztráta důvěry, podpory a nakonec i nucený odchod ode dvora. Třebaže členové *Bedchamber*

⁷²⁵ Carlisle, N., *An Inquiry...*, s. 117; CSP, Domestic, 1638–1639 [online], c2013 [cit. 2013-08-19], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=52830>>.

⁷²⁶ Warwick, P., *Memoirs...*, s. 116.

⁷²⁷ Knowler, W. (ed.), *The Earl...*, sv. 2, s. 410.

⁷²⁸ Scott, W. (ed.), *The Works of William Laud*, sv. 3, Oxford 1860, s. 216.

⁷²⁹ Heylin, P., *Cyprianus Anglicus*, London 1668, s. 214.

Windebank společně s Juxonem měli být v co nejbližším kontaktu s panovníkem.

nezaujímal v žebříčku dvorské hierarchie přední místa, díky svým kontaktům si udržovali značný vliv.

Náklady související s provozem královského dvora se bez ohledu na jeho uzavřenost nijak nesnížily. Zatímco *Household* za vlády Jakuba I. čítala přibližně 300 osob, domácnost Karla I. zaměstnávala více než dvojnásobný počet služebníků, neboť celková změna stylu dvora kladla zvýšené nároky na aparát královské domácnosti. Krále například střežilo 58 *Gentlemen Pensioners* a 210 *Yeomen of the Guard*. O panovníkovy stáje se staralo dalších 263 osob, z nichž část ho doprovázela také při vyjíždkách mimo Whitehall, například na lov. Domácnost královny tvořilo 172 služebníků. Na konci třicátých let 17. století služebnictvo, které bylo k dispozici potomkům Karla I. a Jindřišky Marie, čítalo přibližně 200 osob. Počet služebnictva včetně úředníků *Household* čítal podle některých odhadů až 2600 lidí.⁷³⁰

Snížení výdajů spojených s provozem královské domácnosti za těchto okolností představovalo nesmírně obtížný úkol. V roce 1625 *Exchequer de facto* pozastavila výplaty odměn, rent a penzí. Toto opatření postihlo především úředníky *Household*, kteří o tři roky později pohrozili, že přestanou vykonávat své povinnosti, pokud nebudou uspokojeny jejich pohledávky vůči Koruně.⁷³¹ Skutečnost, že Karel I. ponechal většinu dvořanů svého otce v dosavadních funkcích, celou záležitost dále komplikovala. Panovník navíc financoval také domácnost Jindřišky Marie. Díky tomu se počet úředníků a služebnictva *Royal Household* zvýšil o přibližně 1000 osob, jejichž finanční nároky musela uspokojovat *Exchequer*.⁷³² Situaci navíc komplikovala válka proti Španělsku a později proti Francii, které pohlcovala téměř veškeré dostupné zdroje příjmů.⁷³³

---

⁷³⁰ Aylmer, G. E., *The King's...*, s. 26 an.

⁷³¹ Dietz, F. C., *English Public...*, s. 223.

⁷³² Huxley, G., *Endymion Porter...*, s. 126.

⁷³³ TNA: PRO, SP 16/7/73; TNA: PRO, SP 16/12/10; TNA: PRO, SP 16/19/124; TNA: PRO, SP 16/20/29; TNA: PRO, SP 16/21/13; TNA: PRO, SP 16/22/100; TNA: PRO, SP 16/26/57, 59.

Zoufalou finanční situaci Koruny lze ilustrovat na příkladu, kdy Karel I. usiloval o zástavu korunních klenotů, za něž požadoval částku 300 000 liber, avšak podařilo se mu získat pouze 58 000 liber. Získané prostředky vláda hodlala využít k financování protestantských oddílů v Nizozemí a Dánsku. Panovník se rovněž obrátil na zástupce City s žádostí o půjčku ve výši 100 000 liber. Král navíc jmenoval zvláštní komisi, která měla dohlížet na prodej korunní půdy.

V zásadě lze říci, že zachování personální kontinuity dvora přispělo k rozmachu korupce a plýtvání. Prvním krokem, jenž Karel I. ve snaze omezit výdaje královské domácnosti učinil, bylo zrušení neobsazených míst jednotlivých úřadů. Tím se podařilo zastavit růst dalších výdajů na platy a odměny.⁷³⁴

Hlavní zásluhu na prosazení úsporných opatření měl bezesporu sir Richard Weston, pozdější hrabě z Portlandu. V roce 1629 se mu dokonce podařilo snížit počet úředníků na úroveň stavu za vlády Alžběty I.⁷³⁵ Držitelé dvorských úřadů nesměli vydržovat nadměrný počet služebníků, neboť Koruna zpravidla nesla náklady na jejich stravování.⁷³⁶ Koruna očekávala, že představitelé jednotlivých úřadů budou posuzovat každé rozhodnutí z ekonomické stránky. *Groom of the Stool* měl například nakupovat oděvy za nejvýhodnější ceny na trhu, přestože se mohl obrátit přímo na královského garderobiéra.⁷³⁷ V porovnání s předchozími lety královská domácnost preferovala opravy poškozeného vybavení, nikoli vyřazení a následné pořízení odpovídající náhrady.⁷³⁸ Od roku 1634 Koruna přestala hradit rovněž výdaje spojené s návštěvou cizích vyslanců.⁷³⁹

Karel I. věnoval značné úsilí pokusům o vykořenění korupce, která sužovala královský dvůr. Hlavní problém spočíval v tom, že úředníci pověřeni potíráním úplatkářství se mnohdy sami dopouštěli stejných prohřešků. V prvé řadě panovník stanovil podrobná pravidla, jejichž uplatnění v praxi mělo přinést lepší kontrolu nad nakládáním se státními financemi a především omezit aktivity dvořanů, které nesly známky korupčního jednání. Jednalo se například o zpřísnění dohledu nad výdaji spojenými se zásobováním královské domácnosti.⁷⁴⁰ V rámci výše uvedených opatření došlo také k zavedení sankcí pro úředníky, kteří zbytečně prodlévali s úhradami dodavatelům; v krajním případě mohlo dojít i k propuštění dotyčného úředníka.⁷⁴¹

Hlavní slabinu kontroly nad hospodařením královské domácnosti představovala nedostatečná účetní evidence, která neodpovídala skutečnosti,

---

⁷³⁴ TNA: PRO, LS 13/30.

⁷³⁵ Birch, T., *Court and Times...*, sv. 2, s. 36.

⁷³⁶ Knowler, W. (ed.), *The Earl...*, sv. 2, s. 140–141.

⁷³⁷ BL, Stowe MSS, sv. 563, f. 16v.

⁷³⁸ BL, Harleian MSS, sv. 7623, f. 17v.

⁷³⁹ TNA: PRO, LS 13/169/243.

⁷⁴⁰ BL, Harleian MSS, sv. 7623, f. 18–18v.

⁷⁴¹ TNA: PRO, LS 13/169.

nejčastěji kvůli opožděnému zpracování všech podkladů. V praxi běžně docházelo ke zcizení nakoupeného zboží, přičemž riziko odhalení bylo malé.⁷⁴² Navzdory snahám Karla I. posílit kontrolu nad hospodařením *Household*, přetrvával vágní přístup úředníků odpovědných za účetnictví. V zásadě lze říci, že v prvních letech Karlovy vlády královská domácnost výrazně plýtvala se svěřenými prostředky, což ohrožovalo do značné míry její finanční stabilitu.⁷⁴³

Veškeré pokusy o reformu panovnickovy domácnosti nepřinesly *de facto* žádný trvalejší úspěch; rozkrádání a zpronevěra korunního majetku pokračovaly.⁷⁴⁴ Jednotlivci či skupiny dvořanů tak měli možnost obohatit se na úkor Koruny. Karel I. navzdory deklarované snaze omezit plýtvání královské domácnosti toleroval do značné míry nehospodárné jednání úředníků, nemluvě o značné velkorysosti vůči defraudantům. Král dbal především na zachování své cti a majestátu panovnického dvora. Poměry, které panovaly ve Whitehallu, již nesměly poškozovat jméno Koruny.⁷⁴⁵

Důležitou roli v reformě královského dvora hrála obnova ceremoniálů a rituálních zvyklostí. Karel I. na rozdíl od svého otce nebo Alžběty I. přijímal své ministry v *Presence Chamber*.⁷⁴⁶ Pokud obědval v přijímacím sále, vždy se jednalo o událost, jež se odehrávala podle velmi podrobných pravidel; král ztělesňoval hlavu státu, nikoli jen vznešenou osobu. Panovník rovněž obnovil řadu starých zvyků, které měly z jeho pohledu symbolický význam pro upevnění královského majestátu, například návštěvy kaple svatého Jiří ve Windsoru, sídle Podvazkového řádu (*Order of the Garter*), nebo investitura prince Karla, po níž následoval slavnostní jezdecký průvod ze Somerset House do Windsoru.⁷⁴⁷

Karolinský dvůr plnil mimo jiné i funkci veřejně přístupného místa, na němž básníci, herci, výtvarníci nebo sochaři oslavovali panovníkův výjimečný charakter. Přístup ke králi však byl omezen, což zdůrazňovalo výjimečnost královského majestátu. Není divu, že i Lucy Hutchinsonová známá svými

---

⁷⁴² TNA: PRO, LS 13/169/313 an.

⁷⁴³ TNA: PRO, LS 13/169/34–35.

⁷⁴⁴ Aylmer, G. E., *Attempts at Administrative Reform, 1625–40*, in: EHR, č. 72, 1957, s. 229–259; BL, Harley MSS, sv. 7623, f. 15v.

⁷⁴⁵ BL, Sloane MSS, 1494, f. 45.

⁷⁴⁶ TNA: PRO, LS 13/169/221.

⁷⁴⁷ Ashmole, E., *History of the Most Noble Order of the Garter*, London 1715, s. 319, 444.

sympatiemi k puritánům uznala, že „se změnila tvář dvora“.⁷⁴⁸ Smysl veškerých změn spočíval v prezentaci panovníka, jenž vládl zemi z Boží milosti. V zásadě šlo o oživení tradičního pojetí krále ztělesňujícího vyvolenou, nedotknutelnou, nejvyšší autoritu státu.⁷⁴⁹

Idea, že panovník disponuje Božskou mocí, díky níž dokáže například léčit pouhým dotekem, byla vzhledem dlouhodobé tradici velmi silná. Jakýkoli kontakt s králem znamenal pro dotyčnou osobu poctu či dokonce požehnání. V každém případě panovník zasluhoval hluboký respekt a oddanost. Dvořané, kteří trávili svůj čas v panovníkově bezprostřední blízkosti, k němu vzhlíželi s nesmírnou úctou. Whitehall Karla I. byl světem, v němž idea Božské monarchie nabývala konkrétních obrysů.⁷⁵⁰

Klíčový význam měla komplikovaná pravidla upravující přístup ke dvoru, přísná etiketa a silný důraz na zachování soukromí Jeho Veličenstva. V roce 1626 došlo například k výměně zámků od soukromých královských komnat. Nové klíče se jmenovitým označením obdrželi pouze důvěryhodní dvořané a jejich použití podléhalo přísnějším pravidlům, než tomu bylo v minulosti.⁷⁵¹

Za těchto okolností počet osob, které měly možnost přímého kontaktu s králem, byl velmi nízký. Ve skutečnosti se jednalo především o členy *Bedchamber*.⁷⁵² Omezení se týkala i prostor *Privy Chamber*, do níž mohli vstupovat pouze příslušníci aristokracie. Přísná pravidla platila rovněž pro návštěvy královské ložnice, kam mohli vstupovat bez omezení princové královské krve a *gentlemen of Bedchamber*. Služebnictvo pečující o panovníka mohlo přicházet jen v přesně vyhrazený čas. Vysocí dvorští úředníci, například nejvyšší hofmistr, lord komoří, členové *Privy Council*, mohli navštěvovat krále poté, co požádali o slyšení a následně obdrželi panovníkův souhlas.⁷⁵³ Ostatní zájemci museli čekat na přijetí ve *Withdrawing Room*, kde obvykle probíhaly audience státních sekretářů a *Masters of Requests*.⁷⁵⁴ Zatímco většina úředníků

---

⁷⁴⁸ Firth, C. H. (ed.), *Memoirs of the Life of Colonel Hutchinson*, London 1906, s. 69.

⁷⁴⁹ BL, Stowe MSS, sv. 561, f. 5.

Toto pojetí odrážela řada nařízení regulujících přístup k panovníkovi, například v průběhu večere.

⁷⁵⁰ BL, Sloane MSS, sv. 1494, f. 30v–31; BL, Harley MSS, sv. 4931, f. 8.

⁷⁵¹ TNA: PRO, LC 3/31/ 3.

⁷⁵² TNA: PRO, SP 16/154/76.

⁷⁵³ BL, Stowe MSS, sv. 563, f. 14–14v.

⁷⁵⁴ Tamtéž, f. 15.

královské domácnosti večerela ve společnosti lorda komořího mimo prostory královské ložnice, *gentlemen of Bedchamber* a pozvaní hosté stolovali v přítomnosti panovníka v jeho soukromých komnatách.⁷⁵⁵

Král se rovněž výrazně angažoval při uzavírání sňatků mezi dvořany, nejčastěji formou doporučení adresovaného konkrétnímu členovi královské domácnosti.⁷⁵⁶ Karel I. podobně jako Jakub I. projevoval značný zájem o jejich problémy a snažil se jim pomoci bez ohledu na to, zda se jednalo o finanční či osobní potíže. Panovník tak vystupoval v roli ochránce, patrona poddaných.

V každém případě služba u dvora představovala pro mnohé šlechtice *raison d'être*. Ve Whitehallu panovala silná rivalita mezi jedinci či spíše skupinami usilujícími o přízeň Koruny a cestu k moci. William Murray prohlásil, že „dvůr je chladnou zemí, kterou zahřívá jen přízeň jejího pána“.⁷⁵⁷

Karel I. trval na dodržování formalit spojených s výkonem panovnických povinností. Philip Warwick například zaznamenal, že během zasedání Tajné rady panovník „nestrpěl, aby průběh jednání kdokoli narušoval nečekanými poznámkami, a současně požadoval, aby pověření členové Tajné rady předávali žádosti přímo jemu nebo příslušnému ministrovi“.⁷⁵⁸

Ačkoli Karel I. na první pohled působil dojmem nepřístupného člověka, což považoval z titulu svého úřadu za žádoucí, ve společnosti nejbližších důvěrníků preferoval spíše neformální atmosféru. Panovníkovi společníci, třebaže nezastávali žádný důležitý úřad, se těšili mimořádné autoritě, neboť byli názorově blízcí králi, znali jeho přání, nálady a slabiny.⁷⁵⁹ *Bedchamber* Karla I. se v tomto ohledu prakticky nelišila od královské ložnice Jakuba I.

Panovník ovšem netrávil volný čas jen rozjímáním v komnatách *Bedchamber*. Velmi rád si zahrál tenis, bowls, kulečnick či šachy, podobně jako jeho otec měl také slabost pro lov.⁷⁶⁰ V takových chvílích Karel I. nedbal na předepsané ceremoniály a způsoby konverzace. Panovník respektoval nepsané

---

⁷⁵⁵ BL, Sloane MSS, sv. 1494, f. 15; TNA: PRO, LC 5/180.

⁷⁵⁶ CSP, Domestic, 1633–1634 [online], c2013 [cit. 2013-08-23], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=52262>>.

⁷⁵⁷ CSP, Domestic, 1631–1633 [online], c2013 [cit. 2013-08-23], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=52157>>.

⁷⁵⁸ Warwick, P., *Memoirs...*, s. 66.

⁷⁵⁹ Carlisle, N., *An Inquiry...*, s. 37.

⁷⁶⁰ TNA: PRO 31/3/68/120; CSP, Domestic, 1625–1626 [online], c2013 [cit. 2013-08-23], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=51924>>; BL, Additional MSS, sv. 32,476, f. 32

pravidlo, že během sportovního klání či jiných her se stírají sociální rozdíly mezi soupeři. Takové neformální jednání se však odehrávalo pouze ve společnosti několika vybraných gentlemanů, kteří se těšili důvěře Karla I.⁷⁶¹

Král si nicméně uvědomoval rizika vyplývající z dominantního vlivu nejbližších společníků na politiku Koruny. Jeho obavy souvisely především s uspořádáním domácnosti Jindřišky Marie. Královna byla *de facto* adolescentem, který se ocitl v cizí zemi bez znalosti místních poměrů, obklopený francouzskými rádci a služebnictvem.⁷⁶²

Nařízení upravující chod královniny domácnosti proto odrážela snahu Karla I. o důsledné oddělení soukromých prostor vyhrazených pro potřeby Jindřišky Marie; panovník zde mohl trávit čas se svou ženou.⁷⁶³ Zároveň je třeba zdůraznit, že uspořádání domácnosti Jindřišky Marie mělo do určité míry politický rozměr. Ačkoli předmanželská smlouva garantovala Jindřišce Marii právo ponechat si francouzské služebnictvo, ve Whitehallu přítomnost Francouzů budila silnou nelibost. Poté, co v roce 1626 byli vypovězeni ze země, došlo k diplomatické roztržce s Paříží. Ve třicátých letech 17. století se vyslanci Ludvíka XIII. marně snažili přimět Karla I. k dodržování předmanželské smlouvy, což v praxi znamenalo přítomnost francouzského biskupa, lékaře a dvorních dam královny. Jejich návrhy však král ignoroval.⁷⁶⁴

V období míru Stuartovská monarchie dokázala financovat provoz státu bez příspěvků odhlasovaných parlamentem. Ministři Karla I. usilovali zejména o lepší využití stávajících zdrojů příjmů, třebaže taková politika byla velmi nepopulární. Jednalo se například o vymáhání poplatků za využití královské půdy a lesů, zvýšení výtěžků poručenského soudu a v neposlední řadě důsledné prosazování panovníkova práva *purveyance*.⁷⁶⁵

V roce 1625 *Board of the Greencloth* vznesla požadavek, aby prodejci poskytovali Koruně namísto peněžité slevy zdarma vybrané zboží.⁷⁶⁶ To však

---

⁷⁶¹ Carlisle, N., *An Inquiry...*, s. 116.

⁷⁶² CSP, Venice, 1623–1625, sv. 18 [online], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=88901>>; CSP, Venice, 1623–1625, sv. 18 [online], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=88920>>; CSP, Venice, 1623–1625, sv. 18 [online], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=88923>>; CSP, Venice, 1623–1625, sv. 18 [online], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=88931>>.

⁷⁶³ BL, Stowe MSS, sv. 561, f. 12 an.

⁷⁶⁴ TNA: PRO 31/3/66–72.

⁷⁶⁵ Coward, B., *The Stuart Age ...*, s. 168;

⁷⁶⁶ TNA: PRO, LS 13/169/202.

vedlo k mnoha komplikacím,⁷⁶⁷ jež nakonec přiměly Radu zeleného plátna k návratu k předchozí praxi. Skutečností zůstává, že využívání práva *purveyance* bylo krajně nepopulární a budilo značný odpor; konstablové v některých hrabstvích dokonce odmítali odpovědnost za uplatňování tohoto prerogativa.⁷⁶⁸ Ponecháme-li stranou hodnotu zboží za výše uvedené předchodné období, nelze se ubránit dojmu, že finanční efekt byl s přihlédnutím k souvisejícím problémům velmi slabý. V letech 1630–1635 zvýhodněné nákupy služeb a zboží odpovídaly úspoře ve výši 30 000 liber ročně. Vzhledem k vysokému deficitu státních financí se však jednalo o zanedbatelnou částku.⁷⁶⁹

Negativní roli hrála nepochybně skutečnost, že většina dvořanů Jakuba I. zůstala na svých postech i poté, co se Karel I. ujal vlády. Nový panovník neprojevoval žádné zásadní výhrady vůči loajálním úředníkům svého otce a ve stávajících funkcích ponechal mnoho Skotů.⁷⁷⁰

Snaha redukovat výdaje na provoz královské domácnosti za těchto okolností neměla prakticky žádné hmatatelné výsledky. V roce 1626 panovník sice ustanovil zvláštní výbor, jehož úkolem bylo přezkoumat hospodaření *Household*, přesto se ale nepodařilo dosáhnout výraznějších úspor.⁷⁷¹ O tři roky později Koruna deklarovala záměr snížit počet sluhů na úroveň, které dosáhl v době vlády Alžběty I. Tudorovny.⁷⁷²

Ve skutečnosti došlo k omezení počtu služebníků, kteří byli k dispozici královským úředníkům, neboť panovala důvodná obava, že všichni se stravují na účet panovníka. Úsporná opatření spočívala také v omezování denních diet; dvořané začali pobírat plat ve formě hotovosti. V souvislosti s redukcí

Jedním z důvodů, proč Koruna takové opatření prosazovala, byla zřejmě skutečnost, že hodnotu zboží neovlivňovala inflace.

⁷⁶⁷ Některá hrabství například nedokázala poskytnout předepsané dávky v požadovaném množství, což nakonec donutilo královskou domácnost nakupovat chybějící zboží za tržní ceny.

⁷⁶⁸ Kent, J., *The English Village Constable 1580–1642*, Oxford 1986, s. 42–44.

⁷⁶⁹ Aylmer, G. E., *The last years of purveyance, 1610–1660*, in: EHR, č. 10, 1957, s. 85.

⁷⁷⁰ CSP, Domestic, 1625–1626 [online], c2013 [cit. 2013-08-28], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=51878>>; CSP, Domestic, 1625–1626 [online], c2013 [cit. 2013-08-28], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=51879>>; CSP, Venice, 1625–1626, sv. 19, c2013 [cit. 2013-05-30], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=89035>>.

⁷⁷¹ CSP, Domestic, 1625–1626 [online], c2013 [cit. 2013-08-28], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=51907>>; CSP, Domestic, 1625–1626 [online], c2013 [cit. 2013-08-28], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=51910>>.

⁷⁷² Birch, T., *Court and Times...*, sv. 2, s. 36.

provozních nákladů *Household* dvořští úředníci obdrželi doporučení ohledně nákupů jídla, pití a dalšího zboží. Současně probíhaly také opakované kontroly účtů.⁷⁷³ V letech 1629–1630 došlo k poklesu výdajů na diety na 47 196 liber ročně, což představovalo snížení o 12 524 liber. Třebaže úsporná opatření se ukázala jako prospěšná, skutečný efekt z finančního hlediska byl prakticky zanedbatelný. Růst celkových nákladů královské domácnosti se nepodařilo zastavit.⁷⁷⁴

Hlavní slabinu představoval neefektivní účetní systém, následkem čehož docházelo k rozsáhlému rozkrádání zásob určených pro potřeby dvora; kontrola prakticky neexistovala. Teprve v listopadu 1628 vešlo v platnost nařízení, které zavádělo povinnost předkládat veškeré účty do 14 dnů po ukončení účetního měsíce. Plýtvání a zneužívání finančních prostředků Koruny ovšem pokračovalo i nadále.⁷⁷⁵

Kontrola z roku 1638 odhalila nesrovnalosti v účetních knihách *Household*. Problémy vyvolával zejména vysoký počet osob, které byly oprávněny předkládat účty za nákup zboží pro potřeby dvora.⁷⁷⁶ V zásadě lze říci, že domácnost Karla I. sužovaly prakticky stejné problémy jako domácnost Jakuba I.; krádeže, plýtvání a korupci se nepodařilo vymýtit.

Typický příklad představovala snaha omezit výdaje na královskou garderobu. Na přelomu dvacátých a třicátých let 17. století se prakticky zdvojnásobily finanční prostředky vynakládané na nákup šatstva pro krále a královnu.⁷⁷⁷ Richard Weston nejprve redukoval roční rozpočet hlavního královského garderobiera na 21 000 liber a zároveň stanovil přísná pravidla k proplácení a evidenci všech výdajů.⁷⁷⁸ Westonova opatření přesto nevedla k výraznějším úsporám. Důležitou roli přitom hrála skutečnost, že úředníci

---

⁷⁷³ BL, Stowe MSS, 563, f. 16v.

⁷⁷⁴ Dietz, F. C., *English Public...*, s. 416.

⁷⁷⁵ TNA: PRO, LS 13/169.

⁷⁷⁶ CSP, Domestic, 1637–1638 [online], c2013 [cit. 2013-08-29], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=52783>>.

Účty pocházely od jednotlivých dodatelů královské domácnosti, které potvrdil správce účtu (*Cofferer*), dále představitelů jednotlivých departmentů (*Sergeants*), hodnostářů *Board of the Greencloth* a v neposlední řadě také od panovníka.

⁷⁷⁷ Sharpe, K., *The Personal...*, s. 237.

Zatímco na sklonku dvacátých let 17. století se jednalo o roční výdaje ve výši 13 000 liber, v letech 1630–1631 se tato částka zvýšila na 27 000 liber.

⁷⁷⁸ CSP, Domestic, 1629–1631 [online], c2013 [cit. 2013-08-29], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=52097>>.

odpovědní za dodržování nových pravidel je záměrně porušovali, aby se mohli obohacovat na úkor panovníka.⁷⁷⁹

V roce 1633 Karel I. musel připustit, že snahy omezit výdaje na garderobu *de facto* selhaly. Ačkoli celková částka, kterou vyžadovala údržba královského šatníku, se ustálila na 22 000 liberů ročně, skutečný důvod spočíval v tom, že Karel I. považoval obměnu svého šatstva za ukončenou. Z toho důvodu *Master of Wardrobe* omezil nákupy nové garderoby.⁷⁸⁰

Ve třicátých letech 17. století výdaje na jídlo a pití v královské domácnosti vykazovaly relativně stabilní úroveň, přibližně 47 000 liber ročně, tj. necelých 7 procent z celkových nákladů Koruny. Ve stejném období domácnost Jindřišky Marie požadovala diety ve výši 20 000 liber. Náklady spojené se zásobováním domácností královských potomků se v zásadě pohybovaly rovněž na úrovni 20 000 liber, na sklonku tzv. osobní vlády Karla I. vykazovaly mírný nárůst.⁷⁸¹ Současně došlo k dílčímu zvýšení nákladů na provoz *Chamber* 28 000 liber, respektive 30 000 liber.⁷⁸²

Panovník usiloval rovněž o zlepšení efektivity *Exchequer*. Případy defraudací či falšování účtů nebyly ničím výjimečným. V roce 1628 se Weston pokusil o prosazení přísnější kontroly, která měla zamezit zlořádům při nakládání s korunními financemi.⁷⁸³ I v tomto případě výsledky Westonových reforem byly přinejmenším pochybné, jak dokládá kauza Philipa Burlamachiho.⁷⁸⁴

Bezprostředně poté, co se ujal vlády, Karel I. soustředil pozornost na přípravu války se Španělskem, jež měla obnovit rovnováhu sil v Evropě a především ukončit přetrvávající okupaci Falce. Námořní výprava proti Cadizu z roku 1625 však odhalila panovníkovu i vévodovu nekompetentnost. Expedice neměla stanovený žádný konkrétní cíl; velení flotily bylo bezradné, mužstvo postrádalo disciplínu, z finančního hlediska se jednalo o naprosté

---

⁷⁷⁹ Tamtéž, s. 485.

⁷⁸⁰ Sharpe, K., *The Personal...*, s. 239.

⁷⁸¹ Aylmer, G. E., *The King's Servants...*, s. 170–171.

⁷⁸² V porovnání s rokem 1625 se jednalo o zvýšení o 3000 respektive 5000 liber.

⁷⁸³ Jednalo se například o rychlejší zpracování účetních záznamů, přísnější výběr poplatků, sledování a vymáhání nedoplatků atd.

⁷⁸⁴ Ashton, R., *The disbursing official under the early Stuarts: the cases of Sir William Russell and Philip Burlamachi*, in: *BIHR*, č. 30, 1957, s. 162–173.

V roce 1633 zvláštní vyšetřovací výbor prověřoval, zda Burlamachi dluží Koruně, nebo naopak Koruna má nesplacené závazky vůči Burlamachimu, což svědčilo o chaosu, který panoval v účtech *Exchequer*.

fiasko.⁷⁸⁵ Subsidie, které parlament poskytl Koruně v předchozích letech, nakonec pohltila neúspěšná vojenská tažení. Zoufalý nedostatek financí přiměl panovníka k zástavě korunních klenotů. V období let 1626 až 1630 navíc došlo k rozsáhlému prodeji královské půdy.⁷⁸⁶ Většina těchto opatření se však minula účinkem. Poté, co se v červenci 1628 Weston ujal úřadu lorda nejvyššího strážce pokladu, dluhy Koruny dosahovaly závratné výše dvou miliónů liber.⁷⁸⁷ V roce 1629 Koruna dlužila značné částky za dodávky zásob pro potřeby dvora.⁷⁸⁸ Domácnost Jindřišky Marie se potýkala s obdobnými problémy; nedostatek svící nutil královnu přijímat návštěvy potmě.⁷⁸⁹

Panovník bez ohledu na neutěšený stav korunních financí trval na ozbrojené intervenci Anglie v říši. Vzhledem k nedostatku peněz se ovšem musel obrátit opět na parlament, třebaže někteří ministři včetně lorda strážce Tajné pečeti Williamse ho varovali, aby svolání zákonodárního sboru prozatím odložil.⁷⁹⁰ Jejich doporučení však král ignoroval.

Na konci prosince 1625, krátce po slavnostním zahájení parlamentního zasedání, poslanci zamítli hlasovat o finančních požadavcích krále, dokud nebudou projednány jejich stížnosti. Dne 2. února 1626 se konala korunovace Karla I. Jindřiška Marie nicméně odmítla, aby ji korunoval anglikánský arcibiskup, a proto se obřadu nezúčastnila.⁷⁹¹

Panovník přitom věnoval pozornost i nejmenším detailům, což lze ilustrovat na příkladu zvláštní komise složené z biskupů, která měla zajistit správný průběh bohoslužby. Klíčový význam měla obřadní symbolika. Olej k pomazání krále obsahoval rostlinné výtažky z pomerančů, růží, skořice, jasmínu, sezamu a muškátu, jednalo se panovníkovu vlastní recepturu. Díky pomazání posvátným olejem se Karel I. stal králem z Boží milosti. Pokud by se někdo odvážil protivit jeho vládě, stal by se nejen zrádcem, ale i hříšníkem, neboť by se tak postavil proti vládě posvěcené Bohem. Korunovace přitom

---

⁷⁸⁵ Náklady na financování výpravy dosáhly podle některých odhadů téměř 250 000 liber, přičemž zisk byl prakticky nulový.

⁷⁸⁶ BL, Harley MSS, sv. 3796, f. 35–36; Additional MSS, sv. 18795, f. 2–22.

⁷⁸⁷ Birch, T., *Court and Times...*, sv. 2, s. 138.

⁷⁸⁸ CSP, Venice, 1629–1632, sv. 22, URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=89268>>.

⁷⁸⁹ Gardiner, S. R., *History of England...*, sv. 7, s. 175.

⁷⁹⁰ Williams naléhal, aby Koruna věnovala větší pozornost volbě důvěryhodných a loajálních poslanců.

⁷⁹¹ McClure, N. E. (ed.), *The Letters...*, sv. 2., s. 629.

byla podobně jako manželství naprosto nedotknutelná. Jakmile ho Bůh korunoval panovníkem Anglie, neexistoval nikdo, kdo by si mohl nárokovat jeho trůn. Král se naopak zavázal „respektovat zákony a zvyky svého lidu a zachovávat mír a Boží svornost“.⁷⁹²

Na počátku května 1626 parlamentní opozice vznesla *impeachment* vůči Buckinghamovi.⁷⁹³ Karel I. reagoval nanejvýš podrážděně. Do Westminsteru dorazil v doprovodu svých ministrů a předních dvořanů, mezi nimiž nechyběli Buckingham, Weston, Dorset, Carlisle, Holland a Conway, načež přikázal zatknout dva opoziční předáky, sira Johna Eliota a Dudleyho Diggesse.⁷⁹⁴

Skutečností zůstává, že Karel I. na rozdíl od Jakuba I. nepokládal za nutné posílit skupinu zákonodárců loajálních Koruně. Na jaře 1625 sice jmenoval několik peerů do *House of Lords*, přičemž se z větší části jednalo o Buckinghamovy klienty, tento krok však měl spíše negativní následky. Opozice v Dolní sněmovně totiž považovala vévodu za svého hlavního nepřítele; panovníkovo rozhodnutí tak vyvolalo silnou animozitu mezi poslanci a Korunou, kterou se v průběhu dalšího jednání již nepodařilo zmírnit. V této situaci Karel I. poskytl plnou podporu Buckinghamovi a 29. května 1626 mu udělil prestižní post rektora univerzity v Cambridge (*Chancellor of Cambridge University*) po zesnulém Suffolкови.⁷⁹⁵ Ačkoli někteří zákonodárci projevovali ochotu usmířit se s králem, jakýkoli smír založený na kompromisu byl pro Karla I. neakceptovatelný. 14. června 1626 panovník rozpustil parlament.⁷⁹⁶

Buckinghamovu pozici ale neohrozilo rozpuštění zákonodárného sboru, ani faktický krach válečných plánů Koruny. Biskup z Mendes, zpovědník Jindřišky Marie, prohlásil, že „král by bránil raději Buckinghamu než vlastní

---

⁷⁹² Sanderson, W., *A Compleat History of the Life and Raigne of King Charles*, London 1658, s. 25.

⁷⁹³ Gardiner, S. R. (ed.), *Documents illustrating the Impeachment of Buckingham in 1626*, London 1889, s. 174.

Opozicie vinila Buckinghamu z toho, že si zakoupil úřad lorda *Wardena of Cinque Ports*, nedokázal ochránit anglické loďstvo před útoky pirátů, zajal několik francouzských lodí, vymohl nátlakem 10 000 liber od Východoindické společnosti a poskytl anglická plavidla francouzskému králi Ludvíku XIII.

⁷⁹⁴ Russell, C., *Parliament and English...*, s. 311.

⁷⁹⁵ Birch, T., *Court and Times...*, sv. 1, s. 107.

⁷⁹⁶ Tamtéž, s. 111–112.

V této souvislosti došlo také k zatčení a uvěznění Johna Digbyho, hraběta z Bristolu, jenž působil na postu anglického vyslance v Madridu. Karel I. mu kladl za vinu krach anglo-španělského sňatku. Digby se stal vůdcem opozice v Horní sněmovně, po svém zatčení byl vězněn v Toweru až do roku 1628. Počátkem čtyřicátých let 17. století Digby patřil k umírněným rojalistům.

zájmy“.⁷⁹⁷ Na zasedání Tajné rady ve Woodstocku král ujistil vévodu o své přetrvávající přízni.⁷⁹⁸ Na druhé straně panovnickovo rozhodnutí rozpustit parlament se odvážili zpochybňovat pouze Abbot a Williams. Zatímco arcibiskup z Canterbury po smrti Jakuba I. definitivně ztratil vliv na politiku Koruny, lord strážce Tajné pečeti definitivně upadl v nemilost. Karel I. mu kladl za vinu zejména krach vyjednávání o subsidiích. V říjnu 1625 musel rezignovat na svůj úřad; jeho nástupcem se stal sir John Suckling, jenž až doposud zastával funkci auditora královské domácnosti.⁷⁹⁹

Vzhledem k odmítavému postoji zákonodárců k finančním nárokům Koruny musela vláda spoléhat především na příjmy plynoucí z výběru různých poplatků. V první řadě se jednalo o cla (*tonnage and poundage*).⁸⁰⁰ Jejich výběr sice vyžadoval souhlas parlamentu, ale zejména v letech 1629–1640 k němu docházelo i bez něj. Další poplatky, které Koruna vybírala na základě královských prerogativ,⁸⁰¹ představovaly tzv. *impositions*.⁸⁰²

Menší obnosy pocházely z prodeje titulů a úřadů.⁸⁰³ Snaha o finanční soběstačnost vedla Korunu k udělování monopolů a patentů za úplatu.⁸⁰⁴ Třebaže parlament přijal zákon omezující udílení těchto výsadních práv,

---

⁷⁹⁷ Raumer, F., *History of the 16th and 17th Centuries Illustrated from Original Documents*, sv. 2, London 1838, s. 292–293.

⁷⁹⁸ Halliwell, J. O. (ed.), *The Letters...*, sv. 2, s. 266–270.

⁷⁹⁹ CSP, Venice, 1625–1626, sv. 19, URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=89085>>.

⁸⁰⁰ Dowell, S., *A History...*, s. 211–212.

Cla se mimo jiné vztahovala především na víno a vlněné zboží, vlna patřila mezi nejrozšířenější exportní artikly.

Parlament z roku 1625 však odhlasoval výběr *tonnage and poundage* pouze na dobu jednoho roku.

⁸⁰¹ O tom, zda se jedná o legální postup, vedla vláda s parlamentem neustálé spory.

⁸⁰² Tamtéž, s. 218–224.

Tzv. kniha sazeb (*Book of Rates*) obsahovala seznam zboží, která podléhala *impositions*, a výši poplatku. Její vydání konzultoval panovník se zástupci obchodních společností (Karel I. vydal novou *Book of Rates* v roce 1635).

⁸⁰³ Dowell, S., *A History...*, s. 245.

Obdobná praxe v Evropě nebyla ničím výjimečným. Existuje značná podobnost mezi tímto systémem a prodejem úřadů a titulů, který zavedl první ministr Jindřicha IV., vévoda de Sully. Zájemce mohl získat například titul barona za 10 000 liber, vikomta za 15 000 liber, hraběte za 20 000 liber.

⁸⁰⁴ Gregg, P., *The King...*, s. 219–220.

Výnosy z monopolů a patentů dosahovaly za vlády Karla I. značné výše: ročně například 30 000 liber z prodeje vína, 18 000 liber z výroby mýdla, 13 000 liber z prodeje tabáku.

v praxi se toto ustanovení často obcházel.⁸⁰⁵ Další částky plynuly z pokut, které platili tzv. rekusanti.⁸⁰⁶

Vzhledem k napjatým vztahům s „politickým národem“ ale Karel I. nemohl spoléhat na další parlamentní subsidie. Ačkoli v letech 1625–1629 *Exchequer* obdržela příspěvek na válečné účely ve výši 600 000 liber, poté se tento zdroj mimořádných příjmů vyčerpal. Zákonodárci se totiž domnívali, že většina prostředků neposlouží svému účelu, nýbrž bude pohlcena zkorumpovaným královským dvorem. V zásadě se tak opakovala situace z první poloviny dvacátých let 17. století. Neochota zákonodárného sboru poskytnout Koruně přiměřené finanční prostředky nutila panovníka k nepopulárním krokům, jejichž následky respektive politické konsekvence byly v řadě případů spíše negativní.⁸⁰⁷

Hlavní problém, který se díky předčasnému rozpuštění zákonodárného sboru dále prohloubil, představoval nedostatek peněz na válečné účely. To, že Koruna musela pozastavit výplatu žoldu pozemním jednotkám i posádkám lodí, vyvolalo silné nepokoje. V průběhu zasedání Tajné rady 150 námořníků zničilo vévodův kočár. V prosinci 1626 dorazil do Whitehallu zástup rozzuřených lodníků, kteří se dožadovali vyplacení dlužného žoldu. Karel I. považoval situaci za natolik závažnou, že jmenoval zvláštní komisi, jež měla za úkol celý problém vyřešit.⁸⁰⁸ Panovník rovněž nařídil zpřísnit výběr cel a tvrdě postihovat každého neplatiče. V neposlední řadě byl nucen prodat řadu klenotů v celkové výši 50 000 liber a také pronajmout práva k výběru cel na cukr.⁸⁰⁹

Vzhledem k přetrvávajícím chronickým finančním potížím se Karel I. uchýlil k velmi nepopulárnímu kroku v podobě tzv. nucených půjček (*forced*

---

⁸⁰⁵ Tento zákon (*The Monopolies Act*) z roku 1624 omezoval dobu platnosti monopolu (maximálně na 14 let) a blíže specifikoval oblast jeho uplatnění (například nové technologie). Znemožňoval prodej monopolu jednotlivcům; získat jej mohly jen korporace.

⁸⁰⁶ Kovář, M., *Stuartovská Anglie...*, s. 101.

Rekusanti odmítali účast na anglikánských bohoslužbách.

Ve 20. letech platili ročně průměrně 5 300 liber, v roce 1636 již 26 866 liber.

⁸⁰⁷ CSP, Venice, 1628–1629, sv. 21 [online], c2013 [cit. 2013-06-03], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=89219>>.

⁸⁰⁸ CSP, Venice, 1625–1626, sv. 19, c2013 [cit. 2013-06-03], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=89080>>; CSP, Venice, 1626–1628, sv. 20 [online], c2013 [cit. 2013-06-03], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=89111>>.

Členy komise tvořili Buckingham, Cecil, vikomt Wimbledon, Coke, Weston, sir Robert Cotton, sir John Penington a Phineas Pett.

⁸⁰⁹ Carlton, C., *Charles I...*, s. 84–85.

loans).⁸¹⁰ Přesto se zdálo, že mimořádná opatření splní svůj účel. Na sklonku roku 1626 *Exchequer* měla k dispozici požadovaných 200 000 liber k financování výpravy na ostrov Ré a současně mohla vyplatit 30 000 liber vojenským jednotkám operujícím na kontinentu. Výnosy z výběru *forced loans* tak překonaly i panovníkovo očekávání.⁸¹¹

V roce 1627 panovala v královské domácnosti značně napjatá atmosféra. Buckingham, jenž se choval vůči královně se zjevným despektem, *de facto* souhlasil s panovníkovým tvrzením, že eskalující manželská krize je důsledkem pomluv a intrik Francouzů z královniny domácnosti.⁸¹² Ostrou hádku vyvolala například cesta Jindřišky Marie do Tyburnu, kde uctila památku katolických mučedníků. Její rozhodnutí Karel I. považoval za otevřenou provokaci, přičemž označil za hlavního viníka biskupa Mendese.⁸¹³ Poté, co mu královna předložila seznam osob, které se měly stát novými členy její domácnosti, panovník se rozhodl vypovědět královnin francouzský doprovod ze země.⁸¹⁴ Tento krok vyvolal doposud nejhlubší krizi v manželských vztazích královského páru. Na druhé straně rozhodnutí Karla I. mělo pozitivní odezvu mezi Angličany. Většina z nich totiž sdílela panovníkovo přesvědčení, že „d’ábel odejde s nimi“.⁸¹⁵

Jak vidno, přítomnost katolíků v domácnosti Jindřišky Marie představovala zdroj neustálých problémů. Napětí mezi protestanty a katolickými dvořany nové královny se začalo stupňovat již poté, co její suita dorazila do Doveru. V srpnu 1625 Buckinghamův pokus uvést do královniny

---

⁸¹⁰ Coward, B., *The Stuart Age ...*, s. 162–163.

V roce 1626 Karel I. získal výběrem tzv. nucených půjček přibližně 240 000 liber.

⁸¹¹ CSP, Venice, 1627–1628, sv. 20 [online], c2013 [cit. 2013-06-03], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=89112>>; CSP, Venice, 1627–1628, sv. 20 [online], c2013 [cit. 2013-06-03], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=89114>>; CSP, Venice, 1627–1628, sv. 20 [online], c2013 [cit. 2013-06-03], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=89135>>; BL, Harley MSS, sv. 6988, f. 42–43.

⁸¹² BL, Harley MSS, sv. 6988, f. 1.

⁸¹³ Halliwell, J. O. (ed.), *The Letters...*, sv. 2, s. 266–270.

⁸¹⁴ CSP, Venice, 1625–1626, sv. 19 [online], c2013 [cit. 2013-06-04], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=89085>>; CSP, Venice, 1625–1626, sv. 19 [online], c2013 [cit. 2013-06-04], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=89090>>.

⁸¹⁵ BL, Harley MSS, sv. 6988, f. 11; Birch, T., *Court and Times...*, sv. 1, s. 136–137.

domácnosti anglické dvorní dámy narazil na rozhodný odpor Jindřišky Marie, který vyústil v ostrou hádku doprovázenou výhrůžkami a obviňováním.⁸¹⁶

Panovník nehodlal připustit, aby se Jindřiška Marie ocitla pod vlivem osob, které se *de facto* vymykaly jeho kontrole. Krátce po vypovězení Francouzů Karel I. určil čtyři dvorní dámy, které se staly společnicemi královny v její *Bedchamber*. Buckingham, jenž se vzhledem k novým politickým okolnostem snažil upevnit svou pozici, přesvědčil krále, aby stejný post svěřil lady Villiers-Comptonové. Zatímco ostatní dvorní dámy vyznávaly protestantskou víru, Buckinghamova matka představovala výjimku, neboť patřila k oddaným katoličkám.⁸¹⁷

Na druhé straně francouzský vyslanec neváhal použít nejrůznější intriky, aby v očích královny diskreditoval hraběnku z Carlisle, protože její manžel patřil k vlivným dvořanům a sympatizantům prošpanělské frakce.⁸¹⁸ Obecně lze říci, že v politice založené na osobních vztazích byl mocenskou determinantou přístup k panovníkovi, respektive královně.

Ačkoli Karel I. očekával brzké zlepšení vzájemných vztahů v rámci rodiny, spíše tomu bylo naopak. Hrozba rozpadu manželství navíc znepokojila Ludvíka XIII. Francouzský král proto vyslal do Londýna zvláštního vyslance Françoise de Bassompiera, jenž měl usmířit královský pár. Díky obratnému vystupování se mu skutečně podařilo dosáhnout kompromisu. Dohoda měla poskytnout Jindřišce Marii větší volnost při výběru členů její vlastní domácnosti. Zároveň předpokládala vyrovnaní finančních závazků Francie, které vyplývaly z manželské smlouvy. Nutno podotknout, že další vývoj událostí realizaci Bassompierovy dohody prakticky znemožnil.⁸¹⁹

---

⁸¹⁶ CSP, Venice, 1625–1626, sv. 19 [online], c2013 [cit. 2013-06-04], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=89047>>; Clarendon, E. H., *The History of Rebellion...*, sv. 1, s. 69.

⁸¹⁷ CSP, Venice, 1625–1626, sv. 19 [online], c2013 [cit. 2013-06-04], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=89042>>.

⁸¹⁸ CSP, Venice, 1629–1632, sv. 19 [online], c2013 [cit. 2013-06-04], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=89266>>.

⁸¹⁹ CSP, Venice, 1626–1628, sv. 20 [online], c2013 [cit. 2013-06-04], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=89107>>; CSP, Venice, 1626–1628, sv. 20 [online], c2013 [cit. 2013-06-04], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=89108>>; CSP, Venice, 1626–1628, sv. 20 [online], c2013 [cit. 2013-06-04], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=89110>>.

Členy královny domácnosti měli nadále tvořit biskup, šest kněží, šest dvorních dam, komoří, sekretář a lékař; celkem se jednalo o čtyřicet až padesát Francouzů. Jindřiška Marie by získala

Na jaře 1627 totiž selhala diplomatická jednání, jejichž účelem bylo odstranit některá úskalí komplikující anglo-francouzské vztahy.⁸²⁰ Krátce poté Karel I. zahájil přípravy na válku s Francií. Financování výpravy na ostrov Ré měla zajistit další tzv. nucená půjčka; Buckingham obdržel příkaz shromáždit flotilu k podpoře vylovení. V červnu 1627 panovník v doprovodu předních dvořanů navštívil Portsmouth, aby vykonal přehlídku vojenských jednotek a loďstva.⁸²¹

Dne 12. července se Angličané pod Buckinghamovým osobním velením vyloďovali na ostrově Ré. Navzdory počátečnímu úspěchu se jim nepodařilo obsadit klíčovou pevnost St. Martin, což *de facto* znamenalo krach celé expedice. Poté, co Francouzi prolomili námořní blokádu ostrova, se Buckinghamovy jednotky ocitly v defenzivě.⁸²²

Ačkoli Karel I. vyvíjel značné úsilí, aby zajistil plynulé zásobování pro expediční síly, Angličany na ostrově Ré paralyzoval především nedostatek potravin a munice. V září 1627 si Buckingham stěžoval králi, že slibované zásoby stále nedorazily.⁸²³ Na podzim 1627 se logistické problémy zmírnily, průběh celé operace však negativně poznamenalo Buckinghamovo nekompetentní velení. Zatímco vývoj událostí působil panovníkovi hlubokou frustrací, vévoda využíval každé příležitosti, například potíží se zásobováním, aby se zbavil odpovědnosti za vlastní chyby a neschopnost. Počátkem listopadu 1627 byla situace nicméně již natolik beznadějná, že musel vydat rozkaz k ústupu.

Vojenský debakl rezonoval nejen mezi příslušníky „politického národa“, ale i na veřejnosti.⁸²⁴ Neúspěšná kampaň byla údajně „největší a nejhanebnější porážkou, kterou utrpěli Angličané od té doby, co ztratili Normandii“. ⁸²⁵ Poslanec John Rous se obával, že „Jezuité a Španělé zneužijí

---

neomezený přístup do své vlastní kaple ve St. James. Karel I. měl propustit 70 rekusantů a umožnit jim odchod do exilu. Ludvík XIII. se zavázal vyplatit anglickému králi dlužné věno.

⁸²⁰ Jednalo se například o zajímání anglických či francouzských lodí.

⁸²¹ Birch, T., *Court and Times...*, sv. 1, s. 368–369.

⁸²² Carlton, C., *Charles I...*, s. 91–92.

⁸²³ BL, Harley MSS, sv. 6988, f. 42–43.

⁸²⁴ Buckingham ztratil 5000 mužů, polovina z 3000 přeživších byla pro další boj nepoužitelná, což zapříčinily především utrpěná zranění a nemoce.

⁸²⁵ Birch, T., *Court and Times...*, sv. 1, s. 285.

[porážku – pozn. P.V.] k tomu, aby zabránili Anglii v pomoci protestantům [v říši – pozn. P.V.]“.⁸²⁶

Zatímco Karel I. přijal zprávy o debaklu „rozvážně a bez zbytečných pohnutek, jak se sluší na velkého krále“, v očích opozice byl hlavním viníkem Buckingham. Její postoj nezměnila ani skutečnost, že veškerou odpovědnost za vojenskou porážku převzal osobně panovník. Jak vidno, král zcela ignoroval chyby, kterých se vévoda dopustil v průběhu dobývání ostrova Ré. Jakoukoli kritiku Buckinghamova rezolutně odmítal.⁸²⁷

Panovníkův oblíbenec si rovněž nepřipouštěl vlastní selhání. Varování své matky, že „[v důsledku porážky na ostrově Ré – pozn. P.V.] ztratil doma téměř veškerou úctu“ v podstatě ignoroval.⁸²⁸ Vévoda naslouchal raději nekritickým obdivovatelům, kteří hodnotili jeho velení jako „zázračné“ či „nepřekonatelné“.⁸²⁹ Buckinghamovo přesvědčení o vlastní neomylnosti bezpochyby posílilo skvělé přijetí, které mu připravil Karel I.⁸³⁰

Panovník navíc plánoval další vylodovací operaci, která měla odčinit předchozí neúspěch. Na sklonku února 1628 jmenoval novou *Council of War* a pověřil ji přípravou válečného plánu. Vše nasvědčovalo tomu, že velení získá opět Buckingham.⁸³¹ Problém vyvolával především nedostatek financí. Ačkoli Karel I. vypsál novou tzv. nucenou půjčku a současně získal úvěr ve výši 120 000 liber, jenž mu poskytla City, neměl jinou možnost než svolat znovu parlament.⁸³²

Naděje na rychlé schválení subsidií, které by zbavily Korunu finančních potíží, se zhroutila poté, co zákonodárci vznesli protest vůči zneužívání

---

⁸²⁶ Green, M. A. E. (ed.), *The Diary of John Rous*, London 1856, s. 13.

⁸²⁷ BL, Harley MSS, sv. 6988, f. 76–80; TNA: PRO, SP 16/84/67.

⁸²⁸ CSP, Domestic, 1627–1628 [online], c2013 [cit. 2013-09-06], URL: < <http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=51938>>.

⁸²⁹ TNA: PRO, SP 16/81/16; TNA: PRO, SP 16/84/81.

⁸³⁰ Birch, T., *Court and Times...*, sv. 1, s. 284; CSP, Venice, 1626–1628, sv. 20 [online], c2013 [cit. 2013-06-07], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=89149>>.

V Portsmouthu Buckingham očekával panovníkův vlastní kočár. Jako dar na uvítanou vévoda obdržel diamantový náramek. V Londýně čekal na jeho příjezd téměř celý královský dvůr; výjimku představovala pouze královna Jindřiška Marie. První noc Buckingham strávil s králem v jeho *Bedchamber*.

⁸³¹ CSP, Domestic, 1627–1628 [online], c2013 [cit. 2013-09-06], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=51980>>; CSP, Domestic, 1627–1628 [online], c2013 [cit. 2013-09-06], URL: < <http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=51984>>.

⁸³² CSP, Domestic, 1627–1628 [online], c2013 [cit. 2013-09-06], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=51986>>; CSP, Domestic, 1627–1628 [online], c2013 [cit. 2013-09-06], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=51987>>.

Výnos z tzv. nucené půjčky činil 200 000 liber.

královských prerogativ. Poslanci Dolní sněmovny vystupovali proti nezákonnému zdanění, uvěznění bez soudního rozhodnutí a uplatňování stanného práva. Opozice nakonec předložila králi tzv. Petici práv (*Petition of Rights*),⁸³³ Karel I. ale s jejím přijetím váhal. 5. června 1628 sir Edward Coke v projevu před *House of Commons* prohlásil: „Myslím, že vévoda z Buckinghamu je příčinou všech našich béd.“⁸³⁴ Poté, co panovník ustoupil a vyjádřil souhlas s *Petition of Rights*, odpůrci Koruny soustředili svou pozornost na kritiku Buckinghamu. Ačkoli Karel I. odhodlaně hájil svého oblíbence, o „jehož nevině byl zcela přesvědčen“, vévoda se stal jedním z nejnenáviděnějších mužů v celé Anglii. Projevy nenávisti vyvrcholily 13. června 1627, kdy dav zlynčoval Buckinghamova lékaře Johna Lambea. V Londýně kolovaly pamflety, které obviňovaly panovníkova oblíbence ze všech možných zločinů a vyhrožovaly mu potupnou smrtí.⁸³⁵ Na konci téhož měsíce král odročil parlament, čímž dočasně rezignoval na možnost získat parlamentní subsidie.⁸³⁶

Přípravy na tažení na pomoc francouzským hugenotům nicméně pokračovaly. Na sklonku června 1627 měl panovník k dispozici přibližně 100 lodí a 4000 mužů. 17. srpna, krátce před vyplutím válečné flotily se setkal s vévodou v Southwicku.⁸³⁷ O šest dnů později však Buckingham podlehl útoku atentátníka, jenž ho probodl dýkou v Portsmouthu.

Zpráva o vévodově smrti zastihla Karla I. v průběhu ranní bohoslužby. Král utrpěl silný šok. Mši absolvoval jen díky proslulému sebeovládání a zhroutil se až v soukromí. Dva dny zůstal ve svých komnatách, aniž by někoho přijal. Poté nařídil celému dvoru smutek a nechal Buckinghamovo tělo dopravit do Londýna, kde proběhl pohřeb bez jakýchkoli okazalostí.⁸³⁸

⁸³³ Gardiner, S. R. (ed.), *The Constitutional...*, s. 66–69.

Petice odmítala uvěznění bez sdělení konkrétního obvinění, vynucené ubytování vojáků v soukromých domech, výkon stanného práva v době míru a vymáhání daní, půjček a darů bez souhlasu parlamentu.

⁸³⁴ Rushworth, J. (ed.), *Historical Collections* [online], c2013 [cit. 2013-10-28], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=74906>>.

⁸³⁵ Birch, T., *Court and Times...*, sv. 1, s. 365, 368–369; CSP, Domestic, 1628–1629 [online], c2013 [cit. 2013-09-12], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=52026>>; Clarendon, E. H., *The History...*, sv. 1, s. 74–79.

⁸³⁶ CSP, Domestic, 1628–1629 [online], c2013 [cit. 2013-09-12], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=52019>>; CSP, Venice, 1628–1629, sv. 21 [online], c2013 [cit. 2013-06-07], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=89188>>.

⁸³⁷ Long, W. H. (ed.), *Sir John...*, s. 44–45.

⁸³⁸ Kovář, M., *Stuartovská Anglie...*, s. 97.

Po vévodově zavraždění panovník zachovával i nadále velkorysý přístup k jeho rodině, které věnoval několik štědrých darů v podobě nemovitostí. Král splatil dluhy Buckinghamovy manželky a souhlasil rovněž s tím, aby její děti byly vychovávány společně s královskými potomky. George Villiers, druhý vévoda z Buckinghamu se stal blízkým přítelem korunního prince Karla.⁸³⁹ V případě rodiny Alžběty Stuartovny a Fridricha V. Falckého, jež se zdržovala v nizozemském exilu, Koruna poskytovala falckému kurfiřtovi nemalé částky.⁸⁴⁰

Vévodova smrt měla nepochybně zásadní význam na dosavadní uspořádání mocenských poměrů na královském dvoře. Panovníkův oblíbenec si udržoval dominantní vliv na politiku Koruny i samotného krále, což lze nejlépe ilustrovat na anglické zahraniční politice, která byla v porovnání s obdobím vlády Jakuba I. konfrontativnější. Závislost Karla I. na vévodovi pramenila z nedostatku sebedůvěry, introverze a nejistoty. Důležitou roli sehrál rovněž faktický rozpad panovníkova manželství, z něhož těžil především jeho favorit. Buckingham paradoxně žil v pocitu neustálého ohrožení, což ho nutilo ke stále riskantnějšímu jednání. Arcibiskup Abbot prohlásil, že „[vévoda – pozn. P.V.] se bál vlastního stínu, přičemž se pouštěl do nejistých podniků, jen aby ochránil sebe sama“.⁸⁴¹ Buckinghamova výjimečnost ovšem byla mimo jakoukoli pochybnost; žádný z oblíbenců stuartovských králů nezískal přízeň dvou panovníků, nemluvě o dominantním mocenském postavení.

Situaci mu ulehčovala rovněž skutečnost, že Karel I. projevoval značný respekt vůči autoritám. Na počátku dvacátých let 17. století podporoval prince v jeho odhodlání stát se tvůrcem alternativní politiky Koruny; následník trůnu nakonec získal jistou nezávislost na panovníkovi, z čehož profitoval také Buckingham. Změna zahraničně-politického kurzu, snaha vojensky se angažovat v Evropě a svatba s Jindřiškou Marií – to vše nesmírně posílilo sebedůvěru Karla I., jenž podlehl dojmu, že dokázal překonat svého otce. Jeho důvěra ve vévodu, který ho bezvýhradně podporoval, byla neotřesitelná. V případě jakýchkoli problémů mohl Buckingham naopak spoléhat na panovníkovu přízeň. Král jej chránil před útoky nepřátel, veškerá

---

⁸³⁹ TNA: PRO, SP 16/147/7.

⁸⁴⁰ TNA: PRO, SP 16/186/19, TNA: PRO, SP 81/36/149.

V roce 1629 se jednalo o 18 000 liber.

⁸⁴¹ Hacket, J., *Scrinia Reserata...*, sv. 2, s. 5.

Buckinghamova rozhodnutí považoval bez ohledu na důsledky za bezchybná, jakoukoli kritiku na adresu svého oblíbence rozhodně odmítal. Poté, co vévoda utrpěl porážku při dobývání ostrova Ré, Karel I. mu napsal dopis, v němž ho ujistil, že zůstává jeho „milujícím, věrným a stálým přítelem“.⁸⁴² Na druhé straně opozice jej považovala za „špatného rádce“, jenž nese plnou odpovědnost za chyby panovníka.

Vztah s králem za těchto okolností garantoval Buckinghamovi nejen silný vliv na politiku Koruny, ale i výsadní mocenské postavení. Arcibiskup Abbot poznamenal, že „[vévoda – pozn. P.V.] nemohl vystát muže, kteří nepatřili mezi jeho klienty“.⁸⁴³ Panovníkův oblíbenec odstranil každého potenciálního soka, například Cranfielda. Současně budoval patronážní monopol, který oslaboval autoritu i mocenský vliv krále. Dokonce i Edward Hyde, který se přiznal do Buckinghamovy rodiny, připouštěl, že vévodovo zneužívání patronáže uráží nejen nobilitu, ale i příslušníky nižších stavů.⁸⁴⁴

Jeho klienti získávali úřady, šlechtické tituly, penze a jiné benefity, což popuzovalo aristokracii a oslabovalo její loajalitu ke Koruně. Nespokojenost s poměry u dvora rezonovala nejen ve Whitehallu, ale i na venkově. V zásadě lze říci, že poměry panující u dvora významně přispěly k eskalaci politického napětí v letech 1624–1628.⁸⁴⁵

Na druhé straně Buckingham projevoval ochotu vzdát se některých úřadů ve prospěch svých klientů, spojenců a v některých případech i rivalů. Za těchto okolností Buckingham přenechal úřad *Warden of Cinque Ports* hraběti ze Suffolku, přestože patřil k jeho oponentům.⁸⁴⁶

Po vévodově zavraždění řada vlivných politiků včetně Buckinghamových klientů očekávala, že Karel I. poctí svou přízní nového favorita. K tomu však nedošlo.⁸⁴⁷ Benátský vyslanec předpokládal, že dojde k výrazným změnám v obsazení dvorských i vládních úřadů.⁸⁴⁸ Panovník skutečně svěřil významné posty bývalým parlamentním kritikům, například

⁸⁴² BL, Harley MSS, sv. 6988, f. 53, 60.

⁸⁴³ Rushworth, J. (ed.), *Historical Collections* [online], c2013 [cit. 2013-10-28], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=70145>>.

⁸⁴⁴ Clarendon, E. H., *The History...*, sv. 1, s. 12.

⁸⁴⁵ Sharpe, K., *Crown, Parliament...*, s. 329, 334.

⁸⁴⁶ Birch, T. (ed.), *Court and Times...*, sv. 1, s. 222–224, 270.

⁸⁴⁷ Tamtéž, s. 396.

⁸⁴⁸ CSP, Venice, 1628–1629, sv. 21 [online], c2013 [cit. 2013-06-11], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=89195>>.

Thomasi Wentworthovi, Williamu Noyovi nebo siru Dudleymu Diggesovi. Královskou přízeň nyní požívali i vévodovi nepřátelé, Arundel byl jmenován členem Tajné rady.⁸⁴⁹ Weston, jenž ztratil vlivného patrona, usiloval o navázání dobrých vztahů s Wentworthem, Arundelem a sirem Francies Cottingtonem, neboť se obával, že upadne v nemilost.⁸⁵⁰

Rozhodnutí Karla I. svěřit opozičním předákům prestižní a vlivné úřady, mělo zásadní vliv na kariéru Thomase Wentwortha. V prosinci 1628 stanul v čele Rady severu (*Lord President of the North*) a v následujícím roce byl jmenován členem Tajné rady. Wentworth kladl silný důraz na řád a autoritu, což evidentně konvenovalo s pojetím vlády, které prosazoval Karel I. Ačkoli v letech 1627–1628 ostře kritizoval některá opatření Koruny, jež podle jeho názoru ohrožovala svobody poddaných, ve skutečnosti se jednalo spíše o projev vlastní frustrace z omezeného přístupu k moci. Poté, co získal post v *Privy Council*, se vzdal jakékoli další kritiky na adresu krále. Obecně lze říci, že dvůr a venkov neměly podle Wentworthova názoru důvod být v opozici; královská moc a privilegia lidu představovaly vzájemnou oporu, bez níž by žádná z nich nemohla existovat.⁸⁵¹

Ačkoli Wentworth patřil k ministrům, kteří prosazovali dílčí vládní reformy, vzhledem ke svému pojetí královské autority neshledával nutnost zásadních změn v dosavadním způsobu vlády. Wentworthovu údajnou snahu nastolit „absolutistický“ režim lze proto považovat spíše za dezinterpretaci jeho záměru reformovat existující režim, nikoli pokus o revoluční převrat.⁸⁵² V tomto smyslu zvažoval výměnu některých nekompetentních ministrů, kteří nesli odpovědnost za fungování konkrétního úřadu; reforma dané instituce však nebyla podle jeho názoru nutná.⁸⁵³ Za takových okolností by schopní ministři dokázali díky vzájemné spolupráci vyřešit prakticky veškeré problémy sužující monarchii. Pokud by parlament poskytl Koruně stejnou podporu, mohli

---

⁸⁴⁹ Gardiner, S. R., *History of England...*, sv. 6, s. 371.

V říjnu 1628 byl Arundel jmenován členem Tajné rady.

⁸⁵⁰ Warwick, P., *Memoirs...*, s. 109–110.

⁸⁵¹ Cooper, J. P. (ed.), *Wentworth Papers 1597–1628*, London 1973, s. 293.

⁸⁵² Knowler, W. (ed.), *The Earl...*, sv. 1, s. 269.

Jeho kritici odkazovali například na termín „*thorough*“, jenž Wentworth několikrát uvedl ve své korespondenci.

⁸⁵³ Knowler, W. (ed.), *The Earl...*, sv. 2, s. 41–43.

panovník i představitelé „politického národa“ spravovat zemi v téměř ideální harmonii.⁸⁵⁴

Wentworth považoval sebe sama za loajálního služebníka krále, jenž v první řadě vykonává své povinnosti v zájmu veřejného blaha, nikoli kvůli osobnímu prospěchu.⁸⁵⁵ Poté, co se v lednu 1632 stal zástupcem místokrále v Irsku, pokládal za nezbytné hájit věc Koruny, kterou ohrožovalo bezskrupulózní jednání tamní šlechty, jež sledovala pouze své individuální zájmy.⁸⁵⁶

V zásadě byl přesvědčen, že klíčové vládní posty by panovník měl svěřovat pouze představitelům aristokracie, která by na rozdíl od nemajetných jedinců neměla potřebou obohacovat se na úkor panovníka.⁸⁵⁷ Jak vidno, Wentworth smýšlel konzervativně, přičemž některé jeho premisy lze označit za idealistické.⁸⁵⁸ V tomto ohledu se dopustil zásadního omylu, neboť předpokládal, že panovníkovi oddaní ministři budou vždy jednat s vědomím svých povinností vůči Koruně, bez ohledu na své majetkové poměry a vliv. Wentworthova neústupnost pramenila z pocitu vlastní neomylnosti a přesvědčení, že vše, co dělá, je správné. Mnozí současníci ho označovali za muže, jenž dokáže stěží projevit jakoukoli přívětivost.⁸⁵⁹ Edward Hyde mu vyčítal „*pýchu pramenící z pocitu převahy*“.⁸⁶⁰ Jeho největší slabost představovala silná izolovanost u dvora a absence širší klientely.

Poté, co se Wentworth stal *Lord deputy of Ireland*, omezil kontakty s Whitehallem; během pobytu v Irsku navštívil Londýn pouze jednou. To, co zástupce irského místokrále nejvíce znepokojovalo, byla jeho diskreditace v očích panovníka. Z toho důvodu udržoval úzký vztah s Laudem, zajímal se o dění u dvora a projevoval obavy z případných intrik svých nepřátel u královského dvora.⁸⁶¹ Ačkoli Karel I. respektoval jeho názory a rady, silný

---

⁸⁵⁴ Knowler, W. (ed.), *The Earl...*, sv. 1, s. 419; Gardiner, S. R., *History of England...*, sv. 8, s. 196–198.

⁸⁵⁵ Knowler, W. (ed.), *The Earl...*, sv. 1, 419.

⁸⁵⁶ Sharpe, K., *The Personal...*, s. 137.

⁸⁵⁷ Knowler, W. (ed.), *The Earl...*, sv. 2, s. 41–43.

⁸⁵⁸ Wedgwood C. V., *Thomas Wentworth, First Earl of Strafford, a Revaluation, 1593–1641*, London 1961, s. 89.

⁸⁵⁹ Tamtéž, s. 105.

⁸⁶⁰ Clarendon, E. H., *The History...*, sv. 1, s. 342.

⁸⁶¹ Sharpe, K., *Crown, Parliament...*, s. 325–326.

vliv na politiku Koruny získal Wentworth teprve poté, co jej panovník v září 1639 povolal zpět do Londýna.

Wentworthovým nejbližším spojencem a přítelem byl William Laud. Třebaže se jejich kontakt omezoval spíše na korespondenci, oba sdíleli podobné morální hodnoty. Edward Hyde považoval Lauda za upřímného, loajálního a bezúhonného služebníka Koruny.⁸⁶²

Na počátku března 1629 schválili poslanci v napjaté atmosféře, která neměla daleko k hysterii, tři rezoluce proti náboženské a finanční politice vlády.⁸⁶³ Poté, co v únoru 1629 poslanci zpochybnili právo Koruny na výběr *tonnage* a *poundage*, Karel I. prohlásil, že úředníci jednali výhradně „podle mých pokynů a příkazů“. ⁸⁶⁴ Panovník i zákonodárci odmítali slevit ze svých požadavků. Král vnímal požadavky poslanců jako ohrožení korunních prerogativ, Dolní sněmovna zpochybňovala legitimitu vládních rozhodnutí. Karel I. nehodlal další útoky snášet, a proto 4. března 1629 parlament rozpustil. Panovník dospěl k závěru, že tak činí v zájmu země; jiná možnost, jak spravedlivě vládnout Anglii, neexistovala.⁸⁶⁵

Jeho rozhodnutí přivítala řada vlivných dvořanů a ministrů. Weston, který patřil k oblíbencům Karla I., se obával *impeachmentu*, a byl proto rozhodným zastáncem nesmlouvavého jednání s opozicí. Výjimku představovala Alžběta Stuartovna, jež pevně doufala, že zákonodárci poskytnou Koruně subsidie na vojenské tažení proti katolickým vojskům okupujícím Falc. Z toho důvodu naléhala na krále, aby svolal nový parlament, k čemuž ovšem nikdy nedošlo.⁸⁶⁶

Po Buckinghamově smrti se na královském dvoře zformovaly dvě mocenské frakce. V čele první stál Weston, mezi její významné členy patřili Holland, Carlisle, Arundel, Cottington, Vane, státní sekretáři Windebank a sir

---

⁸⁶² Clarendon, E. H., *The History...*, sv. 1, s. 82.

⁸⁶³ Gardiner, S. R. (ed.), *The Constitutional ...*, s. 82.

Tyto rezoluce přijala Dolní sněmovna 2. března 1629. První označovala stoupence arminianismu za nepřátele státu. Druhá odsuzovala výběr *tonnage and poundage* bez souhlasu parlamentu. Třetí prohlašovala plátce nelegálních daní za zrádce anglických svobod, nepřátele království a *Commonwealthu*.

⁸⁶⁴ Rushworth, J. (ed.), *Historical Collections* [online], c2013 [cit. 2013-11-12], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=70156>>.

⁸⁶⁵ Hibbert, C., *Cavaliers and Roundheads The English at War 1642-1649*, London 1993., s. 12–13.

⁸⁶⁶ Carlton, C., *Charles I...*, s. 154–155.

John Coke. Druhou skupinu tvořili arcibiskup Laud, Wentworth (*Lord Deputy of Ireland*) a Coventry (*Lord Keeper of Privy Seal*). V zásadě lze říci, že mezi oběma frakcemi neexistovaly závažné rozdíly v pohledu na politiku Koruny. Westonova skupina měla silnější zastoupení v exekutivě a početnější síť klientů, současně se ale nebránila případné spolupráci s Laudem či Wentworthem, pokud to prospělo jejím zájmům.⁸⁶⁷

William Laud získal důvěru krále, neboť bezvýhradně podporoval jeho záměr reformovat *Church of England*. V prosinci 1634 sir Thomas Roe prohlásil v přítomnosti Alžběty Falcké, že arcibiskup patří „pro svou morální zásadovost k nezkorumpovaným a výjimečným rádcům [krále – pozn. P.V.]“. Dokonce i Dorset, lord komoří královny Jindřišky Marie, jenž stál v čele opoziční frakce, označil Lauda za „muže na svém místě, který je věrný králi“.⁸⁶⁸ Jeho typickými vlastnostmi byly silný důraz na sebedisciplínu, zanícenost pro danou věc, metodický přístup k problémům a pohrdání všemi, kteří sledovali pouze vlastní zájmy.⁸⁶⁹

V zásadě lze říci, že Laud dlouhodobě usiloval o boj proti korupci jak u dvora, tak i na úrovni místní správy; prvořadou povinností každého poddaného byla oddanost a služba Koruně. Na rozdíl od Wentwortha však netrpěl politickým idealismem. Představu, že všichni začnou upřednostňovat veřejné zájmy před svými vlastními, považoval za absurdní. Laud si uvědomoval, jak důležitou roli hrají osobní ambice v životě aristokracie, *gentry*, měšťanů a ostatních poddaných.⁸⁷⁰ Z toho důvodu pochyboval také o možnosti vládnout „absolutisticky“ nejen v politickém, ale i v náboženském slova smyslu.⁸⁷¹

Biskupské svěcení Laud podstoupil až v roce 1621; za vlády Jakuba I. nicméně nezastával žádný významný úřad. Laudův kariérní postup nepochybně ovlivnila skutečnost, že patřil mezi Buckinghamovy klienty. Vévoda přesvědčil Karla I., aby ustanovil Lauda svým rádcem v církevních záležitostech. Krátce nato byl jmenován biskupem v Bath a Wellsu. V roce 1627 se stal členem

---

⁸⁶⁷ V roce 1634 Carlisle s Hollandem spojili své síly s Laudem a Coventrym, aby dosáhli odvolání Westona kvůli nevýhodnému prodeji korunní půdy. Karel I. však označil jejich návrhy za neopodstatněné.

⁸⁶⁸ Sharpe, K., *The Personal...*, s. 140.

⁸⁶⁹ Trevor-Roper, H. R., *Archibishop Laud 1573–1645*, London 1940, s. 35.

⁸⁷⁰ Scott, W. (ed.), *The Works...*, sv. 1, s. 310.

⁸⁷¹ Knowler, W., *The Earl...*, sv. 1, s. 110–111.

Tajné rady, o rok později londýnským biskupem a současně favoritem pro arcibiskupský stolec v Canterbury. Laudův vliv na náboženskou politiku Koruny v letech 1628–1633 však nelze přeceňovat. V uvedeném období působil spíše jako přímý vykonavatel panovníkovy vůle než architekt církevní politiky Koruny. Do roku 1634 nezasedal v žádném ze stálých výborů *Privy Council*, díky čemuž dospěli někteří současníci k závěru, že Laud nepatřil k prominentním členům Tajné rady.⁸⁷²

Ve skutečnosti ale sekulární záležitosti poutaly Laudův zájem pouze okrajově; jeho hlavním cílem bylo reformovat anglikánskou církev. Poté, co se v roce 1633 stal arcibiskupem z Canterbury, začal usilovat o prosazení náboženské uniformity v duchu tradiční anglikánské doktríny. Na druhé straně si uvědomoval, že realizace těchto plánů vyžaduje širší politickou podporu. Z toho důvodu usiloval o to, aby Karel I. jmenoval držitele některých vlivných z řad duchovenstva. Laud patřil ke zkušeným politikům, dobře se orientoval v poměrech panujících u královského dvora, měl také značný vliv na korunní patronáž.⁸⁷³ Díky jeho intervenci získal sir Francis Windebank post státního sekretáře.⁸⁷⁴ Laudova přímluva pohnula krále k tomu, aby jmenoval Williama Juxona kaplanem královské domácnosti (*Clerk of Closet*).⁸⁷⁵

Na druhé straně arcibiskupův vliv na rozhodování Karla I. měl jisté limity; panovník jednal s vědomím nejvyššího představitele a ochránce anglikánské církve. Když Laud například navrhoval jmenování Deana Hassala, biskupa z Norwiche, na post královského kaplana, král odmítl, neboť upřednostňoval kandidáty, které znal osobně. Z Laudovy dochované korespondence lze rovněž usuzovat, že arcibiskup považoval sebe sama spíše za vykonavatele než architekta církevní politiky Koruny.⁸⁷⁶

---

⁸⁷² CSP, Domestic, 1633–1634 [online], c2013 [cit. 2013-09-23], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=52262>>; CSP, Venice, 1632–1636, sv. 23 [online], c2013 [cit. 2013-06-13], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=89367>>.

To platilo přinejmenším do roku 1634, kdy se Laud stal členem výboru pro obchod, státní pokladnu a zahraniční záležitosti.

⁸⁷³ Scott, W. (ed.), *The Works...*, sv. 3, s. 218.

⁸⁷⁴ Windebank se stal státním sekretářem v roce 1632.

⁸⁷⁵ Scott, W. (ed.), *The Works...*, sv. 3, s. 216; Heylin, P., *Cyprianus anglicus...*, sv. 1, London 1668, s. 212.

⁸⁷⁶ TNA: PRO, SP 16/297/33; Cardwell, E. (ed.), *Documentary Annals of the Reformed Church of England*, sv. 2, Oxford 1844, s. 229 an.

V tomto případě král jmenoval Matthewa Wrena královským kaplanem.

Laudovo postavení bylo přesto do určité míry výjimečné. Karel I. se téměř naprosto ztotožnil s arminiánskou náboženskou a církevní doktrínou, neboť odpovídala jeho vlastním představám o vztahu církve a státu. Z toho důvodu poskytoval Laudovi rozhodnou podporu a choval vůči němu hlubokou důvěru. Nutno podotknout, že panovnickovo zaujetí pro arminianismus budilo silnou nelibost mezi puritány. Hlasité protesty se ozývaly i z řad ministrů a dvořanů, kteří se cítili ohroženi vzhledem k upřednostňování arminiánů při obsazování dvorských či vládních postů.⁸⁷⁷ Často opakovaná výhrada, že „[arminiáni – pozn. P.V.] uchvátili nejlepší úřady v Anglii“, je v tomto ohledu typická.

Puritáni často poukazovali na Laudův údajný kryptokatolicismus. Taková obvinění se však nezakládala na pravdě. Laud naopak kritizoval přítomnost katolíků u dvora. Jednalo se především o jedince, kteří navštěvovali kapli Jindřišky Marie. Jeho nesmlouvavý postoj vedl ke zhoršení vztahů s královnou.⁸⁷⁸ Arcibiskup v žádném případě neusiloval o sblížování *Church of England* s římsko-katolickou církví.⁸⁷⁹ V roce 1634 chtěl vykázat lady Elizabeth Falklandovou ode dvora, neboť ji podezříval, že přesvědčila své dcery, aby přijaly katolickou víru.⁸⁸⁰ Laudův hlavní cíl představovalo nastolení jednoty uvnitř *Church of England*, což *de facto* znamenalo bránit ji proti puritánům i katolíkům. Cesta k názorovému souznění vedla nejen skrze společná náboženská dogmata, ale i sounáležitost celého křesťanského společenství a uniformitu církevních obřadů.⁸⁸¹

Jednota ovšem mohla být zachována pouze tehdy, pokud by církevní představitelé nekompromisně prosazovali svou autoritu nad klérem. Tato zásada nepochybně představovala jeden z hlavních důvodů Laudova pádu. Jeho snaha omezit vliv laiků na *Church of England* totiž vyvolala rozhodný odpor šlechty, která to považovala za ohrožení svých politických i finančních zájmů.⁸⁸²

---

⁸⁷⁷ CSP, Domestic, 1633–1634 [online], c2013 [cit. 2013-09-26], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=52254>>.

⁸⁷⁸ Knowler, W. (ed.), *The Earl...*, sv. 1, s. 426.

⁸⁷⁹ Gardiner, S. R., *History of England...*, sv. 8, s. 143.

⁸⁸⁰ CSP, Domestic, 1634–1635 [online], c2013 [cit. 2013-09-26], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=52288>>.

⁸⁸¹ Hutton, W. H., *Archbishop William Laud*, London 1895, s. 132.

⁸⁸² Clarendon, E. H., *The History...*, sv. 1, s. 115.

V měsících následujících po Buckinghamově smrti významně posílila pozice Richard Westona, lorda nejvyššího strážce pokladu. Ačkoli řada dvořanů očekávala, že novým královským favoritem se stane James Hay, hrabě z Carlislu, ve skutečnosti to byl Weston, kdo se těšil důvěře a přízni krále. V září 1628 George Goring ve svém dopise adresovanému Carlislovi poznamenal, že „nejmocnějším mužem ve státě je [nyní – pozn. P.V.] *Lord High Treasurer*“.⁸⁸³

Weston rozhodně odmítal válečnou politiku Koruny a v tomto duchu apeloval rovněž na Buckinghama; prioritu měly podle jeho názoru domácí problémy související s chronickým nedostatkem financí.⁸⁸⁴ Westonův vliv stále sílil. V roce 1631 kolovala ve Whitehalu fáma, podle níž měl v nejbližší době získat také post velitele loďstva (*Lord Admiral*). O rok později se jeho nepřátelé pokusili lorda nejvyššího strážce pokladu zdiskreditovat v očích krále, ale neuspěli; Westonova pozice zůstala neotřesená. Ve stejnou dobu Holland vystupňoval své úsilí zmocnit se správy pokladu, tento pokus však skončil rovněž fiaskem.⁸⁸⁵

Důvody, proč Karel I. považoval Westona za klíčového, téměř nepostradatelného ministra, spočívaly ve finančních problémech, jež sužovaly Korunu. Způsob, jakým Weston spravoval státní finance, lze stručně charakterizovat jako redukci korunních výdajů na jedné straně a současně snahu zvýšit panovnickovy důchody pomocí různých improvizací na straně druhé. Zároveň patřil k ministrům, kteří měli potřebnou erudici a navíc rozsáhlé zkušenosti s výkonem svěřených povinností, což králi nepochybně imponovalo.⁸⁸⁶

Wentworth a Laud ve svých dopisech vyčítali Westonovi jeho váhavost, opatrnost a údajný sklon ke korupci. Za těchto okolností byly veškeré snahy „lady Mory“ reformovat finanční systém údajně málo efektivní. Toto tvrzení nacházelo odezvu mezi whigovskými historiky, kteří označovali lorda nejvyššího strážce pokladu za hispanofila a kryptokatolíka, jenž v roce 1629 přesvědčoval krále, aby neusiloval o dohodu s protestantským

---

⁸⁸³ CSP, Domestic, 1628–1629 [online], c2013 [cit. 2013-09-26], URL: < <http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=52029>>.

⁸⁸⁴ Dietz, F. C., *English Public...*, s. 250.

⁸⁸⁵ Sharpe, K., *The Personal...*, s. 146.

⁸⁸⁶ Clarendon, E. H., *The History...*, sv. 1, s. 62.

V roce 1624 se Weston stal kancléřem pokladu (*Lord Chancellor of the Exchequer*).

parlamentem. Ve skutečnosti Westonova správa pokladu byla relativně úspěšná. Jeho úsilí o nápravu neuspokojivého stavu státních financí nelze zlehčovat; opatření, která se mu podařilo prosadit, uchránila Korunu před bankrotem. Limity Westonovy „*ad hoc* reformy“ vyplývaly z aktuální politické situace, která objektivně vylučovala systémové řešení.⁸⁸⁷

Hlavní důvod, proč *Lord High Treasurer* prosazoval uzavření míru se Španělskem, spočíval v přesvědčení, že válka představuje pro monarchii neúměrnou zátěž. V tomto ohledu jeho sympatie ke Španělům hrály vedlejší roli.⁸⁸⁸ Westonovo údajné spříznění s papeženci je třeba posuzovat rovněž strážlivě. Ačkoli se oženil s katoličkou a sám zemřel jako katolík, v zásadě neexistují důkazy o tom, že by aktivně podporoval katolickou minoritu a hájil její zájmy.⁸⁸⁹ V zásadě lze proto říci, že Weston patřil k ministrům, kteří plnili svědomitě a oddaně vůli a přání krále.

Loajalitu lorda nejvyššího strážce nezpochybňoval dokonce ani Wentworth, jenž pokládal lorda nejvyššího strážce pokladu za „velmi důležitého přítele“.⁸⁹⁰ Westonovi přátelé a spojenci často poukazovali na jeho „vysokou inteligenci a prozíravost, pronikavý úsudek, nezpochybnitelnou zásadovost, zjevnou zdrženlivost“, čestnost, důstojnost, dobročinnost a pohostinnost.⁸⁹¹ Nutno dodat, že podobná vyjádření nelze navzdory veškerým Westonovým přednostem považovat za zcela objektivní.⁸⁹²

Třebaže Weston mohl spoléhat na politickou i finanční podporu Karla I. *de facto* až do své smrti v roce 1635, nikdy nepatřil mezi královské favority jako například Somerset či Buckingham.⁸⁹³ Lord nejvyšší strážce pokladu nedisponoval oprávněním ke vstupu do panovnickovy *Bedchamber*, neudržoval

---

⁸⁸⁷ Srovnej Gardiner, S. R., *History of England...*, sv. 6, s. 377; Alexander, M. C., *Charles I's Lord Treasurer, Sir Richard Weston, Earl of Portland (1577–1635)*, Chapel Hill 1975, s. 208.

⁸⁸⁸ PRO, 31/3/68, f. 114–118.

⁸⁸⁹ Clarendon, E. H., *The History...*, sv. 1, s. 63.

⁸⁹⁰ Knowler, W. (ed.), *The Earl...*, sv. 1, s. 79.

⁸⁹¹ CSP, Domestic, 1631–1633 [online], c2013 [cit. 2013-09-27], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=52168>>; CSP, Domestic, 1631–1633 [online], c2013 [cit. 2013-09-27], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=52179>>; CSP, Venice, 1632–1636, sv. 23 [online], c2013 [cit. 2013-06-14], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=89358>>.

⁸⁹² Donaldson, I. (ed.), *Ben Jonson: Poems*, Oxford 1975, s. 409.

⁸⁹³ Gardiner, S. R., *History of England...*, sv. 7, s. 378; CSP, Venice, 1632–1636, sv. 23 [online], c2013 [cit. 2013-06-14], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=89357>>.

intimní nebo přátelské pouto s králem, jejich vztah lze proto označit spíše za formální.⁸⁹⁴

Vzhledem k omezenému přístupu k panovníkovi Weston nedokázal vybudovat rozsáhlou síť vlastních klientů, neboť rozhodnutí v otázkách korunní patronáže mohl ovlivňovat pouze do určité míry. Ačkoli patřil mezi královské ministry se širokými pravomocemi, v žádném případě nezískal monopolní mocenské postavení srovnatelné s Buckinghamem.

Významného postavení dosáhl rovněž baron Francis Cottington, kancléř pokladu, jenž měl pověst skvělého dvořana s mnoha zálibami, zejména v lovu a sokolnictví.⁸⁹⁵ Wentworth a Laud ale pohlíželi na Cottingtona se značným despektem, ve svých dopisech ho nazývali „služebnou [lady Mory – pozn. P.V.], která sice kráčí o něco rychleji než její paní, přitom ale stejně mizerně“.⁸⁹⁶ Cottingtonovo blahosklonné jednání se přičilo nejvíce Laudovi, jenž ho považoval za zlomyslného a povrchního. V době vlády Karla I. zastával úřad vyslance ve Španělsku, několikrát zasedal v parlamentu jako člen Dolní sněmovny, působil jako úředník Tajné rady a sekretář prince z Walesu. V zásadě lze říci, že měl na rozdíl od mnoha ostatních dvořanů dostatek politických i diplomatických zkušeností, čímž si získal značný respekt.

Ačkoli Cottington choval jisté sympatie ke Španělsku, zahraničně-politické záležitosti posuzoval realisticky. Zatímco Koruna poněkud optimisticky předpokládala, že po uzavření míru s Madridem dojde k restituci Falce, kancléř pokladu považoval celou záležitost za daleko komplikovanější.⁸⁹⁷ V průběhu tzv. osobní vlády Karla I. Cottington podporoval naopak spojení s Francií. Jeho loajalitu k panovníkovi lze zpochybnit jen stěží. V první řadě hájil podobně jako Wentworth, Laud či Weston zájmy Koruny. O tom, že kancléř pokladu patřil ke kompetentním a schopným úředníkům Koruny, svědčí například výrazné zvýšení příjmů plynoucích z *Court of Wards*.⁸⁹⁸

---

⁸⁹⁴ CSP, Domestic, 1631–1633 [online], c2013 [cit. 2013-09-27], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=52179>>.

⁸⁹⁵ Clarendon, E. H., *The History...*, sv. 5, s. 155–156.

⁸⁹⁶ Parker, J. H. (ed.), *The Works of the Most Reverend Father in God, William Laud*, sv. 7, Oxford 1857, s. 145.

⁸⁹⁷ Knowler, W. (ed.), *The Earl...*, sv. 1, s. 51.

⁸⁹⁸ Clarendon, E. H., *The History...*, sv. 1, s. 198–199; Gardiner, S. R., *History of England...*, sv. 8, s. 88.

V období tzv. osobní vlády Karla I. se na postu státního sekretáře vystřídalo několik významných osobností.⁸⁹⁹ V první řadě se jednalo o sira Johna Cokea, jenž byl jmenován do úřadu *Secretary of State* již v roce 1625 a v řadě ohledů patřil k typickým představitelem venkovské *gentry*. Jeho zálibami byly sokolnictví a lov. Zatímco Edward Hyde psal s despektem o Cokeovu „omezeném vzdělání, nedostatku energie a pomalosti [v uvažování – pozn. P.V.]“, ⁹⁰⁰ francouzský vyslanec se podívoval nad „malou domýšlivostí“ státního sekretáře. Otázkou zůstává, zda jejich postoj neovlivňovaly osobní animozity. Coke totiž přednášel rétoriku na univerzitě v Cambridge, ovládal rovněž latinu a italštinu. V úřadu *Secretary of State* si navíc počínal velmi svědomitě, o čemž svědčí dokumenty z jeho pozůstalosti. Neomezený přístup k informacím mu zaručoval rovněž značný politický vliv, především v domácích záležitostech. V neposlední řadě nelze pominout zkušenosti, které získal během svého působení v admiraltě. Současně je třeba zdůraznit, že Coke se aktivně podílel na reformě karolinského dvora. Jeho snaha zvýšit efektivitu hospodaření královské domácnosti, například transparentnost účetní evidence, tak měla v zásadě pozitivní přínos.⁹⁰¹

Coke se angažoval také v otázkách zahraniční politiky. Ačkoli patřil ke stoupencům protišpanělské frakce, uvědomoval si riziko plynoucí z mocenského vzestupu Spojených nizozemských provincií, zejména jejich námořní síly.⁹⁰² Třebaže projevoval silné sympatie k protestantismu, byl jedním z rozhodných zastánců anglikánské církve, její liturgie i episkopátu. V průběhu tzv. osobní vlády Karla I. udržoval relativně přátelské vztahy s Laudem i Wentworthem.⁹⁰³ V letech 1635–1636 působil jako člen komise pokladu, po vypuknutí tzv. skotské krize zasedal ve válečné radě (*Council of War*). Avšak poté, co Skotové přiměli Korunu k podpisu ponižujícího příměří z Berwicku (*Pacification of Berwick*), byl propuštěn. Ačkoli Edward Hyde tvrdil, že hlavní důvod Cokeova odvolání spočíval v selhání skotské

---

⁸⁹⁹ Jednalo se o sira Edwarda Conwaye, Dudleyho Carletona, vikomta z Dorchesteru, a sira Francis Windebanks, kteří zastávali úřad *Secretary of State* v letech 1623–1628, 1628–1632 a 1632–1640.

⁹⁰⁰ Clarendon, E. H., *The History...*, sv. 1, s. 80.

⁹⁰¹ TNA: HMC, Coke MSS, sv. 54; TNA: HMC, Coke MSS, sv. 39; TNA: HMC, Cowper MSS, sv. 2, s. 127

⁹⁰² Sharpe, K., *The Personal...*, s. 78, 98, 102.

⁹⁰³ Clarendon, E. H., *The History...*, sv. 1, s. 165.

politiky Koruny, na níž se podílel, nelze opomenout ani pokročilý věk, únavu a nepříliš uspokojivý zdravotní stav státního sekretáře.⁹⁰⁴

V roce 1632 se úřadu *Secretary of State* ujal sir Francis Windebank, jenž v očích whigovských historiků patřil k prominentním představitelům prokatolické a prošpanělské kliky. „[Windebank – pozn. P.V.] byl morálně a intelektuálně nevýrazný, děsil ho především rozmáhající se puritanismus,“ konstatoval Samuel Rawson Gardiner.⁹⁰⁵ Thomas Roe, který zjevně neunesl porážku v boji o post státního sekretáře, označil Windebanka za muže, jenž „se [náhle – pozn. P.V.] vynořil z temnot“. Nutno podotknout, že Windebankův rezervovaný postoj vůči Roeově představě o výhodách spojení se Spojenými nizozemskými provinciemi tvořil zřejmě jednu z hlavních příčin jejich napjatého vztahu.⁹⁰⁶

Ačkoli puritánská propaganda odsuzovala Windebanka jako rozhodného stoupence katolíků na královském dvoře, skutečnost byla poněkud odlišná. Parlamentní opozice jej vinila z aktivního napomáhání rekusantům, státní sekretář se však hájil tvrzením, že jednal vždy na příkaz panovníka. Windebankovy sympatie ke katolické církvi měly rovněž své hranice. Gregorio Panzani, papežský vyslanec v Lodýně, dokonce zpochybňoval jeho oddanost Římu a považoval ho spíše za protestanta loajálního Koruně. Skutečností zůstává, že poté, co jeho dcera konvertovala ke katolicismu, Windebank dal najevo silnou nelibost.⁹⁰⁷

Puritánští kritici často obviňovali státního sekretáře z prosazování prošpanělské zahraniční politiky. Ve skutečnosti Windebank pohlížel na sbližování s katolickou velmocí značně skepticky, neboť nedůvěřoval Španělům.⁹⁰⁸ Na druhé straně nelze přehlédnout, že preferoval spojení se Španělskem, aby tak kompenzoval námořní moc Spojených nizozemských provincií a Francie.⁹⁰⁹ Skutečnost, že Karel I. se rozhodl jmenovat Windebanka státním sekretářem, však neměla co dočinění s jeho prokatolickými či hispanofilními sklony. Panovník si cenil především Windebankových

---

⁹⁰⁴ V roce 1639 bylo Cokeovi 76 let, o 5 let později zemřel v Tottenhamu.

⁹⁰⁵ Gardiner E. H., *History of England...*, sv. 8, s. 133.

⁹⁰⁶ Tamtéž, sv. 7, s. 200.

⁹⁰⁷ Sharpe, K., *The Personal...*, s. 158.

⁹⁰⁸ BL, Egerton MSS, sv. 1820, f. 488v.

⁹⁰⁹ CSP, Domestic, 1633–1634 [online], c2013, [cit. 2013-09-29], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=52257>>.

schopností, pečlivosti a efektivitě, v čemž údajně předčil i Cokea. Navzdory příkladné pílí nepobíral vysoký plat ani jiné benefity.⁹¹⁰ V zásadě lze tedy říci, že v očích Karla I. ztělesňoval téměř ideální typ dvořana. O důvěře, kterou k němu choval král, svědčí i rozhodnutí ponechat Windebankovi neomezené plné moci po dobu panovníkovy pobytu ve Skotsku.⁹¹¹ V politických otázkách zaujímal spíše umírněný postoj, přičemž jeho doporučení byla v řadě případů velmi prozíravá.⁹¹²

Po Westonově smrti v roce 1635 se rozhořel boj o úřad *Lord High Treasurer* mezi Cottingtonem a Juxonem, chráněncem arcibiskupa Lauda, jenž nařkl Cottingtona z nespoutaných ambicí a touze po výnosném postu. Karel I. se pokusil využít momentální rivalitu mezi oběma frakcemi ve svůj prospěch, a proto svěřil správu pokladu do rukou zvláštní komise. Jeho rozhodnutí se nakonec ukázalo jako chybné, neboť výsledky činnosti výboru byly nevalné. Nakonec proto jmenoval Westonovým nástupcem biskupa Juxona, jenž patřil mezi Laudovy spojence. Cottington však zůstal členem několika výborů Tajné rady a nadále vykonával funkci kancléře pokladu.⁹¹³ Třebaže Laud mohl těžit z panovníkovy přízně, přesto nedokázal přimět krále, aby povolal Wentwortha zpět z Irska, což jej značně frustrovalo. Arcibiskup nepochopil, že Karel I. mu nehodlá svěřit stejnou moc, jakou disponoval Buckingham, což platilo i v případě ostatních ministrů a dvořanů.⁹¹⁴

Silný vliv na dvoře Karla I. měli tradičně Pembrokeové. William Herbert, třetí hrabě z Pembroke, vykonával funkci lorda komořího již od roku 1615. Jeho mladší bratr Philip Herbert, hrabě z Montgomery, se stal oblíbencem krále, jenž ho krátce před svou smrtí doporučil následníkovi trůnu.⁹¹⁵ V srpnu 1626 Karel I. jmenoval Williama Herberta do úřadu *lord Steward* královské domácnosti, zatímco Philip získal post lorda komořího. Vzhledem k důležitosti, jakou panovník přikládal ceremoniálům, etiketě, řádu a pořádku, byl *lord Chamberlain* jedním z nejvlivnějších hodnostářů

---

⁹¹⁰ Nalson, J., *An Impartial Collection of the Great Affairs of State from the Beginning of the Scotch Rebellion in 1639 to the Murther of King Charles I*, sv. 1, London 1683, s. 652.

⁹¹¹ CSP, Domestic, 1639 [online], c2013 [cit. 2013-10-02], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=52867>>.

⁹¹² V době tzv. skotské krize například varoval panovníka, aby nežádal o pomoc Španěly nebo Francouze, neboť by se tak mohl sám zdiskreditovat.

⁹¹³ Sharpe, K., *The Personal ...*, s. 153.

⁹¹⁴ Carlton, C., *Charles I...*, s. 158–159.

⁹¹⁵ Clarendon, E. H., *The History...*, sv. 1, s. 73–74.

stuartovského dvora. Pembrokeové navíc těžili ze skutečnosti, že post *Groom of Stool* zastával sir James Fullerton, jehož politický vliv a společenská prestiž v porovnání s mocnými aristokraty značně zaostávaly.⁹¹⁶

V roce 1630 Montgomery obdržel post královského zmocněnce pro Cornwall, současně získal po svém zesnulém bratrovi titul hraběte z Pembroke. V této souvislosti stojí za pozornost, že čtvrtý hrabě z Pembroke projevoval určité sympatie k puritánům, zároveň ale udržoval vztah s řadou milenek, jednal impulzivně a nezdráhal se použít násilí. Jeho náboženské postoje a nevybíravé jednání vedly k tomu, že ztratil sympatie Jindřišky Marie. V zásadě představoval protipól ideálního aristokrata v duchu představ Karla I.⁹¹⁷ Na druhé straně krále a lorda komořího sblížovala záliba v lovu, architektuře a výtvarném umění. Jak vidno, panovník si oblíbil Pembrokea nikoli pro jeho názory či schopnosti, ale spíše jako vhodného společníka, s nímž mohl trávit svůj volný čas.⁹¹⁸

Ve vztahu Karla I. a Thomase Howarda, hraběte z Arundelu, jenž po Suffolkové pádu úspěšně překonal kritické období na konci druhé dekády 17. století, panovalo zpočátku značné napětí. Hrabě oponoval stoupencům válečné politiky, s nimiž sympatizoval i panovník, a kromě toho se pokoušel s pomocí intrik oslabit Buckinghamovu pozici. V období let 1625–1628 musel *de facto* opustit dvůr, přízeň krále získal znovu až po vévodově smrti. V pozdějších letech Karel I. oceňoval především Arundelův smysl pro řád a pořádek, zájem o humanitní i exaktní vědy a v neposlední řadě zálibu a hluboké znalosti v oblasti umění.

Ve třicátých letech 17. století měl relativně silný vliv v Tajné radě; panovník si cenil jeho „moudrosti, věrnosti, chrabrosti a [jiných – pozn. P.V.] velkých schopností“.⁹¹⁹ Arundel působil rovněž jako vyslanec Koruny na předních evropských dvorech. V roce 1638 mu panovník svěřil velení armády, jež měla pacifikovat rebelující Skoty. Třebaže hrabě patřil mezi přední aristokraty stuartovské monarchie, nikdy neprojevoval velké politické ambice.

---

⁹¹⁶ Sharpe, K., *The image of virtue...*, in: Starkey D (ed.), *The English Court...*, s. 245.

⁹¹⁷ Clarendon, E. H., *The History...*, sv. 2, s. 538–540.

⁹¹⁸ Lever T., *The Herberts of Wilton*, London 1967, s. 100–101; Carlton, C., *Charles I...*, s. 145.

⁹¹⁹ BL, Additional MSS, sv. 11406, f. 77.

Jeho zájem poutalo především umění, jemuž věnoval většinu svého času i prostředků.⁹²⁰

Vlivnou osobností královského dvora byl nepochybně Henry Rich, hrabě z Hollandu, jenž se těšil přízni Jakuba I. V roce 1617 se stal gentlemanem *Bedchamber* a velitelem stráže (*Captain of the Yeomen of the Guard*). Díky Buckinghamově patronáži se podílel na vyjednávání anglo-francouzského dynastického sňatku. Poté, co Karel I. usedl na anglický dvůr, se stal jedním z peerů Podvazkového řádu. Po zavraždění Buckinghamu se mu podařilo získat několik lukrativních a vlivných postů u dvora. V září 1628 se stal královským podkoním (*Master of Horse*). Kromě toho vykonával úřad *lorda lieutenanta* v Berkshire a Middlesexu. Ve třicátých letech 17. století navíc obdržel několik grantů a patentů. V neposlední řadě Holland patřil k oblíbencům královny Jindřišky Marie. Benátský vyslanec ho označil za budoucího favorita Karla I.⁹²¹

Skutečností zůstává, že hrabě těžil z přízně Koruny; jeho příjmy v podobě různých darů a grantů dosahovaly podle některých odhadů až 13 000 liber.⁹²² V roce 1636 mu panovník svěřil úřad *Groom of Stool* a současně ho jmenoval prvním gentlemanem *Bedchamber*. Díky systematickému hromadění vlivu a moci lze Hollanda považovat v jistém smyslu za Buckinghamova nástupce, neboť žádný z jeho rivalů v daném období nedosáhl srovnatelné pozice.

Hollandův vliv měl ovšem své limity. Před rokem 1637 se marně pokoušel přesvědčit Karla I., aby zaujal důraznější protišpanělskou zahraniční politiku. Neúspěšně skončily také jeho pokusy odstranit Westona z postu lorda nejvyššího strážce pokladu. Nepodařilo se mu rovněž získat post velitele námořnictva (*Lord Admiral*), o který velmi usiloval.⁹²³ Díky svému bezskrupulóznímu přístupu k hromadění moci a vlivu si znepřátelil Lauda i Wentwortha, kteří opovrhovali upřednostňováním osobních zájmů na úkor Koruny. Karel I. jej nicméně považoval za „velmi hezkého muže, jenž

---

⁹²⁰ Hervey, M. (ed.), *The Life...*, s. 398.

⁹²¹ CSP, Venice, 1628–1629, sv. 21 [online], c2013 [cit. 2013-06-17], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=89195>>; Clarendon, E. H., *The History...*, sv. 1, s. 80.

⁹²² Donogan, B., *A Courtier's Progress: Greed and Consistency in the Life of the Earl of Holland*, in: HJ, č. 19, 1976, s. 331.

⁹²³ Tamtéž, s. 324.

okouzluje svým zevnějškem a příjemným vystupováním“. Holland udržoval důvěrný vztah s královnou, pro niž skládal dokonce verše, což mu ve druhé polovině třicátých let 17. století otevřelo cestu k dalšímu kariérnímu postupu. Na její přímlovu ho Karel I. jmenoval velitelem jízdních oddílů (*General of Horse*), které se účastnily tažení proti Skotům v roce 1639. Nutno podotknout, že výsledky Hollandova velení byly nevalné.⁹²⁴

Postavení královského favorita si nárokoval rovněž markýz James Hamilton, Buckinghamův klient a manžel jeho neteře. V roce 1623 Hamilton doprovázel korunního prince a vévodu na cestě do Madridu. Poté, co se Karel I. ujal vlády, začal projevovat markýzi svou přízeň. V listopadu 1628 se Hamilton stal namísto Hollanda královským podkoním.⁹²⁵ Panovník mu svěřil také post *Gentleman of Bedchamber*. Od roku 1633 působil jako člen Tajné rady v Anglii i ve Skotsku. Markýz patřil k rozhodným odpůrcům míru se Španělskem; po jeho uzavření se rozhodl naverbovat několik oddílů, s nimiž hodlal vstoupit do služeb švédského krále Gustava II. Adolfa (1611–1632). Současně podporoval projekt anglo-francouzského spojení proti Habsburkům. Ačkoli Hamilton neprojevoval bezvýhradný souhlas se zahraniční politikou Koruny, i nadále požíval přízeň Karla I. Edward Hyde byl dokonce přesvědčen, že „v té době měl [markýz – pozn. P.V.] největší vliv na panovníkovy city“.⁹²⁶

Hamilton projevoval značný zájem o umění, díky své empatii chápal potřeby krále a obratně se jim dokázal přizpůsobovat. Karel I. ho považoval za kompetentního rádce ve skotských záležitostech. Poté, co se v červenci 1637 Skotové začali bouřit proti vydání nové knihy modliteb (*Book of Common Prayer*), král jmenoval „opravdového přítele a milovaného bratrance“ Hamiltona zvláštním komisařem ve Skotsku, jenž měl vyřešit tamní problémy.⁹²⁷ Vzhledem ke své profrancouzské orientaci v otázkách zahraniční

---

⁹²⁴ Clarendon, E. H., *The History...*, sv. 1, s. 79.

⁹²⁵ CSP, Domestic, 1628–1629 [online], c2013 [cit. 2013-10-06], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=52033>>.

⁹²⁶ TNA: PRO, 31/3/71/19v.

Karel I. například podpořil verbování žoldnéřů pro jednotky, s nimiž Hamilton hodlal vstoupit do služeb Gustava II. Adolfa. Navíc mu udělil několik licencí, které markýzi zajistily podíl z cel uvalených na dovoz vína.

⁹²⁷ Sharpe, K., *The Personal...*, s. 168..

politiky získal sympatie královny. V zásadě lze říci, že v období vlády Karla I. patřil mezi nejvlivnější skotské aristokraty.⁹²⁸

Ačkoli královna Jindřiška Marie nedisponovala žádnými exekutivními pravomocemi, po Buckinghamově smrti se stala jedním z nepostradatelných rádců panovníka. Sir Thomas Carew, jenž zastával post *Gentleman of Bedchamber*, ve svém dopise hraběti z Carlisleu poznamenal: „Král a královna se k sobě chovají s mimořádnou zdvořilostí, laskavostí a vroucností, jejich vzájemnou náklonnost lze vylíčit jen stěží.“⁹²⁹ Dvořané se shodovali v názoru, že Karel I. začal pociťovat ke královně hlubokou lásku, která předčila i jeho slabost pro Buckinghama.⁹³⁰

Někteří členové Tajné rady se dokonce domnívali, že král tráví v přítomnosti královny příliš mnoho času, což mu brání ve výkonu vládních povinností. Jindřiška Marie doprovázela panovníka téměř při všech oficiálních záležitostech, zatímco v minulosti k tomu docházelo jen zřídka. Ve třicátých letech 17. století byla královna téměř nepřetržitě těhotná – to vedlo k užšímu sblížení obou manželů; královský pár představoval téměř harmonický, ideální svazek.

Třebaže city, jež Karel I. choval ke své ženě, mohou vyvolávat dojem, že Jindřiška Marie se stala *de facto* novým královským oblíbencem, ve skutečnosti postavení královny a Buckinghama vykazovalo několik zásadních rozdílů. V prvé řadě její vliv na politiku Koruny byl velmi slabý.⁹³¹ Jindřiška Marie soustředila svou pozornost především na otázky zahraniční, respektive náboženské politiky; domácí problematika ji příliš nezajímala. Ačkoli královna postupně vytvářela síť vlastních klientů, jednalo se o proces, který probíhal velmi pomalu. Na rozdíl od Buckinghama totiž nemohla nabízet potenciálním klientům úřady, peníze nebo politický vliv. Kromě toho nelze opomenout, že Jindřiška Marie začala projevovat určité mocenské ambice teprve ve druhé

---

⁹²⁸ Hamilton měl vedle přímých potomků Jakuba I. nárok na anglický trůn, neboť byl bratrancem Karla I.

⁹²⁹ CSP, Domestic, 1628–1629 [online], c2013 [cit. 2013-10-06], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=52034>>.

⁹³⁰ CSP, Domestic, 1628–1629 [online], c2013 [cit. 2013-10-09], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=52036>>.

⁹³¹ CSP, Venice, 1628–1629, sv. 21 [online], c2013 [cit. 2013-06-18], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=89200>>; CSP, Venice, 1628–1629, sv. 21 [online], c2013 [cit. 2013-06-18], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=89197>>; CSP, Venice, 1632–1636, sv. 23 [online], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=89341>>.

polovině třicátých let 17. století. Jejím cílem bylo oslabení či zničení prošpanělské frakce a odstranění některých ministrů, k nimž pocítovala silnou averzi, zejména Westona. Karel I. reagoval na pokusy Jindřišky Marie značně podrážděně; důrazně přitom odmítal její vměšování do vládních záležitostí.⁹³²

Puritáni, kteří označovali domácnost královny za „hnízdo papeženců“, měli ke svému tvrzení dobrý důvod. Svatební smlouva z roku 1624 totiž garantovala Jindřišce Marii právo praktikovat katolické bohoslužby. Její Veličenstvo navíc považovalo ochranu anglických katolíků za svou povinnost. Královnina domácnost sloužila jako útočiště mnoha osob římsko-katolického vyznání, přičemž se jednalo i o konvertity, kteří byli trnem v oku Karla I. Osobní kaple Jindřišky Marie v bezprostřední blízkosti Somerset House se stala neblaze proslulým místem, kde probíhaly katolické bohoslužby.⁹³³ Oblíbenci královny, například Jermyn nebo Montagu, projevovali silné zaujetí pro kult Panny Marie.

Poměry v královnině domácnosti připomínaly Whitehall za vlády Jakuba I., zvláště pokud se jednalo o úzké sepětí politické kariéry a osobní přízně Jejího Veličenstva. Typickým příkladem v tomto ohledu byla již zmíněná Hollandova kariéra.⁹³⁴

Na dvoře Jindřišky Marie existovalo několik zájmových frakcí, přičemž významné postavení zaujímal katolíci, například Wat Montagu nebo Henry Jermyn. Katoličtí souvěrci královny ale nevystupovali jednotně. Zatímco skupina dvořanů v čele s papežským vyslancem Gregoriem Panzanim prosazovala úzkou spolupráci s Římem, angličtí rekusanti takový přístup odmítali.⁹³⁵ Na druhé straně řada členů královniny domácnosti se stranila katolíků. V podstatě tvořili nábožensky indiferentní skupinu; někteří z nich projevovali dokonce sympatie k puritánskému pojetí víry.

Skutečnost, že mnoho dvořanů, kteří patřili oficiálně k *Church of England*, nakonec konvertovalo ke katolické víře, iritovala především puritány, negativně ji vnímal i Karel I.⁹³⁶ Důležitou roli v utváření vztahů mezi Jindřiškou Marií a královskými ministry přitom hrála právě otázka

⁹³² Sharpe, K., *The Personal ...*, s. 176–177.

⁹³³ Smuts, R. M., *Court, Culture...*, s. 228–229.

⁹³⁴ Smuts, R. M., *The Puritan Followers of Henrietta Maria in the 1630s*, in: EHR, č. 93, 1978, s. 26–45.

⁹³⁵ Carlton, C., *Charles I...*, s. 137.

⁹³⁶ Jednalo se například o lady Maltraversovou nebo lady Katherin Howardovou.

„správného“ náboženského vyznání. Na druhé straně nelze pominout, že v některých případech se jednalo o účelový argument. Královna například odsuzovala Westonovu „protikatolickou“ politiku, ačkoli takové tvrzení se nezakládalo na pravdě. Právý důvod, proč Jindřiška Marie soustavně napadala lorda nejvyššího strážce pokladu, spočíval zřejmě ve snaze redukovat výdaje její domácnosti.⁹³⁷

Ačkoli puritánská opozice ostře kritizovala přítomnost katolíků na královském dvoře, ve skutečnosti byl jejich vliv naprosto marginální. Karel I. nepochyboval o tom, že náboženská politika náleží do výhradní kompetence panovníka, neboť se považoval za nejvyššího představitele a ochránce anglikánské církve (*Protector and Supreme Head of the English Church*). Kromě toho nelze pominout tradiční protikatolické a proti francouzské nálady Angličanů, kteří reagovali na jakoukoli aktivitu katolíků či Francouzů na královském dvoře velmi podrážděně – to vše vedlo k minimalizaci jejich politického vlivu.⁹³⁸

Frakce na královnině dvoře bez ohledu na odlišné náboženské postoje spojoval vstřícný postoj k Francii, kterou považovaly za potenciálního osvoboditele Falce. Můžeme proto říci, že všechny zájmové skupiny sledovaly dva cíle. V první řadě se jednalo o snahu zdiskreditovat prošpanělsky nebo pacifisticky orientované politiky. Ve druhém případě šlo o prosazení profrancouzského zahraničně-politického kurzu. Veškeré pokusy v tomto ohledu ale nakonec skončily neúspěšně.

Karel I. totiž dával najevo silnou nelibost vůči návrhům přicházejícím z královniny domácnosti. Panovník nešetřil kritikou poměrů panujících na dvoře Jindřišky Marie. Jak už bylo výše řečeno, královna iritovala rozhodnutí některých dvořanů konvertovat ke katolicismu, což považoval za důsledek aktivity katolíků v okruhu své ženy.⁹³⁹ Jakákoli doporučení, která předkládali členové královniny domácnosti, proto posuzoval značně skepticky, což lze ilustrovat například na Hollandových pokusech zdiskreditovat Westona. Ačkoli

---

⁹³⁷ Knowler, W. (ed.), *The Earl...*, sv. 2, s. 165; Clarendon, E. H., *The History...*, sv. 1, s. 91. V zásadě lze říci, že Weston pouze vykonával panovníkovy příkazy. Jeho údajná averze vůči katolíkům je rovněž velmi nepravděpodobná, neboť manželka i dcera vyznávaly katolickou víru.

⁹³⁸ CSP, Venice, 1632–1636, sv. 23 [online], c2013 [cit. 2013-06-20], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=89363>>.

⁹³⁹ Knowler, W. (ed.), *The Earl...*, sv. 2, s. 524.

Holland měl plnou podporu královny, Karel I. se rozhodl veškerá obvinění ignorovat.⁹⁴⁰ V zásadě lze říci, že pokusy dvorských frakcí, které se postupně etablovaly na dvoře Jindřišky Marie a usilovaly o ovlivňování politiky Koruny, byly předem odsouzeny k nezdaru.

Faktické vyloučení královniny domácnosti z rozhodování o vládních záležitostech nezměnilo ani zlepšení osobních vztahů mezi panovníkem a jeho ženou, k němuž došlo nedlouho po Buckinghamově zavraždění.⁹⁴¹ Třebaže vévodova smrt vedla ke smíření královského páru, mocenské postavení Jindřišky Marie se tím nijak nezlepšilo. Královna nikdy nezískala žádné exekutivní pravomoci. Karel I. důsledně rozlišoval mezi vládními a dvorskými úřady, což patřilo k typickým rysům karolinského dvora. Jindřiška Marie neměla k dispozici žádný prostředek k ovlivňování vládní politiky vyjma intrik, o jejichž účinnosti lze pochybovat.

Rozpuštění zákonodárního sboru z roku 1629 sice připravilo státní pokladnu o příjmy plynoucí z parlamentních subsidií, v průběhu třicátých let 17. století Koruna ale dokázala tento výpadek z větší části eliminovat. Negativní důsledky tzv. osobní vlády Karla I. se projeví zejména v zahraniční politice, neboť nedostatek financí prakticky vylučoval jakoukoli vojenskou akci na kontinentě. Odhodlání vládnout zemi bez spolupráce s parlamentem, ambiciózní zahraničně-politické cíle a v neposlední řadě také pokusy o nastolení církevní uniformity – to vše představovalo hlavní zásady nového režimu Karla I.

Církevní politika Koruny ve třicátých letech 17. století odrážela sílící vliv arminiánů, kteří těžili z panovnickovy přízně a podpory. Na královském dvoře panovala značná tolerance vůči katolíkům. Karel I. projevoval mimořádnou zdrženlivost, pokud se jednalo o obviněné osoby katolického vyznání, neboť doufal, že „během jeho vlády [žádný katolík – pozn. P.V.] neprolije krev“.⁹⁴²

V letech následujících po Buckinghamově zavraždění král v otázkách zahraniční politiky spoléhal především na pomoc státního sekretáře sira Dudleyho Carletona, jenž patřil ke zkušeným diplomatům a loajálním

---

⁹⁴⁰ Sharpe, K. *The Personal...*, s. 176–177.

⁹⁴¹ CSP, Venice, 1628–1629, sv. 21 [online], c2013 [cit. 2013-06-22], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=89205>>.

⁹⁴² Lindley, K. J., *Lay Catholics in the reign of Charles I*, in: JEcH, č. 22, 1971, s. 199–221.

služebníků Koruny. Po jeho smrti z roku 1632 se k zahraničně-politickým záležitostem začal vyjadřovat i Laud. Arcibiskup varoval krále před vojenským angažmá v Evropě bez dostatečného finančního zajištění. Přesto lze říci, že zahraniční politika stála na okraji Laudových zájmů. Jedním z důvodů může být i skutečnost, že nehodlal zasahovat do panovníkovy tradiční domény.⁹⁴³

Jak už bylo výše řečeno, puritáni kritizovali zejména aktivity tzv. papeženecké frakce, kterou tvořili Weston, Arundel, Bristol a Cottington. Náboženské preference ovšem velmi často souvisely s postoje k zahraniční politice. V praxi se jednalo zejména o otázku spojení se Španělskem, Francií či Spojenými nizozemskými provinciemi. Nutno podotknout, že v řadě případů současníci měli tendenci zjednodušovat situaci u dvora, což vedlo k poněkud zavádějícímu označení „španělská“ či „francouzská“ frakce. Ačkoli Weston, Cottington, Arundel a Windebank projevovali sympatie ke Španělsku, jejich postoj v žádném případě nesdíleli sir John Coke a sir Thomas Roe. Holland a Hamilton, kteří se stali oblíbenci královny Jindřišky Marie, prosazovali alianci s Francií a také aktivní pomoc Fridrichovi V. Falckému. Obě skupiny usilovaly o získání převahy, jež by jim umožnila ovlivňovat zahraniční politiku Koruny ve větší míře, než tomu bylo doposud.

„Španělská a francouzská frakce bojují o admiraltu; Hollandovi pomáhá královna a francouzský vyslanec, kteří brojí proti Carlislovi.“⁹⁴⁴ Obě zájmové skupiny, o nichž psal lord Montagu, však v žádném případě nepředstavovaly nesmiřitelné soupeře, kteří by zastávali zcela neslučitelnou ideologii. Weston podporoval spojení se Španělskem, neboť vzhledem ke stávající situaci v Evropě měl obavy z válečného angažmá Anglie ve třicetileté válce; anglo-španělská aliance by podle jeho názoru byla zárukou trvalejšího míru. *Lord High Treasurer* nepociťoval vůči Francii žádnou osobní averzi. Ve skutečnosti se nebránil jakékoli dohodě nebo spolupráci, pokud by to prospělo zájmům Koruny, což v zásadě platilo i pro jeho oponenty.⁹⁴⁵

V roce 1631 Arundel například vyjádřil uspokojení nad úspěchy švédských vojsk v říši, protože se domníval, že nastává příhodná doba k osvobození Falce. Sir Thomas Roe, jenž prosazoval užší spolupráci se Švédy a

---

⁹⁴³ TNA: PRO, SP 16/286/34; TNA: PRO, SP 16/300/22.

⁹⁴⁴ TNA: PRO, SP 16/218/29.

⁹⁴⁵ TNA: PRO, LC 5/3/67-68.

Holand'any, prohlásil, že není „Švéd, Španěl, Holand'an ani Francouz, ale dobrý Angličan“.⁹⁴⁶

Jindřiška Marie a francouzští dvořané, kteří tvořili její doprovod, patřili převážně k odpůrcům Armanda Jeana du Plessis, vévody de Richelieu, prvního ministra Ludvíka XIII.⁹⁴⁷ Intriky, jejichž prostřednictvím se královna suita snažila oslabit postavení prvního ministra Ludvíka XIII., lze proto stěží vnímat jako jednání v zájmu Francie.⁹⁴⁸ Angličané, kteří usilovali o přízeň královny, tak nečinili z ideových pohnutek, ale sledovali tím především svůj vlastní prospěch. Když Holland neuspěl v boji o Buckinghamovo následnictví, dospěl k závěru, že jediný způsob, jak si zachovat královskou přízeň, představuje navázání užších vztahů s Jindřiškou Marií.

Zároveň nelze pominout, že existovala také silná rivalita mezi představiteli jednotlivých frakcí. Vztah Hollanda a Westona provázela animozita spojená s intrikami, prudkými hádkami i násilím.⁹⁴⁹ Hollandův odpor vůči všemu „španělskému“ vyplýval z jeho snahy ujmout se role královského favorita. V tomto případě musel soupeřit s Carlislem, jenž proslul svými hispanofilními sklony. Jeho sblížení s „francouzskou“ frakcí v čele s Jindřiškou Marií proto nebylo jediným důvodem, proč vystupoval kriticky vůči Španělsku.⁹⁵⁰ Pominout nelze ani osobní antipatie, které hrály mnohdy důležitější roli, než zájem té či oné zájmové skupiny. Neurovnaný vztah mezi Laudem a Cottingtonem například vyústil v jejich vzájemnou silnou averzi.⁹⁵¹

Snaha Karla I. reformovat královský dvůr tak, aby v každém ohledu inspiroval poddané jako příklad hodný následování, uspěla pouze částečně; zákulisní intriky tvořily nedílnou součást života ve Whitehallu. Kariérní postup

---

⁹⁴⁶ CSP, Domestic, 1631–1633 [online], c2013 [cit. 2013-10-27], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=52157>>; CSP, Domestic, 1631–1633 [online], c2013 [cit. 2013-10-27], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=52164>>.

⁹⁴⁷ Jednalo se například o Marii Rohan, vévodkyni de Chevreuse, Madame de Vantelet, rytíře de Jarse a francouzského vyslance markýze de Châteauneufa.

⁹⁴⁸ Sharpe, K., *The Personal ...*, s. 175.

⁹⁴⁹ Gardiner, S. R., *History of England...*, sv. 7, s. 217–219.

Holland vyzval na souboj lorda Jeroma Westona, syna lorda nejvyššího strážce pokladu. V únoru 1633 Weston získal a posléze předal Hollandovu tajnou korespondenci s Richelieuem králi, čímž oblíbence Jindřišky Marie značně kompromitoval. Ke střetnutí však nakonec nedošlo, neboť panovník souboj zakázal.

⁹⁵⁰ CSP, Venice, 1629–1632, sv. 22 [online], c2013 [cit. 2013-09-16], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=89266>>.

⁹⁵¹ Clarendon, E. H., *The History...*, sv. 1, s. 132–136.

Jednalo se například o Cottingtonovu snahu denunciovat Lauda v souvislosti s ohrazením Richmond Parku.

každého dvořana závisel do značné míry na obratnosti, s níž čelil případným útokům ze strany svých rivalů, a schopnosti využívat všech příležitostí k posílení vlastní pozice.

Nutno podotknout, že reformní úsilí Karla I. mělo rovněž pozitivní výsledky. Rituály, jež měly zdůrazňovat sounáležitosti a harmonii krále a jeho poddaných patřily mezi charakteristické znaky karolinského dvora. Jako příklad lze uvést rozdělování novoročních dárků nebo účast v některých maskách, které zdůrazňovaly výše uvedené ideály. Činnost vládních institucí vykazovala relativní úspěšnost; členové Tajné rady bez ohledu na rozdílné názory dokázali vzájemně spolupracovat, o čemž svědčí příklad Widenbanka a Cokea. Oba státní sekretáři navzdory odlišným náboženským i zahraničně-politickým postojům tvořili fungující tým.⁹⁵² Wentworth a Juxon udržovali navzdory Laudově nelibosti dobré vztahy s Cottingtonem.⁹⁵³

Vytrvalé úsilí Jindřišky Marie a francouzského vyslance Charlese de l'Aubespinea, markýze de Chateauneufa, přimět krále k vyhlášení války Španělsku mělo silnou podporu Carletona, Pembrokea a dalších dvořanů, kteří preferovali protišpanělskou a protikatolickou politiku Koruny. Královninu motivaci lze zjednodušeně charakterizovat jako snahu pomoci rodné Francii, zatímco její spojence spojovala spíše nenávist vůči Španělům a přání podpořit věc protestantismu ve válkou zmítané Evropě. Protestanti na královském dvoře paradoxně ignorovali skutečnost, že Jindřiška Marie vyznává katolickou víru. Tuto na první pohled nesourodou alianci podporoval také Holland, v jeho případě se však jednalo o čistě ziskové důvody.⁹⁵⁴

V roce 1633 Karel I. však nechal Hollanda uvěznit, což do značné míry paralyzovalo činnost protišpanělské frakce, neboť hrabě působil mimo jiné jako prostředník mezi Carletonem, Pembrokem a královnou.⁹⁵⁵ Situace se změnila až poté, co o dva roky později zemřel lord nejvyšší strážce pokladu

---

⁹⁵² CSP, Domestic, 1631–1633 [online], c2013 [cit. 2013-11-12], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=52176>>.

⁹⁵³ Knowler, W. (ed.), *The Earl...*, sv. 1, s. 354.

⁹⁵⁴ Newton, A. P., *The Colonising Activities of the English Puritans: The Last Phase of the Elizabethan Struggle with Spain*, New Haven 1914, s. 240 an.

Holland byl jedním z hlavních představitelů *Providence Island Company*, která sdružovala puritánsky smýšlející peery a bývalé parlamentní poslance za účelem prosazování obchodních zájmů v zámoří. Za tímto účelem společnost využívala velmi často korzárské praktiky. Válka se Španělskem by nepochybně umožnila zvýšit zisky společnosti na úkor španělského obchodního loďstva.

⁹⁵⁵ Hlavním důvodem byl Hollandův duel s Jeromem Westonem.

Weston, jenž patřil mezi odpůrce vojenského angažmá Anglie v třicetileté válce. Jindřiška Marie a její spojenci začali znovu naléhat na krále, aby vypověděl válku Španělsku a poskytl pomoc protestantům. Třebaže osvobození Falce patřilo k základním cílům zahraniční politiky Koruny, jejich návrhy Karel I. nakonec odmítl. V zásadě lze konstatovat, že různé zájmové skupiny, ať už se jednalo o protestanty či katolíky, nedisponovaly dostatečným vlivem, jenž by jim umožnil výrazněji zasahovat do rozhodování panovníka. Profilace radikálních frakcí probíhala relativně pomalu. Výraznější změna v tomto ohledu nastala až v souvislosti s vypuknutím tzv. skotské krize na sklonku třicátých let 17. století.⁹⁵⁶

Tíživá finanční situace nutila Korunu k opatřením, která měla charakter improvizací. V roce 1630 Karel I. například jmenoval zvláštní komisaře, kteří měli pokutovat každého majitele půdy s ročním výnosem nejméně 40 liber, jenž si nekoupil rytířský titul.⁹⁵⁷ Díky výjimkám stanoveným v *The Monopolies Act* mohla Koruna udělovat další monopoly a patenty, které zajišťovaly státní pokladně dodatečné příjmy ve výši až desetitisíců liber; zákaz jejich prodeje se totiž nevztahoval na obchodní korporace.⁹⁵⁸

Monopolisté nezřídka patřili mezi královské dvořany. V roce 1631 Karel I. udělil monopol na výrobu mýdla skupině katolíků, kteří udržovali úzké kontakty s lordem nejvyšším strážcem pokladu Westonem a v neposlední řadě patřili k oblíbencům královny Jindřišky Marie. Panovníkovo rozhodnutí okamžitě vyvolalo silnou nelibost mezi dosavadními výrobci i spotřebiteli; kriticky vystupovala zejména puritánská veřejnost.⁹⁵⁹

Vzhledem k permanentní finanční tísní Karel I. čerpal úvěry pro financování státních výdajů včetně provozu královského dvora. Na konci druhé dekády 17. století panovník získal půjčku holandských finančníků. Vzhledem k

---

⁹⁵⁶ V letech 1639–1640 zesílilo postavení rojalisticko-katolické kliky natolik, že mohla ovlivňovat politiku Koruny, což vedlo k vyostření tzv. skotské krize.

⁹⁵⁷ Coward, B., *The Stuart Age* ..., s. 167.

Případné sankce se pohybovaly v rozmezí od 10 do 70 liber.

⁹⁵⁸ Gregg, P., *The King*..., s. 215.

Licence na prodej tabáků představovala roční příjem přibližně ve výši 10 000 liber. Patent na těžbu a zpracování soli v oblasti Newcastleu vynášel Koruně zhruba 30 000 liber ročně.

⁹⁵⁹ Gardiner, S. R., *History of England*..., sv. 8, s. 71 an.

V roce 1637 Koruna revokovala své původní rozhodnutí; monopol na výrobu mýdla byl odňat katolíkům.

nevalné platební morálce byla pozice Koruny při vyjednávání velmi slabá; Holanďané například požadovali korunní klenoty jako zástavu.⁹⁶⁰

Ve třicátých letech patřil k největším věřitelům krále Philip Burlamachi, jenž se podílel na financování nákupů uměleckých děl. Velkorysý přístup k finančním potřebám panovníka ho nakonec přivedl k bankrotu.⁹⁶¹ Platební schopnost Koruny udržovali do značné míry soukromí věřitelé, zejména nájemci cel a v neposlední řadě také sir William Russell, jenž zastával post pokladníka Admirality.⁹⁶²

Skutečnost, že v roce 1635 lord nejvyšší strážce pokladu Richard Weston dokázal téměř zastavit deficitní hospodaření, umožnila Koruně splatit část starých dluhů.⁹⁶³ Klíčovou roli však hrálo ukončení válečného stavu s Francií, Španělskem a rovněž mimořádné příjmy státní pokladny.⁹⁶⁴

Zlepšení finanční situace Koruny ve třicátých letech 17. století souviselo také úspěšným výběrem tzv. lodní daně (*Ship Money*). Oficiálně se jednalo o poplatek na výstavbu loďstva a na obranu pobřeží, na čemž se obvykle podílela města, přístavy a přímořská hrabství.⁹⁶⁵ Jak se však ukázalo, za těchto podmínek byl jeho výtěžek příliš malý. V roce 1635 proto Koruna vydala rozhodnutí, jímž tuto povinnost přenesla také na vnitrozemská hrabství. Výběr *Ship Money* pak úspěšně pokračoval až do konce tzv. osobní vlády Karla I.⁹⁶⁶

Na druhé straně Weston věnoval velkou pozornost účtům královské domácnosti. V první řadě odmítl další zvyšování platů a odměn dvořanům a současně prosazoval úspory v *Royal Household*. Náklady související s provozem dvora zahrnovaly výdaje panovníkovy a královniny domácnosti, jednalo se například o nákup šperků a garderoby, platy stráží, sluhů, posádek

---

⁹⁶⁰ BL, Additional MSS, sv. 34324, f. 284.

⁹⁶¹ Ashton, R., *Crown and Money Market*, Oxford 1960, s. 173.

⁹⁶² Tamtéž, s. 191.

⁹⁶³ V roce 1635 hospodaření Koruny skončilo deficitem ve výši „pouhých“ 18 000 liber.

⁹⁶⁴ Jednalo se například o věno Jindřišky Marie (163 803 liber), prodej korunní půdy a dřeva z královských lesů (651 474 liber). Značný význam mělo také zvýšení příjmů z výběru pokut (618 000 liber).

⁹⁶⁵ Gregg, P., *The King...*, s. 235.

Na počátku 30. let dosahovaly výdaje na údržbu loďstva 60 000 liber ročně. Náklady úřadu Admirality si vyžádaly dalších 60 000 liber.

⁹⁶⁶ Sharpe, K., *The Personal...*, s. 586.

K výběru *ship money* docházelo každoročně během let 1634–1639. V roce 1634, kdy daň platila jen města, přístavy a přímořská hrabství, činil výnos přibližně 80 500 liber. Po roce 1635 se zvýšil na více než dvojnásobek (189 000 liber za rok 1636).

pevností, sekretářů a soudců. Jejich součástí byly také veškeré renty, penze a jiné odměny, k nimž patřily příspěvky pro příslušníky královské rodiny včetně apanáže vyplácené Alžbětě Falcké, sestře Karla I. V neposlední řadě průměrné náklady spojené s uváděním nových masek si vyžádaly přibližně 1300 liber ročně, což ale představovalo relativně zanedbatelnou částku.⁹⁶⁷

V období let 1631–1635 celkové náklady královské domácnosti činily přibližně 260 000 liber ročně, což představovalo 40 procent korunních příjmů.⁹⁶⁸ Tento podíl však nezohledňoval výnosy plynoucí z feudálních práv Koruny, například *purveyance*.⁹⁶⁹ Není pochyb o tom, že bez ohledu na snahu Karla I. zefektivnit fungování dvora, docházelo k rozsáhlému plýtvání finančními prostředky. Královna Jindřiška Marie například rozhodně oponovala jakémukoli pokusu o krácení nákladů její domácnosti.⁹⁷⁰

Značnou část provozních výdajů karolinského dvora tvořila údržba početných rezidencí, jejichž stav mnohdy vyžadoval rozsáhlé a nákladné opravy; Whitehall v mnoha ohledech patřil mezi nejzanedbanější královské paláce.⁹⁷¹ Královna oficiálně sídlila v Somerset House, jenž se nacházel ve vzdálenosti přibližně půl míle od Whitehallu, raději se však zdržovala v Greenwichi obklopeném proslulými zahradami. Jindřiška Marie často navštěvovala také svou soukromou kapli v paláci sv. Jakuba. Všechny výše uvedené rezidence trpěly silným fyzickým opotřebením. Paláce Richmond, Hampton Court a Windsor byly naopak v relativně dobrém stavu. Pokud se panovník rozhodl opustit Londýn, mohl strávit nějaký čas v Theobalds, případně navštívit lovecké záměčky v Roystonu, Newmarketu či Oatlands. Panovník zpravidla podnikal příležitostné cesty na venkov, které měly v Anglii dlouhou tradici. Karel I. na rozdíl od Alžběty I. Tudorovny pojímal cestování

---

⁹⁶⁷ Největší položku výdajů tvořily náklady na penze (131 099 liber) a odměny (41 628 liber). Královská a královnina domácnost pohltila 135 000 liber, ve výčtu nejsou započítané výdaje na garderobu, které činily dalších 26 000 liber.

⁹⁶⁸ Aylmer, G. E., *Attempts at administrative...*, s. 229–259.

Jako příklad lze uvést náklady na přípravu jídel a pokrmů pro panovníka z roku 1630, která vyžadovala 25 liber, 5 šilinků a 4 pence denně.

⁹⁶⁹ TNA: PRO, SP 14/7196; BL, Additional MSS, sv. 12, f. 502.

V roce 1612 Koruna zakoupila zboží za fixní ceny v celkové hodnotě 70 508 liber, přičemž jeho tržní cena odpovídala 95 238 librám. V zásadě lze říci, že tak mohla ušetřit téměř 25 000 liber ročně.

⁹⁷⁰ TNA: PRO, SP 16/204/80.

⁹⁷¹ Jeho rozloha činila více než 8 hektarů, zástavba se skládala z 53 budov a nádvoří od proslulého *Banqueting House* až po drobné hospodářské přístavky, jejichž rozmístění bylo značně chaotické.

spíše jako soukromou záležitost. Pokud to bylo možné, snažil se vyhýbat kontaktům s poddanými.⁹⁷²

Zásahy ze strany anglické vlády do vnitřních záležitostí Skotska vyvolávaly vesměs negativní reakce. Nepochybně k tomu přispívala určitá averze vůči Angličanům, pramenící z historických souvislostí.⁹⁷³ Hlavní příčinu ozbojeného střetu na konci třicátých let 17. století nicméně představovala církevní politika Koruny. Karel I. hodlal skotský presbyterianismus nahradit reformovaným modelem anglikánského episkopátu.⁹⁷⁴ Král přitom nebral ohledy na faktickou nezávislost skotské církevní samosprávy ani na skutečnost, že se vědomí národní identity odráželo v charakteru *Kirku*.⁹⁷⁵

V roce 1637 Karel I. s odvoláním na své prerogativum nařídil vydat novou Modlitební knihu (*Prayer Book*), na jejíž přípravě se podílel i Laud a skotští arminiáni. Panovník toto rozhodnutí nekonzultoval s církevní reprezentací; jeho bezprecedentní krok vzbudil otevřený odpor po celé zemi.⁹⁷⁶ Poté, co ve Skotsku vypukly nepokoje, král pověřil Hamiltona, aby se pokusil přimět Skoty k poslušnosti. Markýz obdržel plnou moc k vyjednávání se skotskou opozicí, avšak jeho počínání vedlo spíše ke zhoršení celé situace. Po několika neúspěšných pokusech prosadit autoritu Koruny markýz sdělil panovníkovi, že „zhoubný vliv *covenanterů* je větší než kdykoli předtím“. ⁹⁷⁷ Zároveň ale varoval krále před možnými následky vojenského zásahu v „severním království“. ⁹⁷⁸

Tažení proti *covenanterům* ovšem komplikovala řada problémů. V první řadě se jednalo o nedostatek kompetentních velitelů; většinu velitelských postů totiž získali panovníkovi oblíbenci nebo aristokraté, kteří neměli až na výjimky téměř žádné vojenské zkušenosti. Hlavním velitelem královských jednotek

---

⁹⁷² Carlton, C., Charles I..., s. 125–127.

⁹⁷³ Hobbes, T., *Behemoth or Long Parliament*, London 1889, s. 29–30.

⁹⁷⁴ Sharpe, K., *The Personal ...*, s. 783–787.

Skotskou církev řídili presbyteri (volení starší), kteří vedli místní kongregace; důležitá rozhodnutí přijímaly synody a shromáždění (*General Assembly*), církev byla ve vztahu ke státu autonomní.

⁹⁷⁵ Donald, P., *An Uncounselled...*, s. 4.

⁹⁷⁶ Aylmer, G. E., *Rebellion or Revolution 1640 – 1660*, Oxford 1987, s. 9.

V únoru 1638 signatáři Národního konventu (*National Covenant*) přísahali na obranu presbyterianismu.

⁹⁷⁷ *Covenanter* je označení pro signatáře Národního konventu (*National Covenant*) z února 1638, kteří přísahali bránit presbyterianismus.

⁹⁷⁸ Halliwell, J. O. (ed.), *The Letters...*, sv. 2, s. 304–306.

(*commander-in-chief*) se stal Arundel, jeho zástupcem byl jmenován Robert Devereaux, třetí hrabě z Essexu. V čele válečné flotily (*Admiral of the fleet*) stanul deprimovaný Hamilton, jenž od počátku pochyboval o úspěšnosti celé operace. Mezi významné velitele patřil rovněž Holland (*Master of Horse*) a Mountjoy Blount, hrabě z Newportu (*Master of Ordnance*), kteří patřili k oblíbencům Jindřišky Marie.⁹⁷⁹

Karel I. předpokládal, že tažení do Skotska bez ohledu na veškeré problémy spojené s přípravami skončí úspěšně.⁹⁸⁰ Vzhledem k tomu, že panovník hodlal doprovázet hlavní vojenské síly, v březnu 1639 jmenoval zvláštní výbor tvořený Laudem, Juxonem, Coventrym, Windebankem a Northumberlandem, jenž disponoval rozsáhlými pravomocemi; *de facto* se jednalo o prozatímní vládu.⁹⁸¹

Ačkoli Skotové projevovali ochotu k vyjednávání, většina královských ministrů prosazovala nekompromisní postup. Laud například obviňoval *covenantery*, že ve spojení s anglickými puritány usilují o jeho pád. Windebank označil skotskou opozici za nepřátele Koruny, kteří mají republikánské tendence. Wentworth ji nařkl z úmyslu zničit monarchii. Jak vidno, nesmlouvavá stanoviska královských ministrů utvrdila Karla I. v přesvědčení, že současné problémy lze vyřešit pouze silou.⁹⁸²

Poté, co válečné neúspěchy a finanční potíže přiměly Korunu k uzavření ponižujícího příměří, tzv. pacifikace z Berwicku (*Pacification of Berwick*), král dospěl k závěru, že problémy ve Skotsku může vyřešit pouze s Wentworthovou pomocí. Panovník totiž považoval zástupce irského místokrále za silnou osobnost, která projevovala dostatek vůle, odhodlanosti a

---

⁹⁷⁹ Clarendon, E. H., *The History...*, sv. 1, s. 201; Gibbs V. (ed.), *The Complete Peerage of England, Scotland, Ireland, Great Britain, and the United Kingdom Extant, Extinct, or Dormant*; first edition by George Edward Cokayne, Clarenceux King of Arms, sv. 5, London 1926, s. 143; Knowler, W. (ed.), *The Earl...*, sv. 1, 502; Knowler, W. (ed.), *The Earl...*, sv. 2, s. 276.

⁹⁸⁰ TNA: PRO, SP 16/413/92.

⁹⁸¹ Rushworth, J. (ed.), *Historical Collections* [online], c2013 [cit. 2013-12-10], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=74912>>; CSP, Domestic, 1638–1639 [online], c2013 [cit. 2013-11-19], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=52832>>; CSP, Domestic, 1638–1639 [online], c2013 [cit. 2013-11-19], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=52835>>.

⁹⁸² Heylin, P., *Cyprianus Anglicus...*, s. 384–385.

schopností tvrdě zakročit proti rebelům. 23. července 1639 Karel I. přikázal Wentworthovi, aby se neprodleně vrátil zpět do Anglie.⁹⁸³

Wentworthův rozhodný postup vůči Skotům však znemožnil dosažení trvalejšího kompromisu mezi Korunou a *covenantery*.⁹⁸⁴ Na druhé straně panovník oceňoval nesmlouvavost, s níž zástupce irského místokrále vystupoval vůči rebelům. V září 1639 mu udělil titul hraběte ze Straffordů, což byla pocta o niž Wentworth dosud marně usiloval. Ačkoli Strafford se nyní těšil přízni Koruny, jeho postavení bylo ve skutečnosti slabé. Vzhledem k dlouhodobé nepřítomnosti u kálovského dvora hrabě neměl téměř žádnou síť vlastních klientů. Panovník ho navíc považoval za nebezpečného muže, neboť si byl vědom jeho autoritativní povahy. Třebaže choval vůči Straffordovi značný respekt, nikdy jej nepovažoval za skutečného příjtele jako Buckinghamu.

Strafford byl nepochybně velmi schopný, energický a cílevědomý ministr. Zároveň však postrádal smysl pro kompromis; jeho nepřátelé ho považovali za nesmiřitelného protivníka. Na sklonku prosince 1639 hrabě dospěl k závěru, že vyřešení tzv. skotské krize vyžaduje spolupráci Koruny a parlamentu, přestože většina Tajné rady byla odlišného názoru. Pokud by zákonodárci poskytli panovníkovi adekvátní subsidie, mohl by postavit dobře vyzbrojenou armádu, která by zlomila odpor *covenanterů*. Strafford ujistil krále, že Dolní sněmovna vyjde vstříc jeho požadavkům.⁹⁸⁵

Ačkoli Karel I. váhal, rozvrat státních financí jej v dubnu 1640 donutil svolat tzv. Krátký parlament (*Short Parliament*). Opozice v Dolní sněmovně ale odsoudila zneužívání korunních prerogativ a současně zablokovala projednání žádosti o poskytnutí subsidií na válečné tažení proti Skotům. Požadavky opozičních poslanců byly pro panovníka nepřijatelné. 5. května 1640 parlament rozpustil, což zdůvodnil činností „některých podlých a prohnanych buřičů“.⁹⁸⁶

---

⁹⁸³ Knowler, W. (ed.), *The Earl...*, sv. 2, s. 372–373.

⁹⁸⁴ Jednalo se například o prohlášení Skotů, kteří překročili anglo-skotské hranice za zrádce, totéž platilo pro Angličany, kteří jim poskytli pomoc.

⁹⁸⁵ CSP, Venice, 1636–1639, sv. 24 [online], c2013 [cit. 2013-10-02], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=89424>>; CSP, Venice, 1636–1639, sv. 24 [online], c2013 [cit. 2013-10-02], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=89425>>.

Strafford doufal, že přinutí zákonodárce k poslušnosti, což se mu skutečně podařilo v Irsku.

⁹⁸⁶ Carlton, C., *Charles I...*, s. 211–212.

Co ale vedlo Karla I. k rozpuštění zákonodárného sboru? Nelze vyloučit, že důležitou roli hrál postoj sira Henryho Vanea staršího, jenž se tak pokoušel zmařit Straffordovy plány. Vaneovy politické ambice se naplnily poté, co se v roce 1630 stal členem Tajné rady. Není pochyb o tom, že král ho považoval za kompetentního a loajálního služebníka Koruny. Vane byl jedním z královských rádců, kteří se v panovníkově přítomnosti vyjadřovali k otázkám tzv. skotské krize. Zároveň ale pociťoval silnou averzi vůči Straffordovi, neboť žárlil na jeho dosavadní úspěchy.⁹⁸⁷ Další důvod, který panovník nepochybně zvažoval před rozpuštěním parlamentu, představovalo vyjednávání opozičních poslanců s *covenantery*. V neposlední řadě nelze vyloučit, že Karel I. spoléhal na pomoc Španělů, s jejichž přispěním by se zbavil závislosti na parlamentních subsidiích.⁹⁸⁸

Poté, co král rozpustil *Short Parliament*, Strafford doporučil králi, aby zahájil námořní blokádu Skotska. Straffordův rozhodný postup vůči *covenanterům* měl plnou podporu Jindřišky Marie. Veškeré plány však ztroskotaly na zoufalém nedostatku financí. Poté, co 18. července 1640 skotské oddíly překročily severní hranice, Karel I. se postavil do čela armády, která měla vetřelce rozdrtit. Nevalnou bojeschopnost královských jednotek však nezvýšila ani panovníkova přítomnost. Neúspěšné střetnutí s *covenantery* u Newarku a především přetrvávající finanční problémy nakonec donutily Karla I. svolat znovu parlament.

První zasedání tzv. Dlouhého parlamentu (*Long Parliament*), zahájené 3. listopadu 1640, budilo dojem sjednoceného „politického národa“. Stoupenci Koruny v Dolní sněmovně tvořili pouze minoritu, což mnozí rojalisté považovali za varovné znamení. John Suckling například přesvědčoval královnu, že situace vyžaduje, aby král vyšel vstříc požadavkům opozice, neboť jen v takovém případě zachová „jednotu se svým lidem“.⁹⁸⁹ Mezi zákonodárci panovala shoda v tom, že je třeba skoncovat se zlořády, k nimž

---

⁹⁸⁷ Clarendon, E. H., *The History...*, sv. 2, s. 101.

⁹⁸⁸ Elliott, J. H., *The year of the three ambassadors*, In: Lloyd-Jones, D. (ed.), *History and Imagination*, Oxford 1981, s. 165–168.

Vyslanci Koruny jednali se Španěly o poskytnutí vojenské a finanční pomoci při potlačování skotské rebelie.

⁹⁸⁹ Suckling, J., *Works*, sv. 1, New York 1910, s. 163–167.

docházelo v době tzv. osobní vlády Karla I. V této souvislosti opoziční poslanci usilovali zejména o revizi finanční a náboženské politiky Koruny.⁹⁹⁰

Krise, která sužovala monarchii, měla podle názoru opozičních poslanců a lordů jasné původce – laudiánský klérus a „špatné rádce“ v čele se Straffordem a Laudem. Jejich odstranění představovalo základní podmínku budoucí spolupráce Koruny a parlamentu. Nutno podotknout, že namísto střizlivého posouzení skutečnosti rozhodovaly spíše osobní animozity. V listopadu 1640 opozice v *House of Commons* vznesla vůči Straffordovi obvinění z velezrady (*impeachment*).⁹⁹¹ Karel I. se pokusil usmířit Straffordovy oponenty několika ústupky. Když neuspěl, vzdal se iniciativy ve prospěch opozice.

Politickou kariéru sira Francise Windebanka ukončilo odhalení jeho „shovívavého“ vztahu k rekasantům a jezuitům.⁹⁹² V okamžiku, kdy obdržel předvolání před vyšetřující výbor Dolní sněmovny, pochopil, že ho může zachránit pouze emigrace. Díky pomoci Karla I. se mu podařilo uprchnout do Francie. Windebankova příkladu následoval také lord strážce Tajné pečeti Finch, jenž v obavách z *impeachmentu* urychleně opustil zemi.

V polovině prosince 1640 puritáni v Dolní sněmovně vznesli obvinění z velezrady vůči Laudovi. Vzhledem k závažnosti obžaloby arcibiskup zůstal v domácím vězení pod dohledem *Gentlemen of Ushers*. V únoru 1641 zasedl soudní tribunál, jenž shledal Lauda vinným a nařídil jeho uvěznění v Toweru.⁹⁹³

Karel I. se navíc dopustil vážné chyby, když jmenoval členy Tajné rady z řad opozičních předáků.⁹⁹⁴ Žádný z těchto mužů se ale necítil zavázán panovníkovi. Pokud král doufal, že se mu podaří umlčet své nejhlasilější

---

⁹⁹⁰ Coward, B., *The Stuart Age* ..., s. 189–191.

⁹⁹¹ Fielding, J., *Opposition to the Personal Rule of Charles I: The Diary of Robert Woodford 1637–1641*, in: HJ, č. 31, 1988, s. 787.

⁹⁹² Opozice vinila Windebanka z prodeje milostí rekasantům, záměrné opomíjení výběru pokut a poplatků uvalených na nonkonformisty a v neposlední řadě také peníze, které přijímal od Španělů.

⁹⁹³ Russell, C., *Fall of the British Monarchies 1637–1642*, Oxford 1991, s. 211, 268.

Obžaloba zdůrazňovala především Laudovu údajnou snahu nastolit absolutistickou vládu a přivést *Church of England* zpět do lůna katolické církve.

⁹⁹⁴ Jednalo se o Hertforda, Essexu, Bristola, Warwicku, Bedfordu, Saye and Seleho, Savilea a Kimboltona.

odpůrce, pak byl nepochybně zklamán. Eskalaci napětí vyvolávaly pokusy Jindřišky Marie a její suity zlepšit postavení katolíků.⁹⁹⁵

Obvinění vznesená proti Straffordovi však byla neprůkazná. 10. dubna 1641 tribunál, v němž zasedali členové *House of Lords*, obžalovaného zprostil viny. O měsíc později ale parlament schválil zákon, který irského místokrále zbavil občanských práv (tzv. *Act of Attainder*); vynesení rozsudku tak nevyžadovalo řádný soudní proces. Ačkoli Karel I. ujišťoval Strafforda o své podpoře, tlaku zmanipulované veřejnosti nedokázal vzdorovat. Dav protestantů se shromáždil v okolí Whitehallu a žádal Straffordovu smrt. Karel I. návrh zákona podepsal a tři dny poté, 12. května 1641, byl Thomas Wentworth, hrabě ze Straffordu, popraven.⁹⁹⁶

Co říci závěrem této kapitoly? V období tzv. osobní vlády Karla I. nikdo z vnitřního okruhu jeho společníků nedosáhl srovnatelného postavení, jaké měli například Robert Carr nebo Buckingham. Krátce poté, co se Karel I. ujal vlády, došlo k paradoxní situaci. Ačkoli vévoda disponoval mimořádně silným politickým vlivem a patřil k osobám, které měly k panovníkovi nejblíže, nepodařilo se mu získat naprostou kontrolu nad *Bedchamber*. Hlavní příčina spočívala v tom, že v roce 1625 se Karel I. rozhodl ponechat některé z dvořanů Jakuba I. na dosavadních postech. Královská ložnice tak zůstala obsazena jedinci, kteří nepatřili k Buckinghamovým klientům. V jedné ze svých depeší benátský vyslanec uvedl, že „[král – pozn. P.V.] potvrdil mnoho [Skotů – pozn. P.V.] v jejich úřadech, možná dokonce více než Angličanů“.⁹⁹⁷

Ačkoli Buckingham měl k dispozici pokoje, které se nacházely v bezprostřední blízkosti komnat určených pro krále, přesto nezískal post správce královské stolice.⁹⁹⁸ Tento úřad Karel I. svěřil siru Jamesi Fullertonovi, jenž v minulosti působil jako *Gentleman of Bedchamber* prince z Walesu.⁹⁹⁹ Buckingham vykonával i nadále úřad *Master of Horse*, což mu garantovalo

---

⁹⁹⁵ V prosinci Karel I. omilostnil Jezuitu Johna Goodmana, jehož popravu žádali puritáni v Dolní sněmovně; Goodman byl nakonec pouze vypovězen ze země.

⁹⁹⁶ Gregg, P., *The King...*, s. 327–329; Gardiner, S. R. (ed.), *The Constitutional ...*, s. 156–157. Pro schválení zákona hlasovalo 204 poslanců, 59 zákonodárců bylo proti.

⁹⁹⁷ CSP, Venice, 1625–1626, sv. 19 [online], c2013 [cit. 2013-10-11], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=89036>>.

⁹⁹⁸ Tamtéž, s. 21.

⁹⁹⁹ Aylmer, G. E., *The King's Servants...*, s. 317.

To byl pravděpodobně hlavní důvod, proč jej Karel I. jmenoval *Groom of Stool* královské ložnice.

exkluzivní přístup ke králi v době, kdy se zdržoval mimo Whitehall; současně zůstával jeho důvěrným přítelem. V neposlední řadě je třeba zdůraznit, že vliv v *Bedchamber* si zachoval rovněž Pembroke, který zastával úřad lorda komořího.

Pokud Karel I. záměrně bránil jednotlivým zájmovým frakcím získat absolutní kontrolu nad *Bedchamber*, jednalo se o promyšlenou a úspěšnou taktiku.¹⁰⁰⁰ Buckingham se *de facto* stal prvním ministrem Koruny. V minulosti měl podobné postavení Salisbury. Zároveň ale mohl, pokud to situace vyžadovala, využít svého vlivu v královské ložnici k prosazení osobních zájmů, což bylo typické spíše pro Somerseta.

V zásadě lze říci, že Karel I. se výrazněji distancoval od názorů a postojů vyjadřovaných představiteli jednotlivých frakcí, ať už se jednalo o záležitosti domácí či zahraniční politiky. Ačkoli v některých otázkách král naslouchal některým ministrům, například Westonovi nebo Laudovi, nelze se ubránit dojmu, že jejich názory obvykle korespondovaly s postojem panovníka k dané věci. Karel I. byl odhodlán vládnout podle svých představ, o jejichž správnosti a oprávněnosti nikdy nepochyboval. Buckingham se stal prvním ministrem a důvěrníkem, jemuž král vždy naslouchal bez ohledu na okolnosti. Warwick konstatoval, že Karel I. jmenoval „ministry do úřadů, k nimž měli odpovídající předpoklady“, zároveň se ale nemínil vzdát „nejvyšší moci, kterou držel [pevně – pozn. P.V.] ve svých rukou“.¹⁰⁰¹

Ačkoli panovník respektoval názory a postoje některých ministrů, například již zmíněného Westona či Lauda, nikdy se s nimi nesblížil natolik jako s Buckinghamem.¹⁰⁰² Král sice navázal užší vztah s Hollandem nebo Hamiltonem, kteří patřili mezi jeho oblíbené společníky a těšili se z jeho přízně, nikdy jim ale nesvěřil žádný významnější post v exekutivě. V zásadě lze říci, že důsledně dodržoval zásadu striktního oddělení dvorských a vládních úřadů.¹⁰⁰³

---

¹⁰⁰⁰ Lockyer, R., *Buckingham...*, s. 235.

Karel I. například posílil vliv Pembrokea tím, že mu umožnil vyjadřovat se k otázkám zahraniční politiky.

¹⁰⁰¹ Warwick, P., *Memoirs...*, s. 66.

¹⁰⁰² Knowler, W. (ed.), *The Earl...*, sv. 2, s. 389; Cuddy, N., *The Revival...*, in: Starkey, D. (ed.), *The English Court...*, s. 251–252.

¹⁰⁰³ Sharpe, K., *The image of virtue...*, in: Starkey, D. (ed.), *The English Court...*, s. 256.

Reforma dvora v tomto pojetí mohla za určitých okolností přispět k větší stabilitě vlády. V jakobitské éře rivalita zájmových frakcí dosáhla takového rozměru, že výrazně ovlivňovala dění v parlamentu i místní správě, případně komplikovala práci Tajné rady. Nutno podotknout, že soupeření jednotlivých mocenských skupin pokračovalo i poté, co se Karel I. ujal vlády. Změna však nastala po Buckinghamově zavraždění v roce 1628. V očích tehdejších současníků se situace u dvora výrazně zklidnila. James Howell v dopise Thomasi Wentworthovi z roku 1635 napsal, že „u dvora panuje klid a nedochází k žádným sporům mezi [zájmovými – pozn. P.V.] frakcemi“.¹⁰⁰⁴ Otevřené projevy rivality Karel I. navíc odsuzoval. Třebaže Laud psal o Westonovi se zjevným satirickým podtónem,¹⁰⁰⁵ ve skutečnosti musel vůči němu zachovávat alespoň zdánlivý respekt.¹⁰⁰⁶

Fakt, že otevřený boj dvorských frakcí ustoupil do pozadí, potvrzuje i délka funkčního období královských ministrů. Weston například setrval ve funkci lorda nejvyššího strážce pokladu jako jeden z nejdéle sloužících správců korunních financí v raně Stuartovském období. V průběhu třicátých let 17. století žádný ministr nebyl odvolán v důsledku nátlaku některé zájmové skupiny. Karel I. rozhodně odmítal jakékoli zásahy do vládní politiky, kterou považoval výlučně za svou osobní kompetenci. To platilo i v případě nominací osob, které se pak ujaly klíčových vládních úřadů.¹⁰⁰⁷ V roce 1638 Wentworth varoval Williama Cavendishe, hraběte z Newcastleu, aby nespoléhal na pomoc dvorských frakcí, nýbrž na panovníkovu milost.¹⁰⁰⁸

Oslabení vlivu dvorských frakcí ovšem vyvolávalo také negativní reakce. Kritika dvorských reforem zaznívaly ze strany členů *Bedchamber*, kteří považovali svůj blízký vztah ke králi za pevný základ budoucího kariérního postupu, zejména pokud šlo o exekutivu. Holland, jenž se těšil přízni Jindřišky Marie i Karla I., získal post velitele stráže, královského podkoního a v roce 1636 dokonce i úřad správce královské stolice. Jistou dobu byl považován za Buckinghamova nástupce, neboť se o něm hovořilo jako o novém favoritovi panovníka. Na rozdíl od vévody však prakticky nezasahoval do domácí nebo

---

¹⁰⁰⁴ Knowler, W. (ed.), *The Earl...*, sv. 2, s. 37.

¹⁰⁰⁵ Wentworth a Laud ve svých dopisech označovali Westona za „lady Moru“.

¹⁰⁰⁶ Gardiner, S. R., *History of England...*, sv. 8, s. 87–88.

¹⁰⁰⁷ Knowler, W. (ed.), *The Earl...* sv. 2, s. 32.

¹⁰⁰⁸ Tamtéž, s. 174.

zahraniční politiky. Z těchto důvodů Holland pociťoval značnou averzi především vůči Westonovi, jehož se pokoušel marně zdiskreditovat v očích krále.¹⁰⁰⁹ V zásadě lze proto říci, že reformy Karla I. vedly k oddělení vládních úřadů, které se staly nástrojem a záštitou politické moci, a dvorských postů, jež měly klíčový význam pro zachování panovníkova soukromí.

Karolinská reforma královského dvora spočívala v nastolení řádu, pevné hierarchie a respektu vůči tradičním autoritám. Dílčí opatření, která tvořila její nedílnou součást, měla odstranit zneužívání moci a plýtvání státními prostředky. Karel I. činil reformní kroky s ohledem na jejich sociální aspekt. Panovník věřil, že Angličané, Skotové i Irové se nakonec ztotožní se zásadami, které „úspěšně“ přetvořily Whitehall v ideální panovnický dvůr. Poslušnost a respekt vůči královskému majestátu v očích Karla I. totiž patřila k základním ctnostem poddaných.

V zájmu objektivity je třeba podotknout, že panovník v mnoha ohledech vystupoval v duchu proklamovaných zásad. Skandály, které zmítaly dvorem Jakuba I., neměly ve Whitehallu Karla I. místo. Král zaujímal velmi zdrženlivý postoj k sexu, z rukopisů některých divadelních her například vyškrtával pasáže, které považoval za příliš lascivní. To, že panovník byl věrným, oddaným a milujícím manželem své ženy, uznávali i jeho puritánští kritici.¹⁰¹⁰ V průběhu třicátých let 17. století byla Jindřiška Marie prakticky nepřetržitě těhotná.¹⁰¹¹

Karolinský královský dvůr však byl příliš vzdálený ideálu, o jehož dosažení král usiloval. Zpronevěry pokračovaly bez ohledu na snahu stuartovských ministrů omezit zneužívání finančních prostředků, dvůr rozdělovaly spory zájmových frakcí, přestože příznaky otevřené rivality se již nevyskytovaly v takovém míře jako za vlády Jakuba I. Ačkoli panovník očekával od svých dvořanů přísné dodržování mravních zásad, skutečnost byla poněkud odlišná. Řada z nich udržovala mimomanželské vztahy, milenku si

---

¹⁰⁰⁹ Knowler, W. (ed.), *The Earl...*, sv. 2, s. 225; Donogan, B., *A Courtier's Progress...*, s. 317–353; Gardiner, S. R., *History of England...*, sv. 7, s. 218.

¹⁰¹⁰ Gardiner, S. R., *History of England...*, sv. 6, s. 336.

¹⁰¹¹ První těhotenství Jindřišky Marie skončilo předčasným potratem v květnu 1629. O rok později porodila následníka trůnu Karla (II.), v listopadu 1631 princeznu Marii, v říjnu 1633 prince Jakuba (II.), v prosinci 1635 princeznu Alžbětu, v březnu 1637 princeznu Annu, v červnu 1639 princeznu Kateřinu, která však zemřela krátce po porodu, a v červenci 1640 prince Henryho. Posledním potomkem Karla I. a Jindřišky Marie byla princezna Jindřiška Anna, jež se narodila v červnu 1644.

vydržoval například panovníkův dvorní malíř van Dyck. Na královském dvoře se zdržovali jedinci, kteří trpěli syfilis.¹⁰¹² V roce 1640 Robert Reade ve svém dopise státnímu sekretáři Francisi Windebankovi ironicky poznamenal: „Zatím všichni hájíme své panenství, nebo alespoň se ho nevzdáváme otevřeně.“¹⁰¹³ Readovo vyjádření tak v zásadě vystihuje slabiny reformovaného dvora Karla I.

---

¹⁰¹² BL, Egerton MSS, sv. 1636, f. 2.

¹⁰¹³ CSP, Domestic, 1639–1640 [online], c2013 [cit. 2013-11-24], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=52895>>.

KAPITOLA VI.

V renesanční kultuře obecně neexistovala jasná hranice mezi fikcí a realitou, bylo tomu spíše naopak. Představy se prolínaly se skutečností, díky čemuž se v nich zrcadlila vyšší pravda. Vesmír a společnost představovaly kreativní výtvary, ba dokonce umělecká díla; v jistém slova smyslu veškeré umělecké výtvary měly také politický rozměr.¹⁰¹⁴

Představy proto nelze vnímat jako oddělené od objektů, nýbrž jako jejich existenční formu. Tvořily skutečné věci, přičemž vnější vzezření vypovídalo o jejich vnitřní povaze.¹⁰¹⁵ V zásadě lze říci, že takové pojetí odpovídalo zásadám novoplatonismu. Představy nejenže reprezentovaly autoritu, ony jí vládly, neboť umělec sdílel stejný cíl jako státník – šířit morální obrodu. Pozorný divák vnímal vyšší principy, které považoval za platné zákony.

Karolinská kultura je obvykle charakterizována jako snílkovská, ztělesnění úniku před nelítostnou politickou realitou do nadpozemského světa ideálů a iluzí. Ve skutečnosti bychom však měli pohlížet na ni jako na nejsilnější a možná poslední projev renesanční víry v sílu představivosti.¹⁰¹⁶

Presvědčení, že kultura a umění vytváří vzory všeobecně hodné následování, vyjadřovaly nejlépe masky. Během prvních patnácti let vlády Karla I. mělo premiéru 401 divadelních her, z toho 25 masek.¹⁰¹⁷ Panovník projevoval přízeň zejména Francisi Beaumontovi a Johnu Fletcherovi.¹⁰¹⁸ Menší oblibě se těšili William Shakespeare, Lodowick Carlell, Sir William D'Avenant a Ben Jonson. Král bez ohledu na protesty anglických herců byl patronem mnoha jejich francouzských protějšků. Ti se navíc nezdráhali hrát o sobotách, což budilo značné pohoršení mezi puritány.¹⁰¹⁹

Zásadní význam měla vizuální provedení divadelních her, neboť masky se do určité míry staly nástrojem politické ideologie. Představení sloužila mimo jiné ke komunikaci mezi králem, dvořany, aristokracií a dalšími

---

¹⁰¹⁴ Sharpe, K., *The Personal...*, s. 223.

¹⁰¹⁵ Vickers, B., *Analogy versus identity: the rejection of occult symbolism, 1580–1680*, in: Vickers, B. (ed.), *Occult and Scientific Studies in the Renaissance*, Cambridge 1984, s. 95–164.

¹⁰¹⁶ Smuts, R., *Court Culture...*, s. 204.

¹⁰¹⁷ Steele, M. S., *Plays and Masques at the Court*, New Haven 1926.

¹⁰¹⁸ Panovník věnoval Fletcherovi 40 liber jako projev své přízně.

¹⁰¹⁹ Carlton, C., *Charles I...*, s. 147; Birch, T., *Court and Times...*, sv. 2, s. 89.

návštěvníky. Ideály prezentované v průběhu hry měly ovlivňovat diváky, pohnout je k podobným činům, šířit ideu oslavovaných ctností mimo prostředí královského dvora. Panovník navíc podporoval vydávání textů jednotlivých her v knižní podobě, počet prodaných výtisků se pohyboval v řádech tisíců.¹⁰²⁰ V zásadě se jednalo o unikátní formu komunikace, která se stala nedílnou součástí politiky Koruny.

Obecně lze říci, že masky představovaly velmi nákladnou záležitost. Po premiéře Potěšení smířené s ctností (*Pleasure Reconciled to Virtue*) následoval okázalý banket, který trval až do následujícího dne. Panovníkovy tři kostýmy stály 249 liber, 16 šilinků a 11 pencí. Ve třicátých letech 17. století královský dvůr utratil přibližně 14 500 liber za uvedení 11 masek.¹⁰²¹ Vzhledem k vysokým nákladům masky představovaly soukromé inscenace, které financovala téměř výhradně Koruna. Vzhledem k relativní izolovanosti karolinského dvora se postupně vzdalovaly hlavnímu kulturnímu proudu a stávaly se výlučně dvorskou záležitostí.¹⁰²²

Hlavní postavou jakobitských i karolinských masek byl panovník vystupující v roli nadpřirozené moci, což v zásadě odpovídalo pojetí Božské podstaty královského majestátu. Ústřední motiv divadelní hry Thomase Carewa *Coelum Britannicum* představuje obroda panovnického dvora, jenž slouží jako ideální vzor pro reformu celé monarchie.¹⁰²³ Dokonalá láska a harmonie královského páru vyjadřovala univerzální morální imperativ, jímž by se měla řídit celá země. Nutno podotknout, že autor patřil k panovníkovým oblíbencům, mimo jiné zastával post stolníka a gentlemana *Privy Chamber*.¹⁰²⁴

V mnoha případech masky oslavovaly úspěchy vládní politiky. Kromě již zmíněného *Coelum Britannicum* lze uvést například *Chrám lásky* (*Temple of Love*) sira Williama D'Avenanta. K oblíbeným námětům patřila rovněž pastorální témata, nejčastěji divoký venkov kultivovaný řádem a pořádkem. Ve třicátých letech řada her oslavovala mír, respektive panovníka v roli

---

¹⁰²⁰ Bentley, G. E., *The Jacobean and Caroline Stage*, sv. 7, Oxford 1968, s. 1162.

Jako příklad lze uvést masku Triumf míru (*The Triumph of Peace*), jejíž text v knižní podobě se prodal v počtu 3000 výtisků.

¹⁰²¹ Orgel, S., Strong, R. (ed.), *Inigo Jones: Theatre of Stuart Court*, sv. 2, Berkeley 1973, s. 43.

¹⁰²² Mercer, E., *The houses of the gentry*, in: *P&P*, č. 5, 1953, s. 11–32.

¹⁰²³ Orgel, S., Strong, R. (ed.), *Inigo Jones...*, sv. 2, s. 567–580.

¹⁰²⁴ Dunlap, R. (ed.), *The Poems of Thomas Carew*, Oxford 1949, Introduction.

mírotvůrce, což zjevně souviselo s neuspokojivým vývojem válečného konfliktu v Evropě.

V masce *Love's Triumph through*, jež měla premiéru v lednu 1631, se královna ujala role Lásky, „která byla uctívána jako božská bytost a ochránkyně města krásy a dobroty [Callipoli – pozn. P.V.]“.¹⁰²⁵ Není pochyb o tom, že Callipolis představovala alegorii královského dvora Karla I. Dočasnou disharmonii reprezentovaná „antimaskami“, dvanácti nemravnými, smyslnými milenci, nakonec rozptýlí Láska prostřednictvím své odhodlané vůle. Její triumf pak oslavují mýtické postavy antických dějin.¹⁰²⁶

O měsíc později se konal debut masky *Chloridia: Rites to Chloris and her Nymphs*, jejímž autorem byl stejně jako v předchozím případě Ben Jonson, přípravu scény zajišťoval Inigo Jones. Ústřední téma hry představovala platonická láska. Ve skutečnosti se však jednalo o alegorii vztahu panovníka a poddaných. Zatímco král miluje svůj lid a jedná v nejlepším zájmu země, „národ“ stojí věrně při svém vládci a opětuje jeho city.¹⁰²⁷

Karolinský kult platonické lásky nebyl v tehdejší Evropě nijak ojedinělý. Královský pár uzavřel posvátný, ideální svazek, jenž se ve všech ohledech stal inspirací pro dvořany, šlechtu i poddané. Láska obou Veličenstev měla především spirituální význam, neboť čistota jejich vztahu nabádala ostatní k rozjímání nad vlastními činy. Nutno podotknout, že navzdory značné oblibě v dvorských kruzích se jednalo o poněkud vyčpělé klišé, které zastíralo skutečné, nelichotivé poměry na karolinském dvoře.¹⁰²⁸

V zásadě lze tvrdit, že královský pár ztělesňoval božskou krásu a heroické ctnosti, „světlo naděje“ a hudbu sfér. Jeho příkladné vystupování, sebeovládání a oddanost mravním zásadám tvořilo pravý opak nespoutanosti a nevalné pověsti představitelů jakobitského dvora. Duše Karla I. měla splynout v jednotě s božskou myslí. Nejdříve se však panovník musel oprostit od materiálních zájmů, které mu bránily v poznání Boha. V tomto ohledu mu poskytovala neocenitelnou pomoc Jindřiška Marie, jejíž cudnost, láska a krása

¹⁰²⁵ Premiéra masky se konala 9. ledna 1631.

¹⁰²⁶ Britland, K., *Drama in the Courts of Henrietta Maria*, Cambridge 2006, s. 66–68.

¹⁰²⁷ Sensabaugh, G. F., *Love Ethics in Platonic Court Drama, 1625–1642*, in: *Huntington Library Quarterly*, sv. 1, 1938, s. 277–304.

¹⁰²⁸ Téma platonické lásky se znovu objevilo v masce Aureliana Townshenda *Albion's Triumph* z roku 1632.

ho spirituálně posilovaly. Královský pár tak žil v duchovní harmonii, která měla pozitivní vliv nejen na dvořany, ale i šlechtu a prostý lid.

The Triumph of Peace z února 1634 patřil mezi karolinské masky s nejokázalejší výpravou. Libreto Jamese Shirleyho bylo reakcí na *Histriomastix* Williama Prynnea, advokáta se silnými puritánskými názory, jenž se velmi kriticky vyjadřoval o divadelních představeních, v nichž účinkovaly „herečky, nechvalně známé děvky“. ¹⁰²⁹ Ačkoli někteří současníci to považovali za výtku vůči Jindřišce Marii, jež příležitostně vystupovala na jevišti jen spoře oděna, ¹⁰³⁰ Prynneovi přitížila především zmínka o „tyranech“, která vyvolávala asociaci s Karlem I. ¹⁰³¹

Scéna pro *The Triumph of Peace* byla opět dílem Iniga Jonese. V masce účinkovaly stovky herců v extravagantních kostýmech. Klíčový moment hry nastal v okamžiku, kdy Mír, Právo a Spravedlnost vzdávají poctu královskému páru, nositeli všech ctností. V očích Karla I. maska zaznamanala mimořádný úspěch. Panovník ignoroval skutečnost, že náklady spojené s uvedením hry dosáhly sumy 21 000 liber. Text překypující servilními hyperbolami nicméně předznamenal styl další divadelní tvorby na karolinském dvoře. ¹⁰³² Typickým příkladem byla výše uvedená maska Thomase Carewa *Coelum Britannicum* z roku 1634.

Carew patřil k relativně úspěšným autorům a v neposlední řadě také k oblíbencům Karla I. i Jindřišky Marie; jeho umělecké ztvárnění božské podstaty královského majestátu si získalo značnou pozornost. Přesto musel čelit silné konkurenci. Rok poté, co bylo uvedeno *Coelum Britannicum*, se dvorním skladatelem královny stal William D'Avenant. Zatímco D'Avenantovy první masky, *The Temple of Love* z roku 1635 a *Britannia Triumphans* z roku 1638, lze označit spíše za průměrná díla, *Salmacida Spolia*, poslední maska karolinského dvora z ledna 1640, patřila ke zdařilejším kusům. Děj hry odrážel aktuální politické problémy sužující Korunu. Ačkoli panovník zahrnul své poddané štědrostí, zemi zachvátila bouře, kterou se přes zoufalé

¹⁰²⁹ Leapman, M., Inigo..., s. 299–300.

¹⁰³⁰ Jednalo se například o masku *Chloridia: Rites to Chloris and her Nymphs*, v níž vystupovala Jindřiška Marie a její dvorní dámy s poloodhalenými řadry.

¹⁰³¹ Dne 17. února 1634 byl na základě rozsudku *Star Chamber* uvězněn, současně musel zaplatit pokutu ve výši 5000 liber. Ve vězení strávil více než 6 let; jeho propuštění nařídil *Long Parliament* v roce 1640.

¹⁰³² Wedgewood, C. V., *The King's Peace*, London 1955, s. 55.

snahy mnoha aktérů nepodařilo utišit. Teprve v okamžiku, kdy se na jevišti objevil Karel I. jako „milovník lidu“ Filogenes a z nebes sestoupila královna Jindřiška Marie, Svornost a Dobrý duch Velké Británie, živel utichl a vše splynulo v dokonalé harmonii. Není pochyb o tom, že se jednalo o určitou formu apelu k zachování klidu a pořádku adresovaného představitelům opozice.¹⁰³³

Ve Whitehallu se často konala představení „klasických“ Shakespearových her. Král pravidelně četl rukopisy, neboť měl slabost pro dramaticky laděná libreta. Současně chtěl posoudit, zda jsou vhodná pro veřejnost. Skutečnost, že panovník poskytoval patronáž řadě divadelních umělců, dosvědčuje nepřetržitá aktivita hereckých společností, mezi něž patřili *King's Players* nebo *Queen Henrietta's Company*. Velkou oblibu u dvora si získala rovněž Fletcherova tvorba, typická svými romantickými zápletkami a milostnými vztahy. Na druhé straně Ben Jonson marně usiloval o přízeň Koruny. Jeho tvorba třicátých let 17. století, zejména výběr postav, satirický podtext a sociální aspekt některých her, svědčily o tom, že nepochopil, jak se změnil vkus královského dvora.¹⁰³⁴

Na druhé straně díla Sucklinga, Lovelace, D'Avenanta, Carewa či Wallera *de facto* vyjadřovala názory a přání Karla I. Třebaže někteří autoři čerpali inspiraci z prací Bena Jonsona, případě Johna Donne, nepodařilo se jim překonat jejich tvorbu. To platilo zejména o kvalitě a výběru témat. V jejich milostné poezii se nejčastěji objevují motivy morálních ctností, „božských“ atributů krále a královny na dokonalém dvoře.

Domácnost Karla I. tvořila společnost, v níž žili katolíci a puritáni, hispanofilové a frankofilové, umírnění i radikálové, Angličané i Skotové. Budoucí parlamentariáni, jako například Warwick, Wharton a Northumberland, se každý den stýkali s budoucími rojalisty, vystupovali společně jako herci v divadelních hrách, nechávali se portrétovat stejnými mistry, sdíleli potěšení a zábavu, kterou jim nabízel život u dvora. Benátský vyslanec nazval

---

¹⁰³³ Leapman, M., Inigo..., s. 328–329.

¹⁰³⁴ Parry, G., The Golden..., s. 203–205.

Warwicka „kavalírem“; stejné označení používal pro všechny odpůrce *Ship Money*.¹⁰³⁵

Královská domácnost Karla I. představovala ideální dvůr, jenž se měl stát inspirací pro poddané. Ústřední postavou byl panovník, který vystupoval jako garant řádu a pořádku, konající v souladu s morálními křesťanskými zásadami, znalec a mecenáš umění – to vše bylo nezbytné pro zachování půvabu královského dvora. Karel I. pevně věřil, že Whitehall se stane příkladem hodným následování.¹⁰³⁶

Způsob, jakým se dvořané chovali a jednali, se však ani zdaleka neslučoval s představami o příkladném životním stylu „kavalírů“. V roce 1638 panovník zavítal do Newmarketu a zdržel se zde několik dní. Krátce nato vikomt Conway prohlásil: „Když nelovíme, sokolníčíme... Zbytek dne hrajeme tenis, šachy nebo kostky. Zkrátka jíme a pijeme jen proto, abychom si užívali her a radostí. Takový je život gentlemana, neboť čím je gentleman bez zábavy?“¹⁰³⁷ Na druhé straně nelze pominout, že u královského dvora existovaly i výjimky. Typický příklad v tomto ohledu představoval arcibiskup Laud proslulý svými asketickými způsoby, jenž kritizoval „hříšný život mnoha gentlemanů“.¹⁰³⁸ Státní sekretář Windebank vyslal svého syna na „studijní“ cestu po Evropě, aby ho tak ochránil před „ještě horší zahálkou [u dvora – pozn. P.V.]“.¹⁰³⁹ Zahálčivý styl života se protivil také Wentworthovi, jenž považoval za svou povinnost gentlemana věrně sloužit Koruně. Královský pár rovněž „dohlížel na výchovu svých potomků a snažil se je ochraňovat před neřestmi, které by mohly [negativně – pozn. P.V.] poznamenat jejich mysl“.¹⁰⁴⁰

Nutno podotknout, že většina dvořanů vedle oddanosti zábavě a potěšením zdůrazňovala svou loajalitu králi, což zcela odpovídalo konceptu vlády Karla I. Panovník očekával, že všichni poddaní budou věrní a oddaní Koruně; jejich vzájemný soulad představoval záruku veřejného dobra, řádu

---

¹⁰³⁵ CSP, Venice, 1629–1632, sv. 22 [online], c2013 [cit. 2013-10-27], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=89272>>; CSP, Venice, 1632–1636, sv. 23 [online], c2013 [cit. 2013-10-27], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=89354>>.

¹⁰³⁶ TNA: PRO, LC 5/180/1.

¹⁰³⁷ TNA: HMC, Portland MSS, sv. 3, s. 51–52.

¹⁰³⁸ Whitelocke, R. H., *Memoirs Biographical and Historical of Bulstrode Whitelocke*, London 1860, s. 80.

¹⁰³⁹ BL, Egerton MSS, sv. 1820, f. 543.

¹⁰⁴⁰ Berington, J. (ed.), *The Memoirs of Gregorio Panzani*, Birmingham 1793, s. 188.

a pořádku.¹⁰⁴¹ Prospěch společenstva reprezentovaného králem měl přednost před soukromými zájmy, dobro monarchie bylo smyslem veškerých reforem prosazovaných vládou. Tuto zásadu Karel I. shrnul slovy: „Závidět lze pouze úspěchy, které souvisí s reformou církve nebo státu.“¹⁰⁴²

Kultivace veřejného obrazu královského dvora úzce souvisela s budováním, rozsáhlých uměleckých sbírek. Karel I. dospěl k závěru, v němž ho utvrzovali Inigo Jones nebo hrabě z Arundelu, že umění má také výrazný morální rozměr. V očích krále každý zdařilý umělecký výtvar ztělesňoval ideál, jenž byl inspirací a motivací pro pozorovatele, a mohl ho tak povznést k dokonalosti. Typický příklad představovalo van Dyckovo vyobrazení Karla I. jako římského císaře.¹⁰⁴³ Vzhledem k panovníkovu sklonu ke spiritualitě královské sbírky obsahovaly rovněž řadu děl s náboženskou tematikou. Jak již bylo řečeno, král jednal s přesvědčením o své nejvyšší autoritě, za niž vděčí pouze Bohu.

Sir Henry Wotton označil panovníkovo mecenášství za jeho „nejskvělejší počín“.¹⁰⁴⁴ Pokud se jednalo o umění, řada současníků se shodovala v názoru, že Karel I. měl vybraný vkus a současně projevoval nezvyklou štědrost, pokud se jednalo o nákupy uměleckých děl. Král dokázal trávit celé hodiny v ateliérech předních malířů, přičemž je pozoroval při práci a diskutoval s nimi ve snaze přispět k dokonalosti celého díla.¹⁰⁴⁵

Karla I. výrazně ovlivnila španělská a italská umělecká tvorba. Během svého pobytu v Madridu měl možnost spatřit královské sbírky, navštívil také několik aukcí, na nichž získal několik obrazů Tiziana a pokusil se zakoupit skici Leonarda da Vinciho. Filip IV. mu navíc daroval „Venuši z Prado“ a Corregiovu „Svatou rodinu“, čímž korunního prince nesmírně potěšil.¹⁰⁴⁶ Po návratu ze Španělska zakoupil sedm Raphaelových kartónů s výjevy ze života

---

¹⁰⁴¹ CSP, Domestic, 1628–1629 [online], c2103 [cit. 2014-02-03], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=52034>>.

¹⁰⁴² King Charles I, Eikon Basilike [online], c2010 [cit. 2014-02-06], URL: <<http://www.gutenberg.org/files/32188/32188-h/32188-h.htm>>.

¹⁰⁴³ Millar, O., English Art..., s. 72; BL, Additional MSS, sv. 10, f. 112.

Karel I. je vyobrazen na koni, projíždějící pod vítězným obloukem, aby se připojil ke svým slavným předchůdcům, římským císařům.

¹⁰⁴⁴ Wotton, H., Reliquiae Wottonianae, London 1672, s. 155.

¹⁰⁴⁵ Walpole, H., Anecdotes of Painting in England, sv. 2, 1871, s. 136 an.

¹⁰⁴⁶ Carlton, C., Charles I..., s. 142.

apoštolů, které chtěl využít pro potřeby královské manufaktury na výrobu gobelínů v Mortlake.

V průběhu své vlády Karel I. shromáždil jedinečnou sbírku výtvarného umění, která si vydobyla skvělou pověst nejen v Anglii, ale i v tehdejší Evropě. Její jádro pocházelo z pozůstalosti panovníkova předčasně zesnulého bratra Jindřicha. V zásadě se jednalo o značně rozsáhlou a kvalitní sbírku, neboť Jindřichovu zálibu v umění podporovala královna Anna i Arundel. Nejvýznamnější přírůstek karolinských sbírek představovala část tzv. Mantovské sbírky z roku 1628. Její jádro tvořila díla Raphaela, Tiziana, Corregia a Mantegna. „[Pravděpodobně – pozn. P.V.] se již nesetkáme s tak úžasnou a slavnou kolekcí,“ napsal Daniel Nys, „[obrazy – pozn. P.V.] jsou nepochybně hodné tak velkého krále jako je Vaše Veličenstvo.“ O dva roky později Karel I. zakoupil prostřednictvím Rubense několik Raphaelových skic. V roce 1634 královské sbírky obohatila část kolekce benátského obchodníka Bartolomea della Navea.¹⁰⁴⁷ Inventura výtvarných děl z roku 1638 odhalila, že pouze ve Whitehallu se nacházelo 546 obrazů.¹⁰⁴⁸

Panovník vlastnil rovněž obrovské množství starých mincí a medailí, část z nich zdědil po svém předčasně zesnulém bratru Jindřichovi. Významnou součást královských sbírek tvořila rovněž sochařská díla.¹⁰⁴⁹ V neposlední řadě měl král k dispozici malou knihovnu čítající 1200 svazků, přičemž většinu zdědil po svých předcích.¹⁰⁵⁰

Agenti Karla I. pátrali po uměleckých dílech v celé Evropě.¹⁰⁵¹ Král byl patronem renomovaných mistrů, například Rubense či van Dycka, ale poskytoval záštitu i řadě méně proslulých umělců, k nimž patřili „anglický Tintoretto“ William Dobson, Cornelius Polenburg, Nicholas Lanier, Christian van Vianen nebo Francis Fanelli. Třebaže panovníkův vkus v oblasti umění lze

---

¹⁰⁴⁷ Parry, G., *The Golden...*, s. 216.

¹⁰⁴⁸ V roce 1649 se počet obrazů zvýšil na přibližně 1760.

¹⁰⁴⁹ Největší část, přibližně 210 kusů, bylo umístěno v paláci Greenwich a přilehlých zahradách.

¹⁰⁵⁰ Murdock, G. B., *The Royal Stuarts in their Connection with Art and Letters*, London 1908, s. 183–186.

¹⁰⁵¹ V Nizozemí působili například Dudley Carleton nebo Balthazar Gerbier, v Itálii Wotton, Nicholas Lanier a Daniel Nys., v Říme Hamilton, v říši markýz z Hamilton, ve Španělsku Michael de la Croix a Henry Stone.

obecně označit spíše za konzervativní, jeho zájem budily i některé inovativní postupy; oblíbil si například topografické ilustrace Václava Hollara.¹⁰⁵²

V roce 1628 se Karel I. stal patronem Gerarda van Honthorsta, v jehož dílech je patrná inspirace tvorbou Caravaggia. Vlámský malíř zhotovil několik portrétů Buckinghamovy rodiny. Mimořádnou pozornost si vysloužila jeho alegorie „Apolon a Diana“ (*Apollo and Diana*), v níž zachytil Karla I. jako Apolona, a Jindřišku Marii v roli Diany a Buckingham jako Merkura, patrona umění a ochránce „čtyř nejstarších dětí českého krále“.¹⁰⁵³

Koruna utrácela značné prostředky za nákup uměleckých děl, například pořízení tzv. Mantovské sbírky si vyžádalo 18 280 liber.¹⁰⁵⁴ Skutečnost, že potenciální prodejci mohli předem kalkulovat s panovníkovou štedrostí, odráží i vyjádření jednoho z kritiků, že „[Karel I. – pozn. P.V.] rozházal milióny liber za staré shnilé obrazy a sochy s uraženými nosy“.¹⁰⁵⁵

Královští ministři i zahraniční diplomaté rovněž spoléhali na panovníkovu slabost pro umění. Počátkem ledna 1630 Weston daroval králi van Dyckovu „Madonu s dítětem“. Arcibiskup Laud utratil 400 liber za sousoší královského páru od Huberta le Sueura, které posléze věnoval Jeho Veličenstvu.¹⁰⁵⁶ Kardinál Francesco Barberini dokonce prohlásil, že by „neváhal obětovat veškeré umělecké poklady Říma, pokud by tím donutil krále Anglie přísahat poslušnost Apoštolskému stolci“.¹⁰⁵⁷

Znalosti Karla I. v oblasti umění byly v mnoha ohledech úctyhodné, nemusel proto spoléhat na pomoc jiných znalců; Abraham van der Dort, jenž působil jako správce královských sbírek, předkládal svá doporučení panovníkovi jen zřídka. Výběr vhodných děl Karel I. prováděl zpravidla osobně, přičemž nelitoval času ani energie, které musel této činnosti obětovat.

---

¹⁰⁵² Carlton, C., Charles I..., s. 142–143.

¹⁰⁵³ Gerrit van Honthorst, The Complete Works [online], c2002–2014 [cit. 2013-10-30], URL: <<http://www.gerrit-van-honthorst.org>>.

¹⁰⁵⁴ Rubensovy stropní malby ve Whitehallu byly pořízeny za 3000 liber, nákup obrazů ze sbírky Bartolomea della Navea si vyžádal 800 liber.

¹⁰⁵⁵ Oman, C., Henrietta Maria..., s. 79.

¹⁰⁵⁶ CSP, Domestic, 1633–1634 [online], c2013 [cit. 2014-02-08], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=52233>>; Alexander M. C., Charles I's Lord..., s. 179.

¹⁰⁵⁷ Oman, C., Henrietta Maria..., s. 92.

ZÁVĚR

Situace, v níž se Stuartovci ujímali vlády nad Anglií, byla nepochybně komplikovanější, než v době nástupu Karla I. na anglický trůn. Jakub I. považoval za nezbytné rozvíjet patronážní vazby s anglickou šlechtou, zároveň ale v zájmu zachování rovnováhy moci podporoval politické ambice skotské aristokracie. Panovník usiloval o to, aby Koruna získala širokou mocenskou základnu, která by jí garantovala rozhodující postavení na domácí politické scéně. Dosažení tohoto cíle ovšem záviselo na ochotě krále ke kompromisu jak v politických, tak i náboženských či finančních otázkách. Jakub I. byl nicméně přesvědčen, že kompromisní politika obecně představuje záruku pokojné vlády, nezbytné k prospěritě země. Třebaže jeho pojetí královského majestátu se zdánlivě opíralo o autoritativní dikci, skutečnost byla poněkud odlišná. Koruna se vyhýbala zásadním střetům s opozicí, čímž předcházela eskalaci politického napětí, které ve druhé polovině dvacátých let 17. století vyvrcholilo rozpuštěním parlamentu a nastolením tzv. osobní vlády Karla I.

Karel I. se na rozdíl od svého otce ujímal vlády v relativně stabilní politické situaci. V roce 1625 Stuartovci představovali plně etablovanou anglickou dynastii, nástupnictví Karla I. za těchto okolností nemohl nikdo zpochybňovat. Nový panovník nepovažoval za nutné činit ústupky aristokracii nebo *gentry*; politiku kompromisu pokládal za překonanou a nehodnou krále z Boží milosti.

Panovníkova osobnost, záliby, veřejné vystupování, jeho vztah k vládním povinnostem, náboženské a politické postoje – to vše hrálo důležitou roli při utváření dojmu, který bývá často interpretován jako obraz jakobitského či karolinského dvůra. Jakub I. měl jasnou představu o povaze královského majestátu. Moc Koruny považoval v jistém slova smyslu za absolutní, neboť měla Božskou podstatu.¹⁰⁵⁸ Královský dar (*Basilion Doron*) neboli politický testament, který věnoval svému synovi, obsahoval řadu tezí, o jejichž pravdivosti Jakub I. zřejmě nepochyboval. Stojí nicméně za povšimnutí, že mnohdy zůstalo pouze u teoretických postulátů. V řadě případů si král počínal zcela odlišně. Zda šlo o záměr, ovlivněný vědomím limitovaných možností

---

¹⁰⁵⁸ James I's Basilikon Doron [online], c2001 [cit. 2014-03-08], URL: <http://www.stoics.com/basilikon_doron.html>.

Koruny, či o pouhý nedostatek vůle k naplnění ideálu výkonu královské moci, zůstává nejasné.

Karel I. se rozhodl naplnit otcův politický testament bez ohledu na případné negativní následky. Jeho touha po nastolení řádu a pořádku pravděpodobně souvisela mimo jiné také s neuspořádanými poměry na jakobitském dvoře, které snášel s velkým sebezapřením. Zatímco Jakub I. si liboval v atmosféře mírného chaosu a jeho dvůr si vysloužil pověst prostopášného a dekadentního sídla, korunního prince „pobuřovaly otcova lehkovážnost a vlezlé chování“.¹⁰⁵⁹ Karel I. dbal na spořádané vztahy v rámci vlastní rodiny, protože harmonické soužití královského páru mělo být inspirací pro dvořany i jiné poddané. Panovník miloval svou ženu a děti, rodinné zázemí považoval za „oázu klidu a míru, jež neměla obdobu kdekoli jinde v tomto slavném království“.¹⁰⁶⁰

Jedním z vychovatelů Jakuba I. byl humanistický učenec George Buchanan, jenž díky tvorbě latinské poezie patřil k uznávaným básníkům. Buchanan inklinoval k protestantismu a stoické filozofii. Panovníkovu zálibu v renesanci podporoval také Peter Young. Důležitou roli hrál rovněž králův těsný vztah se sirem Johnem Haringtonem, dvořanem Alžběty I. Tudorovny, jenž si vydobyl značné uznání jako překladatel Ludovica Ariosta.¹⁰⁶¹ V zásadě lze říci, že Jakub I. mohl čerpat ze širokého spektra myšlenkových podnětů, ať už se jednalo o politiku, náboženství, filozofii, poezii či mysticismus.

Karel I. choval hlubokou úctu a respekt k autoritám, jejich názory a postoje pokládal za nezpochybnitelné, čímž lze vysvětlit panovníkovu nechuť vůči jednání s opozicí. David Murray sice patřil ke kompetentním, leč průměrným vychovatelům. Základy teologie mu vštěpoval George Hakewill, autor *An Apologie or Declaration of the Power and Providence of God*. Karlovou největší zálibou bylo bezesporu umění, v čemž napodoboval svého staršího bratra Jindřicha. Panovníkova introverze pravděpodobně souvisela s fyzickými indispozicemi, které se projevovaly zejména v mládí, například vada řeči či slabá tělesná konstituce. Situace se výrazněji změnila až poté, co v roce 1623 odcestoval s Buckinghamem do Španělska. Korunního prince

---

¹⁰⁵⁹ Lee, M., *The Road...*, s. 6.

¹⁰⁶⁰ TNA: HMC, Coke MSS, sv. 46; TNA: HMC, Cowper MSS, sv. 2, s. 25.

¹⁰⁶¹ Harington, J. (ed.), *Nugae Antiquae*, sv. 1, London 1804, s. 367–369.

okouzlili aristokratické způsoby španělských grandů, s nimiž se setkal v Escorialu. Když o dva roky později usedl na anglický trůn, jeho chování nápadně připomínalo výše zmíněný styl vystupování a vyjadřování.

Charakter obou panovníků se zrcadlil rovněž ve způsobu jejich veřejné prezentace. V pojetí Jakuba I. měl král ztělesňovat spravedlnost, zbožnost, moudrost, mír, hojnost nebo prozřetelnost; takové vlastnosti byly atributy královského majestátu. Divadelní hry jakobitské éry proto oslavovaly v duchu alžbětinské tradice panovníkovy kladné charakterové rysy, přednosti a schopnosti. Král si oblíbil nejen výpravná dramata, ale i komedie, košilaté, neformální rozpravy a diskuse.

Karel I. upřednostňoval dramatictější prezentaci královského majestátu, přičemž se nezdráhal vystupovat v roli ústředních postav některých masek. Jiným příkladem mohou být van Dyckovi portréty Karla I. jako římského císaře. Panovníkova slabost pro drama se projevila také při dobrodružné cestě do Španělska a pokusu setkat se s infantkou v palácových zahradách. Důležitou roli z pohledu krále hrály především vizuální aspekty, které měly vyjadřovat hodnoty zvěčněné na plátně nebo kameni. Jejich typický atribut představoval důraz na mravnost a morální bezúhonnost, neboť panovník věřil, že základy řádu tkví ve spoutání touhy.

Jak už bylo řečeno, Karla I. inspirovala především španělská odměřenost, kterou považoval za nedílnou součást vystupování panovníka, a dokonalé sebeovládání, které projevil například po Buckinghamově zavraždění. V náboženských záležitostech dával přednost takovým rituálům, jež pokládal za nejvhodnější způsob zprostředkování kontaktu se Všemohoucím.

Karel I. na rozdíl od svého otce žil podle proklamovaných zásad, úzkostlivě dodržoval stanovený řád, neliboval si v extravaganci a projevoval dokonalé sebeovládání na veřejnosti. Panovník téměř abstinoval,¹⁰⁶² neměl milenky ani milence, důležitou roli při jeho rozhodování hrály morální aspekty. Nedůvěru vůči lidem překonával jen s velkými obtížemi, pokud si ale dotýčný jedinec získal jeho přízeň, jako příklad lze uvést Buckinghamu nebo Westona, králova důvěra v nového oblíbence se stala neotřesitelnou. Skutečnost, že

---

¹⁰⁶² Warwick, P., *Memoirs...*, s. 64.

žádný významný dvořan Karla I. neopustil úřad kvůli intrikám nepřátel, je v tomto ohledu typická.

Král osobně rozhodoval o jmenování nejvyšších úředníků; jakékoli zasahování do jejich výběru považoval za nepřipustné, čímž výrazně omezil vliv dvorských frakcí. Pokud to bylo nezbytné, rozhodně bránil své ministry. V roce 1630 se mu podařilo usmířit lorda nejvyššího strážce pokladu a královnu, o tři roky později přiměl Hollanda, aby se omluvil Westonovi,¹⁰⁶³ Lauda pokáral za pokus o diskreditaci Cottingtona.¹⁰⁶⁴ *Lord High Treasurer* Weston zemřel při výkonu svého úřadu, což se neopakovalo od úmrtí Salisburyho v roce 1612. Řada současníků se shodovala v názoru, že na královském dvoře panoval na rozdíl od jakobitské éry relativní klid.¹⁰⁶⁵

Jakub I. aktivně podporoval soupeření různých dvorských frakcí, neboť Koruna za těchto okolností představovala rozhodující mocenský faktor. Panovník si dobře uvědomoval přednosti politického kompromisu, k čemuž nepochybně přispěly jeho vládní zkušenosti ze Skotska. Panovníkův pragmatický přístup je patrný zejména v Somersetově kauze. Král nehodlal intervenovat v zájmu svého někdejšího oblíbence, neboť chápal, že takový zásah je krajně nevhodný z politického hlediska; Somerset musel padnout.

Soupeření zneprátených dvorských frakcí však mělo i negativní následky. Jednotlivé zájmové skupiny usilovaly o podporu poslanců a lordů, v důsledku čehož boj o vliv na politiku Koruny rezonoval v Dolní i Horní sněmovně. Případy, kdy někteří dvořané přesvědčovali spřízněné zákonodárce, aby hlasovali proti vládním návrhům, nebyly ničím výjimečným.¹⁰⁶⁶ V roce 1624 korunní princ Karel a Buckingham spojili své síly s parlamentní opozicí, neboť doufali, že tak přimějí krále k vyhlášení války Španělsku. Mocenské soupeření provázené bezskrupulózním jednáním, skandály a snahami o veřejnou diskreditaci protivníka přispívalo k utváření nelichotivého obrazu jakobitského dvora.

---

¹⁰⁶³ CSP, Domestic, 1633–1634 [online], c2013 [cit. 2014-02-15], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=52252>> s. 381.

¹⁰⁶⁴ Clarendon, E. H., *The History...*, sv. 1, s. 135.

¹⁰⁶⁵ CSP, Domestic, 1629–1631 [online], c2013 [cit. 2014-02-15], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=52108>>; CSP, Domestic, 1631–1633 [online], c2013 [cit. 2014-02-15], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=52168>>.

¹⁰⁶⁶ Odmítavý postoj vůči *Great Contract* zaujali například Howardové, někteří jejich klienti v Dolní sněmovně pak hlasovali proti návrhu.

Ačkoli v otázce náboženství Jakub I. zaujímal převážně indiferentní postoj, puritány považoval za potenciální riziko pro církevní politiku Koruny. Dvořané, kteří projevovali sympatie k ortodoxním protestantům, měli na jakobitském dvoře velmi malý vliv. Pokud jde o katolickou minoritu, nelze přehlédnout, že někteří zástupci této skupiny získali významné a vlivné posty. Působení katolíků v nejvyšších vládních i dvorských úřadech mohlo mít dílčí vliv na rozhodování Jakuba I. v zahraničně-politických záležitostech. V žádném případě ale nelze tvrdit, že byli architekty prokatolické, respektive prošpanělské politiky Koruny. Jejich postoje a názory spíše konvenovaly politickému kurzu, jenž prosazoval sám panovník. V závěru své vlády Jakub I. začal projevovat jisté sympatie k arminianismu, praktické dopady však byly víceméně zanedbatelné.

Vládu prvních Stuartovců z hlediska vývoje vládních a dvorských institucí lze označit za relativně stabilní období. Rozdíly v institucionální struktuře jakobitského a karolinského dvora byly zcela marginální, což souviselo mimo jiné s již zmíněnou personální kontinuitou držitelů jednotlivých úřadů.¹⁰⁶⁷ Společný rys jakobitských i karolinských dvorských reforem představoval jejich konzervatismus; vzorem se stalo uspořádání raného tudorovského dvora.¹⁰⁶⁸ Rozdíl však spočíval v motivech. Zatímco Jakub I. považoval oživení tradičních zvyklostí za politický nástroj k uspokojení ambic aristokracie a posílení pozice Koruny, Karel I. usiloval o dosažení ideálu, jenž by rezonoval napříč společnostmi, a přispěl by tak k dosažení všeobecné harmonie ve vztahu mezi vládcem a jeho poddanými a v konečném důsledku by vedl k nastolení efektivní vlády v zemi.

Třebaže struktura dvorských a vládních úřadů zůstala prakticky nezměněna, vliv jednotlivých institucí v rámci politického a patronážního systému kolísal. Vláda Jakuba I. změnila unitární pojetí vlády, jež bylo typické pro alžbětinské období. Sir Robert Cecil si stěžoval na panovníkův přehlíživý přístup a obtíže, které musel překonávat při kontaktu s Jeho Veličenstvem během audiencí v *Privy Chamber*. Král naopak považoval stávající uspořádání královského dvora za překonané. V dopise Robertu Cecilovi napsal: „Vy

---

¹⁰⁶⁷ Aylmer, G. E., *The King's Servants...*, s. 3.

¹⁰⁶⁸ BL, Stowe MSS, sv. 561; BL, Harley MSS, sv. 7623, f. 16.

a Vaši společníci [z *Privy Council* – pozn. P.V.] jste tak pyšní na [alžbětinský – pozn. P.V.] dvůr ve starém stylu, že nevím, jak se s tím vypořádat.“¹⁰⁶⁹

Ačkoli *Privy Council* představovala i nadále jednu z nejvyšších vládních institucí, nakonec ztratila část svého vlivu na úkor panovníkovy *Bedchamber*. Zvýšení počtu členů Tajné rady na počátku vlády Jakuba I. mělo několik příčin. V první řadě nový panovník usiloval o zlepšení vztahů mezi Korunou a domácí aristokracií. Současně jmenoval členy *Privy Council* skotské šlechtice, kteří ho v roce 1603 doprovázeli do Londýna. V zásadě šlo o aplikaci principu paritního zastoupení Skotů a Angličanů, který panovník považoval za důležitý nástroj pro zachování rovnováhy moci v „jižním království“.¹⁰⁷⁰

Větší počet královských rádčů byl sice výhodný z politického hlediska, tíhu rutinních vládních povinností ale nesly především stálé výbory Tajné rady, jejichž činnost se vyznačovala relativní efektivitou.¹⁰⁷¹ Zatímco v době vlády Jakuba I. působily spíše jako orgány zřizované a rušené *ad hoc*, v období tzv. osobní vlády Karla I. se scházely pravidelněji a fungovaly jako stálé instituce, čemuž odpovídaly i ustálené procedurální záležitosti.¹⁰⁷²

Převahu Angličanů v *Privy Council* král kompenzoval v personálním složení královské ložnice, jejíž členy tvořili téměř výlučně Skotové. Skutečnost, že *Gentlemen of Bedchamber* měli exkluzivní přístup k panovníkovi, vyvolávala nevoli v řadách anglických peerů a vysokých vládních úředníků. Přístup ke králi byl selektivní, přičemž se rozhodovalo na základě sociálního statutu, respektive kariérního postavení konkrétního návštěvníka. Ve skutečnosti se ale jednalo o kompromis. V tomto ohledu Jakub I. plně respektoval anglické tradice. Zároveň ale považoval za nezbytné, aby Skotové získali paritní zastoupení ve dvorských či vládních úřadech. Skotská aristokracie sice získala příležitost ovlivňovat politiku Koruny, zasahovat do záležitostí královské patronáže, přesto se ale nestala dominantní silou na jakobitském dvoře.

---

¹⁰⁶⁹ Halliwell, J. O. (ed.), *The Letters...*, sv. 2, s. 113.

¹⁰⁷⁰ Po celou dobu vlády Jakuba I. však Angličané měli výraznou většinu v *Privy Council*.

¹⁰⁷¹ Elton, G. R. (ed.), *Tudor government: the points of contact II – the Council*, in: TRHS, č. 25, 1975, s. 195–212.

¹⁰⁷² TNA: PRO, PC 2/41/1; například, CSP, Domestic, 1634–1635 [online], c2013 [cit. 2014-02-17], URL: < <http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=52308>>.

Princip paritního zastoupení Angličanů a Skotů se totiž podařilo prosadit pouze zčásti. V první dekádě vlády Jakuba I. „skotský faktor“ hrál relativně významnou roli. Členové *Bedchamber* zastávali vlivné posty ve vládní administrativě. Skutečnost, že dvořané běžně zastávali dvorské i vládní úřady, představovala charakteristický znak jakobitské éry.

Jeden z motivů Salisburyho návrhu Velké smlouvy z roku 1610, který měl zajistit financování Koruny na bázi pravidelných parlamentních subsidií, spočíval v posílení role *Privy Council*. V podstatě se jednalo o pokus o návrat k alžbětinskému uspořádání dvora, jehož dominantní politickou silou byla Tajná rada.

Význam a vliv jednotlivých dvorských institucí, zejména *Bedchamber* a *Privy Chamber* závisel do značné míry na aktuální mocenské konstelaci na královském dvoře. Poté, co Salisbury neuspěl s návrhem Velké smlouvy, Tajná rada ztratila část svého politického vlivu na úkor královské ložnice. Jakub I. využíval i nadále korunních prerogativ, přičemž finanční prostředky získané touto cestou spravovala *Bedchamber*. Obdobná situace panovala v oblasti patronáže.

Po smrti Salisburyho ale postupná koncentrace moci v rukou královských favoritů vedla k narušení křehké rovnováhy sil na královském dvoře. Sílicí vliv Somerseta a Howardů v první polovině druhé dekády 17. století do značné míry stmelil opoziční frakce. Tato změna mocenského uspořádání znepokojila Jakuba I.; narušení *statu quo* vnímal jako nebezpečný precedent. Villiersovo angažmá lze proto pokládat za pokus o znovunastolení mocenské rovnováhy u jakobitského dvora, čemuž nasvědčuje i skutečnost, že Somersetův pád probíhal s tichým souhlasem Koruny.

Období dominance královských favoritů tím ovšem neskončilo. Villiers byl v mnoha ohledech obratnějším politikem než Somerset. V prvé řadě se mu podařilo eliminovat howardovskou frakci, která představovala vážnou překážku na cestě k výsadnímu mocenskému postavení. Protestantská opozice v čele Pembrokem a Abbotem považovala vítězství nad Howardy za předzvěst konce nepopulární prošpanělské a prokatolické politiky Koruny. Její představitelé byli nepochybně zklamáni, neboť Jakub I. odmítal i nadále konfrontaci se Španělskem. Odstranění howardovské kliky prospělo nejvíce Buckinghamovi, jenž systematicky budoval své postavení, rozšiřoval síť

vlastních klientů a působil jako nezávislá a posléze i rozhodující síla u dvora.¹⁰⁷³ Buckinghamův mocenský vzestup přitom probíhal téměř s bezvýhradným souhlasem krále. Na konci druhé dekády 17. století výrazně oslabil vliv Skotů, zatímco ostatní mocenské frakce se do značné míry sblížily s královským favoritem.

Buckingham, jemuž se podařilo téměř ovládnout *Bedchamber* a současně získat rozhodující slovo v exekutivě, dosáhl v zásadě opačného efektu než Salisbury. Politický význam královské ložnice zeslábl, neboť favorit Jakuba I. měl ničím neomezený přístup ke králi a těšil se jeho naprosté důvěře. Buckinghamovo postavení však bylo do značné míry ojedinělé. Významnou roli přitom hrál důvěrný vztah vévody s korunním princem. Následník trůnu usiloval o větší podíl na moci, zejména v oblasti zahraniční politiky, o Buckinghamovi platilo *de facto* totéž. Jakub I. bez ohledu na silný tlak, jemuž byl vystaven, ale nehodlal rezignovat na své zahraničně-politické cíle. V tomto případě se zřetelně projeví limity Buckinghamova i Karlova vlivu. Skutečnost, že se nakonec spojili s parlamentní opozicí k prosazení vlastních zájmů, svědčí o patové situaci, která nastala v otázce směřování zahraniční politiky. Ačkoli se jim podařilo odstranit Cranfielda, rozhodného odpůrce kontinentální válečné strategie, pokus přimět panovníka k vyhlášení války Španělsku selhal.

Buckingham se sice stal nejvlivnějším patronem po králi, v období vlády Jakuba I. se mu ale nepodařilo získat patronáží monopol. Poté, co na trůn usedl Karel I., vévoda se *de facto* ujal řízení královské patronáže. Korunní klientela, která ztratila přímý přístup k panovníkovi, se nyní musela obracet přímo na královského oblíbence, což v konečném důsledku vedlo k oslabení autority a mocenského postavení Koruny. Díky rozsáhlé síti klientů Buckingham vytvořil vlastní mocenskou frakci, která ovládla nejen klíčové posty na královském dvoře, ale i významná místa v exekutivě – to vše se souhlasem Karla I. Vévoda se stal pro krále nepostradatelným. Díky monopolizaci moci eliminoval téměř veškerou opozici. Král neměl možnost nastolit politickou rovnováhu u dvora tím, že by podporoval jinou zájmovou frakci proti Buckinghamovi, jak to učinil Jakub I. v případě Somerseta.

---

¹⁰⁷³ Houston, S. J., James I..., s. 54.

Na druhé straně se panovník zbavil nejistoty, která ho sužovala pokaždé, kdykoli musel volit mezi dvěma či více možnostmi. Jeden z hlavních důvodů, proč Karel I. vystupoval vůči opozici autoritativně, přitom představovala jeho vnitřní rozkolísanost. Král odmítal politická jednání, protože se obával, že by mohla vyústit ve zpochybnění stávající politiky Koruny. Buckingham činil v zásadě totéž, ale z jiného důvodu. Vévoda potřeboval panovnickovu přízeň. Jak už bylo výše řečeno, tato praxe měla neblahé následky zejména při vyjednávání se zákonodárci v Dolní sněmovně.

Jeden z hlavních důvodů, proč opozice kritizovala Buckinghama, představovalo obsazování výnosných postů vévodovými příbuznými, přáteli a klienty. Takové praktiky se ovšem nijak nevymykaly dobovým zvyklostem. Pokud chtěl patron posílit svůj vliv, nezbývala mu jiná možnost, než zajistit pro vlastní klienty klíčové pozice ve vládních a dvorských úřadech. V 17. století byla státní byrokracie slabá a nevykonná; jasná hranice mezi soukromou a veřejnou doménou neexistovala. Ti, kteří sloužili státu, očekávali, že budou za své služby adekvátně odměněni. Každý úředník financoval výkon svěřených povinností zčásti z vlastních prostředků. Na druhé straně jim Koruna poskytovala odměny ve formě hotovosti či nepeněžních požitků v okamžiku, kdy měla k dispozici odpovídající finanční prostředky. Toto pravidlo platilo na všech úrovních dvorské nebo státní administrativy. Poté, co se stal královským favoritem, Buckingham získal řadu lukrativních nemovitostí, nemluvě o různých drobnějších, ale nákladných darech. Zároveň však utrácel obrovské sumy peněz v zájmu Koruny.¹⁰⁷⁴

Patronážní systém nemusel být nutně škodlivý, neboť nahrazoval nefunkční administrativní mašinérii, bez níž by monarchie nemohla existovat. Efektivní správa státu představovala velmi komplikovaný problém. Pokud panovník nedisponoval odpovídajícími schopnostmi, nebo nejevil zájem o vládní záležitosti, královský favorit mohl do určité míry suplovat úlohu vládce. Oblíbenci Jakuba I. však nikdy neměli takový vliv jako například Lerma, Olivares, Richelieu nebo Mazarin; typickým příkladem v tomto ohledu byl Somerset. Buckingham dosáhl výjimečného postavení, neboť projevoval vůli, schopnosti a navíc disponoval prostředky, které mu umožnily působit jako

---

¹⁰⁷⁴ Lockyer, R., Buckingham..., s. 211–212.

téměř nezávislá politická síla. Přesto, dokud žil Jakub I., vévoda nezískal naprostou volnost v jednání.

Nenávist vůči Buckinghamovi lze považovat za typickou reakci veřejnosti podněcovanou mocenskými konkurenty. Lid a šlechta nenáviděla královské oblíbence, protože byli mocní, využívali či zneužívali autoritu Koruny, a porušovali tak politický či společenský *status quo*. V některých případech se stali ztělesněním absolutistických tendencí. Na druhé straně působili také jako nositelé změn a inovací. Když v roce 1626 Dolní sněmovna vznesla *impeachment* vůči Buckinghamovi, učinila *de facto* konzervativní gesto. V roce 1641 se parlamentní opozici podařilo odstranit Strafforda, jenž byl v jejích očích symbolem „absolutistické“ vlády.

Někteří kritici považovali existenci královských favoritů Jakuba I. za důkaz úpadku tehdejšího veřejného života a rozmáhající se korupce.¹⁰⁷⁵ Takové tvrzení však lze stěží prokázat. Alžběta I. a sir William Cecil, baron Burghley, dospěli k závěru, že soudobá morálka prochází čím dál tím hlubším úpadkem. Tehdejší obavy z neblahého vlivu královských favoritů souvisely s případy Roberta Dudleyho, hraběte z Leicesteru a sira Roberta Cecila. Masku Bena Johnsona Sejanův pád (*Sejanus his fall*) z roku 1603, která pojednávala o vztahu císaře Tiberia a jeho oblíbence Lucia Aelia Seiana, lze označit za alegorii Jakuba I. a jeho milců. Ačkoli ji současníci vnímali jako kritiku korupce na jakobitském dvoře, část libreta Jonson napsal již za vlády Alžběty I.

Kritika „špatných rádců“ úzce souvisela s narušením systému patronáže. V mnoha případech se totiž jednalo o vyjádření frustrace ze ztráty přístupu k moci. Stížnosti a prosby, adresované za normálních okolností ke dvoru, měnily příjemce, jímž se pozvolna stával parlament. Klientská síť sice stále existovala, omezila se ale komunikace s dvorem.¹⁰⁷⁶ V období vlády Karla I. se tento problém dále prohloubil. Nastolení řádu, pevné hierarchie a respektu vůči tradičním autoritám – to vše představovalo hlavní aspekty reformy karolinského dvora, která vedla k postupnému omezení životně důležité komunikace mezi *court and country*.

Karel I. se rozhodl reformovat královský dvůr, protože během vlády svého „nejdražšího a královského otce“ si uvědomil „velký nepořádek

---

¹⁰⁷⁵ Weldon, A. *Court and Character...*, s. 24–25.

¹⁰⁷⁶ Sharpe, K., *Parliament, and Locality ...*, s. 350.

v [královské – pozn. P.V.] domácnosti, [který má na svědomí – pozn. P.V.] mnoho zahálčivých osob a nepotřebné služebnictvo, což zostudilo náš dům“.¹⁰⁷⁷ V této souvislosti je třeba podotknout, že většina Angličanů sdílela panovnickou víru v řád a pořádek.

Obecně lze říci, panovnickovo lpění na „starých [tudorovských – pozn. P.V.] pořádcích“ bylo jedním z aspektů širšího návratu k tradičnímu uspořádání dvora, ať už se jednalo o Tajnou radu, králův pohled na nobilitu nebo laudiánské církevní reformy.¹⁰⁷⁸ Snaha o zásadní regulaci dvora, jenž se měl stát vzorem počestnosti, morální autority a vytříbeného chování, však nakonec selhala.

Karolinské reformy vedly k oddělení vládních a dvorských postů. Zatímco dvořané zpravidla nedisponovali exekutivními pravomocemi, královští ministři obvykle nezastávali dvorské úřady. Panovník navíc usiloval o důslednou ochranu vlastního soukromí, což provázela obnova tradičních zvyklostí a ceremoniálů. Jednotliví ministři na rozdíl od svých předchůdců již nesdíleli důvěrný vztah s králem, jejich postavení mělo *de facto* byrokratický charakter. Kontakt s panovníkem za těchto okolností byl pouze občasný a téměř vždy souvisel s plněním vládních úkolů.

Na druhé straně královská ložnice prakticky přestala zasahovat do vládních, potažmo patronážních, záležitostí. Členové *Bedchamber* se sice těšili přízni a důvěře Karla I., zároveň ale nezastávali žádné významnější posty v exekutivě. Sřet zájmových frakcí se již neodehrával na půdě královské ložnice, což mělo v jistém smyslu pozitivní konsekvence. Panovník mohl nyní posuzovat sporné záležitosti relativně nezávisle, nemusel čelit ovlivňování ze strany zájmových skupin v takové míře jako Jakub I. Odhodlání vystupovat jako nejvyšší a nestranný soudce ostatně patřilo k typickým rysům Karlovy vlády.¹⁰⁷⁹ Přísně střežené soukromí navíc umožňovalo králi věnovat se intenzivněji záležitostem vlády, což bylo za vlády Jakuba I. spíše výjimečným

---

¹⁰⁷⁷ Larkin, J. F. (ed.), *Stuart Royal...*, sv. 2, s. 37.

¹⁰⁷⁸ V tomto případě se tradičním dvorem rozumí středověký respektive tudorovský královský dvůr.

¹⁰⁷⁹ CSP, Venice, 1625–1626, sv. 19 [online], c2013 [cit. 2013-12-16], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=89036>>; Sharpe, K., *The Personal Rule of Charles I*, in: Tomlinson, H. C. (ed.), *Before the English...*, s. 53–78.

jevem. Král si oblíbil samotu, neboť mu dovoľovala soustředit se na problémy, které považoval za nejnaléhavější.¹⁰⁸⁰

Za zmínku stojí rovněž skutečnost, že panovník ponechal většinu dvořanů Jakuba I. v jejich úřadech, přestože měl k dispozici dostatek vlastních kandidátů. Karel I. zjevně nepovažoval za nutné upevňovat vlastní mocenskou základnu a posilovat loajalitu aristokracie. Změna vládce, k níž došlo v roce 1625, se jevila z pohledu současníků jako bezproblémová. Personální obměny proto probíhaly pouze v omezené míře. Pokud dotyčný úředník zemřel, panovník svěřil uvolněné místo jednomu z dosavadních kandidátů. V některých případech král ponechal ve funkci dosavadního držitele a současně jmenoval na stejný post dalšího zájemce. Obecně lze říci, že v tomto případě si Karel I. počínal velkoryseji, než tomu bylo v případě jeho otce. Na druhé straně výše zmíněná praxe vedla k růstu nákladů královské domácnosti na platy a odměny, případně ke kompetenčním sporům.¹⁰⁸¹

Ve třicátých letech 17. století soupeření zájmových skupin neprobíhalo navenek tak otevřeně jako za vlády Jakuba I. Jejich členy spojovaly nejčastěji politické či náboženské cíle.¹⁰⁸² Jednotlivé frakce obecně představovaly seskupení vysoce postavených dvořanů, kteří se příležitostně snažili ovlivňovat politiku Koruny. Přitom postrádaly jakoukoli pevnou strukturu, v zásadě mohly vznikat příležitostně a přetrvávat pouze v omezeném časovém horizontu.

Po Buckinghamově smrti žádný dvořan nezískal srovnatelné mocenské postavení. Ačkoli Karel I. sice projevoval sympatie některým jedincům, například Hollandovi, Westonovi či Porterovi, žádný z nich ale nenavázal tak důvěrný vztah s králem jako vévoda. Panovník se s oblibou obklopoval anglikanizovanými Skoty, například Lennoxem či Hamiltonem, které považoval za znalce poměrů v „severním království“. Ve skutečnosti se oba významně podíleli na nepopulární politice Koruny ve Skotsku, jež měla pro monarchii katastrofální následky.

Rozhodující vliv na zahraniční politiku Karla I. ve třicátých letech 17. století měly především omezené finanční možnosti Koruny. Třebaže

---

¹⁰⁸⁰ Herbert, T., *Memoirs...*, s. 62.

¹⁰⁸¹ CSP, Domestic, 1633–1634 [online], c2013 [cit. 2014-02-19], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=52238>>; CSP, Domestic, 1625–1626 [online], c2013 [cit. 2014-02-19], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=51924>>.

¹⁰⁸² Sharpe, K., *Faction at the early Stuart court*, in: HT, č. 33, 1983, s. 39–46.

intervence anglických jednotek v kontinentální Evropě byla z pohledu krále nezbytná k podpoře „věci protestantismu“, neochota zákonodárců odhlasovat potřebné subsidie nakonec přiměla panovníka rezignovat na angažmá v probíhajícím celoevropském konfliktu.

„Katolické nebezpečí“ na královském dvoře, před nímž varovali puritáni, objektivně neexistovalo. Karel I. sice toleroval přítomnost katolíků ve své vlastní domácnosti a stejně tak v *Household* Jindřišky Marie, rozhodně ale odmítal jejich zasahování do náboženské politiky Koruny. Panovník a Laud usilovali o církevní reformu v duchu arminianismu. Realizace jednotné náboženské doktríny z dlouhodobého hlediska měla garantovat kontrolu Koruny nad *Church of England* a současně zajistit náboženskou uniformitu poddaných. Jakékoli snahy katolíků či puritánů zvrátit výše uvedený záměr byly předem odsouzeny k nezdaru. Karel I. na rozdíl od svého otce odmítal kompromisní přístup k církevním, respektive náboženským otázkám. Jeho autoritativní rozhodování však vedlo ke zhroucení náboženského smíru s puritány.¹⁰⁸³

Jak už bylo výše řečeno, první Stuartovci se prakticky nepřetržitě potýkali s finančními problémy, což negativně ovlivňovalo provoz královské domácnosti. Jakub I. i Karel I. bez ohledu na rozdílný přístup považovali reformu dvora za nezbytnou. Oba panovníci se pokoušeli co nejefektivnější využívat královských prerogativ, neboť hodlali dosáhnout finanční soběstačnosti Koruny a zbavit se závislosti na parlamentních subsidiích. V zásadě se jednalo o cíl, jenž měl podle panovníkova názoru jednu z nejvyšších priorit, dokud na počátku čtyřicátých let 17. století spory mezi králem a parlamentní opozicí nepřerostly v ozbrojený konflikt.

V průběhu prvních čtyř let vlády Jakuba I. se průměrné roční výdaje na dvorskou garderobu zvýšily více než o třetinu, přičemž dosáhly částky 90 800 liber. V roce 1611 náklady na jídlo a pití pro královskou domácnost činily téměř 100 000 liber.¹⁰⁸⁴ Za nákup šperků Jakub I. utratil v první dekádě své vlády 185 000 liber. Růst nákladů a skutečnost, že Koruna nedokázala přimět

---

¹⁰⁸³ Ashley, M., *Oliver Cromwell...*, s. 32–34.

Laud rozhodl například o obnovení vizitací biskupů, zákazu vykonávání puritánských bohoslužeb bez souhlasu místního biskupa, vysvěcení stolu Páně v kostelní lodi jako oltáře.

¹⁰⁸⁴ Výdaje domácnosti Alžběty I. činily pouze 65 000 liber.

zákonodárce k poskytnutí adekvátních subsidií, vedlo k tomu, že na sklonku roku 1606 se státní dluh prakticky zdvojnásobil.¹⁰⁸⁵

Finanční situaci panovníka negativně ovlivňovaly i další faktory. V první řadě se jednalo o královskou rodinu. Král, Anna Dánská, princové Jindřich a Karel, Alžběta Stuartovna – ti všichni měli vlastní domácnost. Kromě toho výrazně vzrostl počet služebnictva na královském dvoře, jednalo se například o dveřníky, komorníky, pážata, posly, číšníky, stolníky, členy *Privy Chamber*. Počet členů panovníkovy soukromé komory z roku 1624 se v porovnání s rokem 1603 zvýšil o „pouhých“ 30 osob; *Privy Chamber* se ale navíc skládala také z 200 mimořádných členů.¹⁰⁸⁶ Sňatek princezny Alžběty s Fridrichem V. Falckým si vyžádal přibližně 115 000 liber.¹⁰⁸⁷ V roce 1617, kdy Koruna čelila akutní hrozbě bankrotu, činily náklady *Household* necelých 74 000 liber, což představovalo přibližně 30 procent korunních příjmů v uvedeném období.¹⁰⁸⁸ V následujícím roce se Cranfieldovi podařilo snížit výdaje královské domácnosti o 18 000 liber, jednalo se však pouze o přechodný úspěch.

Výše platu dvorských respektive státních úředníků byla do značné míry individuální záležitostí.¹⁰⁸⁹ Ačkoli částky vyplácené z titulu držby konkrétního úřadu se nijak zásadně neměnily, existovaly výrazné rozdíly mezi výší osobních penzí a odměn, které dostávali jednotliví dvořané na základě panovníkova rozhodnutí. Jejich finanční situaci zlepšovaly také příjmy plynoucí z monopolních licencí, patentů či v podobě různých hmotných požitků.¹⁰⁹⁰

Porovnáme-li roční výši penzí a darů na sklonku vlády Alžběty I. a tentýž objem finančních prostředků vyplacených v roce 1607, lze konstatovat, že došlo k nárůstu o 38 289 liber. Hlavní důvod nepochybně souvisel s upevňováním patronážních vztahů s korunní klientelou.¹⁰⁹¹

---

¹⁰⁸⁵ V roce 1606 státní dluh dosáhl výše 816 000 liber.

¹⁰⁸⁶ Houston, S. J., James I..., s. 25.

¹⁰⁸⁷ Dietz, F. C., English Public..., s. 156.

¹⁰⁸⁸ SP 14/91/41; SP 14/90/45; SP 14/95/115; Prestwich, M., Cranfield, Politics..., s. 211.

¹⁰⁸⁹ Jako příklad lze uvést příslušníky královské stráže (*Yeomen of the Guard*). V důsledku zvýšení počtu strážců ze 142 na 200 mužů, se částka vyplácená ročně na jejich platy zvýšila o 3400 liber.

¹⁰⁹⁰ TNA: PRO, SP 16/180/18; TNA: PRO, SP 16/473/3; TNA: PRO, E 101/438/7,14.

¹⁰⁹¹ TNA: PRO, SP 14/13/75.

Mezi nejvýznamnější jednorázové odměny patřily například dary hrabatům z Dunbaru (11 912 liber), Marr (5136 liber) a siru Jamesi Hayovi (5300 liber)

V prvních letech vlády Jakuba I. přední dvořané získali řadu jednorázových darů. V roce 1607 Koruna tímto způsobem vyplatila částku ve výši 97 940 liber. Skotové, kteří patřili k nejbližším společníkům krále, pobírali 10 614 liber ročně, navíc obdrželi 88 280 liber ve formě mimořádných grantů.¹⁰⁹²

Poté, co v roce 1628 nedostatek peněz přiměl Karla I. pozastavit vyplácení penzí a darů dvořanům, v průběhu třicátých let 17. století se Westonovi podařilo stabilizovat finanční situaci Koruny. Díky tomu se objem prostředků vypláceny na penze a odměny dvořanům postupně zvyšoval a v polovině třicátých let dosáhl částky 80 000 liber ročně.¹⁰⁹³

V zásadě lze říci, že negativní trend zadlužování státu pokračoval bez ohledu na zkušenosti a schopnosti ministra pověřeného správou pokladu. Salisbury si dobře uvědomoval, že nedílnou součástí finanční reformy musí být adekvátní zvýšení královských důchodů. Zatímco v roce 1606 korunní příjmy dosahovaly výše 315 000 liber, o čtyři roky později Salisburyho reformní opatření vedla k dodatečnému výnosu v částce 145 000 liber. Přesto, když Salisbury zemřel, zadlužení Koruny činilo 500 000 liber. V roce 1618 státní dluh dosáhl doposud nevídaných 900 000 liber. Cranfieldovi se s vypětím všech sil podařilo výrazně omezit další zadlužování státu, tím ale jeho úspěchy skončily. V roce 1625 činily závazky Koruny přibližně 1 milion liber.¹⁰⁹⁴

V letech 1635–1640 administrativa Karla I. dokázala postupně anulovat výpadek příjmů způsobený nejen absencí parlamentních subsidií, ale i dalších fiskálních výnosů vyžadujících souhlas zákonodárního sboru, například cel. Důsledné využívání prerogativ Koruny tak vedlo ke stabilizaci státního rozpočtu. Vzhledem k tomu, že výdaje královského dvora rostly jen pozvolna, finanční situace ve druhé polovině třicátých let 17. století byla uspokojivější než na sklonku vlády Jakuba I.¹⁰⁹⁵

Jak vidno, dílčí zlepšení v oblasti financí souviselo především se zvýšením příjmů *Exchequer*. Ačkoli Weston dosáhl určitého omezení státních výdajů včetně úspor v královské domácnosti, v žádném případě se nejednalo

---

¹⁰⁹² BL, Additional MSS, sv. 36970, f. 12–15; BL, Additional MSS, sv. 12497, f. 155

¹⁰⁹³ Dietz, F. C., *English Public...*, s. 251, 261.

¹⁰⁹⁴ Tamtéž, s. 121, 149.

¹⁰⁹⁵ Tamtéž, s. 398–424.

V roce 1640 celkové příjmy Koruny dosahovaly téměř 900 000 liber, zatímco v roce 1635 se jednalo přibližně o polovinu této částky.

o dlouhodobý, respektive udržitelný trend.¹⁰⁹⁶ Důvody spočívaly zejména v těsné provázanosti odměňování dvořanů a systému patronáže. Každé úsporné opatření ve formě krácení penzí či darů bylo krajně nepopulární, neboť poškozovalo korunní klientelu. V tomto případě zásadní rozdíl mezi jakobitským a karolinským dvorem neexistoval.

Karel I. kladl silný důraz na reprezentaci, což se projevovalo například v nákupu nové garderoby. Avšak v porovnání s jakobitským obdobím byla správa dvorního šatníku v některých případech úspornější.¹⁰⁹⁷ Průměrné roční výdaje karolinské domácnosti činily více než 70 000 liber, což představovalo mírné zvýšení oproti vládě Jakuba I. Na druhé straně se jednalo o nákladovou položku, jejíž výše byla relativně stabilní.¹⁰⁹⁸ Král rovněž vydával značné finanční prostředky na novou výbavu interiéru královských sídel a v neposlední řadě také investoval do uměleckých děl a podporoval řadu umělců.¹⁰⁹⁹

Neschopnost zajistit vyrovnaný rozpočet umocňovala také neefektivní finanční správa, následkem čehož docházelo k rozsáhlému plýtvání s finančními prostředky Koruny. V roce 1635 si například zvláštní komise pokladu vyžádala seznam všech výdajů *Household* za uplynulých pět let, aby odhalila příčiny vysokých nákladů královské domácnosti.¹¹⁰⁰ Prověřování účtů proběhlo znovu o šest let později, ale výsledky byly v obou případech zanedbatelné. Hlavní slabinu představoval nepřehledný systém řídicích kompetencí a peněžních toků. Oprávnění nakládat s finančními prostředky Koruny mělo příliš mnoho osob, účetní evidence byla velmi těžkopádná, veškeré změny se zaznamenávaly se značným zpožděním. Za této situace řada úředníků královské domácnosti neodolala pokušení obohatit se na úkor panovníka. Edward Cecil, vikomt Wimbledon, k tomu poznamenal: „Proč bych se měl starat o to, abych dobře hospodařil s penězi Jeho Veličenstva, zatímco ostatní mají daleko větší prospěch z toho, že si je přivlastňují a utrácejí?“¹¹⁰¹

---

¹⁰⁹⁶ Dietz, F. C., *English Public...*, s. 260.

¹⁰⁹⁷ Tamtéž, s. 406.

¹⁰⁹⁸ Tamtéž s. 414.

¹⁰⁹⁹ V období 1625–1640 *Exchequer* proplatila za nákup uměleckých děl a honoráře umělců částku přibližně ve výši 56 000 liber.

¹¹⁰⁰ TNA: PRO, LS 13/169/256.

¹¹⁰¹ CSP, Domestic, 1627–1628 [online], c2013 [cit. 2014-02-25], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=51955>>.

Náklady na provoz karolinského dvora tvořily téměř 40 procent celkových výdajů Koruny.¹¹⁰²

Relativní úspěch karolinské administrativy lze doložit prostřednictvím následujícího příkladu. V roce 1635 státní dluh dosáhl výše 1 163 655 liber, což ale v porovnání se zadlužením Koruny v roce 1624 představovalo pouze mírný nárůst, přibližně o 160 000 liber. Zároveň je třeba vzít v úvahu, že v průběhu první dekády své vlády Karel I. disponoval obrovskou sumou, přibližně 2 400 000 liber, kterou však použil téměř bezvýhradně k financování válečných tažení proti Španělsku a Francii.¹¹⁰³

Dvůr Jakuba I. ve Skotsku silně ovlivňovala francouzská kultura. Značná část dvořanů ovládala francouzštinu, řada klasických děl včetně Machiavelliho *Vladaře* nevyšla v původním, nýbrž ve francouzském znění.¹¹⁰⁴ Na druhé straně v Anglii převládal italský kulturní vliv, který se projevoval především v dvorské kultuře. Významnou roli v tomto ohledu hrála šlechta, jejíž příslušníci často podnikali „studijní“ cesty po Evropě, a v neposlední řadě také intenzivní diplomatické styky s jihoevropskými státy. V Londýně například působili stálí vyslanci z Benátek a Savojska.¹¹⁰⁵

Ačkoli italská renesance měla na anglické umění nepochybně silný vliv, v ostrovním království se projevovala s určitým zpožděním. Alžbětinská Anglie například čerpala z italských renesančních vzorů především v oblasti literatury a hudby, zatímco v architektuře, malbě či sochařství lze hovořit pouze o částečné inspiraci. Teprve za vlády Jakuba I. Angličané začali čerpat z dědictví italských renesančních mistrů, především Raphaela, Tiziána, Leonarda a Michelangela.

V tomto ohledu pravděpodobně nejvýznamnější roli hrál Thomas Howard, hrabě z Arundelu, jenž podnikl několik cest do Itálie v doprovodu Iniga Jonese. Jeho pozdější sběratelská vášeň evidentně souvisela se zálibou v italském renesančním umění. Ve svém sídle v Greenwichi shromáždil překrásné sbírky, které obdivoval sir Francis Bacon. Inigo Jones, jenž v roce

---

¹¹⁰² Aylmer, G. E., *Attempts at administrative...*, s. 252.

¹¹⁰³ Tamtéž, s. 270–272. BL, Harley MSS, sv. 3796, f. 27–28.

¹¹⁰⁴ Vladař byl dedikován vévodovi de Chatelherault.

¹¹⁰⁵ Mathew, D., *James I...*, s. 230–231.

1605 navštívil Lombardii a Benátky, čerpal inspiraci rovněž z italského prostředí.¹¹⁰⁶

Jakobitský dvůr v tradičním pojetí má pověst zhýralé, provinční a zkorumpované královské domácnosti, zaplněné „osobami zrazujícími a zrazenými“, které „nevěřily nikomu“.¹¹⁰⁷ Na druhé straně Whitehall Karla I. bývá označován za ztělesnění vytříbeného vkusu a dokonalosti. Na raně Stuartovském dvoře se těšili značné oblibě především tvůrci velkolepých výtvarných nebo architektonických děl a také autoři divadelních her s nákladnou výpravou, tzv. masek, které symbolizovaly panovníkovy ctnosti. Král podporoval řadu významných umělců. Dvorním malířem Jakuba I. i Karla I. byl Peter Paul Rubens, jehož plátna zdobí mimo jiné Banqueting House, architektonický skvost jakobitské éry. Král patřil k mecenášům proslulého umělce, architekta a tvůrce masek Inigo Jonese. Jejich díla byla mimo jiné oslavou vlády Jakuba I., která přinesla zemi mír a blahobyt.¹¹⁰⁸

Masky získaly určitou oblibu již za vlády Alžběty I. Vzhledem ke královnině pověstné šetrnosti se však příliš nerozšířily. Změna nastala až po nástupu Jakuba I. na anglický trůn. Nový panovník nešetřil penězi, neboť představení se těšila zájmu Anny Dánské a jejích dvorních dam, a byla tak vhodným prostředkem k jejich rozptýlení. Na druhé straně tímto způsobem mohl efektně glorifikovat vlastní osobu.

Ačkoli morální excesy bezesporu poškozovaly obraz jakobitského dvora, nelze pochybovat o vysoké intelektuální úrovni tamní umělecké tvorby. Panovník byl patronem předních umělců tehdejší doby (*The King's Men*), například Shakespearea, Jonsona, Beaumonta nebo Fletchera. Karel I. sice patřil mezi největší mecenáše umění a v této souvislosti poskytoval patronáž řadě umělců, tvorba Massingera, Shirleyho, Bromea či Davenanta však nedosahovala kvality jejich předchůdců.

Třebaže Ben Jonson velebil krále při oficiálních příležitostech, současně odsuzoval morální poklesky, pokrytectví, přetvářku a pošetilost dvořanů. Jeho role „morálního arbitra“ byla v raně Stuartovské éře ojedinělá. V zásadě lze říci, že Jonson působil jako prostředník mezi Bankside,

---

¹¹⁰⁶ Aikin, L., *Memoirs of the Court of King James the First*, sv. I, London 1823, s. 300.

¹¹⁰⁷ Lodge, E. (ed.), *Illustrations of British...*, sv. III, s. 88–89.

¹¹⁰⁸ Strong, R., *Art and Power*, Berkeley 1984, s. 153–170; Tentýž, *Britannia Triumphans*, Inigo Jones, Rubens and Whitehall Palace, London 1980, s. 46–47.

Whitehallem a City. Bacon, kterého lze právem označit za jednoho z největších filozofů, vědců a historiků své doby, si vydobyl postavení i renomé u dvora, přestože Jakub I. choval vůči jeho vědecké práci značnou skepsi – to svědčí o vysoké intelektuální úrovni dvorského prostředí v jakobitském období.

Zájem Jakuba I. o teologii otevřel cestu ke dvoru řadě teologů zvučných jmen, což ale nelze říci o éře Karla I. Bohoslužby v královské kapli sloužili například přesvědčení anglikáni Lancelot Andrewes a John Donne, jejichž brilantní a poutavá kázání si získala značnou pozornost a oblibu. Na druhé straně Karel I. podporoval Williama Lauda a jeho klienta Jeremyho Taylora. Ačkoli Laud i Taylor, jenž se v roce 1636 stal královským kaplanem, patřili k obratným rétorům, jejich řeč obvykle postrádala zápal a nadšení typické pro Andrewse či Donnea.

Na jakobitském dvoře poezie Johna Donnea a Bena Jonsona nalezla vděčné posluchače, neboť pojednávala o lásce, víře a vztazích ve společnosti. Třeba za vlády Karla I. se tito básníci těšili stále značné oblibě, jejich tvorba již neodpovídala požadavkům královského dvora. Představy panovníka naplňovali lépe Carew, Waller, Davenant, Suckling či Lovelace, jejichž poezie byla kultivovanější, zároveň ale méně kritická, povrchnější a formálnější.

Karolinské masky se výrazně lišily od svých protějšků z jakobitské éry. Hlavní rozdíl spočíval v tom, že role hlavních postav se nezřídka ujímal král nebo královna, případně oba. Okázalá demonstrace lásky královského páru představovala spirituální sílu, která měla inspirovat poddané. Typickým motivem karolinských masek uvedených v době tzv. osobní vlády Karla I. byla božská povaha královské moci. Zatímco panovník představoval ztělesnění heroických ctností, královna symbolizovala krásu či lásku. Jejich spojení pak vyjadřovalo dokonalost, ideální kombinaci ušlechtilých vlastností a charakteru, které měly sloužit jako příklad pro ostatní národy. V neposlední řadě aktivní účast Jindřišky Marie navíc svědčila o sblížení manželského páru po Buckinghamově smrti.

Kariéra Iniga Jonese dosáhla vrcholu za vlády Karla I., jehož představy, pokud jde o architekturu či divadelní výpravu, se shodovaly do značné míry s Jonesovými návrhy. Na druhé straně Jakub I. poskytoval nadanému umělci velkorysou finanční podporu, což platilo nejen o divadelní výpravě, ale zejména o stavebních projektech. Jonesovu poslední zakázku představovala

nová kaple v paláci Svatého Jakuba; panovník předpokládal, že ji bude využívat katolická nevěsta korunního prince. Jedním z důvodů, proč Koruna omezila výdaje na výstavbu a rekonstrukci královských sídel, byla záliba Karla I. v nákladném scénickém provedení divadelních her.¹¹⁰⁹

V průběhu třicátých let 17. století se snaha o prosazení politické, respektive náboženské, uniformity projevovala i v oblasti umění. V souvislosti s tím se však vytrácelo odhodlání experimentovat; originalita uměleckého projevu představovala určitou přítěž. Tato tendence se projevovala především v architektuře, poezii a dramatu, zatímco malířství těžilo z nových podnětů díky aktivitě cizích umělců, například Rubense, van Dycka, Mytense nebo Honthorsta.

Podobná situace panovala v oblasti literární tvorby. V zásadě lze říci, že jakobitský dvůr preferoval kreativitu, zatímco domácnost Karla I. spíše kultivaci dosavadních postupů a metod. Karolinský dvůr vzhledem ke své relativní izolaci do značné míry nerefletoval hlavní vývojové proudy v oblasti kultury, což lze vykládat jako určitou tvůrčí stagnaci a uzavřenost vůči okolnímu světu.

Na druhé straně divadelní či literární tvůrci na dvoře Jakuba I. zohledňovali mimo jiné také sociální či intelektuální podněty, které přicházely zvenčí. Někteří básníci a dramatici vyjádřovali svou nelibost, zvláště pokud šlo o politické poměry nebo morální poklesky dvořanů. Ve výjimečných případech se odvažovali kritizovat samotného krále, jak to učinil například Thomas Middleton v satirické hře *A Game at Chess* nebo Ben Jonson, George Champen a John Marston v komedii *Eastward Hoe*.

Divadelní hry jakobitské éry nekladly přehnaný důraz na morálku, což bylo typické spíše pro vládu Karla I. Přesto se v nich objevoval smysl pro velikost, vznešenost, čemuž odpovídala nákladná výprava. Důležitou roli hrála jedinečná povaha královského majestátu, jež konvenovala přesvědčení Jakuba I. o výjimečnosti panovníka z Boží milosti.¹¹¹⁰

Jakobitské masky *de facto* poskytovaly divákům idealizovaný obraz krále, jeho rodiny a dvořanů. Každá hra představovala rituál, jenž oslavoval

---

¹¹⁰⁹ Smuts, R. M., Art and the material culture of majesty in early Stuart England, in: *The Stuart Court...*, s. 101 – 102.

¹¹¹⁰ Mathew, D., *James I...*, s. 238.

dokonalost světa reprezentovaného královským dvorem. Dvorskou společnost však lze stěží označit za zbožnou, příčinlivou či nositelku morálních ctností, které patřily k nezbytným atributům jednotlivých hereckých protagonistů.

V očích některých tvůrců život u královského dvora představoval naopak drama, neboť vnímali Whitehall jako synonymum neovladatelných ambicí, chlípnosti, zrady a nezkrotné pýchy. Moralizující hry se satirickým podtónem, mezi něž můžeme počítat například Middletonova, Websterova či Tourneurova díla, svědčí o určité zaujatosti vůči idealizovanému étosu jakobitského dvora. Jistou rezervovanost, zvláště pokud se jednalo o prezentaci dvorského života, zachovával rovněž Shakespeare.

Nutno podotknout, že na počátku 17. století nelichotivý obraz královské domácnosti patřil mezi vděčná témata umělecké tvorby. Rozhořčení nad morálním úpadkem dvořanů dosáhlo pomyslného vrcholu v *The Revenger's Tragedy* z roku 1606. V karolinské éře by Middletonova kritika poměrů ve Whitehallu ovšem byla stěží představitelná.¹¹¹¹

Po smrti Jakuba I. se situace v oblasti kulturní tvorby značně změnila. Rozpuštění parlamentu z roku 1629 *de facto* skoncovalo s činností kritiků spojených s parlamentní opozicí. Díla literátů, kteří přijímali objednávky dvora Karla I., nesla známky společenského konformismu, což je činilo do značné míry strojená, umělá a zjevně reprodukována. Tvorba Johna Milтона, jenž působil mimo královský dvůr, představovala pravý opak.

Co říci závěrem této kapitoly? Klíčovou roli při formování vládní politiky Koruny hrál nepochybně královský dvůr. Jeho úloha v politickém systému Anglie 17. století byla nezastupitelná. Soupeření dvorských zájmových frakcí sice představovalo výraznou slabinu, neboť za určitých okolností mohlo paralyzovat reformní úsilí Koruny, zároveň ale umožňovalo panovníkovi hrát roli arbitra. Pokud aristokracie vedla boj o přízeň Jakuba I., aby mohla naplňovat své mocenské ambice, *de facto* tím posilovala také jeho postavení v rámci politického systému. Skutečnost, že nedošlo k vážnějšímu narušení komunikace mezi *court and country*, lze považovat rovněž za pozitivní. Jakobitský dvůr zůstával relativně otevřenou společností. Typický atribut vládní politiky Jakuba I. představoval jistý respekt vůči politickému,

---

¹¹¹¹ Gibbons, B. (ed.), *The Revenger's Tragedy*, New York 1991, s. IX.
Autorství hry bývá připisováno Thomasi Middletonovi nebo Cyrilu Tourneurovi.

sociálnímu i náboženskému *statu quo*. Ačkoli panovník podporoval umělce, kteří oslavovali jeho „božské“ vlastnosti, nejednalo se o promyšlenou koncepci, jejímž cílem bylo kultivovat anglickou společnost a harmonizovat její vztahy s Korunou.

Fungování královského dvora silně ovlivnily reformy Karla I. V první řadě se změnila úloha některých dvorských a vládních institucí. Obecně lze říci, že v porovnání s vládou Jakuba I. byla efektivita karolinské administrativy vyšší, rivalita zájmových frakcí se naopak snížila. Panovníkova snaha o nastolení řádu, jenž se opíral o soudobé mravní imperativy, měla rovněž pozitivní vliv na veřejný obraz královského dvora. Na druhé straně relativní izolace dvora komplikovala komunikaci mezi *court and country*. Nekompromisní přístup krále navíc působil jako jeden z faktorů, které přispěly ke krizi monarchie na přelomu třicátých a čtyřicátých let 17. století. V období tzv. osobní vlády Karla I. Whitehall dvůr představoval svět, v němž vládla vytříbená etiketa a v umělecké tvorbě se prolínala důsledná snaha o adoraci královského majestátu. V zásadě lze říci, že Karel I. na rozdíl od svého otce systematicky podporoval uměleckou tvorbu, která vyjadřovala nejvyšší ideály umění a politiky.¹¹¹²

---

¹¹¹² Cruickshanks, E.: Introduction, in: Cruickshanks, E. (ed.): *The Stuart Courts*, London 2009, s. 4.

Seznam použitých zkratek

BIHR	Bulletin of the Institute of Historical Research
BL	The British Library
CSP	Calendar of State Papers
CSSH	Comparative Studies in Society and History
E 101	Exchequer accounts various
EcHR	Economic Historical Review
EHR	English Historical Review
HIS	History
HJ	Historical Journal
HMC	Royal Commission on Historical Manuscripts
HT	History Today
JBS	Journal of British Studies
JEch	Journal of Ecclesiastical History
LC	Public Record Office, Lord Chamberlain's Department
LS	Public Record Office, Lord Steward's Department
P&P	Past and Present
PC 2	Privy Council: Registers
PRO	Public Record Office
RMS	Renaissance and Modern Studies
SC	The Seventeenth Century
SP	Secretaries of State: State Papers
TNA	The National Archives
TRHS	Transactions of Royal Historical Society

Seznam použitých pramenů a literatury

Archivní prameny

The British Library

- Additional MSS. The Additional collection of manuscripts.
- Cotton MSS. The collection of manuscripts of Robert Cotton
- Egerton MSS. The collection of manuscripts of Henry Egerton
- Harleian MSS. The collection of manuscripts of Robert Harley
- Sloane MSS. The collection of manuscripts of Henry Sloane
- Stowe MSS. The collection of manuscripts of Richard Temple-Nugent-Brydges-Chandos-Grenville

The National Archives

- HMC, Mar and Kelly Supplement. The manuscripts of Thomas Erskine
- HMC, Coke MSS. The manuscripts of Edward Coke
- HMC, Cowper MSS. The manuscripts of Spencer Cowper
- HMC, Phelps MSS. The manuscripts of Robert Phelps
- HMC, Portland MSS. The manuscripts of the duke of Portland
- HMC, Salisbury MSS. The manuscripts of Robert Cecil
- PRO, 31. Domestic Records of the Public Record Office, Gifts, Deposits, Notes and Transcripts
- PRO, E 101. King's Remembrancer: Accounts Various
- PRO, LC 2, 3, 5. Records of the Lord Chamberlain and other officers of the Royal Household
- PRO, LS 13. Records of the Lord Steward, the Board of Green Cloth and other officers of the Royal Household
- PRO, PC 2. Records of the Privy Council and other records collected by the Privy Council Office
- PRO, SO 3. Records of the Signet Office
- PRO, SP 14, 16, 78, 81. Records assembled by the State Paper Office, including papers of the Secretaries of State up to 1782

Vydané prameny

- Akrigg, A. P. V. (ed.), Letters of King James VI and I, New York 1984.

- Berington, J. (ed.), *The Memoirs of Gregorio Panzani*, Birmingham 1793.
- Boyd, W. K. (ed.), *Calendar of State Papers relating to Scotland and Mary, Queen of Scots 1547–1603*, Edinburgh 1913.
- Bowers, F. (ed.), *Dramatic Works*, Cambridge 1955.
- Britland, K., *Drama in the Courts of Henrietta Maria*, Cambridge 2006.
- Brown, J. R. (ed.), *The Duchess of Malfi*, London 1964.
- Smeeton, G. (ed.), *Memoirs of George Villiers I. Duke of Buckingham*, London 1819.
- Bedell, G., Collins T. (eds.), *Cabala, Sive Scrinia Sacra: Mysteries of State and Government in Letters of Illustrious Persons*, London 1691.
- Cardwell, E. (ed.), *Documentary Annals of the Reformed Church of England*, Oxford 1844.
- Clarendon, E. H., *The History of the Rebellion and Civil Wars in England*, Oxford 1888.
- Clarendon, E. H., *The Life of Edward, Earl of Clarendon*, Oxford 1761.
- Coke, R., *A detection of the Court and State of England during the Four Last Reigns and the Inter-Regnum*, London 1694.
- Collins, A. (ed.), *Letters and Memorials of state in reigns of Queen Mary, Queen Elizabeth, King James, King Charles the First Part of Reign of King Charles the Second and Oliver's Usurpation*, London 1746.
- Colvin, H. M. (ed.), *The History of the King's Works*, sv. 4, London 1963–1982.
- Cooper, J. P. (ed.), *Wentowrth Papers 1597–1628*, London 1973.
- Dalrymple, D. (ed.), *Secret Correspondence of Sir Robert Cecil with James VI and I King of Scotland*, Edinburgh 1766.
- Donaldson, I. (ed.), *Ben Jonson: Poems*, Oxford 1975.
- Dunlap, R. (ed.), *The Poems of Thomas Carew*, Oxford 1949.
- Elton, G. R. (ed.), *The Tudor Constution: Documents and Commentary*, Cambridge 1995.
- Firth, C. H. (ed.), *Memoirs of the Life of Colonel Hutchinson*, London 1906.
- Foster, E. F. (ed.), *Proceedings in Parliament, 1610*, New Haven 1966.
- Gardiner, S. R. (ed.), *The Constitutional Documents of the Puritan Revolutions 1625–1660*, Oxford 1906.
- Gardiner, S. R. (ed.), *Documents illustrating the Impeachment of Buckingham in 1626*, London 1889.
- Gardiner, S. R. (ed.), *The Fortescue Papers*, London 1871.
- Gardiner, S. R. (ed.), *Parliamentary Debates in 1610*, London 1862.
- Gibbons, B. (ed.), *The Revenger's Tragedy*, New York 1991.
- Gibbs, V. (ed.), *The Complete Peerage of England, Scotland, Ireland, Great Britain, and the United Kingdom Extant, Extinct, or Dormant*; first edition by George Edward Cokayne, Clarenceux King of Arms, London 1926.
- Goodman, G., *The Court of King James the First*, London 1839.
- Green, M. A. E. (ed.), *The Diary of John Rous*, London 1856.
- Gurr, A. J. (ed.), *The Revels Plays*, London 1969.

- Hacket, J., *Scrinia Reserata: a Memorial offered to the great Deservings of John Williams D. D.*, London 1693.
- Halliwell, J. O. (ed.), *The Autobiography and Correspondence of Sir Simonds D'Ewes*, sv. 1, London 1845.
- Halliwell, J. O. (ed.), *The Letters of the Kings of England*, London 1848.
- Harington, J. (ed.), *Nugae Antiquae*, London 1804.
- Herbert, T., *Memoirs of the Last Two Years of the Reign of Charles I.*, London 1873.
- Hervey, M. (ed.), *The Life, Correspondence and Collections of Thomas Howard, Earl of Arundel*, Cambridge 1921.
- James I, *A Meditation upon the Lord's Prayer*, London 1619.
- Heylin, P., *Cyprianus anglicus, or, The history of the life and death of the Most Reverend and renowned prelate William, by divine providence Lord Archbishop of Canterbury*, London 1668.
- Hobbes, T., *Behemoth or Long Parliament*, London 1889.
- Holles, G.: *Memorials of the Holles Family, 1493-1656*, London 1937.
- Hutchinson, L., *Memoirs of the Life of Colonel Hutchinson*, London 1965.
- Kenyon, J. P. (ed.), *The Stuart Constitution 1603–1688*, Cambridge 1986.
- Knowler, W. (ed.), *The Earl of Strafforde's Letters and Dispatches*, London 1739.
- Larkin, J. F. (ed.), *Stuart Royal Proclamations*, Oxford 1973.
- Long, W. H. (ed.), *Sir John Oglander Memoirs*, London 1936.
- McClure, N. E. (ed.), *The Letters of John Chamberlain*, Michigan 1962.
- Minsheu, J., *Ductor in linguas (Guide into the tongues) and Vocabularium hispanicolatinum*, New York 1978.
- Osborne, F., *The Works of Francis Osborne*, London 1673.
- Parker, J. H. (ed.), *The Works of the Most Reverend Father in God, William Laud*, Oxford 1857.
- Perrinchief, R., *Royal Martyr: Or, the Life*, Royston 1684.
- Petrie, C. (ed.), *Letters, Speeches and Proclamations of Charles I.*, Cassell 1968.
- Peyton, E., *Divine Catastrophe of the House of Stuarts in Secret History of the Court of James the First*, Edinburgh 1811.
- Philoxenis, F., *Some Choice Observations of Sir John Vinety Knight and Master of Ceremonies to the two last Kings*, London 1656.
- Sanderson, W., *A Compleat History of the Life and Raigne of King Charles*, London 1658.
- Scott, H. S. (ed.), *The Journal of Sir Roger Wilbraham*, London 1902.
- Scott, W. (ed.), *Secret History of the Court of James the First*, Edinburgh 1811.
- Scott, W. (ed.), *The Waverley Novels*, Philadelphia 1836.
- Scott, W. (ed.), *The Works of William Laud*, Oxford 1860.
- Seddon, P. R. (ed.), *Letters of John Holles 1587–1637*, Nottingham 1986.
- Smith, A. G. R. (ed.), *The Reign of James VI and I*, London 1973.

- Smith, L. P. (ed.), *The Life and Letters of Sir Henry Wotton*, Oxford 1966.
- Sommerville, J. P. (ed.), *King James VI and I: Political Writings*, Cambridge 1994.
- Spedding, J. (ed.), *The Letters and the Life of Francis Bacon*, sv. 7, London 1861.
- Spedding, J. (ed.), *The Works of Francis Bacon*, London 1875.
- Steer, F. (ed.), *Orders for the Household of Charles, Prince of Wales*, Lichfield 1959.
- Stevenson, T. G. (ed.), *Letters of the Duke and Duchess of Buckingham*, Edinburgh 1834.
- Suckling, J., *Works*, New York 1910.
- Strong, S. A. (ed.), *A Catalogue Letters and other historical Documents Exhibited in the Library at Welbeck*, London 1903.
- Tanner, J. R. (ed.), *Constitutional Documents of Reign of James I*, Cambridge 1930.
- Warwick, P., *Memoirs of the reign of King Charles I*, London 1813.
- Weldon, A., *Court and Character of King James*, London 1817.
- Whitelocke, R. H., *Memoirs Biographical and Historical of Bulstrode Whitelocke*, London 1860.
- Wotton, H., *A Parallel between Robert late Earl of Essex, and George, late Duke of Buckingham*, London 1641.
- Wotton, H., *Reliquiae Wottonianae*, London 1672.
- Wilson, A., *The History of Great Britain, being the Life and Reign of King James I*, London 1653.
- Williams, J., *Great Britains Salomon*, London 1625.

Literatura

- Aikin, L., *Memoirs of the Court of King James the First*, London 1823.
- Akrigg, A. P. V., *Jacobean Pageant*, New York 1967.
- Alexander, M. C., *Charles I's Lord Treasurer, Sir Richard Weston, Earl of Portland (1577–1635)*, Chapel Hill 1975.
- Asch, R. (ed.), *Princes, Patronage and the Nobility: the Court at the Beginning of the Modern Age*, Oxford 1991.
- Ashley, M., *Charles I. and Oliver Cromwell*, London 1987.
- Ashley, M., *Oliver Cromwell and the Puritan Revolution*, London 1966.
- Ashmole, E., *History of the Most Noble Order of the Garter*, London 1715.
- Ashton, R., *Crown and Money Market*, Oxford 1960.
- Ashton, R., *The disbursing official under the early Stuarts: the cases of Sir William Russell and Philip Burlamachi*, in: *BIHR*, č. 30, 1957, s. 162–174.
- Aylmer, G. E., *Attempts at Administrative Reform, 1625–40*, in: *EHR*, č. 72, 1957, s. 229–259.
- Aylmer, G. E., *Rebellion or Revolution 1640 – 1660*, Oxford 1987.
- Aylmer, G. E., *The Civil Service of Charles I*, New York 1961.
- Aylmer, G. E., *The King's Servants*, New York 1961.

- Aylmer, G. E., The last years of purveyance, 1610–1660, in: *EcHR*, č. 10, 1957, s. 81–93.
- Aylmer, G., *The King's Servants: the Civil Service of Charles I, 1625–42*, London 1974.
- Beasley, A. W., The Disability of James VI & I, in: *SC*, č. 10, 1995, s. 151–162.
- Bentley, G. E., *The Jacobean and Caroline Stage*, Oxford 1968.
- Bevington, D., Holbrook, P., *Politics of Stuart Court Masque*, Cambridge 2006.
- Birch, T., *Court and Times of Charles I*, London 1849.
- Birch, T., *The Life of Henry Prince of Wales*, London 1760.
- Donald, P., *An Uncounselled King: Charles I and the Scottish Troubles, 1637–1641*, Cambridge 1990.
- Cammel, C. R., *The Great Duke of Buckingham*, London 1939.
- Carlisle, N., *An Inquiry into the Place and Quality of the Gentlemen of His Majesty's Most Honorable Privy Chamber*, London 1829.
- Carlton, C., *Charles I: The Personal Monarch*, London 1995.
- Cecil, A., *A Life of Robert Cecil, First Earl of Salisbury*, London 1915.
- Clark, P. (ed.), *The English commonwealth 1547–1640: Essays in Politics and Society presented to Joel Hurstfield*, Leicester, 1979.
- Cogswell, T., Cust, R., Lake, P. (eds.), *Politics, Religion and Popularity in Early Stuart Britain: Essays in Honour of Conrad Russell*, Cambridge 2002.
- Coleman, D., Salt J., *The British Population*, Oxford 1992.
- Coward, B., *The Stuart Age*, London 1994.
- Cruickshanks, E. (ed.): *The Stuart Courts*, London 2009.
- Cumming, J., Henry Yelverton's Narrative of what passed on his being restored to the King's favour in 1609, in: *Archaeologia*, č. 15, 1806, s. 27–52.
- Cust, R. (ed.), *Conflict in Early Stuart England: Studies in Religion and Politics, 1603–1642*, London 1989.
- Cust, R., *The Forced Loan and English Politics, 1628–1628*, Oxford 1987.
- Daniels, C., Morrill J., *Charles I*, Cambridge 1988.
- Davison, D., *King James's Book of Bounty: From Manuscript to Print*, in: *Library*, č. 28, 1973, s. 26–53.
- Dickens, A. G. (ed.), *The Courts of Europe: politics, patronage and royalty, 1400–1800*, London 1977.
- Dietz, F. C., *English Public Finance 1558–1641*, London 1964.
- Donogan, B., *A Courtier's Progress: Greed and Consistency in the Life of the Earl of Holland*, in: *HJ*, č. 19, 1976, s. 317–353.
- Dowell, S. A., *History of Taxes and Taxation in England*, London 1884.
- Durston, C., *James I*, London 1993.
- Eisenstadt, S. N., Roniger, L., *Patron-Client Relations as a Model of Structuring Social Exchange*, in: *CSSH*, č. 22, 1980, s. 42–77.
- Elton, G. R., *Tudor government: the points of contact II – the Council*, in: *TRHS*, č. 25, 1975, s. 195–212.

- Fielding, J., *Opposition to the Personal Rule of Charles I: The Diary of Robert Woodford 1637–1641*, in: HJ, č. 31, 1988, s. 769–788.
- Fraser, A., *The Gunpowder Plot*, London 1996.
- Gardiner, S. R., *The History of England from Accession of James I. to the Outbreak of the Civil War 1603–1642*, London 1883.
- Gregg, P., *The King Charles I*, Berkeley 1981.
- Harris, J., *The King's Arkadia: Inigo Jones at the Stuart Court*, London 1973.
- Hibbert, C., *Cavaliers and Roundheads The English at War 1642-1649*, London 1993.
- Hill, L. M., *Sir Julius Caesar's Journal of Salisbur's First Two Months and Twenty Days as Lord Treasurer: 1608*, in: BIHR, č. 45, 1972, s. 311–327.
- Hirst, D., *Authority and Conflict: England 1603–1658*, London 1986.
- Hirst, D., *The Privy Council and the problems of enforcement in the 1620's*, in: JBS, č. 18, 1978, s. 46–66.
- Hostettler, J., *Sir Edward Coke: A Force for Freedom*, London 1997.
- Houston, S. J., *James I*, London, 1973.
- Hughes, A., *The Causes of the English Civil War*, Chichester 1991.
- Hutton, W. H., *Archbishop William Laud*, London 1895.
- Huxley, G., *Endymion Porter: The Life of a Courtier 1587–1649*, London 1959.
- Chambers, E. K., *The Elizabethan Stage*, Oxford 1923.
- Kennedy, P., *Vzestup a pád velmoci*, Praha 1996.
- Kent, J., *The English Village Constable 1580–1642*, Oxford 1986.
- Kerly, D. M., *An historical sketch of the equitable jurisdiction of the Court of Chancery*, Cambridge 1890.
- Kovář, M., *Stuartovská Anglie*, Praha 2001.
- Lake, P., *Constitutional consensus and puritan opposition: Thomas Scott and the Spanish Match*, in: HJ, č. 25, 1982, s. 805–825.
- Leapman, M., *Inigo: The Troubled Life of Inigo Jones, Architect of the English Renaissance*, London 2003.
- Lee, M., *Government by Pen: Scotland under James VI and I*, Urbana 1980.
- Lee, M., *Great Britain's Solomon: James VI and I in his Three Kingdoms*, Chicago 1990.
- Lee, M., *The Road To Revolution*, Urbana 1985.
- Lever, T., *The Herberts of Wilton*, London 1967.
- Lindley, K. J., *Lay Catholics in the reign of Charles I*, in: JECH, č. 22, 1971, s. 199–221.
- Lloyd, D., *The Statesmen and Favourites of England since the Reformation*, London 1665.
- Lockyer, R., *James VI & I*, New York 1998.
- Lockyer, R., *Buckingham: The Life and Political Career of George Villiers, First Duke of Buckingham 1592–1628*, London 1981.
- Lodge, E., *Illustrations of British History, Biography, and Manners in the Reigns of Henry VIII, Edward VI, Mary, Elizabeth and James I*,

Exhibited in a Series of Original Papers Selected from the Mss. of the Noble Families of Howard, Talbot, and Cecil, London 1838.

- Lloyd-Jones, D. (ed.), *History and Imagination*, Oxford 1981.
- Loomie, A. J., Sir Robert Cecil and the Spanish Embassy, in: *BIHR*, č. 42, 1969, s. 30–54.
- MacCaffrey, W. T., *Queen Elizabeth and the Making of Policy*, Princeton 1981.
- Mathew, D., *James I, Alabama* 1968.
- Maurice, L., *Great Britains's Solomon: James VI and I in his Three Kingdoms*, Chichago 1990.
- Mayes, C. R., The Early Stuarts and the Irish Peerage, in: *EHR*, č. 73, 1958, s. 227–251.
- McIlwain, C. H., *The Political Works of James I*, Cambridge 1918.
- Mercer, E., The houses of the gentry, in: *P&P*, č. 5, 1953, s. 11–32.
- Millar, O., *English Art 1625–1714*, Oxford 1957.
- Moir, T. L., *The Addled Parliament of 1614*, Oxford 1958.
- Munden, R. C., The Defeat of Sir John Fortescue: Court versus Country at the Hustings?, in: *EHR*, č. 93, 1978, s. 811–816.
- Murdock, G. B., *The Royal Stuarts in their Connection with Art and Letters*, London 1908.
- Nalson, J., *An Impartial Collection of the Great Affairs of State from the Beginning of the Scotch Rebellion in 1639 to the Murther of King Charles I*, London 1683.
- Newton, A. P., *The Colonising Activities of the English Puritans: The Last Phase of the Elizabethan Struggle with Spain*, New Haven 1914.
- Newton, D., *Papists, Protestants and Puritans, 1559–1714*, Cambridge 1998.
- Nicoll, A., *Stuart Masques and the Renaissance Stage*, London 1937.
- Nichols, J., *The Progress, Processions, and Magnificent Festivities of King James the First*, London 1828.
- Notestein, W., *Common Debates 1621*, New Haven 1935.
- Ollard, R., *The Image of the King: Charles I and Charles II*, New York 1979.
- Oman, C., *Henrietta Maria*, London 1936.
- Orgel, S. (ed.), *Inigo Jones: Theatre of Stuart Court*, Berkeley 1973.
- Orgel, S. (ed.), *The Renaissance Imagination*, London 1980.
- Orgel, S., *The Illusion of Power: Political Theater in English Renaissance*, Berkeley 1975.
- Palme, P., *Triumph of Peace*, London 1957.
- Panofsky E., *The Life and Art of Albrecht Dürer*, Princeton 1971.
- Parker, G., Smith L. M. (ed.), *The General Crisis of the Seventeenth Century*, London 1997.
- Parkinson, C. N., *Gunpowder Treason and Plot*, London 1976.
- Parry, G., *The Golden Age Restored, The Culture of the Stuart Court 1603-1642*, Manchester 1981.
- Peacock, J., *The Stage Designs of Inigo Jones: The European Context*, Cambridge 1995.

- Peck, L. L., *Court Patronage and Corruption in Early Stuart England*, London 1990.
- Peck, L. L., For a king not to be bountiful were a fault: perspectives on court patronage in early Stuart England, in: *JBS*, č. 25, 1986, s. 31-61.
- Peck, L. L., *Northampton: Patronage and Policy at the Court of James I*, London 1982.
- Porter, A. (ed.), *The Oxford History of Britain*, Oxford 1992.
- Prestwich, M., *Cranfield, Politics and Profits under the Early Stuarts*, Oxford 1966.
- Rabb, T. K., Hirst, D., Revisionism revised: Two Perspectives on Early Stuart Parliamentary History, in: *P&P*, č. 92, 1981, s. 55–99.
- Raumer, F., *History of the 16th and 17th Centuries Illustrated from Original Documents*, London 1838.
- Reeve, L. J., *Charles I and the Road to Personal Rule*, Cambridge 2003.
- Richards J., 'His howe Majesties' and the English monarchy: the kingship of Charles I before 1640', in: *P&P*, č. 113, 1986, s. 70–96.
- Rose-Ackerman, S., *Corruption*, New York 1978.
- Rough, R., *The Parliament of 1624*, Cambridge 1971.
- Rowse, A. L., *Reflections on the Puritan Revolution*, Methuen 1986.
- Rowse, A. L., *Shakespeare's Southampton*, Toronto 1965.
- Ruigh, R. E., *The Parliament of 1624*, Cambridge 1971.
- Russell, C., *Fall of the British Monarchies 1637–1642*, Oxford 1991.
- Russell, C., *Parliament and English Politics, 1621–1629*, Oxford 1979.
- Russell, C., *Parliamentary History in Perspective 1604–1629*, in: *HIS*, č. 61, 1976, s. 1–27.
- Seddon, P. R., Robert Carr, Earl of Somerset, in: *RMS*, č. 14, 1970, s. 48–68.
- Sensabaugh, G. F., Love Ethics in Platonic Court Drama, 1625–1642, in: *Huntington Library Quaterly*, č. 1, 1938, s. 277–304.
- Sharpe, K., Crown, Parliament and Locality: Government and Communication in Early Stuart England, in: *EHR*, č. 399, 1986, s. 321–350.
- Sharpe, K. (ed.), *Culture and Politics in Early Stuart England*, Basingstoke 1993.
- Sharpe, K., Faction at the early Stuart court, in: *HT*, č. 33, 1983, s. 39–46.
- Sharpe, K., *Politics and Ideas in Early Stuart England*, London 1989.
- Sharpe, K., *The Personal Rule of Charles I*, New Haven 1992.
- Shepphard, J. E., *Memorials of St James' Palace*, London 1894.
- Smuts, R. M. (ed.): *The Stuart Court and Europe: Essays in Politics and Political Culture*, Cambridge 1996.
- Smuts, R. M., *Court, Culture and the origins of a Royalist Tradition in Early Stuart England*, Pennsylvania 1987.
- Smuts, R. M., The Puritan Followers of Henrietta Maria in the 1630s, in: *EHR*, č. 93, 1978, s. 26–45.
- Snow, V. F., *Essex the Rebel. A life of Robert Devereux, Third Earl of Essex*, Nebraska 1970.

- Somerset, A., *Unnatural Murder: Poison at the Court of James I*, London 2003.
- Sommerville, J., *Politics and Ideology in England 1603–1640*, London 1986.
- Starkey, D. (ed.), *The English Court from the Wars of Roses to the Civil War*, London 1987.
- Steele, M. S., *Plays and Masques at the Court*, New Haven 1926.
- Stone, L., *The Crisis of the Aristocracy 1558–1641*, London 1965.
- Stone, L., *Family and Fortune: Studies in Aristocratic Finance in the Sixteenth and Seventeenth Centuries*, Oxford, 1973.
- Strafford, H. G., *James VI of Scotland and the Throne of England*, New York 1940.
- Strong, R., *Art and Power*, Berkeley 1984.
- Strong, R., *Brittania Triumphans, Inigo Jones, Rubens and Whitehall Palace*, London 1980.
- Strong, R., *Charles I on Horseback*, 1972.
- Strong, R., *The Renaissance Garden in England*, London 1979.
- Summerson, J., *Inigo Jones, Harmondsworth* 1966.
- Tawney, R. H., *Business and Politics under James I: Lionel Cranfield as Merchant and Minister*, Cambridge 1958.
- Tawney, R. H.: *The Rise of the Gentry, 1558–1640*, in: *EcHR*, č. 11, 1941.
- Tomlinson, H. (ed.), *Before the English Civil War*, London 1983.
- Trevelyan, G. M., *History of England*, London 1926.
- Trevelyan, R., *Sir Walter Raleigh*, New York 2004.
- Trevor-Roper, H. R., *Archibishop Laud 1573–1645*, London 1940.
- Turner, E. R., *The Privy Council of England in the Seventeenth and Eighteenth Centuries 1603–1784*, Baltimore 1927.
- Tyacke, N., *Anti-Calvinists: The Rise of English Arminianism 1590–1640*, Oxford 1987.
- Urzidil, J., *Václav Hollar: Umělec, vlastenec, světoobčan*, Praha 1937.
- Waldman, M., *Sir Walter Raleigh*, London 1928.
- Walls, P., *Music in the English Courtly Masque, 1604–1640*, Oxford 1996.
- Walpole, H., *Anecdotes of Painting in England*, London 1871.
- Vickers, B. (ed.), *Occult and Scientific Studies in the Renaissance*, Cambridge 1984.
- Wedgwood, C. V., *Thomas Wentworth, First Earl of Strafford, a Revaluation, 1593–1641*, London 1961.
- Wedgwood, C. V., *The King's Peace*, London 1955.
- Millar, O., *English Art, 1625–1714*, Oxford 1957.
- Williams, P., *Court and Polity under Elizabeth I*, Manchester 1983.
- Williams, P., *The Tudor Regime*, Oxford 1979.
- Willson, D. H., *James VI and I*, London 1963.
- Wormald, J., *James VI and I: Two Kings or One?*, in: *HIS*, č. 68, 1983, s. 187–209.
- Zagorin, P.: *The Court and the Country: the Beginning of the English Revolution*, New York 1969.

Internetové zdroje

- Bacon, F., The New Organon or True Directions Concerning the Interpretation of Nature [online], [cit. 2013–10–31], URL: <http://www.constitution.org/bacon/nov_org.htm>.
- CSP, Domestic, 1603–1640 [online], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/catalogue.aspx?gid=191>>.
- CSP, Venice, 1603–1639 [online], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/catalogue.aspx?gid=140>>.
- Gerrit Van Honthorst, The Complete Works [online], c2002–2014 [cit. 2013-10-30], URL: <<http://www.gerrit-van-honthorst.org>>.
- James I's Basilikon Doron [online], c2001 [cit. 2014–03–08], URL: <http://www.stoics.com/basilikon_doron.html>.
- Journal of the House of Commons 1547–1614 [online], c2014 [cit. 2012–12–18], URL: <<http://india.british-history.ac.uk/image-pageScan.aspx?pubid=14&sp=1&pg=171>>.
- Journal of the House of Lords [online], c2013 [cit. 2013-05-06], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/report.aspx?compid=30414>>.
- King Charles I, Eikon Basilike [online], c2010 [cit. 2013-07-19], URL: <<http://www.gutenberg.org/files/32188/32188-h/32188-h.htm>>.
- King James I of England, Counterblast to Tobacco [online], c2002 [cit. 2013–04–26], URL: <<http://www.laits.utexas.edu/poltheory/james/blast/blast.html>>.
- King James the First, Daemonologie [online], c2010 [cit. 2012–12–18], URL: <<http://www.sacred-texts.com/pag/kjd/>>..
- Oberon, the Fairy Prince [online], c2003 [cit. 2013-05-04], URL: <<http://www.luminarium.org/editions/oberon.htm>>.
- O'Brien, E., Ben Jonson and 'The Masque of Blackness.' [online], c2012 [cit. 2013-11-02], URL: <<http://kindlecapers.wordpress.com/2012/08/20/ben-jonson-and-the-masque-of-blackness/>>.
- Officers of the Green Cloth [online], c2012 [cit. 2012–12–25], URL: <http://www.history.ac.uk/resources/office/greencloth_treas>.
- Rushworth J. (ed.), Historical Collections [online], c2013 [cit. 2013-01-13], URL: <<http://www.british-history.ac.uk/source.aspx?pubid=616>>.
- Sir John Fortescue (c. 1531–1607) [online], c2012 [cit. 2012–12–18], URL: <http://encyclopedia.jrank.org/FLA_FRA/FORTESCUE_SIR_JOHN_c_1531_1607_.html>.
- State Trials [online], c2005 [cit. 2013–03–20], URL: <http://constitution.org/18th/ccst1-1742/ccst1-1742_0351-0400.pdf>.
- The Advancement of Learning, by Francis Bacon [online], [cit. 2013–10–31], URL: <<http://www.gutenberg.org/dirs/etext04/adlr10h.htm>>.
- The Masque of Queens [online], c2003 [cit. 2013-11-03], URL: <<http://hollowaypages.com/jonson1692fame.htm>>.

- The Revernger's Tragedy [online], c1996 [cit. 2013-11-07], URL: <<http://www.tech.org/~cleary/reven.html>>.
- Webster, J., The White Devil [online], c2004 [cit. 2013-05-09], URL: <<http://www.gutenberg.org/cache/epub/12915/pg12915.html>>.
- Webster, John, The Duchess of Malfi [online], [cit. 2013-04-26], URL: <<http://www.gutenberg.org/files/2232/2232-h/2232-h.htm>>.
- Williams, W. R., The Parliamentary history of county Oxford [online], [cit. 2013-04-20], URL: <<http://www.archive.org/stream/cu31924030495000#page/n53/mode/2up>>.